

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN–HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA–KNOWLEDGE DATABASE

RÉPÁSI, Béla Krisztián

Az Európai Unió terrorfenyegetettsége a 21. század elején a TE-SAT jelentések alapján / The terrorist threat of the European Union at the beginning of the 21st century based on TE-SAT reports

Eredeti közlés /Original publication

PhD dolgozat, 2017, Budapest. Nemzeti Közsolgálati Egyetem – Hadtudományi Doktori iskola, 276 old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR – 000.003.169

Dátum/Date: 2018. június / June

filename: REPASI_2015_EUTerrorFenyeg

Ezt az információt közlésre előkészítette

/This information prepared for publication by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document:

RÉPÁSI, Béla Krisztián: Az Európai Unió terrorfenyegetettsége a 21. század elején a TE-SAT jelentések alapján / The terrorist threat of the European Union at the beginning of the 21st century based on TE-SAT reports, *AHU MATT*, 2018, **pp. 1–278. old.**, No. 000.003.169, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Közkönyvtárakban / In public libraries

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, az Európai Unió országainak terrorfenyegetettsége napjainkban, a helyzet elemzése a TE-SAT jelentések alapján

African studies in Hungary, the terrorist threat of the European Union countries today, the analysis of the situation based on the TE-SAT reports

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian,
Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

Hadtudományi Doktori Iskola

Répási Béla Krisztián

Az Európai Unió terrorfenyegetettsége a 21. század elején a TE-SAT jelentések alapján

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. Tóth Péter címzetes egyetemi tanár, CSc

.....

Budapest, 2017

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	5
A témaválasztás indoklása	6
A kutatás célkitűzése	7
Kutatási módszerek	8
Kutatói hipotézis	9
A disszertáció szerkezete	9
A felhasznált irodalomról	12
1. A VILÁG ÉS EURÓPA TERRORFENYEGETETTSÉGÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA	15
1.1. Terrorizmus az EU közvetlen szomszédságában: a Nyugat-Balkán, Törökország, Oroszország és Észak-Afrika terrorfenyegetettsége	27
1.1.1. <i>A Nyugat-Balkán</i>	29
1.1.2. <i>Oroszország</i>	31
1.1.3. <i>Törökország</i>	33
1.1.4. <i>Az észak-afrikai országok</i>	35
1.2. Konklúzió	37
2. STRATÉGIAI TERRORTÁMADÁSOK EURÓPÁBAN 2004-2016 KÖZÖTT ÉS A LAKOSSÁG FENYEGETETTSÉGÉRZETE	40
2.1. Stratégiai terrorcselekmények az Európai Unió területén és Norvégiában 2004 márciusa és 2016 márciusa között	40
2.1.1. <i>A madridi robbantásos merényletek</i>	41
2.1.2. <i>A londoni öngyilkos merényletek</i>	44
2.1.3. <i>A norvégiai terrortámadások</i>	46
2.1.4. <i>A Charlie Hebdo szerkesztőségénél végrehajtott támadás és a Hyper Cacherben lezajlott túsdráma</i>	49
2.1.5. <i>Mumbai-típusú merénylet Párizsban</i>	50
2.1.6. <i>A brüsszeli merényletek</i>	53
2.1.7. <i>Konklúzió</i>	56
2.2. Az Európai Unió lakosainak fenyegetettség-percepciója	58
2.2.1. <i>Konklúzió</i>	65
3. A TE-SAT JELENTÉSEK BEMUTATÁSA	66
3.1. A TE-SAT kiadványok összeállításának módszertana	66
3.2. A TE-SAT jelentések szerkezete és tartalma	69
3.3. A régi TE-SAT	71
3.4. A terrorizmust vizsgáló adatbázisok és jelentések	73
3.4.1. <i>GTD, RAND, SATP</i>	73
3.4.2. <i>A terrorizmus vizsgálata az Egyesült Királyságban</i>	75
3.5. A TE-SAT erősségei és hiányosságai	79
3.6. Konklúzió	79
4. AZ EURÓPAI UNIÓ TERRORELLENES HARCA	81
4.1. „Hírszerző klubok”	81
4.2. A TREVI csoport	83
4.3. A bel- és igazságügyi együttműködés intézményesülése és a kooperáció kibővítése: a Maastrichti Szerződés és az Amszterdami Szerződés	85
4.4. A Tamperei Csúcstalálkozó és a Nizzai Szerződés által hozzáadott értékek	91
4.5. Az Európai Unió terroristaellenes válaszlépései a 2001. szeptember 11-i merényletet követően	92
4.6. Európa „szeptember 11-e” és az Unió antiterrorista fellépése	97
4.7. A Hágai Program (Tampere II)	99
4.8. Az Európai Unió terroristaellenes stratégiája	101

4.8.1. Megelőzés	102
4.8.2. Védekezés	104
4.8.3. Üldözés	104
4.8.4. Reagálás	106
4.9. A terrorizmus elleni harc az „új” Európai Unióban: a Stockholmi Program, a Lisszaboni Szerződés és az EU belbiztonsági, valamint kül- és biztonságpolitikai stratégiája	106
4.10. Konklúzió	110
5. AZ EURÓPAI UNIÓ BELÜLI TERRORIZMUS TÍPUSAI	115
5.1. A vallási indíttatású terrorizmus felől jövő fenyegetés.....	115
5.1.1. Az erőszakos cselekmények társadalmi és ideológiai háttere, valamint a radikalizáció helyszínei és eszközei	121
5.1.2. „Nemzetközi dzsihád” európai részvétellel.....	124
5.1.3. Konklúzió	127
5.2. Szeparatista terrorizmus az Európai Unióban	129
5.2.1. Fegyvernagyvadás Észak-Írországban és Baszkföldön	129
5.2.2. Függetlenségi küzdelem és klánharcok Korzikán	134
5.2.3. A Galíciai Ellenállás	135
5.2.4. Kurd és tamil szeparatista tevékenység az EU-ban, valamint a szeparatista fegyveresek és a szervezett bűnözés közti kapcsolat	136
5.2.5. Konklúzió	138
5.3. Az európai szélsőbaloldali terrorizmus átalakulása.....	139
5.3.1. Olaszország.....	140
5.3.2. Görögország	143
5.3.3. Spanyolország és Németország.....	145
5.3.4. Konklúzió	147
5.4. A szélsőjobboldali terrorizmus megnyilvánulási formái	149
5.4.1. Változó ideológiák a szélsőjobboldalon	154
5.4.2. Aktivizálódó szélsőjobboldal	155
5.4.3. Konklúzió	158
5.5. Single issue erőszak az Európai Unióban: terrorizmus vagy extrémizmus?.....	159
5.5.1. Erőszak alkalmazása az állatok és a Föld megvédése érdekében	160
5.5.2. Konklúzió	164
5.6. A terrorizmus típusai közti hasonlóságok és különbségek	166
5.6.1. Közös vonások és eltérő tulajdonságok a terrorizmus válfajait illetően.....	166
5.6.2. A politikai erőszakot gyakorló szervezetek és a „brandépítés”	172
5.6.3. Konklúzió	174
6. AZ EURÓPAI UNIÓ ORSZÁGAI A TERRORFENYEGETETTSÉG SZEMPONTJÁBÓL	176
6.1. Spanyolország.....	176
6.2. Franciaország.....	180
6.3. Görögország	184
6.4. Olaszország	186
6.5. Az Egyesült Királyság	188
6.6. Németország.....	190
6.7. A kisebb fenyegetettségű uniós országok	193
6.8. Konklúzió	201
7. MERÉNYLETEK, LETARTÓZTATÁSOK, BÍRÓSÁGI ÍTÉLETEK A TE-SAT SZÁMADATAINAK TÜKRÉBEN.....	204
7.1. Minek a gyanújával történnek a letartóztatások?.....	210
7.2. A letartóztatások és a bírósági ítéletek egymáshoz való viszonya	213
7.3. A terrorizmus típusai szerinti csoportosítás	219

7.4. Konklúzió	221
ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK.....	226
A KUTATÓMUNKA SORÁN FELTÁRT HIPOTÉZISEK IGAZOLÁSA	235
ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK.....	238
AJÁNLÁSOK	239
GYAKORLATI FELHASZNÁLHATÓSÁG.....	240
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	241
A TÉMAKÖRREL KAPCSOLATOS PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK.....	275

BEVEZETÉS

A Standard Eurobarometer 2015-ös tavaszi és őszi felmérése szerint a visegrádi országok és a balti államok lakosai körében a válaszadóknak magas százaléka gondolta azt, hogy a terrorizmus az Európai Unió kiemelkedően fontos problémái közé tartozik.¹ Annak ellenére, hogy ugyanebben a két országcsoportban nemzeti szinten már jóval kevesebben tartották fontos kérdésnek a terrorizmust,² az Európai Unió keleti felén is érzékelhető egyfajta általános félelem a jelenséget illetően, miközben jelenleg egyetlen adatbázis sem tekinti terrorfenyegetettnek sem a visegrádi országokat, sem a balti államokat.

Régóta tudjuk, hogy a biztonságnek van egy objektív és egy szubjektív percepciója. Úgy tűnik, hogy sokszor ez a kettő eltávolodik egymástól, a tapasztalatok alapján épp a terrorizmus esetében tud a legtávolabbra kerülni az objektív és a szubjektív percepció. Disszertációmban az objektív fenyegetettségre fókuszálok, megvizsgálva, hogy a politikai kommunikációtól elvonatkoztatva az Európai Unió országai milyen adatokat jelentettek az Europolnak a terrorizmussal összefüggésben. Kutatásom során feldolgoztam az elmúlt évtized TE-SAT jelentéseit azért, hogy objektív képet kapjak részben a terrorfenyegetettségéről, részben pedig az EU tagállamainak terrorizmussal kapcsolatos percepciójáról.

A terrorizmus nagyon fontos, globális biztonságpolitikai probléma. A NATO meghatározása szerint a terrorizmus „politikai, vallási vagy ideológiai célkitűzések elérése érdekében kormányok és társadalmak kényszerítésére vagy megfélemlítésére tett kísérletben egyének vagy javak elleni erő vagy erőszak törvénytelen alkalmazása, illetve azzal való fenyegetés”.³ Ám annak ellenére, hogy a nemzetközi szervezetek – többek között a NATO és az EU – dokumentumaiban a legfontosabb problémák között jelenik meg, a terrorizmusra mégsem létezik általánosan elfogadott definíció. Ugyanakkor általában véve elmondható, hogy „amennyiben polgári személyek, megélhetési javaik, életmódjuk és kormányuk a terror célpontjává válik – vagyis az erőszak szélsőséges formájával fenyegetik őket, vagy velük szemben az erőszak szélsőséges formái alkalmazzák valamilyen cél elérése érdekében –, akkor azokat, akik elkö-

¹ „Standard Eurobarometer 83 – Spring 2015”. *Az Európai Bizottság hivatalos honlapja*, 2015. p. 53. <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/68710>; „Standard Eurobarometer 84 – Autumn 2015”. *Az Európai Bizottság hivatalos honlapja*, 2016. p. 56. <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/72826>, 2016. 06. 17.

² „Standard Eurobarometer 83 – Spring 2015”: *i. m.* p. 46.; „Standard Eurobarometer 84 – Autumn 2015”: *i. m.* p. 49.

³ Balogh István – Kaiser Ferenc – Tóth Péter – Tongori Zsófia: „A globalizáció kihívásai”. In: *Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika* (szerk. Gazdag Ferenc). Budapest: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2010. p. 176.

vetik ezeket a cselekményeket, terroristáknak tekinthetjük, a tevékenységüket pedig terrorizmusnak”.⁴

A terrorizmus globalizálódásának ellenére a világ terrorcsoportjainak túlnyomó többsége napjainkban is csupán nemzeti vagy szubregionális szinten tevékenykedik. A fennmaradó terrorista szervezetek egy részének a hatóköre regionális, esetleg régiókon átívelő, de általában véve velük kapcsolatosan is viszonylag pontosan behatárolható az a terület, amit fenyegetnek (például a kurd és a palesztin militáns csoportok), míg az úgy nevezett globális terrorizmust gyakorló szervezetek, hálózatok száma kimondottan csekély az előbbi kategóriákhoz képest.⁵

A témaválasztás indoklása

A Standard Eurobarometer 2015-ös felméréseinek fentebb jelzett eredményei – melyekből az szűrhető le, hogy a visegrádi és a balti országok lakosai rendkívül fontos EU-s szintű problémának tartják a terrorizmust – azért tűnhetnek furcsának, mert a válaszadók nem szerezhettek közvetlen tapasztalatot a terrorizmusról. Ennek oka, hogy – néhány elszigetelt esetet leszámítva – nem történtek terrorcselekmények vagy merényletkísérletek sem a visegrádi, sem a balti államokban, ám ennek ellenére az említett országcsoportokban mégis nagyon erőteljes a terrorizmustól való félelem.

Az Európai Unión belül a terrorizmusról az a téves elképzelés alakult ki, hogy mind az EU-t, mind a „szélesebb értelemben vett Európát” lényegében a terrorizmusnak csupán egyetlen típusa, a vallási indíttatású (iszlamista) fenyegeti. Ennek oka egyrészt, hogy a média ezt a képet közvetíti az emberek felé. Másrészt, hogy az EU területén, illetve Norvégiában 2004 és 2016 között elkövetett hat stratégiai terrorcselekménynek tekintett támadás közül öt iszlamista indíttatású volt (a 2004. március 11-i madridi, a 2005. július 7-i londoni, a 2015. január 7-i és november 13-i párizsi, valamint a 2016. március 22-i brüsszeli támadás) és csak egy volt olyan, amit nem radikális muzulmánok követtek el (a 2011. július 22-i norvégiai merénylet). Azonban – mint ahogy azt a norvégiai merénylet is mutatja – a terrorizmusnak nem a vallási indíttatású az egyetlen válfaja, ami kihívást jelent az európai országok biztonságára. Annak ellenére sem, hogy a 2001. szeptember 11-i támadások óta mind a nemzetközi média, mind pedig a politikai közbeszéd elsősorban a szélsőséges muszlimok által végrehajtott merényletekre koncentrálnak és a terrorizmus más típusaival csak marginálisan foglalkoznak. Mindezek

⁴ *Uo.* p. 176.

⁵ *Uo.* p. 179.

tükrében úgy vélem, szükség van egy olyan alaposabb vizsgálatra, ami differenciáltabb képet tár elénk az Európai Unió belüli terrorizmus helyzetét illetően.

Ahhoz, hogy valóban reális képünk legyen az EU-t fenyegető terrorizmusról, meg kell vizsgálni a statisztikai adatokat és összevetni őket azzal a képpel, amit a média közvetít a problémáról. Mivel a média által sugárzott „tények” és a statisztikai adatok nem ugyanazt a képet mutatják, én elsősorban az Európai Rendőrségi Hivatalnak az Európai Unió belüli terrorizmus helyzetéről és tendenciáiról szóló, évente megjelenő jelentéseit (Terrorism Situation and Trend Report – TE-SAT) hívom segítségül annak érdekében, hogy információkat gyűjtssek az Unió terrorfenyegetettségével kapcsolatban. Azért a TE-SAT-ot választottam, mert ez az egyetlen olyan, kvázi adatbázisnak is tekinthető kiadvány, ahol az adatokat az érintett országok hatóságai szolgáltatják, így a tagállamok terrorfenyegetettségét illetően ezek az adatok relevánsnak tekinthetők. Egyrészt a táblázatok együttesen megmutatják a fenyegetettség mértékét és dinamikáját, másrészt mutatják azt is, hogy az adott tagállam politikai vezetése – függetlenül kommunikációjától – mit tekint valóban terrorizmusnak.

A kutatás célkitűzése

A magyar és a nemzetközi szakirodalomban kevés olyan publikáció született, amelyek empirikus adatok, adatbázisok segítségével elemzik a világot, illetve az Európai Unió terrorfenyegetettségét (a kevés ilyen jellegű publikáció közé sorolhatók a Stratégiai Védelmi Kutatóközpont igazgatójának, Tóth Péternek az elemzése⁶). Disszertációm több éves kutatómunka eredménye, és elsődleges célom, hogy mindenekelőtt a TE-SAT jelentéseken keresztül feltérképezzem, miként változott az Európai Unió terrorfenyegetettsége 2005 októbertől és 2015 decemberéig között, egyfajta tendenciát rajzolva fel az évtizedre vonatkozóan. Hangsúlyoznom kell, hogy a dolgozat elsősorban azért készült, hogy finomítsak a terrorizmusról kialakult, véleményem szerint elnagyolt képet, és a terrorizmussal kapcsolatos közfelfogáson. Értekezésemben megvizsgálom az Európai Unióban jelenlévő terrorizmus-típusok fejlődését, alakulását is, ezt megelőzően pedig röviden áttekintem az EU terrorizmus elleni küzdelmét. Többek között arra a kérdésre is választ keresek, miszerint igaz-e, hogy az európai nem iszlamista terrrorszervezetek legfontosabb célja a figyelemfelkeltésében merül ki, s emiatt, valamint az áldozatok alacsony száma miatt, tevékenységüket „szimbolikus terrorizmusnak” lehet nevezni. Rá kívánok világítani arra, hogy mind a fenyegetettség-percepció, mind a terrorizmus elleni harc komoly

⁶ A teljesség igénye nélkül felsorolnék néhányat: „A terrorfenyegetettségéről egy népszavazás ürügyén”, „A világ terrorfenyegetettsége a számok tükrében”, „A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között I–II”.

mértékben függ attól, milyen típusú terrorizmussal állunk szemben. Emellett a terrorfenyegettség egyik fontos eleme, hogy a társadalom mit gondol a terrorizmusról, ezért érdemes megvizsgálni azt is, hogy az európai országok társadalmi miként érzékelik a terrorfenyegetettséget.

Ugyancsak fontos célom, hogy feltérképezzem az EU-tagállamok politikai vezetésének terrorizmus-percepcióját. Ha ugyanis egy tagállam belügyminisztériuma vagy rendőrsége egy adott mennyiségű terrorcselekményt, őrizetbevételt, vagy bírósági ítéletet jelent az Europolnak, akkor ezek az adatok az adott ország hivatalos álláspontját kell, hogy tükrözzék a terrorizmus kapcsán. Emellett fontosnak tartom, hogy összevessem azt is, mit tekint a politika, s mit tekint a társadalom terrorcselekménynek, megvizsgálva, hogy a társadalom miért érzékeli kevésbé fenyegetőnek a nem iszlamista terrorizmust.

Kutatási módszerek

Doktori értekezésem elkészítése során az alábbi módszereket alkalmaztam:

1. A különféle adatbázisok, de legfőképpen a TE-SAT adatsorainak összehasonlítása, elemzése.
2. Az Európai Unió terrorfenyegetettségére vonatkozó hazai és nemzetközi irodalomban (főként angol, kisebb részt pedig olasz, spanyol és francia nyelven) fellelhető cikkek, tanulmányok feldolgozása, összehasonlítása.
3. A kutatás során feltárt anyagok értékelése, a következtetések levonása, valamint a következtetések végső formába öntése az új tudományos eredmények elérése érdekében.

Disszertációm elsősorban a TE-SAT jelentésekre alapozom, de a kutatás során a terrorista cselekményekkel kapcsolatban más adatbázisokat is igénybe veszek, így például a Global Terrorism Database (GTD) adatbázisát. Az állampolgárok fenyegetettség-percepciójának feltérképezéséhez az Európai Unió tagállamaiban évente kétszer elvégzett közvéleménykutatás, az Eurobarometer kimutatásait hívom segítségül. Mindezek mellett olyan könyveket, tanulmányokat, újságcikkeket, valamint a rendőrségek és a nemzetbiztonsági szolgálatok által kiadott publikus információkat tartalmazó éves jelentéseket is felhasználok az Európai Unión belüli terrorizmussal kapcsolatban.

Az Europol TE-SAT jelentéseit 2007-től kezdve 2016-ig fogom felhasználni, vagyis a 2005 októbertől és a 2015. december vége közötti időszak adatait teszem vizsgálatom tárgyává.

Fontos jeleznem, hogy kutatásom nem fedi le egész Európát, csak az Európai Unió tagállamaira szorítkozik, s a TE-SAT kiadványokból kirajzolódó európai uniós terrorfenyege-

tettségről szól. Természetesen nem hagyhatom figyelmen kívül, hogy az EU szomszédságában folyó fegyveres konfliktusok és azok következményei hatással vannak magára az Unióra, annak terrorfenyegetettségére is, de disszertációm koherenciáját szem előtt tartva az EU-n kívüli régiókkal és országokkal nem foglalkozom olyan részletesen, mint az EU tagállamaival.

Kutatói hipotézis

Kutatásom során az alábbi hipotéziseket állítottam fel:

1. A TE-SAT jelentésekből kirajzolódó fenyegetettségkép és a médiában, illetve a politikai közbeszédben megjelenő fenyegetettségkép diszkrepanciát mutat. Jelentős diszkrepancia fedezhető fel a terrortámadásokkal kapcsolatos adatbázisokban megjelenő és a TE-SAT jelentésekből kirajzolódó terrorizmuskép között is.
2. Mind az adatbázisok, mind a TE-SAT jelentések adatai alapján az Európai Unió egyes tagállamainak terrorfenyegetettsége között markáns különbségek vannak, ami azt jelenti, hogy az európai politikai közbeszéd és közfelfogás ellenére a terrorizmus nem egyformán érinti az uniós országokat.
3. Legfőképpen a média által részletesen bemutatott stratégiai terrorcselekmények a felelősek azért, hogy az Európai Unió az iszlamista terrorizmust tekinti a legfenyegetőbbnek, de jelentős különbség van a különböző terrorizmus-típusok céljai között is: míg az iszlamista és a szélsőjobboldali terror a nagy félelemkeltésre és áldozatszámra törekszik, addig a többenél elsősorban a politikai üzenet a fontos. Ebből adódóan a jelenkori széparatista és szélsőbaloldali, valamint a *single issue* terrorizmus inkább csak „szimbolikus terrorizmusnak” tekinthető.
4. Amennyiben elfogadjuk, hogy a társadalom biztonságpercepciójának döntő befolyása van a politikai döntéshozatalra, akkor az európai terrorizmusellenes fellépést úgy lehetne hatékonyabbá tenni, hogy hiteles, részletes és differenciált képet rajzolunk az európai országok terrorfenyegetettségéről.

A disszertáció szerkezete

Az első fejezetben elsősorban a merényletek, a halálos áldozatok és a sebesültek számát alapul véve összevetem Európa terrorfenyegetettségét a világ többi részének fenyegetettségével az elmúlt közel tizenöt évben, s arra keresek választ, hogy a terrorizmus által kontinensünk

mennyire érintett a világ többi részéhez képest. Ezenfelül röviden megvizsgálom az EU-val határos és egyben az Unió terrorfenyegetettségnek szempontjából releváns, fegyveres konfliktusoktól és terrorizmus által is érintett országokat és régiókat is, nevezetesen Törökországot, Oroszországot, a Földközi-tenger partján fekvő öt észak-afrikai országot, valamint a nem EU-tag nyugat-balkáni országokat.

A második fejezetben egyrészt azokról a terrorizmusról alkotott képünket nagyban meghatározó stratégiai terrorcselekményekről írok részletesen, amiket 2004. március 11-e és 2016. március 22-e között követtek el az Európai Unió területén és Norvégiában, másrészt megvizsgálom, hogy 2005 tavasza és 2015 ősze között az Európai Unió lakosai miként vélekedtek a terrorizmusról, mennyire tartották országukra és az Európai Unióra nézve fontosnak a terrorizmus problémáját.

A harmadik fejezetben először a TE-SAT kiadványok összeállításának módszertanával foglalkozom, megvizsgálva, hogy milyen szempontok alapján, milyen források felhasználásával állítják össze a jelentéseket. Ezután a TE-SAT kiadványok szerkezetét és tartalmát vizsgálom meg, vagyis azt, hogy hogyan épülnek fel a jelentések és milyen információk találhatóak bennük. Mivel a TE-SAT jelenlegi szerkezetében először 2007-ben látott napvilágot, ezért külön alfejezetben vizsgálom meg a TE-SAT 2007 előtt megjelent kiadásait, s tartalmi, szerkezeti, valamint módszertani szempontból összehasonlítom a korábbi kiadványokat a jelenlegiekkel. Ezt követően olyan adatbázisokat és évente megjelenő kiadványokat mutatok be, amelyek szintén terrorcselekményekkel foglalkoznak, és összehasonlítom őket a TE-SAT jelentésekkel, végül a TE-SAT jelentések erősségeit és gyengeségeit mutatom be.

Az ezt követő fejezetben az Európai Unió terrorizmus elleni harcával foglalkozom. Bemutatom, hogyan fejlődött az EU terrorizmus elleni küzdelme a különböző terrorellenes ügynökségek kezdetleges kooperációjától kezdve a bel- és igazságügyi együttműködés intézményesülésén, a 2000-es évek különböző cselekvési programjain, valamint az EU terrorellenes stratégiáján keresztül egészen a 2016-os kül- és biztonságpolitikai stratégiáig és a Terrorizmusellenes Központ felállításáig.

Az ötödik fejezetben az Európai Uniót fenyegető terrorizmus különböző típusait, vagyis a vallási indíttatású (iszlamista), a szeparatista, a szélsőbaloldali, a szélsőjobboldali és az úgynevezett *single issue* (tematikus) terrorizmust veszem górcső alá. Az iszlamista, a szélsőbaloldali és a szélsőjobboldali terrorizmusról szóló fejezetek elején rövid visszatekintést teszek azzal kapcsolatban, hogy az említett terrorizmus-típusoknak milyen előzményei voltak az 1970-es, 80-as és 90-es években. A szeparatista terrorizmus esetében eltekintek az előzmények tárgyalásától, mert ez szétfeszítené a dolgozat terjedelmi kereteit, ehelyett a fejezetben azt

vizsgálom, hogy a két legnagyobb szeparatista terrorszervezet, az ETA és az IRA hogyan jutottak el addig, hogy feladják a fegyveres harcot, míg a kevésbé ismert *single issue* terrorizmus esetében szükségesnek tartom a jelenség részletesebb bemutatását. A fejezetek gerincét azonban nem visszatekintések, vagy a definíciók alkotják, hanem annak bemutatása, hogy a terrorizmus különböző válfajai milyen változásokon mentek keresztül és napjaikban miképpen mutatkoznak meg. Ugyanebben a fejezetben a terrorizmus válfajai kapcsán összehasonlítom a terrorizmus különböző típusait, bemutatva a köztük lévő hasonlóságokat és különbségeket, továbbá megvizsgálom, hogy az egyes típusok lokális, regionális, vagy országos fenyegetést jelentenek-e, végül tárgyalom az egyes terrorista szervezetek transznacionális szinten megjelenő hálózatépítő tevékenységét is.

A PhD disszertáció második felében túlnyomórészt a TE-SAT adatainak elemzésével foglalkozom. A hatodik fejezet első részében azokat az EU-s országokat választottam ki, ahol mind a merényletek és a merényletkísérletek, mind pedig a letartóztatások száma magas volt, és megvizsgálom, hogy számukra a terrorizmus mely típusai jelentik a legfőbb veszélyforrást, míg a fejezet második részében a kevésbé fenyegetett uniós tagállamokat veszem górcső alá, vagyis azokat az országokat, ahol a merényletek száma alacsony, viszont az őrizetbe vételeké magas.

A hetedik fejezet elején azokat az összefoglaló táblázatokat teszem közzé, amelyeket a TE-SAT adatai alapján állítottam össze. Az elsőben a sikeres, a sikertelen és a leleplezett terrorcselekmények, a másodikban a letartóztatásokat, míg a harmadikban a bírósági ítéletek számát összesítem országokra lebontva. Valamennyi táblázatban szereplő adatot kiértékelem. A fejezet második része a letartóztatásokról szól, pontosabban arról, hogy minek a gyanújával veszik őrizetbe a feltételezett elkövetőket, ezt követően a letartóztatások és a bírósági ítéletek viszonyát vizsgálom, arra keresve a választ, hogy az őrizetbe vételeket követték-e bírósági ítéletek, és ha igen, akkor az ügyek hány százaléka jutott el az ítélethozatalig. A letartóztatások és a bírósági ítéletek arányát nemcsak az uniós tagállamok szempontjából, hanem a terrorizmus típusai felől közelítve is megvizsgálom. Ebben a fejezetben alaposabban szemügyre veszem Nagy-Britannia és Észak-Írország terrorizmussal kapcsolatos mutatóit is, ugyanis – mint majd látni fogjuk – a TE-SAT jelentésekben az Egyesült Királyságot érintő adatok nem éppen problémamentesek.

Az értekezés záró részében összegzem a kutatás során levont következtetéseket, igazolom hipotéziseimet, ismertetem az új tudományos eredményeket, továbbá ajánlásokat fogalmazok meg. Végül a dolgozat gyakorlati felhasználhatóságáról is szólok.

A felhasznált irodalomról

Doktori értekezésem gerincét a 2005 októbere és 2015 decembere közötti időszakkal foglalkozó TE-SAT jelentések alkotják, vagyis az Európai Unió terrorfenyegetettségére vonatkozóan elsősorban az Europol kiadványaiból kirajzolódó terrorizmusképet vettem górcső alá. Ennek kapcsán alaposan megvizsgáltam a 2007 és 2016 között kijött TE-SAT jelentéseket, ezenfelül összehasonlítás érdekében vizsgálat tárgyává tettem a 2007 előtti formálódó TE-SAT kiadványokat is.

A TE-SAT jelentésekben található információk nagyon hasznosak voltak az Európai Unión belüli terrorizmussal összefüggő trendek azonosításához, mindazonáltal ahhoz, hogy még teljesebb képet kapjak az EU-ban jelenlévő terrorizmus helyzetéről és a lakosság fenyegetettség-érzetének mértékéről, egyéb forrásokat is meg kellett vizsgálnom. Ebből adódóan az adatbázisok közül elsősorban a Global Terrorism Database adattárát vettem igénybe, az egyesült királyságbeli merényletekkel, letartóztatásokkal és bírósági ítéletekkel összefüggésben a Police Service in Northern Ireland és az Egyesült Királyság belügyminisztériumának éves jelentéseit használtam fel. Az Európai Unió lakosainak fenyegetettség-percepciójának elemzéséhez pedig az Eurobarometer közvélemény kutatás eredményeit hívtam segítségül. Ezeken felül a különböző konfliktusövezetekben zajló terrorizmus vizsgálata során nemcsak a már említett Global Terrorism Database volt nagy segítségemre, hanem az adatbázisban található információk alapján, az Institute for Economics & Peace intézete által összeállított Global Terrorism Index, valamint a 2012 áprilisában megszüntetett Worldwide Incident Tracking System adattárához kapcsolódó, Tóth Péter és az SVKK munkatársai által készítette elemzések is.

Az EU terrorellenes harcát tárgyaló fejezetnél részben EU-s dokumentumokra, részben magyar nyelvű munkákra, elemzésekre támaszkodtam, mint például Karacs Gábor: *„A terrorizmus és az Európai Unió – Az Európai Unió közös harca a terrorizmus ellen”*; Hegyesi Gabriella: *„Az Európai Unió terrorizmus elleni küzdelme”*; Kendernay János: *„Az Európai Unió terrorizmusellenes politikája”*; Kiss Álmos Péter: *„Az Európai Unió terrorizmus elleni stratégiája”*. Különösen nagy segítségemre volt Vincze Hajnalka *„Az Európai Unió válasza a szeptember 11-i eseményekre”* és *„Az Európai Unió az «új típusú» terrorizmus kihívásával szemben”* című tanulmányai, melyek a Tóth Péter szerkesztésében megjelent *„Válaszok a terrorizmusra”* című tanulmánykötet első, illetve második részében olvashatóak. A fejezettel kapcsolatos idegen nyelvű források közül sokat merítettem Magdalena Grajny *„The European Union counterterrorism policy before and after the 9/11 attacks: to what extent does the European Union have an integrated policy towards terrorism?”* című tanulmányából.

A vallási indíttatású terrorizmusról szóló fejezet írásakor nagy segítséget jelentett Gilles Kepel világhírű könyve, a „*Dzsihád*”, amely az iszlamizmus jelenségére és az iszlám radikális értelmezéséből fakadó politikai erőszakra fókuszál. Az európai vallási indíttatású terrorizmus különböző szakaszainak és a militáns iszlamista tömörülések európai tevékenységének vizsgálata során részben Kis-Benedek József munkái (az „*Észak-afrikai iszlám radikális csoportok tevékenysége Európában*” című tudományos, a Felderítő Szemlében olvasható cikke, a „*Dzsihádizmus, radikalizmus, terrorizmus*” című könyve, valamint a Szakmai Szemlében megjelent „*Dzsihádizmus Európában*” című tanulmánya), részben pedig Varga Attilának a Felderítő Szemlében publikált „*Terrorizmus és a dzsihádisták hálózatai*” című tanulmánya jelentették a legnagyobb segítséget. Mindezek mellett a Rostoványi Zsolt szerkesztésében kiadott „*Az iszlám Európában*” című hiánypótlónak tekinthető könyvben olvasható elemzések – többek között Szűcs Anitának a „*«Szabadság, egyenlőség, testvériség» és a rasszizmus: muszlimok Franciaországban*” című tanulmánya – elengedhetetlenek azok számára, akik az iszlám nyugat-európai jelenlétéből fakadó kérdéseivel, valamint az európai muszlim kisebbségek helyzetével kapcsolatosan végeznek kutatásokat. Ezeken felül a vallási indíttatású terrorizmus témája kapcsán sokat merítettem Lorenzo Vidino és Raffaello Pantucci biztonságpolitikai elemzők tanulmányaiból, valamint Petter Nessernek, a Norvégiai Védelmi Kutatások Intézetének tudományos munkatársának és Scott Stewardnak, a Stratfor kutatóintézet biztonságpolitikai szakértőjének cikkeiből. A felsoroltakon kívül a West Point-i katonai akadémián működő Combating Terrorism Center által kiadott „*Sentinel*” című folyóirat és a The Jamestown Foundation kutatóintézet elemzései, valamint a „*Studies in Conflict and Terrorism*”, a „*Terrorism and Political Violence*”, a „*The Long War Journal*” és a „*Perspectives on Terrorism*” szakfolyóiratok tudományos cikkei nyújtottak még rendkívül hasznos segítséget.

A szeparatista, ezen belül is a baszkföldi és az északír terrorizmus tárgyalása során Rogelio Alonso tanulmányai („*The International Dimension of ETA's Terrorism and the Internationalization of the Conflict in the Basque Country*”, „*Pathways Out of Terrorism in Northern Ireland and the Basque Country: The Misinterpretation of the Irish Model*”) megkerülhetetlennek bizonyultak. Emellett Horváth Attila cikke („*Képesek lesznek-e az észak-írországi disszidens katolikus terrorcsoportok az Egyesült Királyság társadalmát és kritikus infrastruktúráját veszélyeztetni?*”) és Demkó Attila munkája („*Az Ír Köztársasági Hadsereg stratégiája és az arra adott brit válasz napjaink gerillaháborúinak tükrében*”) is nagy segítségemre voltak.

A szélsőbaloldali terrorizmust illetően Miroslav Mareš átfogó tanulmánya („*Extreme Left Terrorism in Contemporary Europe from 'Communist Combattant Parties' to Militant Cam-*

paigns”) jelentette a kiindulópontot. Ami pedig az egyes országokat illeti, specifikusan az olasz, illetve a görög anarchista terrorszervezetekkel kapcsolatosan Francesco Marone „*A Profile of the Informal Anarchist Federation in Italy*” című tanulmányára, az olasz nemzetbiztonsági szolgálatok éves jelentéseire (Relazione sulla politica dell’informazione per la sicurezza), Sappho Xenakis „*A New Dawn? Change and Continuity in Political Violence in Greece*” című tudományos munkájára és George Kassimeris „*Inside Greek Terrorism*” című könyvére tudtam a leginkább támaszkodni.

Mint ahogy az összes terrorizmus-típusnál, úgy a szélsőjobboldali terrorizmus esetében is megvizsgáltam a történeti előzményeket, aminek során Bruce Hoffman munkái, az „*Inside Terrorism*” és a „*Right-Wing Terrorism in Europe Since 1980*” különösen hasznosnak bizonyultak. Emellett elsődleges célom az volt, hogy kidomborítsam, milyen folyamatok zajlanak a jelenkori szélsőjobboldali erőszak világában, amibe többek között Matthew Goodwin, Vidhya Ramalingam és Rachel Briggs közösen írt tanulmánya, a „*The New Radical Right: Violent and Non-Violent Movements in Europe*”, Daniel Koehler „*Right-Wing Extremism and Terrorism in Europe – Current Developments and Issues for the Future*” című tanulmánya és Jacob Aasland Ravndal szakcikke, a „*Right-Wing Terrorism and Violence in Western Europe: Introducing the RTW Dataset*”, illetve a címben szereplő adatbázis nyújtottak betekintést.

A radikális állatjogi és környezetvédő aktivisták által gyakorolt, úgy nevezett *single issue*, vagy más néven tematikus terrorizmus eszköztárának és eszmevilágának megismeréséhez Rachel Monaghan írásai („*Not Quite Terrorism: Animal Rights Extremism in the United Kingdom*” és „*Single-Issue Terrorism: A Neglected Phenomenon?*”) és Glied Viktor „*Radikális ökológiai szervezetek és az ökoterrorizmus*” című tanulmánya nyújtottak hasznos információkat.

A magyar szerzők munkáiból – a fentebb felsoroltakon kívül – Tóth Péter „*A terrorfenyegetettségéről a számok tükrében*” és „*A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között I–II*” című tanulmányait, valamint Tóth Péter és Csiki Tamás „*Az oslói/utócai merényletről*” című közösen írt cikkét említeném meg. Mindezek mellett a disszertáció fejezeteit illetően Böröcz Miklós tanulmányai („*Wahhabism in the Balkans – a real threat for Hungary?*”, „*Az illegális migráció és a terrorizmus közti összefüggések vizsgálata*”), Horváth Attila „*A terrorizmus csapdájában*” című könyve és „*A németországi rasszista gyilkosságok háttere*” című tanulmánya, Béres János „*Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei*” című PhD disszertációja, valamint Resperger István „*Az iszlám világ és hatása a biztonságra*” című egyetemi jegyzete is nagyon hasznos segítséget nyújtottak.

1. A VILÁG ÉS EURÓPA TERRORFENYEGETETTSÉGÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Túlzás nélkül állítható, hogy a 2001. szeptember 11-i New York-i és washingtoni terrortámadások új fejezetet nyitottak a terrorizmus, pontosabban fogalmazva a terrorizmus globalizálódásának történetében. A támadásokat követő afganisztáni intervenció az al-Kaida hálózatának és a tálib rezsimnek a széttűzését célozta, azonban sem az afganisztáni beavatkozás, sem a későbbiekben lezajlott iraki megszállás egyáltalán nem tették biztonságosabbá a világot, sőt további terrorcselekményeket generáltak: az évtized során mind több és több országot ért el a szélsőséges muzulmánok által gyakorolt terrorizmus, aminek áldozatai nagyrészt maguk is muzulmánok voltak.⁷ A beavatkozások különösen Irakban és Afganisztánban teremtettek instabilitást. A 2000-es évek elejétől fogva mind Irak, mind Afganisztán állandó jelleggel a világ legnagyobb terrorfenyegetettségű országai közé tartoznak, ráadásul a külföldi csapatok 2014-es kivonulása sem hozta el a békét: a NATO kivonulása óta Afganisztánban egyre nagyobb területeket hódítanak vissza a tálibok, Irak szunnita területe pedig az amerikai csapatok távozása után ismét káoszba süllyedt.

A 2000-es évek terrorizmusa „a hagyományos értelemben vett hierarchikus szervezetek helyett... a hálózati szervezési módszereket részesíti előnyben. A hagyományos terrorszervezeteket egy vezetési központból irányítják, ezzel szemben a hálózati alapon szerveződő terrorszervezeteket több szintről, esetenként több országból is irányíthatják”.⁸ Azonban a hálózati alapon szerveződő „globális terrorizmus” nem egyik pillanatról a másikra lett meghatározó jelenség a politikai erőszak világában, ugyanis az al-Kaida már az 1990-es évek elején belekezdett a tudatos hálózatépítésbe, melynek során számos országban megvetette a lábát. A 2000-es évek során az al-Kaida központi szervezetének meggyengülésével egyre nagyobb szerepet kaptak a különböző, úgy nevezett franchise-szervezetek.⁹ Észak-Afrikában az Al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjén, Jemenben az Al-Kaida az Arab-félszigeten, Szomáliában a Shabaab, Indonéziában pedig a Jemaah Islamiyah fontos szerepet játszottak és nagy részük játszik mind a mai napig a helyi, a szubregionális és a regionális konfliktusokban. A fegyveres összecsapásoktól sújtott térségek közül kettőt mindenképpen ki kell emelni, a Közel-Keletet és Dél-

⁷ Kis-Benedek József: *Dzsihádzmus, radikalizmus, terrorizmus*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2016. p. 261.

⁸ Horváth L. Attila: *A terrorizmus csapdájában*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2014. p. 49.

⁹ A terrorizmus világán belül a franchise-módszer lényege, hogy a különböző sejteket, tagszervezeteket, szövetségeket elsősorban a közös ideológia és a közös ellenség kötik össze a központtal. Ez a fajta együttműködés a központi szervezet – legyen az az al-Kaida, vagy az Iszlám Állam – „logóját” használó terror- vagy felkelő szervezetnek azért jó, mert a merényletek elkövetése során nagyobb figyelemre és támogatásra számíthat, míg a központi vezetés ezt a módszert alkalmazva egyrészt „költséghatékonyabban” tudja a merényleteket végrehajtani, másrészt veszélyesebbnek és aktívabbnak tűntetheti fel a hálózatot. Lásd: *Uo.* p. 51.

Ázsiát, ugyanis a világon elkövetett terrorcselekményeknek döntő többségét ebben a két régióban követik el. Afganisztán, Pakisztán és Irak a terrortámadások gyakorisága miatt napjainkban is a legveszélyesebb országok közé tartoznak, mi több mindhárom országban számos felkelő és terrorista szervezet jött létre az elmúlt másfél évtizedben.

A 2001 utáni időszak nemcsak a terrorcsoportok szervezetépítési módszereinek megváltozását hozta magával, hanem a vallási indíttatású terrorista és felkelő szervezetek elszaporodását és megerősödését is. Már a 2000-es évek elején zajló második palesztin intifáda is az első sorban vallási alapon létrejött szélsőséges szervezetek (Hamasz, Palesztin Iszlám Dzsihád) további erősödését eredményezte, a 2010-es években pedig nemcsak a Közel-Kelet instabilitása lett nagyobb, hanem Afrikáé is, ugyanis az al-Kaida folyamatosan próbálja kiterjeszteni a befolyását a Szaharán túli területekre is, többek között Malira és Nigériára.

2001 után 2011 is fordulópontot jelentett a terrorizmus történetében, ugyanis az „arab tavasznak” nevezett eseménysor következtében stabilnak hitt diktatórikus rendszerek omlottak össze. A hatalmi vákuum pedig kedvezően hatott a politikai erőszak fellángolására: a MENA-térség két országában, Líbiában és Szíriában, napjainkban is elhúzódó polgárháború zajlik számos fegyveres csoport részvételével, továbbá az „arab tavasz” nyomán létrejött politikai instabilitás áterjedt a Szíriával szomszédos, a 2000-es évek polgárháborús időszakát éppen csak maga mögött hagyó Irakra is. A szíriai polgárháború kirobbanása utáni évekre tehető az al-Kaida iraki szervezetéből létrejött Iszlám Állam felemelkedése. Az Iszlám Állam az al-Kaidához hasonlóan franchise-rendszer kiépítésére törekszik, részben oly módon, hogy rátelepszik az al-Kaida infrastruktúrájára, átcsábítva magához a korábban az al-Kaidának hűséget fogadó szervezetek harcosait, s így napjainkban már számos országban rendelkezik helyi szervezettel. Az al-Kaida és az Iszlám Állam közötti egyik legfontosabb különbség, hogy az Iszlám Állam központi szervezetének egyrészt sikerült elérni, hogy fizikailag is birtokoljon jelentős nagyságú összefüggő területeket, másrészt Irakban és Szíriában az általa elfoglalt területeken megpróbált egyfajta „államot” létrehozni,¹⁰ s ez akkor is igen fontos, ha nagy valószínűséggel a közeljövőben Irakból ki tudják szorítani az Iszlám Állam fegyvereseit.

¹⁰ Az Iszlám Állam feltűnése után számos elemző újdonságként értékelte, hogy egy felkelő szervezet megpróbál létrehozni egy működőképes államot az általa meghódított területeken. A jelenség azonban nem számít újdonságnak: a Tamil Tigrisek Sri Lanka északi és keleti részén a 2000-es években már lényegében egy „terroristaállamot” működtettek saját közigazgatással, rendőrséggel, igazságszolgáltatással, egészségügyi szolgáltatással, iskolákkal, bankrendszerrel, rádió- és TV csatornákkal. A témáról bővebben lásd: Kristian Stokke: Building the Tamil Eelam State: emerging state institutions and forms of governance in LTTE-controlled areas in Sri Lanka”. *Third World Quarterly*, Vol. 27. No. 6. (2006). pp. 1021-1040.

https://www.researchgate.net/publication/238578090_Building_the_Tamil_Eelam_State_emerging_state_institutions_and_forms_of_governance_in_LTTE-controlled_areas_in_Sri_Lanka, 2016. 10. 01.

Megvizsgálva az elmúlt két évtizedet, elmondható, hogy az 1990-es évek közepe óta az alábbi főbb változások történtek a terrorizmus jelenségén belül:

1. A terrorizmus minden kétséget kizárólag globalizálódott, vagyis ma már olyan országokban is megjelent a politikai erőszak legszélsőségebb formája, ahol 20-25 évvel ezelőtt szinte elképzelhetetlen lett volna.
2. Az 1990-es évek közepe óta egyre több magányos elkövető, illetve kis létszámú, a nagyobb terrorszervezetektől függetlenül működő csoport hajt végre merényletet az Egyesült Államokban és Európában. Ezeknek a merénylőknek, illetve fegyveres csoportoknak egy része vallási fanatikus (amerikai és európai militáns iszlamisták, valamint USA-beli radikális keresztények), egy részük pedig szélsőjobbboldali. A magányos merénylőknek és a kis létszámú önállóan tevékenykedő terrorcsoportoknak esetenként nagy halálos áldozatszámmal és/vagy nagy médiafigyelmet kiváltó, úgy nevezett stratégiai terrorcselekményt is sikerül végrehajtaniuk.
3. Az USA-ban és Európában is megjelentek az öngyilkos merényletek, amik közül a 2001. szeptember 11-i amerikai, a 2005. július 7-i londoni robbantások, a 2015. november 13-án Párizsban elkövetett Mumbai-típusú, fegyveres támadással kombinált öngyilkos akció, valamint a 2016. március 22-i brüsszeli merénylet stratégiai támadások voltak.
4. Az iszlamista terrorizmuson belül a franchise-szerűen kiépített, regionális és/vagy globális lefedettségre aspiráló hálózatok lettek a domináns és a média által „leggyakrabban emlegetett” szereplők.
5. A világméretű, decentralizált és önfenntartó hálózat kiépítésére való kísérlet a terrorizmus több válfaján belül is megjelent.
6. A terrorizmussal kapcsolatosan más kép élt az emberekben 30-40 évvel ezelőtt és más napjainkban. A médiának nem kis szerepe van abban, hogy a terrorizmust ma már első sorban a vallási indíttatású erőszakkal, konkrétan a militáns iszlamizmussal azonosítjuk, szemben a 70-es–80-as évekkel, amikor is a „tipikus” terroristáról a marxista-leninista szélsőbaloldali vagy a palesztin szekuláris nacionalista fegyveresek jutottak eszünkbe.
7. Az előző ponthoz kapcsolódóan elmondható, hogy a jelenkori terrorizmus erősen mediatizált. Ez egyrészt azt jelenti, hogy a tömegmédia akaratlanul is minden eddiginél nagyobb publicitást biztosít az elkövetőknek részben a hagyományos tömegkommunikációs eszközök útján, részben az internet segítségével. Másrészt maguk a politikai erőszakot gyakorlók is a korábbiaknál tudatosabban és intenzívebben használják a mé-

diát, illetve a modern kommunikációs eszközöket és csatornákat. Harmadrészt szintén a média fontos szerepének tudható be, hogy napjainkban egyre inkább a sajtó, a közösségi média, valamint a politikai közbeszéd határozzák meg, hogy mit gondolunk, mit gondoljunk a terrorizmusról.

A fentebb leírtakhoz szükséges hozzátenni, hogy a világ számos részén zajlanak fegyveres konfliktusok és történnek terrorcselekmények, melyek közül nem mindegyik vallási indíttatású, a médiában azonban mégis azok a merényletek kapják a legnagyobb publicitást, amiket szélsőséges muzulmánok követtek el. Kevesebb szó esik például arról, hogy az elmúlt tizenöt évben több olyan, évtizedeken át húzódó fegyveres konfliktus lezárásában történt áttörés, melyek nem, vagy nem elsősorban felekezeti alapon zajlottak.¹¹

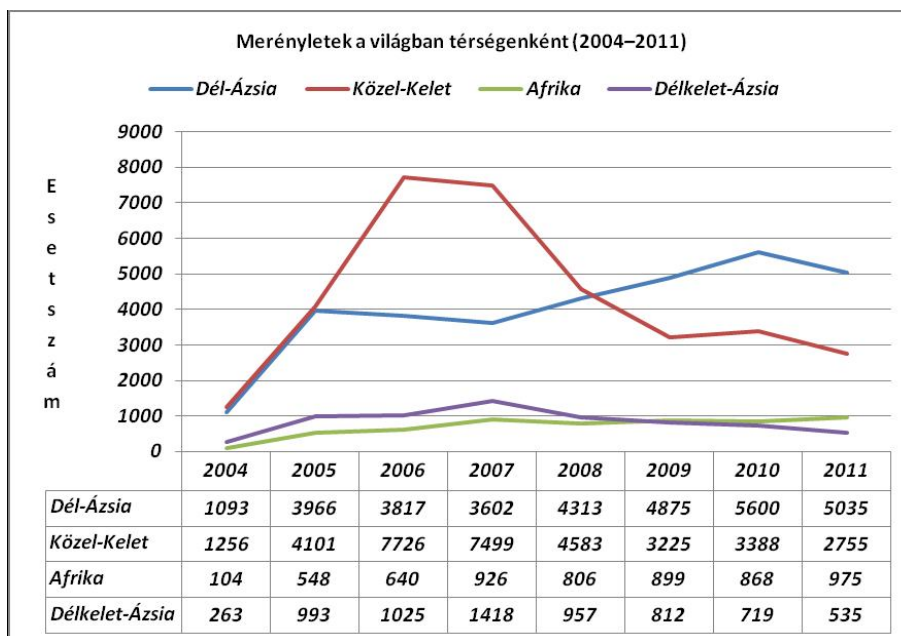
A TE-SAT adatai szerint 2005 októbere és 2015 decembere között közel 3000 merényletet követtek el, vagy próbáltak meg elkövetni az Európai Unió területén, továbbá a 2004 márciusa és 2016 márciusa között az EU-ban és Norvégiában végrehajtott hat stratégiai terrortámadás során több százan vesztették életüket és körülbelül 3000-en sebesültek meg. Kutatóként fel kell tenni a kérdést, hogy ezek a számok, mutatók világviszonylatban mennyire számítanak magasnak, netán kiugrónak? Röviden tehát arra a kérdésre keresem a választ, hogy kontinensünk a terrorizmus által leginkább érintett régiók közé tartozik-e, vagy épp ellenkezőleg, terrorfenyegetettsége elhanyagolható a világ többi térségéhez képest. Éppen ezért elsősorban a merényletek, a halálos áldozatok és a sebesültek számát alapul véve szükségesnek tartom összevetni az elmúlt közel másfél évtizedet illetően Európa terrorfenyegetettségét a világ többi részének fenyegetettségével. Mivel a TE-SAT nem foglalkozik az EU-n kívüli térségekkel, ezért a világ különböző régióinak fenyegetettségével kapcsolatos információkat részben az amerikai Nemzeti Terrorellenes Központ által 2003-2004 körül létrehozott, de 2012 áprilisában megszüntetett Worldwide Incident Tracking System (WITS) adatbázisa, illetve a hozzá kapcsolódó, Tálás Péter által készített elemzés, részben pedig az Institute for Economics & Peace intézete által kiadott Global Terrorism Index kiadványai szolgáltatták.

A merényletek, a halálos áldozatok, a sebesültek, valamint a túszként fogva tartottak számát alapul véve a WITS adatai szerint a 2004 és 2011 közötti időszakban Dél-Ázsia¹² és a Kö-

¹¹ 2005-ben Észak-Írországból az Ideiglenes IRA letette a fegyvert, majd ezután több lojalista, vagyis koronahű paramilitáris szervezet is lemondott a fegyveres harc folytatásáról; Baszkföldön az ETA 2011-ben végleges tűzszünetet jelentett be; Sri Lankán 2009-ben a kormány feltételezhetően végső győzelmet aratott a Tamil Tigrisek felett; Kolumbiában pedig 2016-ban békét kötött a kormány és a szélsőbaloldali FARC gerillaszervezet.

¹² Dél-Ázsia államai közül Afganisztán, Banglades, Bhután, India, Irán, a Maldív-szigetek, Nepál, Pakisztán és Sri Lanka szerepelt a WITS adatbázisában.

zel-Kelet¹³ volt a két legfenyegetettebb térség, ugyanis a nyolc év során ebben a két régióban követték el a világ összes merényletének 75,86%-át és vesztette életét az áldozatok 74,6%-a. A nyolc évre kivetítve a sebesültek aránya 79,38%, míg a túszoznál 70,98%, hozzá kell tenni azonban, hogy a túsok esetében 2011-re Afrika megelőzte Dél-Ázsiát és a Közel-Keletet.¹⁴

1. ábra: Merényletek a világban 2004 és 2011 között Dél-Ázsiában, a Közel-Keleten, Afrikában és Délkelet-Ázsiában

Forrás: A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között (I. rész), p. 6.

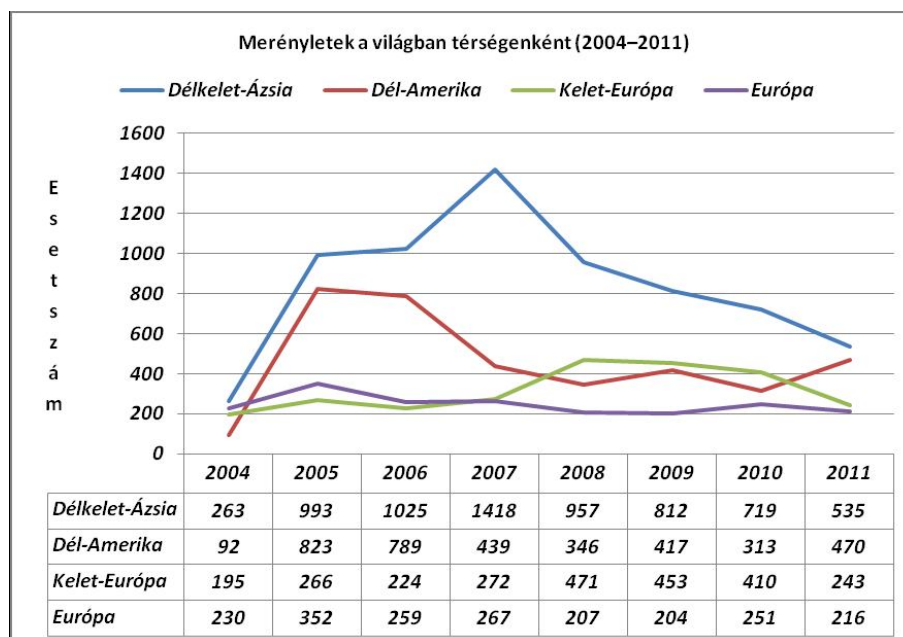
A közel-keleti térség kiugró adatai elsősorban Irakhoz, kisebb mértékben pedig Izraelhez és a Gázai övezethez kapcsolódnak, míg Dél-Ázsia terrorfenyegetettségét négy ország – Afganisztán, Pakisztán, India és 2004-2006 között Nepál – határozta meg. A vizsgált nyolc év során 2004 és 2006 között Dél-Ázsiában az Indiában végrehajtott stratégiai támadások és a nepáli maoisták által kirobbantott polgárháború miatt volt magas a terrorfenyegetettség, míg 2007-től a pakisztáni és az afganisztáni merényletek váltak meghatározóvá. Afrika kapcsán a WITS adatbázisában 45 terrorizmus által érintett ország szerepelt, de a vizsgált időszakban a kontinens terrorfenyegetettségét lényegében Szomália, a Kongói Demokratikus Köztársaság és Szudán határozták meg. Afrika terrorfenyegetettsége 2005-től kezdődően nőtt meg, amiben a fenti

¹³ A közel-keleti térség országai és területi egységei közül Bahrein, Ciszjordánia, Egyiptom, a Gázai övezet, Irak, Izrael, Jemen, Jordánia, Katar, Libanon, Omán, Szaúd-Arábia, Szíria és Törökország szerepelt a WITS adatbázisában.

¹⁴ Tólas Péter: „A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között (I. rész)”. *NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések*, 2012/9. p. 6. http://hhk.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2012/SVKK_Elemzesek_2012_9.pdf, 2014. 05. 10.

három országban zajló fegyveres cselekmények mellett a nigériai, a csádi és az algériai konfliktusoknak is fontos szerepe volt.

A 2004 és 2011 közötti időszak első felében Délkelet-Ázsia¹⁵ két kategóriában is megelőzte Afrikát: 2005-ig a sebesültek, 2008-ig pedig a merényletek száma is nagyobb volt, mint Afrikában. Délkelet-Ázsia terrorfenyegetettsége elsősorban Thaiföldhöz és a Fülöp-szigetekhez, kisebb részben pedig Indonéziához és Mianmarhoz voltak köthetőek.

2. ábra: Merényletek a világban 2004 és 2011 között Délkelet-Ázsiában, Dél-Amerikában, Kelet-Európában és Európában

Forrás: A világ terrorfenyegettségének alakulása 2004 és 2011 között (I. rész), p. 8.

Dél-Amerika terrorfenyegettségében egyértelműen Kolumbia játszotta a főszerepet. A 2004 és 2011 közötti időszakban intenzívek voltak a szélsőbaloldali gerillaszervezetek (FARC, ELN), a szélsőjobboldali paramilitáris erők (AUC) és a kormányzat reguláris hadereje közti összecsapások, így emiatt nőtt a terrorcselekmények, a halálos áldozatok, a sebesültek és a túsok száma is. Ami Kelet-Európát¹⁶ illeti, ez utóbbi régió kapcsán szinte kizárólag Oroszországgal érdemes foglalkozni: a térségben elkövetett merényletek több mint 90%-a itt történt, az áldozatoknak 96,6%-a az oroszországi terrorcselekményekben vesztette életét, de a sebesül-

¹⁵ Délkelet-Ázsia régiójából a Fülöp-szigetek, Indonézia, Kambodzsa, Kelet-Timor, Laosz, Malajzia, Mianmar, Thaiföld és Vietnam szerepelt a WITS adatbázisában.

¹⁶ A térséget illetően Azerbajdzsán, Fehéroroszország, Grúzia, Moldova, Oroszország, Örményország és Ukrajna szerepelt a WITS adatbázisában.

tek és a túszok aránya is nagyon magas (89,39% és 88,98%) a térség többi országához képest.¹⁷

Rátérve Európára, a WITS szerint 2004 és 2011 között a világon elkövetett összes merénylet 2,27%-át hajtották végre Európában (1986 támadás), itt vesztette életét a halálos áldozatok 0,33%-a (402), sérült meg a sebesültek 1,43%-a (3535) és esett fogságba a túszok 0,02%-a (22). Az adatbázis szerint Európában a vizsgált időszakban évente átlagosan közel 250 merényletet követtek el, ám a kontinens terrorfenyegetettségét mégis a stratégiai terrorcselekmények határozták meg, mert a madridi, a londoni és a norvégiai merényletekhez kapcsolódik a vizsgált időszak összes európai halálos áldozatának 80,35%-a, sebesültjeinek pedig 79,94%-a.¹⁸

A fentiek mellett a WITS Kelet- és Közép-Ázsiáról, valamint Észak-Amerikáról¹⁹ is tartalmazott adatokat: az adatbázis szerint 2004 és 2011 között Kelet- és Közép-Ázsia, valamint Észak-Amerika a terrorizmus által a világ legkevésbé érintett részei közé tartoztak, továbbá a nyolc év során ez utóbbi régióknak egyetlen országa sem tartozott a világ tíz legfenyegetettebb országai közé.²⁰

A WITS adataiból azt is meg lehetett állapítani, hogy 2011-ben melyek voltak a terrorizmus által legfenyegetettebb országok. Számításuk szerint 2011-ben a vizsgált négy alapkategóriában (merényletek, a halálos áldozatok, a sebesültek és a túszok száma) összesítve 14 ország került a legfenyegetettebb első tíz ország közé: Afganisztán, India, Irak, Izrael, Jemen, Kolumbia, a Kongói Demokratikus Köztársaság, Közép-Afrikai Köztársaság, Nigéria, Oroszország, Pakisztán, Szomália, Szudán, Thaiföld.²¹

¹⁷ Tólas: „A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között (I. rész)”, p. 6-9.

¹⁸ *Uo.* p. 10.

¹⁹ Kelet- és Közép-Ázsiával kapcsolatosan Dél-Korea, Észak-Korea, Japán, Kazahsztán, Kína, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Tajvan, Üzbegisztán szerepelt az adatbázisban, míg az észak-amerikai régióhoz a WITS nemcsak az USA-t, Kanadát és Mexikót csatolta, hanem Guatemalát, Haitit, Hondurast, Panamát, valamint Trinidad és Tobagót is.

²⁰ Tólas: „A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között (I. rész)”, p. 11.

²¹ *Uo.* p. 2.

Merénylet		Halálos áldozat		Sebesült		Túsz	
Irak	27754	Irak	52530	Irak	118576	Nepál	48706
Afganisztán	12291	Afganisztán	15507	Pakisztán	23487	Pakisztán	5824
Pakisztán	8381	Pakisztán	11423	Afganisztán	22495	India	5447
India	6700	India	7377	India	14830	Szomália	4990
Thaiföld	4509	Szomália	6023	Szomália	12065	Irak	4608
Nepál	3793	Kongói DK	3518	Thaiföld	6223	Afganisztán	3671
Izrael	3598	Thaiföld	3327	Oroszország	5332	Kongói DK	3273
Kolumbia	3370	Kolumbia	2959	Kolumbia	4697	Gázai övezet	2594
Szomália	2623	Szudán	2642	Izrael	3730	Kolumbia	2016
Oroszország	2356	Oroszország	2387	Nepál	3672	Fülöp-szigetek	1445

1. táblázat: Az egyes kategóriák összesített első tízes listája (2004-2011)

Forrás: A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között (II. rész), p. 2.

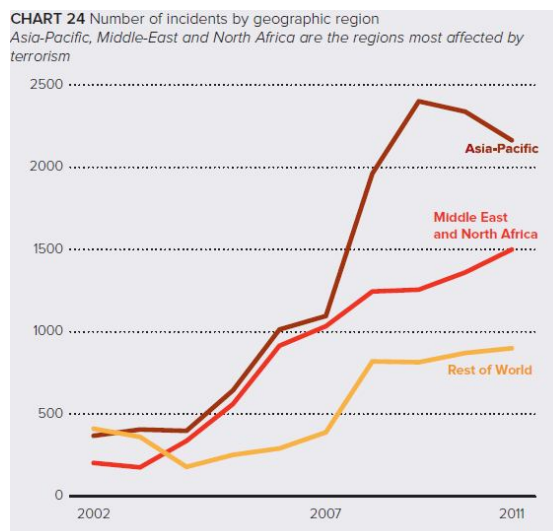
A WITS-hez hasonlóan a Global Terrorism Database (GTD) adatbázisa alapján összeállított Global Terrorism Index 2012 (GTI 2012) is megvizsgálta a 2011-es évet, és a merényletek, a halálos áldozatok, a sebesültek száma, valamint az okozott anyagi kár mértéke alapján állította fel a rangsort. Az első helyet legfenyegetettebb országgént Irak foglalta el, míg az első tíz helyen Irakot sorrendben Pakisztán, Afganisztán, India, Jemen, Szomália, Nigéria, Thaiföld, Oroszország és a Fülöp-szigetek követte. Törökország a 19. helyet, Norvégia a 21. helyet foglalta el. Az első EU-tagállam, amellyel találkozunk a listán, a 26. helyen szereplő Görögország (vagyis a GTI 2012 számítása szerint Görögország világszinten a 26., de az EU-n belül a legfenyegetettebb ország volt 2011-ben).²² Emellett a GTI 2012 górcső alá vette a 2002-2011 közti időszakot is, és egyrészt megvizsgálta, hogy az évtized során melyek voltak a terrorizmus által leginkább fenyegetett régiók, másrészt a halálos áldozatok és a sebesültek számát alapul véve összeállította a száz legpusztítóbb merénylet rangsorát.

A 2002-től 2011-ig tartó időszakban a GTI számítása szerint a Közel-Kelet és Észak-Afrika (MENA), valamint a Kelet-, Dél- és Délkelet-Ázsiát, illetve Óceániát is magába foglaló térség voltak a legfenyegetettebb régiói a világnak. Az évtized során a Közel-Keleten és Észak-Afrikában vesztette életét a legtöbb áldozat, míg a legtöbb terrortámadás az „ázsiai-csendes-óceáni” térségben történt.²³

²² „Global Terrorism Index 2012”. *Institute for Economics & Peace*, 2012. p. 48-50.

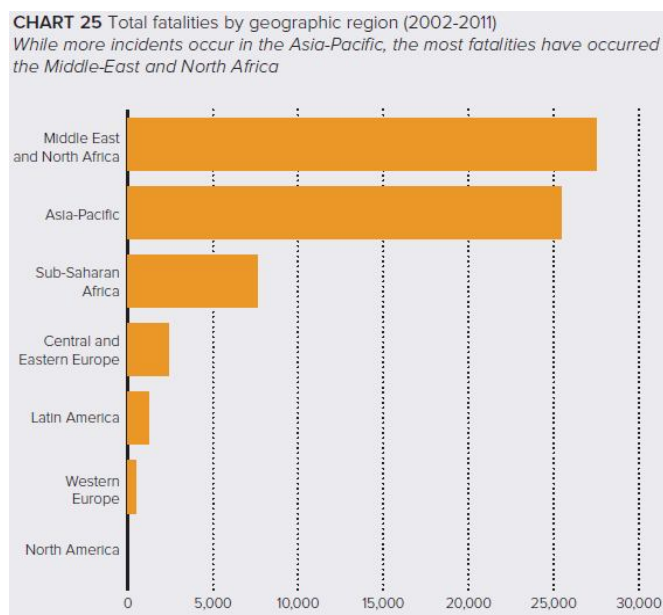
<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2012-Global-Terrorism-Index-Report.pdf>, 2016. 02. 29.

²³ Uo. p. 30. Hozzá kell tenni, hogy míg a GTI 2012 az „ázsiai-csendes-óceáni” régióba (Asia-Pacific) beleszámolta Dél-Ázsiát is, addig a későbbi kiadványok (GTI 2014, 2015, 2016) grafikonjai már külön kezelik Dél-Ázsiát és az „ázsiai-csendes-óceáni” térség többi részét (vagyis Kelet- és Délkelet-Ázsiát, valamint Óceániát).

3. ábra: A merényletek számának változásai a Közel-Keleten, a Kelet-, Dél-, Délkelet-Ázsiát és Óceániát lefedő térségben, valamint a világ többi részén 2002 és 2011 között

Forrás: Global Terrorism Index 2012, p. 30.

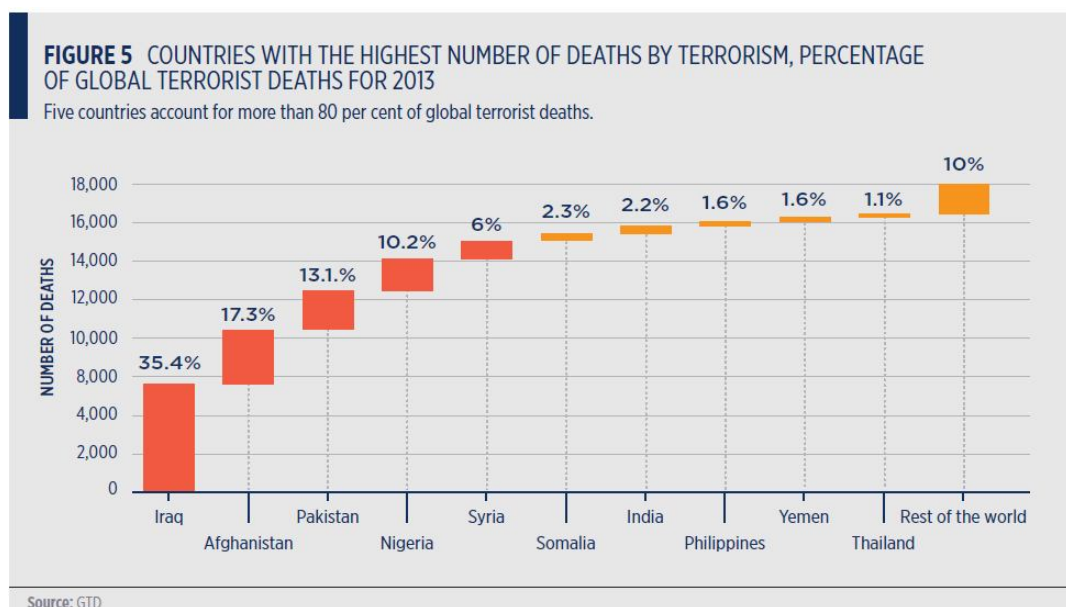
4. ábra: A halálos áldozatok száma térségenként 2002 és 2011 között

Forrás: Global Terrorism Index 2012, p. 30.

A száz legpusztítóbb terrortámadás helyszínei között az EU-s országok közül Spanyolország a 2. helyen (a madridi robbantások) és az Egyesült Királyság a 19. helyen (a londoni öngyilkos merényletek) szerepel a listán, de az összeállításba Norvégia is bekerült (a 99. helyre sorolták az Utøya szigetén történt mészárlás miatt), de hozzá kell tenni, hogy a száz legnagyobb pusztítást okozó merénylet közül 48-at Irakban hajtottak végre.²⁴

²⁴ Uo. p. 51.

A terrorizmus által leginkább érintett államokkal kapcsolatban 2011-et követően sem történt lényeges változás: más sorrendben ugyan, de a Global Terrorism Index későbbi kiadványaiban is ugyanazok az államok szerepelnek a tíz legfenyegetettebb ország között, mint a 2012-ben kijött GTI-jelentésben. A GTI 2014 szerint 2013-ban a halálos áldozatok 82%-át öt ország tudhatta magáénak: Irak, Afganisztán, Pakisztán, Nigéria és Szíria,²⁵ míg a tíz legfenyegetettebb ország sorrendben Irak, Afganisztán, Pakisztán, Nigéria, Szíria, India, Szomália, Jemen, Fülöp-szigetek és Thaiföld (Oroszország a 11., az Egyesült Királyság a 27., Görögország pedig a 29. helyen szerepel). A terrortámadások több mint 60%-át Irakban, Afganisztánban, Pakisztánban, Nigériában és Szíriában követték el,²⁶ továbbá a 2013-ban történt ötven legpusztítóbb terrortámadás nagy részét is Irakban, Pakisztánban és Nigériában hajtották végre.²⁷

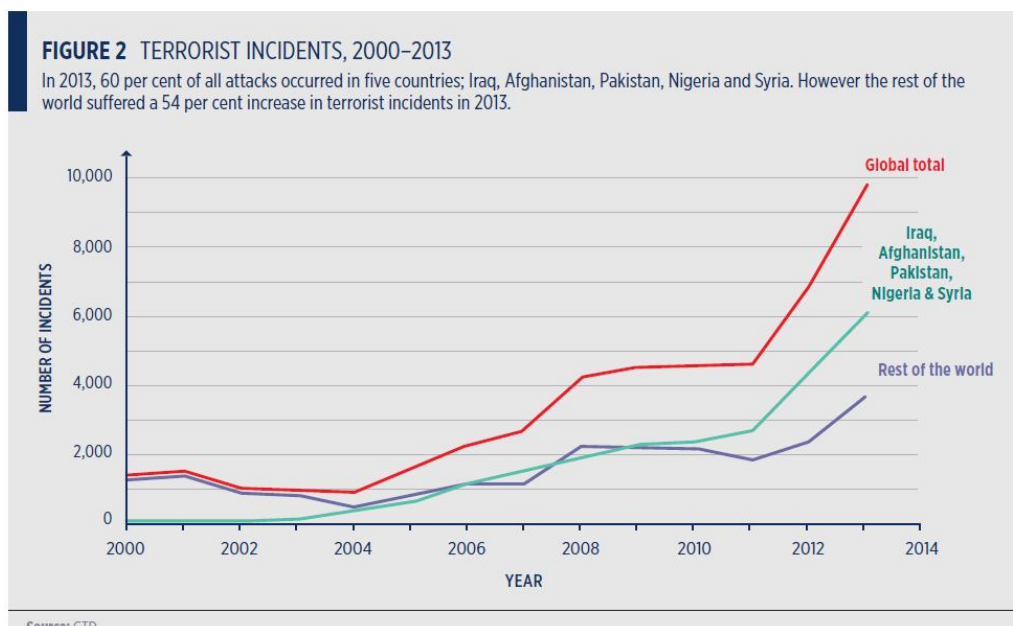
5. ábra: Azok az országok, ahol a legtöbbet veszítették életüket a terrortámadások során 2013-ban

Forrás: Global Terrorism Index 2014, p. 15.

²⁵ „Global Terrorism Index 2014”. *Institute for Economics & Peace*, 2014. p. 2.
<http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/06/Global-Terrorism-Index-Report-2014.pdf>, 2016. 03. 01.

²⁶ *Uo.* p. 12.

²⁷ Oroszországi terrorakció nem is szerepel a listán. Lásd: *uo.* p. 84.

6. ábra: A merényletek számának változása az öt legfenyegetettebb országban és világszinten (2000-2013)

Forrás: Global Terrorism Index 2014, p. 13.

A világ terrorfenyegetettsége egy évvel később sem változott sokat, mindössze annyi lényegesnek mondható változás történt, hogy a tíz legfenyegetettebb ország közé a Fülöp-szigetek helyére Líbiát sorolták be. Így a GTI 2015 jelentése szerint 2014-ben a tíz legfenyegetettebb ország az alábbi volt: Irak, Afganisztán, Nigéria, Pakisztán, Szíria, India, Jemen, Szomália, Líbia és Thaiföld. A több mint 120 országot tartalmazó listán az első húsz között Ukrajna az egyetlen európai ország: a maláj légitársaság gépének lelövése miatt a 12. helyen szerepel (298 halálos áldozat).²⁸ A halálos áldozatok kapcsán fontos megemlíteni, hogy az áldozatok 88%-a a fentebb felsorolt tíz országban vesztette életét, a halálos áldozatok 78%-a pedig öt ország – Irak, Nigéria, Afganisztán, Pakisztán és Szíria – között oszlott meg,²⁹ továbbá az incidensek és a halálesetek nagy része a szubszaharai régióban, a MENA-térségben és Dél-Ázsiában történt.³⁰ Emellett a GTI 2015 a korábbi két kiadáshoz képest csupán még egy fontosnak mondható plusz információval szolgál: a terrorizmus nem Nyugaton³¹ szedi a legtöbb halálos áldozatot. Ugyanis a kiadvány szerint a 2001. szeptember 11-i támadást leszámítva 2000 óta a terrorcselekmények áldozatainak mindössze fél százaléka vesztette életét Nyugaton, de az arány a 2001. szeptember 11-i merényletek áldozatait beleszámítva is csak 2,6%.³²

²⁸ „Global Terrorism Index 2015”. *Institute for Economics & Peace*, 2015. p. 10.
<http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/11/2015-Global-Terrorism-Index-Report.pdf>, 2016. 03. 01.

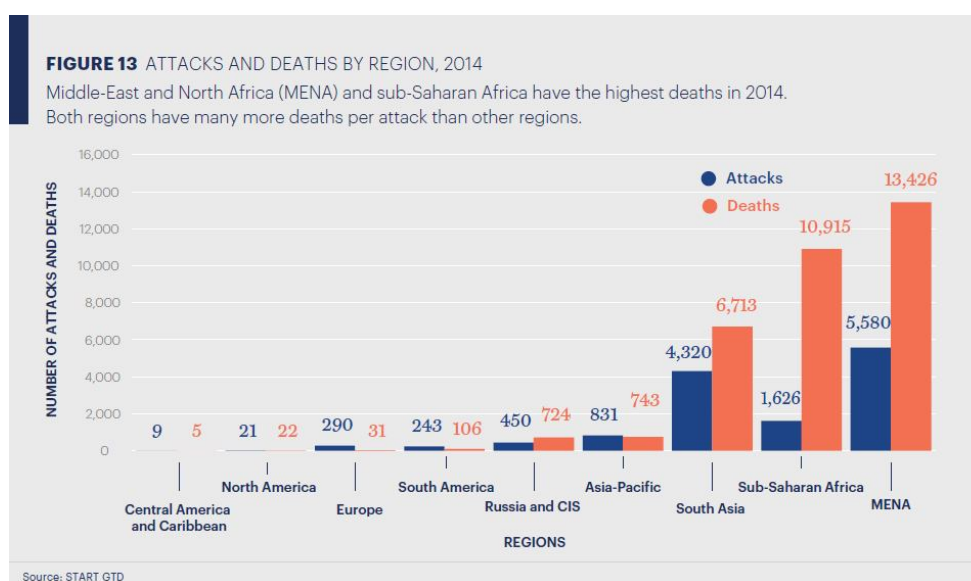
²⁹ *Uo.* p. 16.

³⁰ *Uo.* p. 37.

³¹ Európa, az USA, Kanada és Ausztrália, lásd: *uo.* p. 50.

³² *Uo.* p. 5.

A GTI 2016 szerint 2015-ben annyi pozitívnak mondható változás történt, hogy a felkelő-ellenes műveleteknek köszönhetően Nigériában, Irakban és Pakisztánban az előző évhez képest csökkent a merényletek, valamint a terrorcselekményekhez köthető halálos áldozatok száma,³³ ugyanakkor a tíz legfenyegetettebb ország között egy kivételével ugyanazok az államok szerepelnek, mint a 2015-ös kiadásban (Thaiföld kikerült a tíz legfenyegetettebb ország közül, Egyiptom pedig bekerült az említett országcsoportba).³⁴ A 2015-ben történt húsz legtöbb halálos áldozatot követelő terrortámadás helyszínei között az első tízben nem található európai ország,³⁵ továbbá a 2015-ös évre vonatkozóan a GTI a legtöbb terrortámadást és a legtöbb halálos áldozatot is a MENA-térséghez sorolja, míg a második helyen Dél-Ázsia szerepel.³⁶

7. ábra: A terrorcselekmények és a halálos áldozatok száma a világban térségenként (2014)

Forrás: Global Terrorism Index 2015, p. 37.

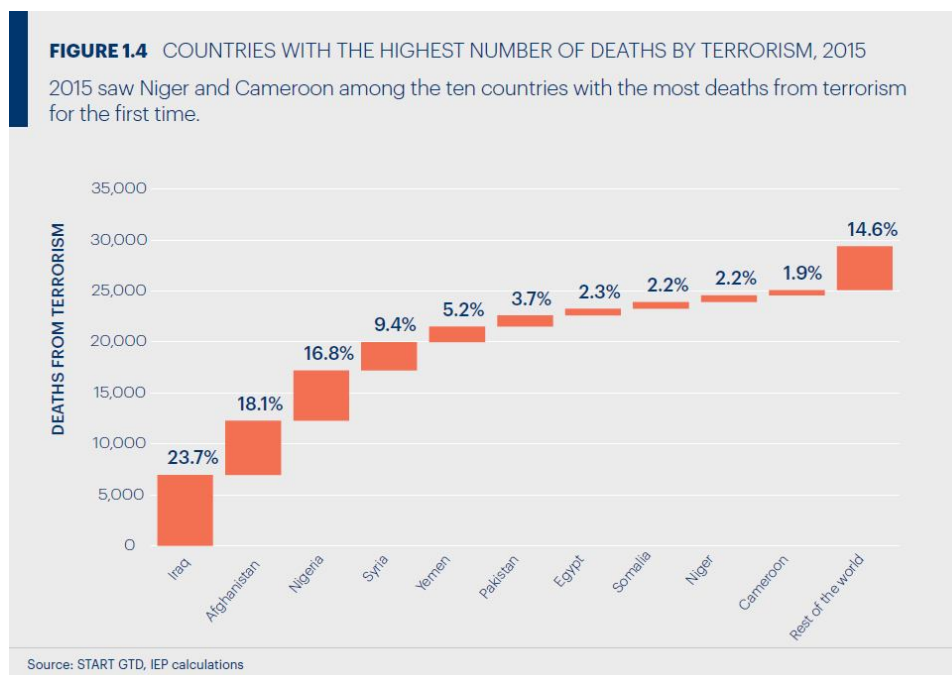
³³ „Global Terrorism Index 2016”. *Institute for Economics & Peace*, 2016. p. 2; p. 14; p. 28.
http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/Global%20Terrorism%20Index%202016_0.pdf, 2016. 11.

26.

³⁴ *Uo.* p. 10.

³⁵ *Uo.* p. 12-13.

³⁶ *Uo.* p. 23.

8. ábra: Azok az országok, ahol a legtöbbet veszítették életüket a terrortámadások során 2015-ben

Forrás: Global Terrorism Index 2016, p. 17.

1.1. Terrorizmus az EU közvetlen szomszédságában: a Nyugat-Balkán, Törökország, Oroszország és Észak-Afrika terrorfenyegetettsége

A világ különböző részeinek terrorfenyegetettsége kapcsán, szükségesnek tartom közelebbről is szemügyre venni az EU-val határos és egyben az Unió terrorfenyegetettségnek szempontjából relevanciával bíró, fegyveres konfliktusoktól terhes országokat és régiókat. Elsősorban azért, mert az Európai Unió nem önmagában, környezetétől elszigetelten létezik, vagyis az EU sem függetlenítheti magát a vele szomszédos országokban zajló konfliktusoktól. Emiatt megvizsgáltam, hogy Törökországban, Oroszországban, a Földközi-tenger partján fekvő öt észak-afrikai országban, valamint a nem EU-tag nyugat-balkáni országokban hány terrorcselekményt hajtottak végre, elkövettek-e stratégiai terrortámadásokat, a terrorizmus mely típusai vannak jelen, továbbá jelen van-e olyan globális hálózattal rendelkező terrorszervezet, ami veszélyt jelent(het) az EU-ra. Céлом az volt, hogy választ keressek arra, hogy egyrészt a kérdéses országoknak mekkora a terrorfenyegetettsége, másrészt, hogy az ottani terrorizmus fenyegeti-e az Európai Uniót. Mivel doktori értekezésem vizsgált időszaka az Európai Uniót illetően a 2005 októbere és 2015 decembere közti periódust öleli föl, ezért az említett országok tekintetében is ezt az időintervallumot vettem górcső alá a terrorcselekményeket nyilvántartó Global Terrorism Database adatbázisa alapján. Ugyanakkor, ahogy a WITS és a Global Terrorism Index

kapcsán vizsgált régiók esetében tettem, a kérdéses EU-val határos országokkal – különösen az észak-afrikai országokkal – is csak röviden és összefoglalóan foglalkozom, de igyekszem átfogó képet nyújtani.

Jóllehet az Európai Unióval nem határos, napjainkban számos szakértő az EU terrorfenyegetettségére a legnagyobb befolyással rendelkező országnak Szíriát tekinti. Elemzésemben önállóan mégsem foglalkozom Szíriával, egyrészt figyelembe véve az ottani válság komplexitását. Az ország terrorfenyegetettségének mélyebb tárgyalásához is egy nagyobb lélegzetű elemzés lenne indokolt. Ennek megfelelően Szíriára önállóan nem, csupán a terrorizmus különböző típusait tárgyalva kérek ki ott, ahol az indokolt.

1.1.1. A Nyugat-Balkán

Az iszlám szélsőséges értelmezését magáénak valló vahhabizmus a délszláv polgárháború idején jelent meg a Balkánon a különböző, Európán kívülről érkező több ezer, többek között Algériából és az Öböl-országokból érkező muszlim önkéntes közvetítésével, akik a bosnyák erők oldalán harcoltak a szerb és a horvát fegyveresek ellen. A daytoni béke (1995) után azonban a Szarajevóban egy új Kabul lehetőségét látó „dzsihadista” önkénteseket³⁷ a bosnyák kormány választás elé állította: vagy elhagyják az országot, vagy Boszniában maradnak, de ez utóbbi esetben le kellett mondaniuk a fegyveres harc folytatásáról. A többségük távozott Boszniából, mintegy 600-an azonban maradtak,³⁸ megházasodtak és elkülönülve a többségi társadalomtól távoli, elzárt falvakban telepedtek le,³⁹ ahol mind a mai napig a saját szabályaik és vallási értelmezésük szerint élnek.

Az elmúlt két évtizedben a radikális iszlamizmus rendkívül megerősödött a balkáni országokban részben az erős szaúdi befolyás, részben pedig a térséget sújtó szociális problémák (pl. magas munkanélküliségi ráta), a korrupció és a gazdasági nehézségek miatt. Emellett a radikális eszmék gyors elterjedéséhez az is hozzájárult, hogy a balkáni országok helyi imámjai közül sokan Egyiptomban, Szaúd-Arábiában, Jordániában és Katarban végezték vallási tanulmányaikat, s ezeket befejezve az iszlám szélsőséges értelmezését próbálják meg elültetni a híveik-

³⁷ Gilles Kepel: *Dzsihad*. Budapest: Európa Könyvkiadó, 2007. p. 398. A 2001. szeptember 11-i merényletek óta a „dzsihad”, a „dzsihadizmus” és a „dzsihadista” szavak használata rendkívül elterjedté és népszerűvé vált mind a tudományos, mind a nem tudományos irodalomban, illetve a médiában, ugyanakkor több probléma is van ezeknek a szavaknak a használatával. Egyrészt nem lehet dzsihadnak tekinteni azt, amit a muszlim vallási fanatikusok tesznek a dzsihad nevében, másrészt a „dzsihadizmus” kissé pontatlan és leegyszerűsítő megfogalmazása az al-Kaida és az Iszlám Állam ultraradikális ideológiájának.

³⁸ Predrag Petrović: „Islamic radicalism in the Balkans”. *European Union Institute for Security Studies*, June 2016. p.1. http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Alert_24_Balkan_radicalism.pdf, 2016. 08. 21.

³⁹ Gornja Maoča az egyik ilyen legismertebb település.

ben,⁴⁰ a balkáni országoknak pedig nincs kidolgozott tervük arra vonatkozóan, hogyan szabjanak gátat a szélsőséges eszmék terjedésének.⁴¹ Ennek ellenére nincs tudomásunk arról, hogy komoly műveleti képességgel rendelkező terrorista szervezet lenne jelen a Balkánon, jóllehet az elmúlt években számos szélsőségest vettek őrizetbe Koszovóban, Boszniában és Albániában; készülő merényleteket hiúsítottak meg; kiképzőtáborokat zártak be; fegyvereket és robbanószerkezeteket foglaltak le, valamint kisebb, néhány fős terrorista csoportokat is lelepleztek.⁴²

Miként a legtöbb európai ország hatóságai, így a balkáni országok rendőrségei és nemzetbiztonsági szolgálatai is aggodalommal tekintenek a Szíriában és Irakban harcoló önkéntesekre, aki közül sokan biztos, hogy megpróbálnak majd visszatérni szülőhazájukba. Predrag Petrović, biztonságpolitikai elemző 2016 júniusában közreadott elemzésében azt írja a Balkan Investigative Reporting Network kutatásaira hivatkozva, hogy Koszovóból több mint 300-an, Boszniából 330-an, Albániából 110-en, Macedóniából 100-en, Szerbiából 50-en, Montenegróból 13-an utaztak/utazhattak Szíriába és Irakba harcolni elsősorban az Iszlám Állam és a Nuszra Front (Jabhat al-Nusra) oldalán.⁴³

A nem EU-tag balkáni országokban, vagyis Szerbiában, Montenegróban (2006. június 3-a előtt Szerbia és Montenegróban), Albániában, Koszovóban, Bosznia-Hercegovinában és Macedóniában 2005 és 2015 között elkövetett sikeres, sikertelen és megghiúsított merényletek kapcsán azt látjuk, hogy az incidensek nagy része az utóbbi három országban történt. A Global Terrorism Database adatai szerint Koszovóban 48, Boszniában 20, Macedóniában 22, Szerbiá-

⁴⁰ Petrović: *i. m.* p. 2.; Böröcz Miklós: „Wahhabism in the Balkans – a real threat for Hungary?”. *(T)error & Elhárítás*, 2013/1. pp. 7.

http://www.tek.gov.hu/tt_pdf/2013/BoroczMiklos_Wahhabism%20in%20the%20Balkans_a%20real_threat_for_Hungary.pdf, 2016. 08. 22.

⁴¹ Petrović: *i. m.* p. 2.; Böröcz: „Wahhabism in the Balkans – a real threat for Hungary?”, pp. 4.; Ebi Spahiu: „Jihadist Threat Persists in Kosovo and Albania Despite Government Efforts”. *The Jamestown Foundation*, 24 June 2016.

http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=45551&cHash=fbf64817463a9d5bb823428e53038598#.V7xNZzFkdV, 2016. 08. 23.

⁴² Az egyik, 2009 decemberében felszámolt csoportot Rijad Rustempašić irányította, melynek tagjai támadást szerveztek a Boszniában lévő foinicai ferences kolostor és EU-s békefenntartók ellen, míg egy másik szélsőséges tömörülés tagjait Koszovóban vették őrizetbe 2013-ban annak gyanújával, hogy Gnjljanében és a Pristina melletti Grmijában akarnak merényletet végrehajtani. Mindkét csoport búvóhelyén számos fegyvert és robbanószekert talált a rendőrség. Lásd: „Three Bosnian Islamists Charged with Terrorism”. *Balkan Insight*, 22 December 2009. <http://www.balkaninsight.com/en/article/three-bosnian-islamists-charged-with-terrorism>; „Arrested Kosovo Albanians 'had ties with Al Qaeda'”. *B92*, 12 November 2013.

http://www.b92.net/eng/news/crimes.php?yyyy=2013&mm=11&dd=12&nav_id=88308, 2016. 08. 22.

⁴³ Petrović: *i. m.* p. 1. A koszovói rendőrség szerint 2014 és 2016 között 314-en mentek ki harcolni. Lásd: Carlotta Gall: „How Kosovo Was Turned Into Fertile Ground for ISIS”. *The New York Times*, 21 May 2016. http://www.nytimes.com/2016/05/22/world/europe/how-the-saudis-turned-kosovo-into-fertile-ground-for-isis.html?_r=2. A nyugat-balkáni országokból származó, konfliktusövezetekben harcoló önkéntesekről lásd például Timothy Holman: „Foreign Fighters from the Western Balkans in Syria”. *CTC Sentinel*, 30 June 2014. <https://www.ctc.usma.edu/posts/foreign-fighters-from-the-western-balkans-in-syria>, 2016. 08. 23.

ban 11, Montenegróban 4 (2006 júniusa előtt Szerbia és Montenegróban 4), Albániában pedig 8 incidens történt a vizsgált időszakban.

Boszniában a merényletek nagy része a bosnyák-horvát föderáció területén történt, a 20 merénylet során összesen 7-en vesztették életüket. A merényletek közül négyet Szarajevó, vagy annak környezetében (Rajlovac) követtek el, az elkövetők vagy magányos merénylők voltak, vagy pedig olyan néhány fős csoportok, amik nem kötődtek terrorista szervezethez. A merényletek száma egy évtizedre kivetítve nem tűnik soknak, ugyanakkor a húsz merényletből kilenc 2014. július 6-a és 2015. november 24-e között történt, vagyis 2014-től erőteljes növekedés tapasztalható a merényletek számában. Az elkövetők jórészt civil célpontokat támadtak meg, de 2014-ben és 2015-ben rendőrségi célpontok ellen is intéztek, halálos áldozatokkal járó támadást.⁴⁴ Több merénylet esetében nem lehet tudni, hogy kik voltak az elkövetők, de azoknak a nagy része, akiknek fény derült a kilétére, muszlim radikális volt, ugyanakkor történtek támadások mecsetek ellen is, ez utóbbiaknál az elkövetők kiléte ismeretlen maradt.

Koszovóban a merényletek és a merényletkísérletek jórészt Kosovska Mitrovicában és Pristinában történtek, körülbelül fele-fele arányban hajtottak végre „kemény” és „puha” célpontok ellen támadásokat. A merényleteknek – amiknek a száma 2013-tól csökken – összesen 9 halálos áldozata és 31 sérültje volt, az elkövetők nagy részének kilétére nem derült fény.

Macedóniában a támadások nagy részénél az elkövetők kiléte szintén ismeretlen maradt, míg a merényletek kisebb részéért a Koszovói Felszabadítási Hadsereget (UÇK), vagy a macedón nacionalista szélsőségeket tették felelőssé. A támadásoknak, amelyeket túlnyomórészt kormányzati vagy rendőrségi célpontok ellen hajtottak végre, öt halálos áldozata és 20 sebesültje volt, a merényletek száma pedig 2014-től lassú növekedést mutat. Az incidensek közül a legtöbbet a fővárosban, Skopjében követték el.

A többi fentebb említett nyugat-balkáni ország merényleteiben összesen négyen haltak meg és 11-en sebesültek meg és túlnyomórészt a kormányzathoz, vagy a rendőrséghez köthető célpontok ellen hajtották végre.

Összességében véve elmondható, hogy bármennyire is próbál gyökeret eresztetni a nyugat-balkáni országokban az iszlám szélsőséges értelmezése, mindez egyelőre a lakosság túlnyomó többségének ellenállásába ütközik. A merényletek száma egy évtizedre kivetítve – talán egyedül Koszovót leszámítva – alacsonynak tekinthető,⁴⁵ a halálos áldozatok száma is elenyésző.

⁴⁴ A közelmúlt merényleteihez és azok hátteréhez lásd: Angyal Ágnes: „Bosznia-Hercegovina: valóban az iszlám terrorizmus európai hídfőállása?”. *KKI-elemzések*, 2016/2. http://kki.gov.hu/download/a/33/41000/02_KKI-elemzes_BIH_terror_Angyal_20160112.pdf, 2016. 08. 23.

⁴⁵ Az EU egyes országában egy év alatt történt minimum annyi terrorcselekmény, mint amennyi Koszovóban, vagy Boszniában tíz év alatt.

Egyik országban sem történt stratégiai terrorcselekmény, ezenfelül egyik balkáni országban sincs jelen olyan terrorszervezet, ami az EU biztonságát veszélyeztetné, ugyanakkor a Szíriából hazatérő önkénteseknek egy része komoly kockázatot jelenthet a nemzetbiztonságra.

1.1.2. Oroszország

Oroszország számára a politikai erőszakot illetően az észak-kaukázusi szélsőségesekhez kötődő vallási indíttatású terrorizmus jelenti a legfőbb kihívást. A vallási indíttatású szélsőségesesség az első csecsen háborút követő években, de különösen a második csecsen háború idején erősödött meg az észak-kaukázusi régióban.⁴⁶

A jelenleg is létező terrorszervezetek közül első helyen a 2007-ben létrejött, több észak-kaukázusi orosz tagköztársaságot lefedő, továbbá az al-Kaidával szövetséges Kaukázusi Emirátust érdemes megemlíteni, melynek egykori vezetője, Doku Umarov nyilatkozataiban nemcsak Oroszországot fenyegette meg, hanem az USA-t, az Egyesült Királyságot és Izraelt is. Úgy tűnik viszont, hogy a gyakorlatban az észak-kaukázusi szélsőségesek egyedül Moszkvát tekintik ellenségnek: Anzor Astemirov, a kabardin-balkárföldi felkelők vezetője szerint a felkelők és a Nyugat érdekei nem ütköznek egymással, vagyis sem Európát, sem az USA-t nem tekintik célpontnak.⁴⁷ Napjainkban a Kaukázusi Emirátus meglehetősen elszigetelten működik: az orosz biztonsági erők a szervezet számos vezetőjével végeztek, ezenfelül belső viszályok is visszavetették műveleti képességét, ugyanis több szélsőséges 2014 végén kivált a Kaukázusi Emirátusból és csatlakozott az Iszlám Államhoz. Ugyanakkor egyelőre az Iszlám Állam helyi „tartománya” sem tud kevésbé izoláltan működni, mint a Kaukázusi Emirátus.⁴⁸

A GTD adatbázisa szerint Oroszországban 2005 és 2015 között 1295 incidens történt. A merényletek több mint 90%-át az Észak-Kaukázusban hajtották végre, jórészt katonai, rendőrségi és kormányzati célpontok ellen, míg a támadások kisebb hányada Moszkvában, illetve annak vonzáskörzetében, vagy a Kaukázussal határos területeken (például Volgográdban) történt. A merényletek döntő többségét muszlim radikálisok követték el, de sok támadás esetében

⁴⁶ További információk az iszlám militáns irányzatának az észak-kaukázusi régió belüli elterjedéséről: Sergey Markedonov: „Radical Islam in the North Caucasus”. *Center for Strategic & International Studies*, November 2010. https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/101122_Markedonov_RadicalIslam_Web.pdf, 2016. 08. 31.

⁴⁷ Andrei Smirnov: „Is the Caucasian Emirate a Threat to the Western World?”. *The Jamestown Foundation*, 7 December 2007. http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=4596#.V8U8zDFkgdW, 2016. 08. 29.

⁴⁸ Mairbek Vatchagaev: „Caucasus Emirate and Islamic State Split Slows Militant Activities in North Caucasus”. *The Jamestown Foundation*, 13 February 2015. http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=43542&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=817653426dd1c50e08a874b89567939a#.V8U8pzFkgdW, 2016. 08. 30.

az elkövetők kilétére nem derült fény, ezért teljes pontossággal nem lehet megállapítani, hogy milyen szélsőséges ideológia mentén hajtották végre ezeket a támadásokat. A merényletek nagy részéért a Kaukázusi Emirátus ernyőszervezetéhez, valamint az Iszlám Államhoz csatlakozott helyi szélsőségesek voltak a felelősek, mindazonáltal az oroszországi terrorcselekmények száma 2010 óta csökkenő tendenciát mutat. Oroszországban 17 olyan támadást hajtottak végre, ahol a halálos áldozatok száma tíz, vagy annál több volt, ugyanakkor ebből az egyiket, a moszkvai Cherkizovo piacon 2006. augusztus 21-én történt, 10 halálos áldozattal járó robbantásos akciót nem muszlimok követték el, hanem nagy valószínűséggel orosz ultranacionalisták.⁴⁹

Az orosz hatóságok komoly problémát látnak a Közel-Keleten harcoló oroszországi önkéntesekben. Alekszander Bortnyikov, az FSZB igazgatója szerint 2015 decemberéig 2900 orosz utazott a Közel-Keletre harcolni, és több mint 90%-uk 2013 közepe után hagyta el Oroszországot. Maria Tsvetkova, a *Reuters* munkatársa szerint viszont feltételezhető, hogy az orosz hatóságok közvetve vagy közvetlenül több iszlamista radikálisnak segítettek abban, hogy kijussanak Szíriába. A cikk szerint a biztonsági szervek büntetlenséget ígértek azoknak a vallási indíttatású szélsőségeseknek, akik hajlandóak voltak elhagyni az országot: a hatóságok így próbáltak minél hatékonyabban, és ami még fontosabb, minél hamarabb megszabadulni a hazai radikálisoktól, ami a 2014-es szocsi téli olimpia zavartalan lebonyolítása miatt volt számukra rendkívül fontos.⁵⁰

Az észak-kaukázusi militánsoknál jóval kisebb, de nem elhanyagolható fenyegetést jelentenek az orosz, illetve a szláv fensőbbiséget hirdető rasszizmustól, ultranacionalizmustól, idegengyűlölettől fűtött szélsőségesek.⁵¹ A szélsőjobboldali erőszakot vizsgáló SOVA Központ kutatásai szerint 2004 eleje és 2014 vége között körülbelül 555 halottja volt az orosz szélsőjobboldal végrehajtott támadásoknak, de a 2008-as „negatív csúcsot” (109 halálos áldozat) követő években jelentősen csökkent a támadások halálos áldozatainak száma.⁵²

Összességében véve Oroszországban a vizsgált időszakot tekintve a terrorizmus a stratégiai merényletekkel egyetemben az észak-kaukázusi tagköztársaságokra koncentrálódott, azon

⁴⁹ A Global Terrorism Database adatai a 2006. augusztus 21-i moszkvai (cherkizovoi) merényletről: <https://www.start.umd.edu/gtd/search/IncidentSummary.aspx?gtdid=200608210002>, 2016. 08. 31.

⁵⁰ Maria Tsvetkova: „How Russia allowed homegrown radicals to go and fight in Syria”. *Reuters*, 31 May 2016. <http://www.reuters.com/investigates/special-report/russia-militants/>, 2016. 08. 31. A cikk az egyik ilyen módon Szíriába kijutott iszlamista militánssal, a többi érintett szélsőséges otthon maradt rokonaival, valamint a különleges erők egyik visszavonult tisztjével készített interjúkon alapszik. Az orosz hatóságok hivatalosan tagadják a cikkben leírtakat.

⁵¹ A legismertebb orosz szélsőjobboldali gyűlöletcsoportok: Orosz Nacionalisták Katonai Szervezete (orosz rövidítéssel: BORN), Fehér Farkasok, Északi Határvidék.

⁵² A SOVA Központ éves jelentéseinek honlapja: <http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/>, 2016. 08. 31. További információk az oroszországi szélsőjobboldali erőszakról: Martin Laryš – Miroslav Mareš: „Right-Wing Extremist Violence in the Russian Federation”. *Europe-Asia Studies*, Vol. 63. No. 1. (2011).

belül is különösen Dagesztánra, Ingusföldre és Kabard-Balkárföldre. Csecsenföld a második csecsen háború lezárása óta (2009. április) jelentősen kisebb terrorfenyegetettséggel rendelkezik, mint a 2000-es évek elején és közepén, ami persze nem jelenti azt, hogy ne történének robbantásos merényletek csecsen területen is. A régió kívül csak néhány alkalommal hajtottak végre merényletet, igaz, ezek között voltak stratégiai terrorcselekménynek tekinthető akciók is.⁵³ Napjainkban az észak-kaukázusi szélsőségesek egy része az al-Kaida, míg egy másik része az Iszlám Állam szövetségese, mindamellett a rendelkezésre álló nyilvános információk szerint az észak-kaukázusi militánsok egyelőre nem tekintik célpontnak az Európai Uniót.

1.1.3. Törökország

Törökországban a terrorizmus változatos ideológiai keretek között évtizedek óta jelen van az ország életében. Az 1970-es évek második felére a szélsőjobboldali nacionalista és a szélsőbaloldali marxista terrorszervezetek több ezer halálos áldozatot követelő merényletei voltak a jellemzők, míg a 80-as és a 90-es években a törökországi terrorizmus új irányzatokkal bővült: az iszlamista és a kurd szeparatista erőszakkal. A 80-as–90-es évek iszlamista terrorszervezeit (a Török Hezbollahot, vagy más néven a Kurd Hezbollahot és az İslami Büyükdoğu Akıncılar Cephesi – IBDA-C nevű szervezetet) a török hatóságoknak sikerült annyira meggyengíteni, hogy a 2000-es években már ne jelentsen komoly biztonsági kockázatot.⁵⁴ A 2000-es évek elején azonban beszivárgott Törökországba a nyugati célpontokat is támadó, mind Törökországban, mind a németországi török diaszpórában egyre növekvő támogatottsággal rendelkező „dzsihádistá” terrorizmus,⁵⁵ melynek képviselői 2014-ig–2015-ig az al-Kaida, illetve a vele kapcsolatban álló, iraki gyökerekkel rendelkező szervezetek (az Irakban működő Jama’at al-Tawhid wal-Jihad és az Ansar al-Islam, valamint a Szíriában tevékenykedő Jabhat al-Nusra)

⁵³ A moszkvai metróban 2010. március 29-én elkövetett merényletben 40-en haltak meg és 95-en sebsültek meg, míg a 2011. január 24-én a moszkvai domodedovói reptéren történt robbantásnak 38 halottja és 168 sebesültje volt. Lásd: Horváth L. Attila: *i. m.* p. 180.; a Global Terrorism Database adatai a 2010. március 29-i moszkvai merényletről: <https://www.start.umd.edu/gtd/search/IncidentSummary.aspx?gtid=201003290010>; a Global Terrorism Database adatai a 2011. január 24-i moszkvai merényletről:

<https://www.start.umd.edu/gtd/search/IncidentSummary.aspx?gtid=201101240016>; 2016. 10. 07.

⁵⁴ A Török (Kurd) Hezbollah a marxista Kurd Munkáspárt (PKK) ellenlábasaként lépett fel és tevékenysége részben összefüggött a kurd szeparatista küzdelemmel, míg az iszlamista, nacionalista és neo-oszmán ideológiák sajátos egyvelegét valló síita-, zsidó-, keresztény- és alavitaellenes IBDA-C elsősorban török jelenség volt. Lásd: Guido Steinberg: „The Evolving Threat from Jihadist Terrorism in Turkey”. *Real Instituto Elcano*, 16 February 2009. p. 3-4. http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/14fd01004f018b4db354f73170baead1/ARI26-2009_Steinberg_Jihadist_Terrorism_Turkey.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=14fd01004f018b4db354f73170baead1, 2016. 08. 26.

⁵⁵ *Uo.* p. 7.

voltak.⁵⁶ Napjainkban Törökország számára az iszlamista terrorizmus felől érkező legjelentősebb veszélyforrást az al-Kaidához hasonlóan számos török követővel rendelkező Iszlám Állam jelenti, ugyanis amellet, hogy a megelőző években is történtek hozzá köthető bomba- és rakétatámadások, a felkelő szervezet 2015 közepe óta már nyíltan támadja az országot.⁵⁷ Ahmet S. Yayla és Anne Speckhard, az International Center for the Study of Violent Extremism kutatóintézet munkatársai gyorselemzésükben rávilágítanak arra, hogy az Iszlám Államon belül fontos szerepük van a közép-ázsiai (kazah, üzbég stb.) és a kaukázusi (csecsen, dagestáni) származású militánsoknak, különös tekintettel a merényletek végrehajtására. Speckhard és Yayla szerint ennek több is oka lehet. Egyrészt a közép-ázsiai, valamint a Kaukázusi Emirátustól érkező szélsőségesek különösen harcedzettek és fegyelmezettek: sokan közülük harcoltak Oroszországban és/vagy Afganisztánban is. Másrészt azzal, hogy az Iszlám Állam nem törököket bíz meg a támadások végrehajtásával, valószínűleg a helyi (törökországi) kapcsolatait igyekszik védeni.⁵⁸

A Global Terrorism Database szerint a vizsgált időszakban mégsem a vallási indíttatású merényletekből történt a legtöbb, hanem a kurd szeparatista támadásokból. Az adatbázis szerint a vizsgált időszakban 963 incidens történt, melynek több mint 90%-át a kurd szeparatisták és azon belül is a Kurd Munkáspárt fegyveresei hajtották végre Délkelet-Törökországban, túlnyomórészt rendőrségi és katonai célpontok ellen.⁵⁹ A merényletek száma a megelőző évek

⁵⁶ Karen Hodgson: „The al Qaeda threat in Turkey”. *The Long War Journal*, 8 July 2013.

http://www.longwarjournal.org/archives/2013/07/the_al_qaeda_threat_1.php, 2016. 08. 26. Mindamellett Hodgson nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a Török Hezbollah, az IBDA-C, sőt a PKK egyes tagjai is segítettek az al-Kaidát.

⁵⁷ Az Iszlám Állam Törökországgal kapcsolatos stratégiájáról, a törökországi merényletek háttéréről, illetve arról, hogy milyen szempontok alapján és milyen elgondolások mentén választották ki a célpontokat, lásd Metin Gurcan: „The Ankara Bombings and the Islamic State Turkey’s Strategy”. *CTC Sentinel*, 23 October 2015. <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-ankara-bombings-and-the-islamic-states-turkey-strategy>; Nihat Ali Özcan: „Turkey’s Dance with the Islamic State”. *The Jamestown Foundation*, 22 January 2016.

http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=45010&cHash=fcd857e2ab342ba89a1602cf752089e3#.V8KvEzFkgdV, 2016. 08. 27.

⁵⁸ Ahmet S. Yayla – Anne Speckhard: „The ISIS Istanbul Reina Night Club Attack: A Lesson in What Happens When One Invites Cannibals to Dinner”. *International Center for the Study of Violent Extremism*, 2 January 2017. <http://www.icsve.org/brief-reports/the-isis-istanbul-reina-night-club-attack/>, 2017. 01. 04. Az Iszlám Állam 2016 szilveszterével bezárólag három olyan törökországi merényletet vállalt magára, amit közép-ázsiai militánsok követtek el. Az első merénylet során 2015. január 6-án a dagestáni származású Diana Ramazova hajtott végre öngyilkos merényletet Isztambulban egy rendőrörs ellen. A nő egy, az Iszlám Állam soraiban harcoló csecsen szélsőséges állapotos özvegye volt. A második merénylet az Atatürk reptéren elkövetett 2016. június 28-i támadás, míg a harmadik az isztambuli Reina bárnaál 2016 szilveszterén végrehajtott akció volt. Lásd: *Uo.* Az események rámutatnak arra, hogy míg Oroszországban az észak-kaukázusi szélsőségesek műveleti képessége meglehetősen korlátozott, addig Oroszországon kívül kiemelt szerep jut számukra az Iszlám Állam akciói során.

⁵⁹ A kurd szeparatista támadások kisebbik hányadát nyugat- és dél-törökországi tengerparti városokban (például Çeşmében, Izmirben, Antalyában, Mersinben), valamint Isztambulban és Ankarában követte el a PKK-val kapcsolatban álló, civil célpontokat is támadó Teyrêbazên Azadiya Kurdistan (TAK) nevű szervezet. A TAK-ról bővebben lásd: Metin Gurcan: „The Kurdistan Freedom Falcons: A Profile of the Arm’s-Length Proxy of the Kurdistan Workers’ Party”. *CTC Sentinel*, 27 July 2016. <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-kurdistan-freedom-falcons-a-profile-of-the-arms-length-proxy-of-the-kurdistan-workers-party>, 2016. 08. 27.

csökkenő tendenciája után 2013-ban indult ismét növekedésnek, 2014-ben pedig meredek emelkedni kezdett. Ugyanakkor a vizsgált időszakban a többtucatnyi halálos áldozattal járó, jórészt civilek ellen végrehajtott támadásokat⁶⁰ nem a kurd széparatisták és nem a még mindig létező, ugyancsak számos merényletért felelős DHKP-C marxista terrorszervezet követte el, hanem az Iszlám Államhoz köthető „dzsihádista” szélsőségesek.

Összegezve a leírtakat, a terrorizmus változó intenzitással és különböző ideológiai köntösben az 1970-es évek közepe óta jelent biztonsági kockázatot Törökországban. Az iszlamista politikai erőszak a 2000-es évektől vált „kezelhetetlenné”, ugyanis a számos szimpatizánst és aktivistát maga mögött tudó „dzsihádista” terrorizmus egyre nagyobb biztonsági kockázatot jelent az ország számára. A legpusztítóbb merényleteket az al-Kaidához és az Iszlám Államhoz köthető radikálisok követték el, vagyis mindkét szélsőséges szervezet jelen van az országban, de a vizsgált időszakban szám szerint a legtöbb merényletet és merényletkísérletet a PKK szélsőségesei követték el. Törökországban Isztambul és Ankara, valamint az ország délkeleti része sorolható a legveszélyesebb területek közé, ugyanakkor a kurd szélsőségesek egy része (TAK) Isztambul és Ankara mellett az országnak a Földközi-tenger partján fekvő nyugati és déli, turisták által látogatott kikötővárosaira is kiterjesztette a működési területét.

1.1.4. Az észak-afrikai országok

Az észak-afrikai régióból azt az öt országot vettem górcső alá, amelyek a Földközi-tenger partján helyezkednek el, vagyis Marokkót, Algériát, Tunéziát, Líbiát és Egyiptomot. A 90-es évek elejétől egészen 2011-ig Algériát leszámítva egyik országnak sem kellett megküzdnie egy éveken keresztül zajló polgárháborúval és annak utóhatásaival, azonban az „arab tavasz” mind Líbiában, mind Tunézia és Egyiptom egyes részein a terrortámadások számának ugrásszerű növekedését hozta magával.

A Global Terrorism Database adatai szerint Líbiában 2005 és 2015 között 1629 incidens történt; a terrorcselekmények száma 2011-től 2014-ig folyamatosan nőtt, utána viszont elkezdett csökkeni. A támadások elkövetői között megtalálhatjuk az Iszlám Állam barqai, tripoli és fezzani „tartományát”, valamint az Iszlám Államhoz 2015-ben csatlakozott Ansar al-Sharia líbiai ágát, de nagyon sok merénylet esetében nem lehet tudni, hogy kik követték el. A legtöbb támadást Benghaziban, Tripoliban és Sirte-ben hajtották végre, és nagyjából egyenlő arányban támadtak civil és az államot képviselő „kemény” (rendőrségi, kormányzati, katonai) célpontokat.

⁶⁰ például a 2015. július 20-i suruçi és a 2016. június 28-án az isztambuli Atatürk reptéren elkövetett akciókat

A vizsgált időszakban Egyiptomban 1322 incidens történt. A merényletek száma 2012-ben megugrott, 2013 és 2014 között valamelyest stagnált, majd 2014 óta ismét meredeken nő. A támadásoknak több mint 80%-át 2012 eleje és 2015 vége között követték el. A legtöbb akciót az Iszlám Állam sínai-félszigeti „tartománya” (korábbi nevén Ansar Bayt al-Maqdis, vagy más néven Ansar Jerusalem) hajtotta végre, a merényletek célpontjai, melyek közül sokat a Sínai-félszigeten lévő Arishban és Rafahban követték el, vegyes képet mutatnak, de jórészt a hadsereghez vagy a rendőrséghez köthető célpontok ellen történtek a támadások.

Algériában a GTD adatbázisa szerint 802 incidens történt, amiket jórészt kormányzati, rendőrségi, vagy katonai célpontok ellen követték el. A merényletek intenzitása változó képet mutat, de a támadások számát tekintve 2012-től először lassú csökkenés, majd később stagnálás figyelhető meg. Az incidensek nagy részét az al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjén (AQIM), illetve annak elődje a Szalafista Csoport az Imáért és a Harcért (GSPC), valamint a Mozgalom az Egységért és a Dzsihádért (MUJAO) fegyveresei hajtották végre.

A vizsgált észak-afrikai országok közül Tunéziában és Marokkóban hajtották végre a legkevesebb merényletet. Tunéziában 2005 és 2015 között 76 terrorcselekmény, vagy arra való kísérlet történt, amiknek közel felét 2013-ban hajtották végre, 2014 óta viszont csökkent a merényletek száma, igaz 2015-ben két olyan merénylet is történt (a sousse-i tengerparton és a tuniszi Bardo múzeumban), amik több tucatnyi halálos áldozatot követeltek. A Tunéziában végrehajtott merényletekért jórészt az AQIM, az Ansar al-Sharia és a Jund al-Khilafah tunéziai ága, valamint az Iszlám Állammal kapcsolatban álló kisebb csoportok tehetők felelőssé, a támadásokat pedig túlnyomórészt katonai és rendőrségi célpontok ellen követték el. A GTD szerint Marokkóban a vizsgált időszakban mindössze nyolc terrorcselekményt követték el, amelyek jórészt Casablancában történtek, elsősorban „puha” célpontok ellen. A támadásokat az AQIM, vagy ismeretlen fegyveresek hajtották végre.

Összességben kijelenthető, hogy az észak-afrikai térség általam vizsgált öt országából a kérdéses időszak alatt Líbiában és Egyiptomban történt a legtöbb terrorcselekmény, őket követi Algéria, ahol a GTD szerint 2005 és 2012 között csak elvétve történtek terrorcselekmények. Ráadásul míg Líbiában és Egyiptomban 2012-ben megugrott a merényletek száma, addig Algériában 2012-től a terrorcselekmények száma csökkenő tendenciát mutat. A vizsgált időszak során az összes országban jelen voltak olyan terrorista és felkelő szervezetek, amelyek kapcsolatban álltak az al-Kaidával, vagy az Iszlám Állammal. Líbiában az Iszlám Állam összefüggő

területeket foglalt el a Földközi-tenger partján,⁶¹ ami azt jelenti, hogy amíg nem sikerül felszámolni, vagy legalábbis jelentősen meggyengíteni a felkelő szervezet líbiai szárnyát, addig megvan annak veszélye, hogy Líbia egyes részei bázisául szolgálnak/szolgálhatnak más országokban végrehajtott merényleteknek.

1.2. Konklúzió

A megvizsgált adatok alapján a 2001. szeptember 11-e utáni korszak jellemző tulajdonságai közé lehet sorolni egyrészt a militáns iszlamista terrorszervezetek megerősödését és a vallási indíttatású terrorcselekmények megsokszorozódását, másrészt azt, hogy főként az iszlamista szélsőségesességhez köthető hálózatalapú terrorizmus meghatározó tényezővé vált a politikai erőszak világában. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy bár az említett folyamatokat nem az afganisztáni és az iraki intervenciók indították el, de a megszállások mindenképpen katalizátorként funkcionáltak. A 2001 óta eltelt másfél évtizedben több fegyveres konfliktus lényegében lezárult, ami magával hozta az összecsapások és ezzel együtt a terrorcselekmények számának visszaesését, de az iszlám radikális értelmezése mentén megnyilvánuló terrorizmus még jóideig meg fogja határozni a politikai erőszak világát.

A WITS és a GTI/GTD adataiból azt a következtetést lehet levonni, hogy az elmúlt közel másfél évtizedben Európa egyáltalán nem tartozott a világ legfenyegetettebb régiói közé, sőt még a stratégiai merényletek ellenére is a világ egyik a terrorizmus által legkevésbé érintett térségei között tartható számon. A merényletek, a halálos áldozatok, a sebesültek és a túsók számát, továbbá a terrorcselekmények által okozott anyagi kár becsült összegét tekintve is, a Közel-Kelet, Észak-Afrika, a szubszaharai régió, valamint Dél-Ázsia megelőzik az európai kontinenst és különösen az Európai Unió területét, s a világ tíz legfenyegetettebb országa között hosszú idő óta szinte kizárólag közel-keleti, dél-ázsiai, afrikai és délkelet-ázsiai országok szerepelnek. A 2002-től 2015-ig tartó időszakban a legtöbb halálos áldozattal és sebesülttel járó merényletek helyszínei között ritkán találhatóak európai országok: Spanyolország, az Egyesült Királyság, Norvégia és Franciaország egyszer, Ukrajna kétszer, Oroszország háromszor szerepel a GTI összeállításában.⁶² Röviden, az ilyen típusú merényleteket néhány kivételtől

⁶¹ Aaron Y. Zelin: „The Islamic State’s Burgeoning Capital in Sirte, Libya”. *The Washington Institute*, 6 August 2015. <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-islamic-states-burgeoning-capital-in-sirte-libya>, 2016. 09. 04.

⁶² Oroszországban 2003-ban és 2004-ben hajtottak végre három olyan, a második csecsen háborúhoz köthető terrortámadást, amik miatt Oroszország bekerült ebbe a válogatásba. A három merénylet közül az egyik a beszláni vérengzés volt. Lásd: *Global Terrorism Index 2012: i. m.* p. 50-51.

eltekintve nem az EU területén és nem is „a tágabb értelemben vett” Európában hajtották végre, hanem többnyire Irakban, Pakisztánban, Nigériában és Szíriában.

A WITS és a GTI adataiból az is kiderül, hogy a legtöbb merényletet konfliktusövezetekben hajtották végre, vagyis olyan helyszíneken, ahol valamilyen okból kifolyólag már eleve fegyveres cselekmények zajlottak, és/vagy ahol „az állami szereplők gyenge hatásfokkal működnek”.⁶³ Vagyis a terrortámadások szorosan kapcsolódtak az adott területen zajló felkelő tevékenységhez és a gyenge vagy szétesett államhatalomhoz: nem volt ez másképp Afganisztánban, Srí Lankán, Kolumbiában, Nepálban, Thaiföldön, Irakban, Szomáliában, s ugyanezt tapasztaljuk jelenleg Szíriában és Nigériában is. Ha a GTI által vizsgált időszakot (2002-2015) nézzük, a világhoz képest Európa alacsony terrorfenyegetettségének egyik oka éppen abban rejlik, hogy ebben a periódusban a kontinens területének csak nagyon kis részén zajlottak elhúzódó fegyveres konfliktusok. Válaszolva tehát a bevezetőben feltett kérdésre: a számszerűsített adatok alapján kontinensünk – és azon belül különösen az Európai Unió – a terrorfenyegetettség szempontjából a világ sereghajtói közé tartozik.

Az EU-val határos, az Unió terrorfenyegetettsége szempontjából releváns országokkal, térségekkel kapcsolatosan azt a következtetést tudjuk levonni, hogy 2005 és 2015 között a kérdéses országoknak, illetve régióknak nem az egész területén, hanem csak bizonyos részein volt magas a terrorfenyegetettség. Mindez a Nyugat-Balkánon Bosznia, Koszovó és Macedónia egyes részeit, Törökországban Isztambult, Ankarát és az ország délkeleti részét, Oroszországban az Észak-Kaukázust, míg Észak-Afrikában Algériát, Líbiát, valamint Egyiptomban a Sínai-félszigetet jelentette. A legtöbb terrorcselekményt Észak-Afrikában, Oroszországban, valamint a Nyugat-Balkánon muzulmán szélsőségesek, míg Törökországban a kurd szeparatisták követték el, ugyanakkor a nyugat-balkáni országokban végrehajtott terrorcselekmények mind mennyiségi szempontból, mind a pusztítás mértékét tekintve (a halottak és a sebesültek számát illetően) messze elmaradnak az oroszországi, a törökországi és az észak-afrikai merényletektől. A stratégiai terrorcselekményeket Oroszországban, Észak-Afrikában és Törökországban vallási indíttatású radikálisok hajtották végre,⁶⁴ míg a Nyugat-Balkánon nem történt ilyen jellegű támadás. A globális hálózatot működtető al-Kaida és az Iszlám Állam az általam vizsgált országokban is megpróbálnak minél nagyobb befolyásra szert tenni, fizikai értelemben véve azonban napjainkban csak Líbiában birtokolnak jelentősebbnek mondható összefüggő terüle-

⁶³ Kis-Benedek József: „Dzsihádzizmus, radikalizmus, terrorizmus”, p. 262.

⁶⁴ Törökországban a vizsgált időszak során nemcsak az iszlamisták, hanem a kurd szeparatisták is hajtottak végre számos halálos áldozattal és sebesülten járó akciót, ugyanakkor a kurdok által végrehajtott merényletek döntő többsége az ország távoli részein történtek, mindamellelt 2016-ban a TAK több olyan merényletet is elkövetett, amiknél az áldozatok száma kétszámjegyű volt, és ezeknek a támadásoknak egy része a fővárosban történt.

tet. A vizsgált országok közül az Európai Unióra elsősorban az észak-afrikai országokban működő terror- és felkelő szervezetek jelenthetnek közvetlen veszélyt. Természetesen a Szíriába és Irakba kiutazott, majd később hazatérő (jobban mondva visszatérő) önkéntes „dzsihádisták” minden ország számára potenciális veszélyforrást jelentenek, ugyanakkor a rendelkezésre álló nyilvános információk szerint egyelőre nincs meg a (műveleti) képességük sem a Törökországban, sem az Oroszországban, sem az Unión kívüli nyugat-balkáni országokban arra, hogy támadást hajtsanak végre EU-s országokban lévő célpontok ellen. Ugyakkor kérdés, hogy ha az orosz hatóságok valóban segítettek számos szélsőségesnek elhagyni az országot csak azért, hogy rövid úton megszabaduljanak a hazai militánsok jelentette problémától, akkor mindez milyen hatással volt a szíriai és az iraki harci cselekmények alakulására, továbbá milyen hatást fog gyakorolni Oroszország, illetve az Európai Unió biztonságára az, ha ezek a közel-keleti tűzfészkeket megjárta radikálisok vissza akarnak térni és esetleg vissza is térnek Oroszországba. Kérdésként merül fel az is, hogy más ország biztonsági szervei próbálkoztak-e ugyanezzel a taktikával, azaz nyújtottak-e segítséget a hazai vallási indíttatású szélsőségeseknek ahhoz, hogy büntetlenségért cserébe elhagyják az országot.⁶⁵

⁶⁵ Az afganisztáni szovjet megszállás ideje alatt tömegével özönlöttek Afganisztánba azok a szélsőséges iszlamista önkéntesek, akiket a saját országuk kormánya engedett ki csak azért, hogy megszabaduljon tőlük. A hazatérő önkénteseknek egy része később jelentős biztonsági kockázatot jelentett mind az érintett anyaországokban, mind pedig azokban az európai országokban, ahova esetlegesen kivándoroltak.

2. STRATÉGIAI TERRORTÁMADÁSOK EURÓPÁBAN 2004-2016 KÖZÖTT ÉS A LAKOSSÁG FENYEGETETTSÉGÉRZETE

2.1. Stratégiai terrorcselekmények az Európai Unió területén és Norvégiában 2004 márciusa és 2016 márciusa között

A szakirodalom a sok halálos áldozatot és sebesültet követelő, a lakosság körében általános félelmet gerjesztő és nagy médiafigyelmet kiváltó merényleteket, vagy merényletsorozatokot stratégiai terrorcselekményeknek nevezi.⁶⁶ A stratégiai terrorcselekményekkel a merénylő, vagy a merénylők egyszerre több mindent akarnak elérni. A főbb céljaik közé sorolható, hogy a terroristák a nagyszabású támadások segítségével egyrészt összezavarják, sokkolják, letaglózzák az ellenséget, másrészt ezzel párhuzamosan közvéleményük a politikai üzenetüket, további legitimációt és még nagyobb támogatást szerezzenek ügyüknek híveik körében, harmadrészt rákényszerítsék a kormányokat addigi politikájuk teljes körű megváltoztatására, végül, hogy minél gyorsabban döntő győzelmet arassanak az állam felett.⁶⁷ Ugyanakkor, mint ahogy Kecskés Tímea „Az orosz-csecsen szembenállás története. A terrorista módszerek és eszközök szerepe az orosz-csecsen konfliktusban” című disszertációjában kifejti: „míg a stratégiai merénylettekkel a terroristák leginkább szimpátiát kívánnak kiváltani a céljaikat támogatók körében, illetve egyfajta legitimitást céljaikhoz a szélesebb közvéleményben, az államhatalom és a politika többnyire a terroristák társadalmi elutasításának növelésére és a velük szembeni fellépés legitimálására igyekeznek felhasználni e merényleteket”.⁶⁸

Az Európai Unióban a stratégiai terrortámadások meglehetősen ritkának számítanak, az EU területén és Norvégiában 2004 márciusa és 2016 márciusa között mindössze hat ilyen támadás történt: a 2004. március 11-i madridi vonatrobbanások, a 2005. július 7-i londoni öngyilkos akciók, a 2011. július 22-i norvégiai merényletek, a 2015. január 7-i és november 13-i párizsi támadássorozatok, valamint a 2016. március 22-i brüsszeli robbantások. A merényletek közül a 2015. januári párizsi terrortámadás némiképp kakukktójásnak számít, ugyanis egy stra-

⁶⁶ Tóth Péter – Csiki Tamás: „Az oszlopi/utócai merényletről”. *ZMNE SVKK Elemzések*, 2011/8. p. 1. http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2011/SVKK_Elemzesek_2011_8.pdf, 2016. 01. 09.

⁶⁷ Ben Sheppard: *The Psychology of Strategic Terrorism*. New York: Routledge, 2009. p. 8-10.; Lawrence Freedman: „Strategic Terror and Amateur Psychology”. *The Political Quarterly*, Vol. 76. No. 2. (2005). pp. 161-163. Lásd még a témával kapcsolatban: Peter R. Neumann – M. L. R. Smith: „Strategic Terrorism: The Framework and its Fallacies”. *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 28. No. 4. (2005). pp. 571-595.

⁶⁸ Kecskés Tímea: „Az orosz-csecsen szembenállás története. A terrorista módszerek és eszközök szerepe az orosz-csecsen konfliktusban”. *Doktori (PhD) értekezés*, Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, 2012. p. 83. http://www.uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/mate_kecskes_timea.pdf, 2016. 09. 18.

tégiai terrorcselekmény esetében a 16 halálos áldozat egyáltalán nem számít magasnak, de figyelembe véve a nagy médiaérdeklődést és azt az általános megdöbbenést, amit a gyilkosságok váltottak ki a közvéleményből, az alacsony áldozatszám ellenére ezt a merényletet is besorolhatjuk a stratégiai terrortámadások közé. Az alábbiakban az előbb felsorolt hat merényletet veszem górcső alá azzal összefüggésben, hogy a terrorizmusról alkotott képünket – nagymértékben a médiának köszönhetően – elsősorban a stratégiai támadások formálják, hozzáátéve ehhez azt is, hogy egy ország terrorfenyegetettségét persze nemcsak a stratégiai és a nem stratégiai merényletek határozzák meg, hanem az is, hogy a terrorizmust érintően hány letartóztatás és bírósági ítélet születik.

Mivel az általam vizsgált időszak 2005 októbere és 2015 decembere közé esik, ezért magyarázatra szorulhat, hogy miért foglalkozok részletesen olyan eseményekkel, amelyek a vizsgált időszakon kívül történtek. Úgy gondolom, hogy a 2005 októbere és a 2015 decembere közötti periódust nem lehet „hermetikusan elszigetelve” vizsgálni sem az azt megelőző, sem az azt követő időszakról. A stratégiai támadások esetében ez azt jelenti, hogy a 2004. márciusi madridi merényletet – a nemzetközi terrorizmus 2001. szeptember 11. utáni ún. posztmodern korszakának első európai stratégiai merényletét – is részletesebb elemzés tárgyává teszem, csakúgy, mint a 2016. márciusi brüsszeli merényletet. Ez utóbbi esetében a részletesebb vizsgálatot az a tény is indokolja, hogy a nyomozás szoros kapcsolatot fedezett fel a brüsszeli és a 2015. novemberi párizsi merényletek között.

2.1.1. A madridi robbantásos merényletek

2004. március 11-én Madridban összehangolt robbantásos akciókat hajtottak végre a város helyi érdekű vasúti hálózatán a spanyol parlamenti választások előtt három nappal. A terroristák tíz bombát robbantottak fel az elővárosi vasúti szerelvényeken négy különböző pályaudvaron, melynek során 191-en haltak meg és több mint 1800-an megsebesültek.

A merényletsorozat az Atocha pályaudvaron kezdődött, ahol három robbanószerkezetet hoztak működésbe az elkövetők. Helyi idő szerint reggel 7:37-kor robbant fel az első bomba, a másik két robbanószerkezet pedig egy perccel később fejtették ki a hatásukat. A másik helyszín az El Pozo del Tío Raimundo állomás volt, ahol a 7:38 körül elinduló vonaton robbant fel két bomba két különböző kocsiban. A Santa Eugenia állomáson 7:38-kor lépett működésbe a robbanószerkezet, míg reggel 7:39-kor az Atocha bejáratánál (körülbelül 500-800 méterre a pályaudvartól), a Téllez utca (Calle de Téllez) közelében lévő Maestranza nőgyógyászati klinika mellett elhaladó vonaton négy bomba robbant fel különböző vagonokban.

Az összes vonat azonos vonalon közlekedett az Atocha pályaudvar és Alcalá de Henares városa között. A robbanószerkezeteket mobiltelefonra kötött időzítő eszközök hozták működésbe. A terroristák eredetileg nem tíz bombát, hanem 13-at akartak felrobbantani. A fel nem robbant bombák közül kettőt a Calle de Télleznél felrobbantott vonaton találták meg, és a bombaszakértők biztonságos körülmények között felrobbantották őket, a harmadikat viszont csak késő délután találta meg a rendőrség az El Pozo állomáson, a robbanószerkezet az egyik vagonon volt egy csomagban elhelyezve.⁶⁹

Április 2-án találtak még egy robbanószerkezetet egy 136 méter hosszú drótra erősítve a Madrid-Sevilla között közlekedő nagysebességű vasút (Alta Velocidad Española, AVE) vonalán, Toledo közelében (Mocejón), ami azonban indítószerkezet híján nem tudott felrobbanni.⁷⁰

Egy nappal az AVE vonalán talált robbanószerkezet felfedezése után, a hatóságok a Madrid közelében lévő Leganésben rajtaütöttek azokon a gyanúsítottakon, akiket összefüggésbe hoztak a március 11-i merénylettel és az AVE vonalán elhelyezett robbanószerkezettel. A feltételezett elkövetők egy lakásban rejtőzködtek, de amikor a rendőrség megpróbálta őket elfogni, heten közülük felrobbantották magukat, a robbanásban a gyanúsítottak mellett egy rendőrtiszt is életét vesztette. A szakértők később megállapították, hogy a hét feltételezett elkövető, ugyanazzal a robbanóanyaggal követett el öngyilkosságot, amit a március 11-i merénylet során és a nagysebességű vasúti pályán elhelyezett bombánál is használtak.⁷¹

A március 11-i merényletet három nappal a választások előtt követték el. A kormányzó jobboldali Néppárt miniszterelnöke, José María Aznar a támadás után rögtön az ETÁ-t tette felelőssé, de nem sokkal később kiderült, hogy a robbantássorozatot egy, az al-Kaida által inspirált terrorcsoport követte el. Az elkövetőket kapcsolatba hozták a főként marokkóiakból, tunéziaiakból és algériaiakból álló terroristaszervezettel, a 2003 májusában Casablancában elkövetett merényletekért is felelős Marokkói Iszlám Harcoló Csoporttal, pontosabban annak egyik, „Salafia Jhadia” nevű alszervezetével. Ugyanakkor nem világos, hogy a főként Marokkóban tevékenykedő, laza szerkezetű, szerveződésű terrorszervezet mekkora szerepet játszott a madridi merényletben, de minden valószínűség szerint az azóta már marginalizálódott marokkói terrorista szervezet ténylegesen segítette az akció végrehajtásában. Bár a támadást az al-

⁶⁹ „11-M: Madrid 2004”. *A The National September 11 (9/11) Memorial Museum hivatalos honlapja.*

<http://www.911memorial.org/11-m-madrid-2004>; „Madrid attacks timeline”. *BBC*, 12 March 2004.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3504912.stm>; Robert S. Levings: „March 11, 2004 Attack on the Madrid Commuter Rail System”. *Florida State University*, 2006. p. 2-7.

<http://diginole.lib.fsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2996&context=etd>, 2015. 12. 02.

⁷⁰ „Rail line bomb ‘matches Madrid’”. *BBC*, 3 April 2004. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3596455.stm>, 2015. 12. 01.

⁷¹ Phil Williams: „In Cold Blood: The Madrid Bombings”. *Perspective on Terrorism*, Vol. 2. No. 9. (2008). pp. 20. <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/download/50/103>, 2015. 12. 04.; „Rail line bomb ‘matches Madrid’”: *i. m.*

Kaida vállalta magára, a vizsgálatok fényt derítettek arra, hogy az elkövetők nem kapcsolódtak közvetlenül az al-Kaidához (közvetve viszont igen), továbbá magának a terrorcselekménynek a terve nem Pakisztánban, vagy Afganisztánban, hanem Spanyolországban született meg. Annak ellenére, hogy a merényletet végrehajtó csoportnak voltak vezetői, ez nem egy szigorú hierarchia szerint felépülő, elszigetelten működő szerveződés volt, hanem sokkal inkább ismerősökből, illetve az ismerősök ismerőseiből álló társaság, melynek tagjai ismertek olyan személyeket, akik kapcsolatban álltak az al-Kaidával. A nyomozás kizárta azt is, hogy az al-Kaida kiképezte volna a végrehajtókat, vagy bármilyen más módon utasítást adott volna nekik a merénylet végrehajtására.⁷²

A madridi terrortámadás kapcsán a közel 30 vád alá helyezett gyanúsítottból 21-et találtak bűnösnek, de 2008. júliusában a legfelső bíróság négyet fölmentett közülük. A merényletért felelősek közül Otman el Ghanouit, José Emilio Suarez Trashorrost és a csoport vezetőjét, Jamal Zougamot többszörös életfogytiglanra ítélték.⁷³ Zougam mellett Serhane ben Abdelmajid Fakhet volt a terrortámadás másik kitervelője,⁷⁴ de ő a leganési rajtaütés során felrobbantotta magát.⁷⁵ A merénylet résztvevői közül szinte mindenki legálisan tartózkodott Spanyolországban (tanuló vízummal, munkavállalóként stb.), egyedül a drogcsempész Jamal Ahmidan volt illegális bevándorló.⁷⁶ Fakhet és Zougam mellett Ahmidannak is fontos szerep jutott az akcióban, ugyanis a szervezett alvilági kapcsolatait felhasználva ő szerezte a pénzt, a lopott autókat, amikkel a bombákat szállították, a hasist, amivel a robbanóanyagért fizettek és a merénylet során felhasznált mobiltelefonokat.⁷⁷ A közvélemény robbantássorozatot azzal hozta összefüggésbe, hogy a Néppárt támogatta az Egyesült Államok 2003-as iraki invázióját. Nem sokkal a robbantások után megtartott választáson a szocialisták győztek, és az új miniszterelnök, José Luis Rodríguez Zapatero kivonta a spanyol csapatokat Irakból.

⁷² Carlos Echeverría Jesús: „The Current State of the Moroccan Islamic Combatant Group”. *CTC Sentinel*, 15 March 2009. <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-current-state-of-the-moroccan-islamic-combatant-group>; „Salafia Jihadia”. *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=4257; Jason Burke: „What role did al-Qaida play?”. *The Guardian*, 31 October 2007.

<http://www.theguardian.com/commentisfree/2007/oct/31/whatroledidalqaidaplay>; Fernando Reinares: „Jihadist Radicalization and the 2004 Madrid Bombing Network”. *CTC Sentinel*, 3 November 2009. <https://www.ctc.usma.edu/posts/jihadist-radicalization-and-the-2004-madrid-bombing-network>, 2015. 12. 02.

⁷³ „Madrid bombings: Defendants”. *BBC*, 17 July 2008. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4899544.stm>, 2015. 12. 03.

⁷⁴ Böröcz Miklós: „Az illegális migráció és a terrorizmus közti összefüggések vizsgálata”. *(T)error & Elhárítás*, 2014/II, pp. 7. http://tek.gov.hu/tt_pdf/2014/Borocz_Miklos_Az_illegalis_migracio.pdf, 2015. 12. 03.

⁷⁵ Al Goodman: „Suspected Madrid bombing ringleader killed”. *CNN*, 4 April 2004. <http://edition.cnn.com/2004/WORLD/europe/04/04/spain.bombings/>, 2015. 12. 05.

⁷⁶ Böröcz: „Az illegális migráció és a terrorizmus közti összefüggések vizsgálata”, pp. 7.

⁷⁷ Williams: *i. m.* pp. 23.

2.1.2. A londoni öngyilkos merényletek

2005. július 7-én négy párhuzamosan végrehajtott öngyilkos merénylet rázta meg London belvárosát, melynek során 56-an haltak meg és körülbelül 700-an sebesültek meg.

A merényletek közül hárman Mohammed Szidik Kán, Sezaad Tanvir és Germaine Lindsay helyi idő szerint 08:38-kor érkeztek meg a King's Cross metróállomáshoz, majd innen három különböző irányba indultak tovább.

A metrószerelvényeken történt robbantásokat szinte egyidőben hajtották végre 08:49 és 08:50 között. Az első robbanás a Circle Line vonalán egy nyugati irányba haladó metrószerelvényen történt, miután a négyfős csoport vezetője, Mohammed Szidik Kán működésbe hozta a robbanószerkezetet az Edgware Road megálló és a Paddington állomás között.

A második robbanás szintén a Circle Line vonalon történt: Sezaad Tanvir egy keleti irányba tartó metrókocsin hozta működésbe a robbanószerkezetet a Liverpool Street és az Aldgate megálló között. A harmadik bombát Germaine Lindsay robbantotta fel a Piccadilly Line vonalán egy déli irányba haladó metrókocsin a King's Cross és a Russell Square megállók között. A legtöbb áldozat ebben az utóbbi robbantásban vesztette életét, 26-an haltak meg. A negyedik öngyilkos merényletet egy órával később, 09:47-kor hajtotta végre Haszib Husszein egy, a King's Crosstól délnyugati irányba haladó emeletes buszon a Tavistock Square-nél. Vélhetően Husszein is a metróon akarta végrehajtani a merényletet, mégpedig a Piccadilly Line-on, egy északi irányba tartó szerelvényen. A feltételezések szerint a merényletek terve az volt, hogy egy keresztet alkotva a négy égtáj felé léptek volna működésbe a bombák a metrókon, a robbanások metszéspontja pedig a King's Cross lett volna. Azt nem tudni biztosan, hogy Hussain miért egy buszon robbantotta fel magát. Előfordulhatott, hogy a három korábbi robbantás miatt késések alakultak ki a metróvonalakon, így Husszein inkább a felszíni közlekedést választotta célpontjául. Egy másik elmélet szerint, mivel Husszeinnek közvetlenül az akció előtt egy 9 voltos elemet kellett vásárolnia (valószínűleg problémák adódtak a robbanószerkezettel), ezért jobbnak látta, hogy ha nem a metróon hajtja végre a terrortámadást, hanem egy buszon.⁷⁸

Ketten a merényletek közül, Szidik Kán és Tanvir videóüzenetükben tettüket azzal indokolták, hogy a nyugati országok, köztük az Egyesült Királyság világszerte gyilkolják, megkínózzák és bebörtönzik a muzulmánokat, ezért feljogosítva érzik magukat, hogy mindezt megbosz-

⁷⁸ „7 July London bombings: What happened that day?”. *BBC*, 7 July 2015. <http://www.bbc.com/news/uk-33253598>; „Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005.” *Az Egyesült Királyság kormányának hivatalos honlapja*, 2006. p. 2-6. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228837/1087.pdf, 2015. 12. 07.

szulják. Tanvir a videóban⁷⁹ megfenyegette az Egyesült Királyságot, miszerint a támadások folytatódni fognak, ha a szigetország nem vonja ki a csapatait Irakból és Afganisztánból, valamint nem hagy fel Amerika és Izrael pénzügyi támogatásával.⁸⁰

A négy öngyilkos merénylő rendkívül sok mindenben hasonlított egymásra, egyedül Germaine Lindsay különbözött valamelyest. Husszein, Kán és Tanvir pakisztáni származású, az Egyesült Királyságban született muzulmánok voltak, emellett szinte azonos generációba tartoztak (Kán 30 éves, Tanvir 22 éves, Husszein, 18 éves volt a merénylet végrehajtásakor). Mindhárman Leedsben éltek, felsőoktatási tanulmányokat folytattak, bár egyedül Khan szerzett felsőfokú végzettséget.⁸¹ Tanvir otthagyta az egyetemet a BSc fokozat megszerzése előtt, míg Hussain üzleti tanulmányokat folytatott egy főiskolán. Kán Leeds külvárosában, Beestonban, egy ifjúsági klubban (Hamara Youth Access Point) dolgozott mentorként, valószínűleg innen ismerte őt Husszein és Tanvir is. Mindhárman vallásosak voltak, de nem mutattak fanatizmusra utaló jeleket, mindannyian középosztálybeli családból jöttek, nem számítottak szegénynek, nem voltak beilleszkedési problémáik, nem követtek el bűncselekményeket (egyedül Husszein érték tetten egyszer egy bolti lopás során). Tőlük eltérően Germaine Lindsay némileg zavarosabb háttérrel rendelkezett és a többiekhez képest instabil személyiségnek számított. Lindsay Jamaicán született 1985. szeptember 23-án, de öt évesen édesanyjával a Leedstől kb. 12-13 km-re lévő Huddersfieldbe költöztek. Anyjával együtt 2000-ben tért át az iszlámra, és a fiú hamarosan egy szélsőséges nézeteiről ismert hitszónok, Abdallah al-Faisal hatása alá került. A 2002-es év fontos töréspont volt a fiú életében. Egyrészt Lindsay számára traumatikus élményt jelentett, amikor édesanyja 2002-ben egyik pillanatról a másikra egyedül hagyta őt és az USA-ba költözött,⁸² a fiú ezután félbeszakította középiskolai tanulmányait és alkalmi munkákból élt. Másrészt ebben az évben vette feleségül azt a Samantha Lewthwaite-t,⁸³ aki később a világ közvéleménye előtt a „Fehér Özvegy” néven vált ismertté a Kenyában és Szomáliában elkövetett terrortámadásokkal kapcsolatosan, ugyanakkor nem tudjuk biztosan, hogy Lewthwaite-nek mekkora szerepe volt Lindsay későbbi radikalizációjában. Ami Szidik Kán és Lindsay kapcsolatát illeti, Kán hátrányos helyzetű fiatalok mentoraként vallásos körökben is ismert volt nem-

⁷⁹ Tanvir videóját kiegészítették Ayman al-Zawahiri megjegyzéseivel, beleértve az eredeti felvételbe az al-Kaida akkori második számú vezetőjének mondatait.

⁸⁰ Szidik Kán üzenete 2005 szeptemberében, míg Tanviré a merényletek egyéves évfordulóján, 2006. július 6-án látott napvilágot. Lásd: „London bomber: Text in full”. *BBC*, 1 September 2005. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4206800.stm; „Video of London bomber released”. *The Guardian*, 6 July 2006. <http://www.theguardian.com/uk/2006/jul/06/july7.uksecurity1>, 2015. 12. 06.

⁸¹ Kán és Tanvir ugyanarra az egyetemre járt (Leeds Metropolitan University).

⁸² Édesanyjának korábban zavaros párkapcsolatai voltak, amik eléggé megviselték Lindsayt.

⁸³ „Widow of bomber 'abhors' attack”. *BBC*, 23 September 2005. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4273804.stm, 2016. 09. 12.

csak Beestonban, hanem Huddersfield és Dewsbury környékén is, Lindsay valószínűleg így került vele kapcsolatba.

Kán és Tanvir 2004. november 19-én Pakisztánba utaztak, hogy meglátogassák a rokonait és 2005. február 8-án utaztak vissza a szigetországba (Husszein is járt Pakisztánban, de ő még 2004 júliusában egyedül utazott oda⁸⁴). Kevés információnk van erről a csaknem három hónapról. Pakisztáni tartózkodásuk során vélhetően kapcsolatba kerültek szélsőséges elemekkel, Kán valószínűleg a radikálisok melegágyaként ismert, Afganisztánnal határos törzsi területekre is ellátogatott, itt képezhették ki a merénylet elkövetésére.⁸⁵

Mind a négy öngyilkos merénylet hátizsákban cipelte magával a házi készítésű robbanószerkezetet. A robbanószerkezetek összeállítása nem igényelt különleges műszaki ismeretet, sőt egyes elemeihez legálisan is hozzá lehetett jutni, mert kereskedelmi forgalomban voltak kaphatóak. Az összetevők beszerzése nem emésztett föl hatalmas összegeket sem, a nyomozók nem találták annak jelét, hogy a csoportot külsőleg támogatták volna anyagilag (az egész merénylet a pakisztáni utazással együtt nem került többbe, mint 8000 font).⁸⁶

2.1.3. A norvégiai terrortámadások

2011. július 22-én helyi idő szerint 15:25-kor Anders Behring Breivik Oslo kormányzati negyedében egy gépkocsiba rejtett házi készítésű bombát robbantott föl, melynek során nyolcan életüket veszítették, 30-an pedig megsebesültek. Ezek után elment a norvég fővárostól 40 kilométerre található Utøya szigetére, a kormányzó Norvég Munkáspárt ifjúsági szekciója által fenntartott nyári táborhoz, majd rendőrnek álcázva magát bejutott a tábor területére és Rutger Mini-14-es félautomata fegyverével, valamint egy Glock pisztollyal tüzelni kezdett a táborozókra. A lövöldözésben 69-en meghaltak és 66-an sebesültek meg, így az oslói robbantással együtt az általa elkövetett merényletek halálos áldozatainak száma 77-re, a sebesülteké pedig 96-ra emelkedett. Breiviknek nem volt segítőtársa, nem parancsra cselekedett és bár egy időben tagja volt a szélsőjobbaldali Norvég Haladó Pártnak, nem tartozott semmilyen militáns szervezethez sem, vagyis magányos merénylet volt. Breivik többek között azért tudott ennyi embert megölni a szigeten, mert a norvég hatóságok nem voltak felkészülve egy ilyen helyzetre, vagyis arra, hogy valaki, vagy valakik terrorcselekményt hajtanak majd végre az országban. A rendőrök jelentős késéssel érkeztek meg a szigetre, ugyanis nem helikopterrel indultak a mészárlás helyszínére, hanem először szárazföldi úton, majd gumicsónakkal próbálták meg-

⁸⁴ Luke Harding – Rosie Cowan: „Pakistan militants linked to London attacks”. *The Guardian*, 19 July 2005. <http://www.theguardian.com/uk/2005/jul/19/july7.pakistan>, 2015. 12. 07.

⁸⁵ Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005: *i. m.* p. 13-21.

⁸⁶ *Uo.* p. 23.

közelíteni Utøyát, a gumicsónak azonban motorhiba miatt nem indult el, így a merénylet közel másfél órán keresztül zavartalanul lövöldözhetett.⁸⁷

Nehéz dolgunk lenne, ha be akarnánk sorolni, hogy Breivik pontosan milyen ideológia, vagy milyen ideológiák mentén követte el a támadásokat. Breivik nézetei alapvetően a szélső-jobboldalisággal, a konzervatív gondolkodással és a szélsőséges nacionalizmussal rokoníthatóak, ugyanakkor a merénylet eszmevilágát áthatják a konspirációs teóriák és a paranoia is. Zavaros ideológiájában domináns elemként jelenik meg az iszlámmal szembeni engesztelhetetlen gyűlölet. A több éven keresztül írt több mint 1500 oldalas könyvében (2083 – *Az európai függetlenségi nyilatkozat*) a kereszténység és az iszlám elkerülhetetlen összeecsapását vetíti előre, bírálva többek között a „kulturális marxizmust” és a multikulturalizmust, mert úgy vélte, hogy ezek az eszmék veszélyeztetik az európai keresztény kultúrát, meghamisítják a történelmet és elősegítik Európa iszlám gyarmatosítását. Breivik lényegében elutasított mindent, ami nem a szélsőséges nacionalizmushoz és a keresztény hithez köthető, ebbe nemcsak a baloldali gondolkodás tartozott bele, hanem az emberi jogokat védő mozgalmak, a nők, a melegek és a fogyatékosok jogaiért kiálló szervezetek, valamint a környezetvédő szervezetek is.⁸⁸ A baloldalt azért hibáztatta, mert szerinte a Munkáspárt nem szabott gátat a bevándorlók tömegének, feltételezések szerint az ifjúsági táborba a kormányzó párttal szembeni gyűlölete vezette a merényletet. Ami talán meglepő, hogy Breivik nemcsak a baloldali gondolkodást és az iszlámot ítéli el, hanem a nemzetiszocializmust is. Úgy vélte, hogy a Holocaust szörnyűségei táptalajul szolgáltak az általa annyira gyűlölt multikulturalizmus kialakulásához. Breivik saját ideológiáját „kulturális konzervativizmusnak”, illetve „keresztes nacionalizmusnak” nevezi naplójában. A nem muszlim bevándorlókkal szemben nem volt akkorra gyűlölettel, mint a muzulmánok esetében, az ő letelepedésüket szigorú hatósági ellenőrzés mellett elfogadhatónak tartja.⁸⁹

Az elkövető a merényleteket éveken át tervezte: lövészklub tagjaként tanulta meg használni a fegyvereket, a *World of Warcraft* számítógépes játékkal játszva „gyakorolta” a lövöldözést, emellett pedig mezőgazdasági területen dolgozó vállalkozónak álcázta magát azért, hogy a robbanószerkezethez használt műtrágyához könnyen jusson hozzá és ne keltsen gyanút senkiben sem.⁹⁰

⁸⁷ Tólas – Csiki: i. m. p. 1-2.

⁸⁸ Uo. p. 5-6.

⁸⁹ Dave Rich: „Anders Behring Breivik’s political platform”. *International Institute for Counter-Terrorism*, 26 July 2011. <http://www.ict.org.il/Article/1104/Anders%20Behring%20Breivik's%20political%20platform>, 2015. 12. 10.

⁹⁰ Helen Pidd: „Anders Behring Breivik spent years training and plotting for massacre”. *The Guardian*, 24 August 2012. <http://www.theguardian.com/world/2012/aug/24/anders-behring-breivik-profile-oslo>, 2015. 12. 12.

2.1.4. A Charlie Hebdo szerkesztőségénél végrehajtott támadás és a Hyper Cacherben lezajlott túszerzés

2015. január 7-én helyi idő szerint délelőtt 11:30-kor Said (Saïd) és Chérif Kouachi kézigránáttal, automata és félautomata fegyverekkel felfegyverezve behatoltak a Charlie Hebdo satirikus lap párizsi szerkesztőségébe és megpróbálták meggyilkolni mindenkit, akit az épületben találtak, köztük a magazin munkatársait, a biztonsági személyzetet és az épületben dolgozó munkásokat is. A szerkesztőség épületében 11 embert öltek meg és további 11-et megsebesítettek, majd menekülés közben megölték az őket megállítani próbáló rendőrt is. A hatóságok az elkövetőket két napon keresztül üldözték, mire sikerült a nyomukra bukkanni. A testvérpár a Párizstól 35 km-re lévő Dammartin-en-Goële-ben próbált meg elrejtőzni, behatoltak egy helyi nyomdaipari vállalat gyárépületébe, elbarikádozták magukat, és túszerzéseket szedtek. Január 9-én a rendőrök körbevették az épületet. A testvérek kijelentették, hogy mártírként akarnak meghalni, ezután heves tűzpárbaj kezdődött, melynek során a rendőrök lelőtték a terroristákat és kiszabadították a túszerzéseket.

A Kouachi-testvérek utáni hajszával párhuzamosan január 8-án egy ismeretlen fegyveres rálőtt egy rendőrnőre és egy civil járókelőre Párizs külvárosi részén, Montrouge-ban. A férfi túlélte a támadást, de a rendőrnő életét veszítette. Másnap az állig felfegyverzett Améd Coulibaly egy, a Porte de Vincennes-nál (Párizs keleti részén) lévő kóser termékeket áruló szupermarketben (Hyper Cacher) túszerzést ejtette a vásárlókat és az ott dolgozókat, azzal fenyegetőzve, hogy ha bármi bajuk esik a Kouachi-testvéreknek, akkor megöli a túszerzéseket. Nem sokkal azután, hogy a rendőrök végeztek a Kouachi-fivérekkel Dammartin-en-Goële-ben, a taktikai egységek megrohamozták a párizsi kóser boltot, s megölték a túszerzést. A rendőrök négy holttestet találtak az üzletben, akiket Coulibaly gyilkolt meg a túszerzés során. Később kiderült, hogy a montrouge-i gyilkosságot is Coulibaly követte el, valószínűleg a másnapi túszerzéssel egybekötött gyilkosságokra „gyakorolt”. A Hyper Cacherben végrehajtott támadást nem egyedül Coulibaly szervezte meg, segítségére volt élettársa, Hayat Boumeddiene, de maguk, a Kouachi-testvérek is. A nyomozás szerint Boumeddiene és az egyik Kouachi-fivér közel 500 alkalommal beszéltek egymással telefonon, de a lány nem vett részt az akciók végrehajtásában, mert január 2-án elutazott Párizsból, és jelenleg valahol Szíriában bujkál.⁹¹

A támadásokat nem magányos elkövetők hajtották végre, a gyilkosságok után az al-Kaida jemeni szárnya, az Al-Kaida az Arab-félszigeten (AQAP) vállalta magára a merényleteket,

⁹¹ „Charlie Hebdo attack: Three days of terror”. BBC, 14 January 2015. <http://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>, 2015. 12. 08.

„Allah bosszújának” nevezve az akciót.⁹² A nagy világvallásokat, így az iszlámot is kigúnyoló karikatúráiról elhíresült lap főszerkesztője, Stéphane Charbonnier már egy ideje rajta volt az al-Kaida „halállistáján” olyan karikatúrarajzolókkal, írókkal, közéleti személyiségekkel egyetemben, mint Kurt Westergaard, Lars Vilks, Salman Rushdie, vagy Ayaan Hirsi Ali.⁹³

Az 1980-ban született Said és a nála két évvel fiatalabb Chérif Kouachi algériai bevándorlók gyermekei voltak, szüleik halála után árvaházba kerültek testvéreikkel együtt. A testvérpár a 2000-es évek elején muszlim radikálisokkal került kapcsolatba Párizsban. Chérif aktívan részt vett az Irakba készülő „dzsihádista” önkéntesek felkészítésében, illetve az Irakba történő kiutazás megszervezésében. 2005 januárjában Chérif is ki akart menni harcolni, de letartóztatták és három évre előzetes letartóztatásba került. A börtönben találkozott a vele egyidős, mali származású, kisebb bűncselekmények miatt rács mögé került Coulibalyval,⁹⁴ és mindketten a párizsi amerikai nagykövetség elleni 2001-es merényletért börtönbüntetését töltő Djamel Beghal befolyása alá kerültek, aki „felkarolta” őket. 2010-ben Chérif már Coulibalyval közösen tervezett egy akciót, melynek keretében meg akarták szöktetni az 1995-ös franciaországi bombardantásokban való részvétel miatt életfogytiglani börtönre ítélt Smain (Smaïn) Ali Belkacemet. (Beghallal nem szakadt meg a kapcsolatuk, sőt szabadulásuk után találkoztak is vele, amikor Beghal a börtönből házi őrizetbe került). Ezt az akciót a rendőrség hiúsította meg, de Chérif ellen nem volt elég bizonyíték, így ő csak néhány hónapra került ismét börtönbe, Coulibalyt viszont évekig lecsukták, de jó magaviselete miatt 2014 tavaszán szabadult. Testvérehez képest Said Kouachi visszafogottabb életet élt, aktívan keresett munkát, dolgozott is, de végül ő is a szélsőséges eszmék hatása alá került. 2009 és 2012 között jórészt Jemenben tartózkodott tanulmányi célból, ahol többen is látták együtt a 2009 decemberében az Amszterdam-Detroit között közlekedő repülőjáraton robbantásos merényletet megkísérlő Umar Farouk Abdulmutallabbal. Said bizonyítottan találkozott vallási szélsőségesekkel, akik nagy valószínűséggel nemcsak tovább fanatizálták Saidot, de fel is készítették, ki is képezték arra, hogy ha-

⁹² Thomas Joscelyn: „Al Qaeda in the Arabian Peninsula claims responsibility for Charlie Hebdo attack”. *The Long War Journal*, 14 January 2015.

http://www.longwarjournal.org/archives/2015/01/al_qaeda_in_the_arab_2.php, 2015. 12. 09.

⁹³ Victoria Ward: „Charlie Hebdo cartoonist murdered in Paris terrorist attack was on al-Qaeda wanted list”. *The Telegraph*, 7 January 2015. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11330505/Murdered-Charlie-Hebdo-cartoonist-was-on-al-Qaeda-wanted-list.html>, 2015. 12. 09.

⁹⁴ A 2000-es évek közepén nemcsak Said és Chérif Kouachi, hanem Coulibaly is tagja volt annak a Párizs külvárosában, a 19. kerületben szerveződött hálózatnak („Buttes-Chaumont hálózat”), amely önkénteseket küldött ki harcolni Irakba, emiatt egyesek azt feltételezik, hogy nem a börtönben találkoztak először, hanem már korábban ismerték egymást. A hálózatnak nemcsak az al-Kaida iraki szárnyával lehetett kapcsolata, hanem az AQAP-al is. Lásd például „’Buttes-Chaumont’ network behind the Paris attacks”. *Channel 4*, 9 January 2015. <http://www.channel4.com/news/butte-chaumont-network-paris-attacks-who-did-he>, 2015. 12. 08.

zautázása után terrorcselekményt hajtson végre.⁹⁵ Feltételezik, hogy Chérif, miután néhány hónapot börtönben töltött, 2011-ben maga is a bátyja után ment Jemenbe.⁹⁶ 2012-ben viszont mindketten visszatértek Franciaországba, s már ekkor felkerültek az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság tiltólistájára (no-fly list). A franciák is figyelték a Kouachi-testvéreket, de 2014 elején abbahagyták a megfigyelésüket, mert nem tartották őket veszélyesnek.⁹⁷ A merénylet terve minden bizonnyal a Jemenből történő visszatérést követően kezdett körvonalazódni, és tervüket megosztották a 2014-ben szabadult Coulibalyval, illetve annak élettársával is. A fegyvereket valószínűleg Coulibaly szerezte be, legalábbis a merényletek során használt Skorpió és Kalasnyikov gépfegyvereket ő vásárolta egy belgiumi fegyverkereskedőtől.⁹⁸ Nyilvánosságra került videóüzenetében Coulibaly hűséget fogadott az Iszlám Államnak, ugyanakkor nincs konkrét nyoma annak, hogy valaha is járt volna Szíriában vagy Irakban (őt valószínűleg a Kouachi-fivérek készítették föl a támadásra),⁹⁹ az Iszlám Állam pedig a mai napig nem erősítette meg, hogy Coulibaly az ő emberük lett volna.

2.1.5. Mumbai-típusú merénylet Párizsban

A 2015. november 13-án Párizsban végrehajtott koordinált merényletsorozat a 2004-es madridi robbantások után Európa második legtöbb halálos áldozatot követelő terrortámadása volt. A támadássorozat helyi idő szerint nem sokkal este fél 10 előtt kezdődött és körülbelül hajnali fél 1-ig tartott.

21:20-kor a francia-német barátságos labdarúgó mérkőzés alatt az egyik támadó öngyilkos robbantást hajtott végre a francia főváros Saint-Denis negyedében lévő Stade de France „B” bejáratánál. A merényletön kívül egy járókelő is az életét veszítette. Tíz perccel később egy másik terrorista is felrobbantotta magát a stadion „H” bejáratánál, de ebben a merényletben egyedül a támadó halt meg. 23 perccel később, 21:53-kor egy harmadik merénylet is működésbe hozta a testére erősített robbanómellényt egy, a Stade de France közelében lévő McDonald’s-

⁹⁵ Angelique Chrisafis: „Charlie Hebdo attackers: born, raised and radicalised in Paris”. *The Guardian*, 12 January 2015. <http://www.theguardian.com/world/2015/jan/12/-sp-charlie-hebdo-attackers-kids-france-radicalised-paris>; Margaret Coker – Hakim Alasmari: „Paris Attacker Said Kouachi Knew Convicted Nigerian Airline Bomber”. *The Wall Street Journal*, 11 January 2015. <http://www.wsj.com/articles/paris-attacker-said-kouachi-knew-convicted-nigerian-airline-bomber-1421005446>, 2015. 12. 09.

⁹⁶ Nem biztos, hogy Chérif is járt Jemenben, a források e tekintetben nem egységesek.

⁹⁷ Chrisafis; Coker – Alasmari: *i. m.*

⁹⁸ Shlomo Papirblat: „Belgian Arms Dealer Confesses to Supplying Paris Attackers”. *Haaretz*, 14 January 2014. <http://www.haaretz.com/world-news/1.637034>, 2015. 12. 08.

⁹⁹ Rukmini Callimachi – Andrew Higgins: „Video Shows a Paris Gunman Declaring His Loyalty to the Islamic State”. *The New York Times*, 11 January 2015. http://www.nytimes.com/2015/01/12/world/europe/amedy-coulibaly-video-islamic-state.html?_r=1, 2015. 12. 09.

nál, de hasonlóan a stadionnál végrehajtott második robbantáshoz, az öngyilkos merénylet kívül ennek a terrorcselekménynek sem volt halálos áldozata.

A Stade de France-nál lévő akciókkal egy időben Párizs más helyszínein is terrorcselekmények zajlottak. 21:25-kor a X. kerületben, a Bichat és az Alibert utcák kereszteződésénél a fegyveresek tüzet nyitottak a „Le Carillon” bár és a „Petit Cambodge” étteremnél lévő vendégekre, megölve 15 embert.

21:32-kor a XI. kerületben a La Fontaine au Roi és a Faubourg du Temple utcák sarkánál lévő „A La Bonne Biere” bár és a „Casa Nostra” pizzeria vendégeire golyózáport zúdítottak a támadók. A merényletnek öt halálos áldozata volt.

21:36-kor a Charonne utcában lévő „La Belle Equipe” étteremnél is golyózápor zúdult a vendégekre, itt a terroristák 19 embert öltek meg.

21:40-kor a Voltaire sugárúton (Boulevard Voltaire) lévő „Le Comptoir Voltaire” étteremben (szintén a XI. kerület) egy öngyilkos merénylet robbantotta fel magát. A merénylet meghalt, az egyik vendég pedig súlyosan megsebesült.

A legtöbb halálos áldozatot (89 halottat) követelő terrorcselekmény a Voltaire sugárúton lévő Bataclan koncertteremben történt, ahol éppen akkor az Eagles of Death Metal nevű rockegyüttes 1500 fős, teltházas koncertet tartott. A három támadó 21:40-kor berontott a koncert helyszínére és tüzet nyitottak a tömegre. Egyes szemtanúk szerint a terroristák kézigránátokat is használtak. Ezt követően a merénylet túszoikat szedték, akiket később elkezdtek kivégezni. A rendőrség este 10 óra után érkezett a helyszínre, és nem sokkal éjfél után rohamozta meg az épületet, aminek során mindhárom támadó életét vesztette. Mind a hármójukon volt robbanómellény, kettő közülük felrobbantva magát öngyilkos merényletet hajtott végre, amikor a rendőrök megrohamozták a koncerttermet, egyet pedig a rendőrök lőttek le, de miután lelőtték és elesett, az ő robbanómellénye is felrobbant.¹⁰⁰ A támadások során összesen 129 embert öltek meg a terroristák, 368-at pedig megsebesítettek. A halálos áldozatok száma később 130-ra emelkedett.¹⁰¹

¹⁰⁰ „Timeline of Paris attacks according to public prosecutor”. *Reuters*, 14 November 2015.

<http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-timeline-idUSKCN0T31BS20151114#h8KRqimXftutLeR3.97>;

Eleanor Steafel – Rory Mulholland – Rozina Sabur – Edward Malnick – Andrew Trotman – Nicola Harley: „Paris terror attack: Everything we know on Saturday afternoon”. *The Telegraph*, 21 November 2015.

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11995246/Paris-shooting-What-we-know-so-far.html>; Eric Randolph – Simon Valmary: „Gunmen kill more than 120 in wave of attacks across Paris”. *Yahoo News*, 14 November 2015. <http://news.yahoo.com/least-120-dead-paris-attacks-investigation-source-pta-013205822.html>, 2015. 12. 15.

¹⁰¹ Mary Brophy Marcus: „Injuries from Paris attacks will take long to heal”. *CBS*, 19 November 2015.

<http://www.cbsnews.com/news/injuries-from-paris-attacks-will-take-long-to-heal/>; „Paris attacks death toll rises to 130”. *RTE News*, 20 November 2015. <http://www.rte.ie/news/2015/1120/747897-paris/>, 2015. 12. 15.

A nyomozás jelenlegi állása szerint a támadássorozatot elkövető terroristacsoport háromfős osztagokban támadta meg a célpontokat. Az egyik osztag a stadionnál robbantott. A Stade de France-nál lévő öngyilkos merénylők közül eddig egyedül Bilal Hadfi személyazonossága tisztázott, ugyanis a másik két támadóról jelenleg még nem lehet tudni, kik voltak. Egyikük mellett egy Ahmad al-Mohamed névre kiállított hamis szíriai útlevelet találtak, a másik pedig „Mohamad al-Mahmud” néven szerepel a híradásokban. E két merénylő az Európába tartó menekültek közé elvegyülve érkezett a görögországi Lérosz szigetére október 3-án, majd a Balkánon és Közép-Európán keresztül jutottak el Franciaországba.

A báróknál, éttermeknél lövöldözők közül az egyik a terrortámadások koordinálásáért felelős Abdelhamid Abaaoud volt, a másik kettő pedig Chakib Akrouh és Ibrahim Abdeslam. Utóbbi felrobbantotta magát a „Comptoir Voltaire”-nél, míg Akrouh és Abaaoud életüket vesztették a november 18-án Saint-Denis-ben végrehajtott rendőrségi razzia során Abaaoud unokatestvérével, Hasna Aitboulahcennel együtt.

A Bataclannál lövöldöző fegyveresek közül viszont valamennyinek ismerjük a személyazonosságát: itt Omar Ismail (Ismaël) Mostefai (Mostefai), Fouad Mohamed-Aggad és Samy Amimour voltak az elkövetők. Ugyanakkor még nem tisztázott, hogy a terrortámadásokban mi volt Ibrahim Abdeslam testvérének, a 2016. márciusában elfogott Salah Abdeslamnak a pontos szerepe. Az tudjuk, hogy ő fuvarozta el a Stade de France-hoz az öngyilkos merénylőket, ezután kocsijával tett egy kitérőt a XVIII. kerületbe, ugyanakkor ebben a kerületben nem történt támadás. Salah Abdeslam a merényleteket követően elmenekült az országból. Többen is segítettek neki elhagyni Franciaországot, akiket valószínűleg valamilyen módon kapcsolatba lehet hozni a merényletekkel is, s akik közül néhányat már őrizetbe vettek Belgiumban és Törökországban.¹⁰²

A merényletekért az Iszlám Állam vállalta a felelősséget. A terroristacsoport vezetője, Abdelhamid Abaaoud 2013-ban csatlakozott az Iszlám Államhoz és több, az elmúlt két évben végrehajtott merénylethez is köze volt. Amimour, Mohamed-Aggat, Akrouh és Hadfi is harcoltak Szíriában, míg Mostefai kapcsán nem tisztázott, hogy járt-e a közel-keleti országban.

Ami az elkövetők állampolgárságát illeti, Mohamed-Aggat, Hadfi, Amimour és Mostefai francia állampolgárok voltak, Hadfi Belgiumban élt, Neder-over-Hembeekben, a többiek pedig Franciaországban. Hadfihoz hasonlóan az Abdeslam-testvérek is francia állampolgárok voltak, de Belgiumban éltek. Az Abdeslam-fivérek Abaaouddal együtt Brüsszel egyik elszegé-

¹⁰² „Paris attacks: Who were the attackers?”. *BBC*, 9 December 2015. <http://www.bbc.com/news/world-europe-34832512>, 2015. 12. 14.

nyedett városrészében, Molenbeekben nőttek fel.¹⁰³ Abaaoud viszont nem francia, hanem belga állampolgár volt,¹⁰⁴ míg Chakib Akrouh belga-marokkói kettős állampolgár volt és az Abdeslam-testvérekhez közel lakott Molenbeekben.¹⁰⁵

Az összehangoltan, egyszerre több helyszínen végrehajtott, fegyveres támadással egybekötött öngyilkos merényleteket a szakirodalom Mumbai-típusú terrortámadásnak hívja, utalva arra, hogy a 2008. november 26-án az indiai Mumbaiban a párizsihoz hasonló módon követték el a 164 halálos áldozatot követelő terrortámadást. A párizsi merényletek helyszínei mindössze néhány kilométerre, sőt egyes helyszínek kevesebb, mint 1 kilométerre voltak egymástól, így könnyűszerrel végig lehetett járni a célpontokat akár gyalogosan is, és a Bataclannál történetet leszámítva a merényletsorozat alig több mint fél óra alatt zajlott le.

2.1.6. A brüsszeli merényletek

2016. március 22-én egy összehangolt robbantásos akció keretében iszlamista szélsőségesek három öngyilkos merényletet hajtottak végre Brüsszelben. A támadásokban, amit később az Iszlám Állam vállalt magára, a merénylőkön kívül 32-en haltak meg és több mint 300-an sebesültek meg. Az öngyilkos támadók az első két merényletet a Zaventem nemzetközi repülőtéren hajtották végre reggel 7:58-kor. Az első robbantás a 11-es számú bejelentkezési pultnál történt, a második bomba pedig kilenc másodperccel később a 2-es pultnál, az indulási zónában robbant fel. A repülőtéren később találtak egy harmadik, fel nem robbant bombát is, amit szintén az öngyilkos akció keretében kellett volna működésbe hozni. A merényletsorozat körülbelül 10 km-re a reptértől, Brüsszel belvárosában folytatódott: 9:11-kor az egyik metrószerelvényen, Maalbeek állomásnál felrobbantotta magát a harmadik öngyilkos merénylő is. A minél nagyobb pusztításra való törekvés leginkább a repülőtéri akcióban volt tetten érhető: egyrészt a robbanószerkezetek szögeket tartalmaztak, másrészt a 11-es pult a terminál belsejében található, ezért amikor az első robbanás után a tömeg a kijárat felé menekült, akkor robbant második bomba a kijárhoz közeli 2-es pultnál.

¹⁰³ Uo.; Zachary Stieber – Jack Phillips: „Ibrahim and Salah Abdeslam, Bilal Hadfi ID'd as Three of the Paris Terrorists”. *Epoch Times*, 15 November 2015. <http://www.theepochtimes.com/n3/1900015-ibrahim-and-salah-abdeslam-bilal-hadfi-idd-as-three-of-the-paris-terrorists/>; Swati Sharma: „Islamic State claims responsibility for Paris attacks”. *The Washington Post*, 14 November 2015. <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/11/14/islamic-state-claims-responsibility-for-paris-attacks/>, 2015. 12. 14.

¹⁰⁴ További információk Abdelhamid Abaaoudról és a merényletsorozatban játszott feltételezett szerepéről: Guy van Vlieden: „Profile: Paris Attack Ringleader Abdelhamid Abaaoud”. *CTC Sentinel*, 15 December 2015. <https://www.ctc.usma.edu/posts/profile-paris-attack-ringleader-abdelhamid-abaaoud>, 2015. 12. 18.

¹⁰⁵ Umberto Bacchi: „Paris attacks: Chakib Akrouh was Saint-Denis mystery suicide bomber who died alongside Abdelhamid Abaaoud”. *International Business Times*, 15 January 2016. <http://www.ibtimes.co.uk/paris-attacks-chakib-akrouh-was-saint-denis-mystery-suicide-bomber-who-died-alongside-abdelhamid-1538129>, 2016. 04. 11.

Az elkövetők közül a 29 éves Ibrahim el-Bakraoui és a 24 éves Najim Laachraoui a repülőtéren robbantotta fel magát, a metrón pedig Ibrahim testvére, a 27 éves Khalid el-Bakraoui hajtotta végre a merényletet. A repülőtéren talált robbanóeszköz „gazdája” a 32 éves Mohamed Abrini volt, aki a merénylet végrehajtása helyett elmenekült repülőtérrel. A merénylőknek a repülőtérre a 24 éves Osama Krayem segített eljuttatni a robbanószerkezeteket. A nyomozás fényt derített arra is, hogy mindannyian részt vettek a 2015. novemberi párizsi merénylet kidolgozásában, ugyanis ugyanahhoz a terrorista sejthez tartoztak, amelyik a párizsi támadást végrehajtotta.¹⁰⁶

A Bakraoui-fivérek marokkói származású belga állampolgárok voltak, a Brüsszelhez közeli Lakenben nőttek fel. A legtöbb iszlamista radikálistól eltérően nem csupán kisebb bűncselekményeket hajtottak végre, mielőtt csatlakoztak volna a „dzsihádisták” mozgalomhoz, hanem súlyos bűncselekmények elkövetőiként voltak ismertek a belga hatóságok előtt. Ibrahim társaival együtt fegyveres rablást követett el: 2010-ben egy pénzváltó irodát rabolt ki, de menekülés közben elfogták, majd próbaidővel négy év múlva szabadult. Khalid 2009-ben bűntársaival együtt kirabolt egy bankot és elrabolta az egyik alkalmazottat, de testvéréhez hasonlóan őt is elfogták és próbaidővel szabadult 2015-ben. Szabadlábra kerülésük után mindkét Bakraoui-fivér eltűnt, Ibrahimot Törökországban vették őrizetbe terrorizmusban való részvétel gyanújával, ő később Hollandiába ment és ott élt egy ideig.¹⁰⁷

Najim Laachraoui a Brüsszelhez közeli Schaerbeekben nőtt fel. Mérnöknek tanult Brüsszelben, de nem fejezte be egyetemi tanulmányait. Öt évig dolgozott a zaventemi repülőtéren 2012 végéig. 2013 elején Szíriába ment és az Iszlám Állam börtönőreként tevékenykedett, egy évvel később pedig visszatért Belgiumba.¹⁰⁸

¹⁰⁶ „What happened at Each Location in the Brussels Attacks”. *The New York Times*, 22 March 2016. <http://www.nytimes.com/interactive/2016/03/22/world/europe/brussels-attacks-graphic.html>; Sheldon Chad – Christina Boyle – Corina Knoll: „Hunt is on for Brussels bombings suspect; Islamic State warns of more, worse attacks”. *Los Angeles Times*, 23 March 2016. <http://www.latimes.com/world/europe/la-fg-brussels-airport-explosion-20160322-story.html>, 2016. 06. 14.

¹⁰⁷ Patrick J. McDonnell – Erik Kirschbaum: „Brussels suicide bombers fit familiar profile; links to Paris terrorist attacks seen”. *Los Angeles Times*, 23 March 2016. <http://www.latimes.com/world/europe/la-fg-suspect-in-brussels-attacks-is-sought-20160323-story.html>; Jim Brunsten – Mehul Srivastava: „Belgium admits mishandling Turkish terror warnings”. *The Financial Times*, 25 March 2016. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:clKhsDH2qgoJ:www.ft.com/cms/s/0/65c89c22-f1cb-11e5-aff5-19b4e253664a.html+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu&client=opera>; „Ibrahim and Khalid el-Bakraoui: From Bank Robbers to Brussels Bombers”. *The New York Times*, 24 March 2016. http://www.nytimes.com/2016/03/25/world/europe/expanding-portraits-of-brussels-bombers-ibrahim-and-khalid-el-bakraoui.html?_r=0&module=ArrowsNav&contentCollection=Europe&action=keypress®ion=FixedLeft&pgtpe=article, 2016. 06. 15.

¹⁰⁸ Lilia Blaise – Aurelien Breeden: „Najim Laachraoui, 24, Bomb Maker for Paris and Brussels Attacks”. *The New York Times*, 25 March 2016. <http://www.nytimes.com/2016/03/26/world/europe/najim-laachraoui-24-bomb-maker-for-paris-and-brussels-attacks.html>; Rory Mulholland: „Brussels bomber Najim Laachraoui 'worked at airport for five years'”. *The Telegraph*, 21 April 2016. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:3->

A közvetlen kapcsolatot a brüsszeli és a párizsi merénylők között Mohamed Abrini jelentette, aki Salah Abdeslam gyerekkori barátja volt és segített neki elmenekülni a párizsi merénylet után. Abrini Molenbeekben élt, testvérét, aki az Iszlám Állam soraiban harcolt, megölték Szíriában, de Mohamed feltételezhetően szintén részt vett a szíriai harcokban az Iszlám Állam oldalán.¹⁰⁹

Osama Krayem a többiektől eltérően nem marokkói volt és nem Belgiumban született. A szíriai származású Krayem Svédországban, Malmöben élt, 20-as éveinek elején radikalizálódott Anvar al-Avlaki videóinak hatására. 2014-ben Krayem csatlakozott Szíriában az Iszlám Államhoz, majd egy évvel később visszatért Európába és Belgiumban telepedett le, ahol Salah Abdeslam révén kapcsolatba került a párizsi merénylőkkel.¹¹⁰ A brüsszeli merényletek során Krayem nemcsak a repülőterre segített eljuttatni a robbanószerkezeteket, hanem elkísérte Khalid el-Bakraouit is a metróhoz, de miután tudatosult benne, hogy egy másik helyszínen neki is öngyilkos merényletet kéne végrehajtania, elmenekült.¹¹¹ A brüsszeli merényletnek feltételezhetően köze volt Salah Abdeslam március 18-i elfogásához.¹¹² Pontosabban fogalmazva, a merényletet mindenféleképpen végrehajtották volna, de valószínűleg előbbre kellett hozni az akciót, nehogy a néhány nappal korábban letartóztatott Abdeslam leleplezze a készülő brüsszeli támadást.

A három merénylő és két segítője közül Krayem kivételével mind marokkói származású belga állampolgárok voltak és Brüsszel közelében éltek, továbbá mind az ötükről elmondható, hogy bár nem tartoztak a felső középosztályhoz, nem a társadalom periferiáján éltek. A merényletek utáni nyomozás során napvilágot látott az a tény, hogy az Iszlám Állam komolyan felkészült arra, hogy merényleteket hajtson végre Európában. A párizsi és a brüsszeli merényletekért felelős sejtek egy nagyobb hálózat részét képezték. A hálózat vezetője a jelenleg több mint 10 éves börtönbüntetését töltő, korábban Molenbeekben élő, marokkói származású Khalid Zerkani, aki 2012 és 2014 között számos fiatalot toborzott az Iszlám Államnak és fanatizált.

9FOUPPgYoJ: www.telegraph.co.uk/news/2016/04/21/brussels-bomber-najim-laachraoui-worked-at-airport-for-five-year/+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu&client=opera, 2016. 06. 15.

¹⁰⁹ Greg Botelho – Paul Cruickshank – Steve Almasy: „Paris terror suspect Mohamed Abrini arrested in Belgium”. *CNN*, 9 April 2016. <http://edition.cnn.com/2016/04/08/europe/brussels-attack-arrests/>; „Paris attacks: Key suspect Abrini arrested in Brussels”. *BBC*, 9 April 2016. <http://www.bbc.com/news/world-europe-36000407>; „Who Are Mohamed Abrini And Osama Kraiem?”. *Sky News*, 9 April 2016. <http://news.sky.com/story/1675214/who-are-mohamed-abrini-and-osama-kraiem>, 2016. 06. 15.

¹¹⁰ William Watkinson: „Brussels attack: Who is Osama Krayem the jihadi from Malmo arrested with 'Man in the Hat'?”. *International Business Times*, 10 April 2016. <http://www.ibtimes.co.uk/brussels-attack-who-osama-krayem-jihadi-malmo-arrested-man-hat-1554105>, 2016. 06. 14.

¹¹¹ Cynthia Kroet: „Osama Krayem 'carried explosives in Brussels metro' – report”. *Politico*, 15 April 2016. <http://www.politico.eu/article/osama-krayem-carried-explosives-in-brussels-metro-report/>, 2016. 06. 15.

¹¹² „Brussels raids: Paris attack suspect Abdeslam arrested”. *BBC*, 19 March 2016. <http://www.bbc.com/news/world-europe-35846954>, 2016. 06. 14.

Bár ő nem vett részt egyik merényletben sem, de többen a támadók közül, köztük Abbaoud, Salah Abdeslam és Laachraoui közvetlen kapcsolatban álltak vele,¹¹³ emellett – mint látható –, Zerkani elsősorban a vele azonos nemzetiségű és lakóhelyéhez közel élő fiatalokat toborzott a párizsi és a brüsszeli merényletekhez.

2.1.7. Konklúzió

A stratégiai terrorcselekmények kapcsán érdemes megvizsgálni a köztük fennálló hasonlóságokat és különbségeket. A hasonlóságokkal kezdve, fontos kiemelni, hogy valamennyi támadás nagy áldozatszámot és médiafigyelmet szeretett volna elérni, továbbá azt, hogy általános félelem legyen úrrá az embereken. Emellett valamennyi iszlamista indítatású merénylet esetében a végrehajtóknak külső kapcsolatai voltak, vagyis ezeket a terrorcselekményeket – az oszító/utoyai merénylettel ellentétben – nem magányos merényletek követték el, hanem olyan szélsőségesek, akik közvetlen kapcsolatban álltak Európán kívüli, terrorista módszereket alkalmazó fegyveres szervezetekkel.

Ami a különbségeket illeti, a terrortámadások közül hatból öt iszlamista, vagyis vallási indítatású volt, míg a hatodik szélsőjobbboldali, bár hozzá kell tenni, hogy Breivik ideológiájának az egyik eleme a szélsőséges keresztény vallási fanatizmus volt. Ugyanakkor számos különbség is felfedezhető az iszlamista stratégiai terrorcselekmények kapcsán. Az egyik legfőbb, hogy a brüsszeli és a 2015. novemberi párizsi támadásokat leszámítva valamennyi merénylet-hez más és más szervezet adta a külső segítséget. A legvegyesebb képet e tekintetben a madridi merényletért felelős terroristák alkották. Sokak szerint a madridi merénylet egy korszakhatárt jelölt, átmenetet képezve az Európát fenyegető iszlamista terroristák első és második generációja között. Fernando Reinares szerint a terrortámadásban szerepet játszó közel kéttucatnyi terroristát négy klaszterre, vagyis kisebb csoportra oszthatjuk fel. Két csoport olyan nemzetközi, transzkontinentális kapcsolatokkal rendelkező személyekből állt, akik az al-Kaidának az 1990-es években kiépített európai hálózatához, pontosabban annak maradványához tartoztak, vagy-is azokhoz a sejtekhez, amiket 2001. szeptember 11-e után a spanyol hatóságoknak nem sikerült felszámolni. A harmadik klaszterbe tartozók az al-kaidás kapcsolattal is rendelkező

¹¹³ Daveed Gartenstein-Ross – Nathaniel Barr: „Recent Attacks Illuminate the Islamic State’s Europe Attack Network”. *The Jamestown Foundation*, 27 April 2016. http://www.jamestown.org/programs/hotissues/single-hot-issues/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=45362&tx_ttnews%5BbackPid%5D=593&cHash=7b1fcdddf2a046b1342c73ba2c067d51; Guy Van Vlierden: „The Zerkani Network: Belgium's Most Dangerous Jihadist Group”. *The Jamestown Foundation*, 12 April 2016. http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=45305&tx_ttnews%5BbackPid%5D=26&cHash=868c3763cc44704fd134fb56de09c213#.V2GFq9RkgdV, 2016. 06. 15.

Marokkói Iszlám Harcoló Csoporthoz, illetve annak spanyolországi hálózatához köthetők, míg a negyedik klaszter a spanyolországi szervezett alvilághoz tartozó, lopott autókkal és kábítószerrel kereskedő figurákat foglalta magába.¹¹⁴ Vagyis röviden: a madridi merényletek elkövetőinek egy kisebb hányada még ugyan közvetlenül kapcsolódott az al-Kaidához, nagyobb része azonban már csak áttételesen kapcsolódott Oszama bin Laden szervezetéhez.

A többi négy iszlamista merényletért felelős terrorcsoport nem volt ennyire „komplex” és összetett. A 2005-ös londoni öngyilkos merényletek elkövetői közül hárman ugyan jártak Pakisztánban, ahol minden valószínűség szerint kapcsolatba léptek a törzsi területeken harcoló helyi szélsőségesekkel, de ehhez a merénylethez az al-Kaidának, pontosabban az al-Kaida központi szervezetének már annyi köze sem volt, mint az egy évvel korábbi madridi támadáshoz. A 2015. januári párizsi merénylet ugyan szintén helyi szélsőségesekhez köthető, de nem pakisztániakhoz, hanem az al-Kaida jemeni ágához, ugyanis az egyik Kouachi-fivért – ha nem mindkettőt – az AQAP készítette fel. A 2015 novemberében elkövetett párizsi és a 2016. március 22-i brüsszeli merényletsorozatért pedig nem az al-Kaida hálózata volt a felelős, hanem a helyi muszlim radikálisokat is felhasználó Iszlám Állam.

A merényletek elkövetőinek háttere ugyancsak különbözik egymástól. A madridi robbantásokért felelősek nagy része alacsony iskolázottsággal és jövedelemmel rendelkező gazdasági bevándorló volt, többségük Marokkóból jött, a fő bűnösök közül az egyetlen, aki Spanyolországban született a skizofréniával kezelt, korábban egy bányászati cégnél dolgozó José Emilio Suarez Trashorras volt. Ő adta el a robbanószert a merénylőknek.¹¹⁵ A 2005-ös londoni merénylet elkövetőinek háttere már nagyban különbözik a madridi merénylőektől: a londoni terroristák már abban az országban születtek, vagy ott nőttek fel, ahol a terrorcselekményt elkövették. Germaine Lindsay kivételével mindannyian rendezett családi körülmények között nevelkedtek, felsőoktatási tanintézménybe jártak és nem a társadalom periferiáján éltek. Ezzel szemben a szintén Európában született Kouachi-testvérek és Amédy Coulibaly egy másik társadalmi osztály képviselői voltak: ők egy leszakadó, frusztrált réteget képviseltek. Sokgyermekes családból jöttek, rossz anyagi körülmények között éltek, családi hátterük zavaros volt, különösen a Kouachi-fivéreké,¹¹⁶ kisebb-nagyobb bűncselekményekből tartottak fenn magukat, valamint huszonegynéhány évesen már egy vallási fanatikus tömörülés keretein belül tevékenykedtek aktívan. Hozzájuk képest, ha nem is sokkal, de némileg jobb körülmények között

¹¹⁴ Reinares: *i. m.*

¹¹⁵ Fiona Govan: „Profiles: Madrid train bombers”. *The Telegraph*, 31 October 2007.

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1567965/Profiles-Madrid-train-bombers.html>, 2015. 12. 17.

¹¹⁶ Anyjuk tisztázatlan körülmények között halt meg, ezután kerültek árvaházba. Lásd: John Lichfield: „The trauma that helped create Charlie Hebdo killers”. *The New Zealand Herald*, 19 January 2015.
http://www.nzherald.co.nz/world/news/article.cfm?c_id=2&objectid=11388532, 2015. 12. 09.

éltek a 2015. novemberi merényletsorozat elkövetői (a tíz terroristából legalább nyolc biztosan),¹¹⁷ valamint a brüsszeli támadásokért felelősek, és fontos figyelmeztetés lehet a hatóságoknak, hogy közülük többen is harcoltak Szíriában. Vagyis nemcsak kiképezték őket néhány hét alatt valamelyik konfliktusövezetben, mint Said Kouachit (és valószínűleg Chérifet is), illetve a londoni merénylők közül a három pakisztáni származásút, hanem több hónapon, vagy akár egy éven keresztül harci cselekményekben vettek részt.

Az iszlamistáktól eltérően a mindig is rendezett anyagi körülmények között élő Anders Breivik „magányos farkas” terrorista volt, a fegyvereket és a robbanóanyag összetevőit (például a műtrágyát) egymaga szerezte be, az s álcáját – mezőgazdasági vállalkozónak kiadva magát („Breivik Geofarm”) –, valamint a merényletek finanszírozásához szükséges pénzt saját maga biztosította.

Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a hat stratégiai terrortámadásnak tekintett merénylet között több különbség van, mint a hasonlóság. Vagy általánosabban fogalmazva: a terrorizmussal kapcsolatos elképzelésünket leginkább befolyásoló iszlamista merényletek között is rengeteg különbséget találhatunk, hiszen mind a merénylőknek nyújtott külső segítség háttere, mind pedig a társadalmi közeg, ahonnan az elkövetők érkeztek szinte minden egyes merényletnél más és más. Ebből adódóan még az iszlamista vallási fanatikusok által végrehajtott stratégiai terrorcselekményeket sem lehet kizárólag egyetlen szála felfűzni.

2.2. Az Európai Unió lakosainak fenyegetettség-percepciója

Egy ország objektív terrorfenyegetettségét elsősorban olyan „száraz”, tényszerű adatok mutatják meg, mint például a merényletek, merényletkísérletek száma és az országban működő terrorista szervezetek aktivitása. Az ezekkel kapcsolatos adatok és a belőlük leszűrt, végső soron objektívnek tekinthető következtetések mellett azonban érdemes megvizsgálni azt is, hogy mit gondolnak az ott élő emberek. Mi az ő szubjektív véleményük a terrorizmusról és a terrorfenyegetettségről. Segítségül hívva az Eurobarométer felméréseit, az alábbi fejezetben azt vizsgálom meg, hogy 2005 és 2015 között az Európai Unió lakosai miként vélekedtek a terrorizmusról, pontosabban fogalmazva mennyire tartották fontosnak országuk és az Európai Unió szempontjából a terrorizmus problémáját.

Az Eurobarométer az „EU egyik legrégebben használt, standardizált, összeurópai közvélemény-kutatása. 1973 óta készítene ilyen felméréseket, amelyekkel időről-időre felméri a

¹¹⁷ Emellett mind a nyolcan európai országban látták meg a napvilágot és ott is nőttek fel.

tagállamok lakosságának véleményét, elképzeléseit az EU-val mint közösséggel, valamint különböző jelenségekkel kapcsolatban”.¹¹⁸ Az Eurobarométer egyik fontos típusát a Standard Eurobarometer alkotja, „amely az EU lakosainak véleményét méri fel az EU legfontosabb kérdéseivel kapcsolatban félévi rendszerességgel, előre kidolgozott módszertan alapján, gyakorlatilag ugyanolyan kérdésekkel harminc éve. Ezekből a jelentésekből kiderül, hogy mit gondolnak az egyes országokban az EU aktuális helyzetéről, mit várnak az uniós intézményektől, mennyire bíznak bennük, milyen vívmányokkal vagy nehézségekkel azonosítják az EU-t”.¹¹⁹

A kutatás során megvizsgáltam, hogy az Eurobarométer (Standard Eurobarometer) felmérése szerint 2005 tavasza¹²⁰ és 2015 ősze között a megkérdezettek mekkora problémának tartották nemzeti és európai szinten a terrorizmust.¹²¹ Az eredmény kutatásom szempontjából azért fontos, mert az Európai Unió polgárainak terrorizmussal kapcsolatos képét, véleményét számos tényező befolyásolta, vagy próbálta meg befolyásolni az elmúlt több mint egy évtizedben. Ezek közé sorolhatók többek között:

- A nagy áldozatszámú járó stratégiai terrortámadások.
- A tény, hogy a 2004 és 2016 között az EU-ban és Norvégiában végrehajtott hat stratégiai terrortámadásból öt iszlamista volt. Ez idő alatt hiába hajtottak végre az Unióban több mint tízszer annyi szélsőbaloldali és több mint százszor(!) annyi széparatista merényletet, a legtöbb esetben a nagyszámú halálos áldozat miatt az iszlamista akciók hagytak mélyebb nyomot az emberekben.
- Az elmúlt évtizedben világszerte elkövetett stratégiai terrortámadásokat jórészt muzulmánok követték el (a mumbai terrortámadás, a beszlani vérengzés, a Hakkáni-hálózat egyes afganisztáni támadásai, a suruči robbantás stb.).
- A 2001. szeptember 11-e után meghirdetett terrorizmus elleni harc elsősorban az iszlamistákat célozta, a terrorizmus más válfajainak képviselői jóval kisebb figyelmet kaptak.
- A terrorizmus elleni harc kapcsán az iraki és az afganisztáni háborúk uralták a nyugati sajtó híreit, s egészen 2006-ig gyakorlatilag minden fegyveres lázadó által végrehajtott akciót terrorcselekményként, s minden fegyveres ellenállót terroristaként szerepeltettek

¹¹⁸ „Eurobarometer – az európai lakmusz”. *Európa Pont*, 2013. március 29.
<http://europapont.blog.hu/2013/03/29/eurobarometer>, 2016. 02. 24.

¹¹⁹ *Uo.*

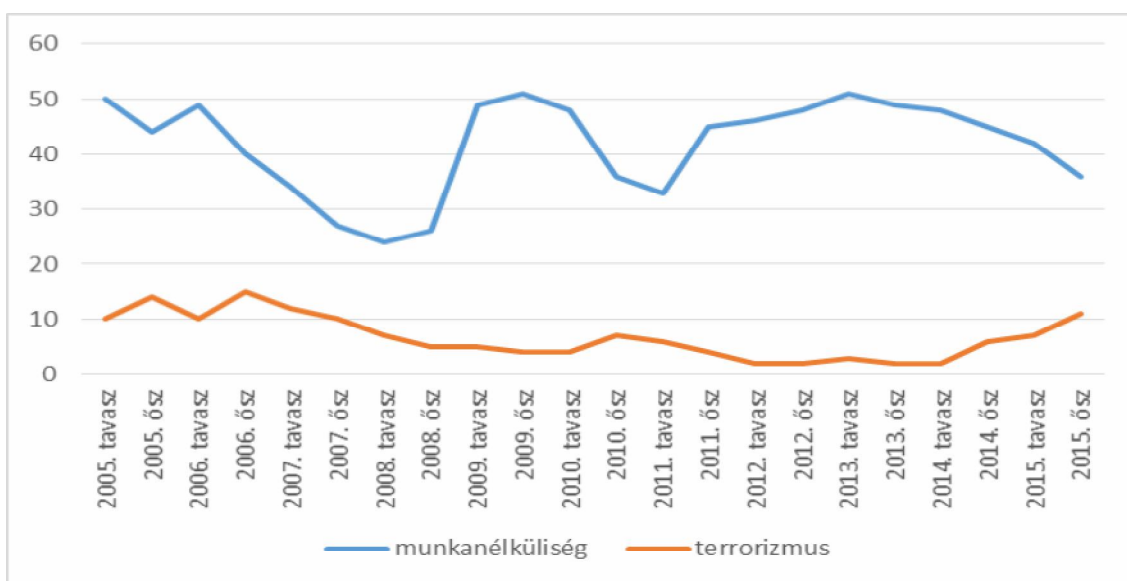
¹²⁰ Azért 2005 tavaszával kezdtem a vizsgálatot, mert érzékeltetni akartam, hogy egy évvel a madridi merényletek után és fél évvel a londoni öngyilkos robbantások előtt mennyire féltek az EU lakosai a terrorizmustól.

¹²¹ A kérdezők arra voltak kíváncsiak, hogy melyik a két legfontosabb kérdés vagy probléma, amivel nemzeti, illetve európai szinten foglalkozni kell (What do you think are the two most important issues facing [OUR COUNTRY] at the moment?; What do you think are the two most important issues facing the EU at the moment?). Azt, hogy melyik a két legfontosabb kérdés, amivel az EU-nak foglalkoznia kell, a 2010-es őszi felmérés során kérdezték meg először.

a hírekben. Csak a 2000-es évek közepét követően kezdték el különválasztani a felkelőket, illetve a felkelő tevékenységet a terroristáktól, illetve a terrorizmustól.

- A média és a politikai kommunikáció aránytalanul felnagyítja a terrorizmus problémáját, végső soron azt sugallva, hogy a terrorizmus az egyik legnagyobb veszély az Európai Unióra nézve, az iszlamista terrorizmust pedig úgy pozícionálja, mintha a terrorizmusnak ez lenne az egyedüli, kizárólagos típusa.

Az Eurobarométer felméréseinél a kérdezők által megjelölt 11-14 probléma közül a válaszadók nemzeti szinten a terrorizmust legtöbbször a 7-8. helyre, vagy még alacsonyabb helyre sorolták. Százalékban kifejezve a legtöbb alkalommal a megkérdezettek kevesebb mint 10%-a tette a terrorizmust a nemzeti szinten megjelenő két legfontosabb probléma közé. Sőt 2008 ősze és 2010 tavasza, valamint 2011 ősze és 2014 ősze között a válaszadók csak kevesebb mint 6 százaléka (nem egy esetben mindössze 2%-a) gondolta azt, hogy a terrorizmus a lényeges kérdések közé tartozik. A terrorizmus a fontossági sorrendben többször is az utolsó helyet foglalta el, bár 2014 ősztől az eredmények már növekvő tendenciát mutatnak, 2015 őszen pedig a terrorizmus az egy évvel korábbi eredményhez képest lényegesen előrébb lépett a fontossági sorrendben, de még így is csak 11%-on állt a nemzeti szintre vetítve.

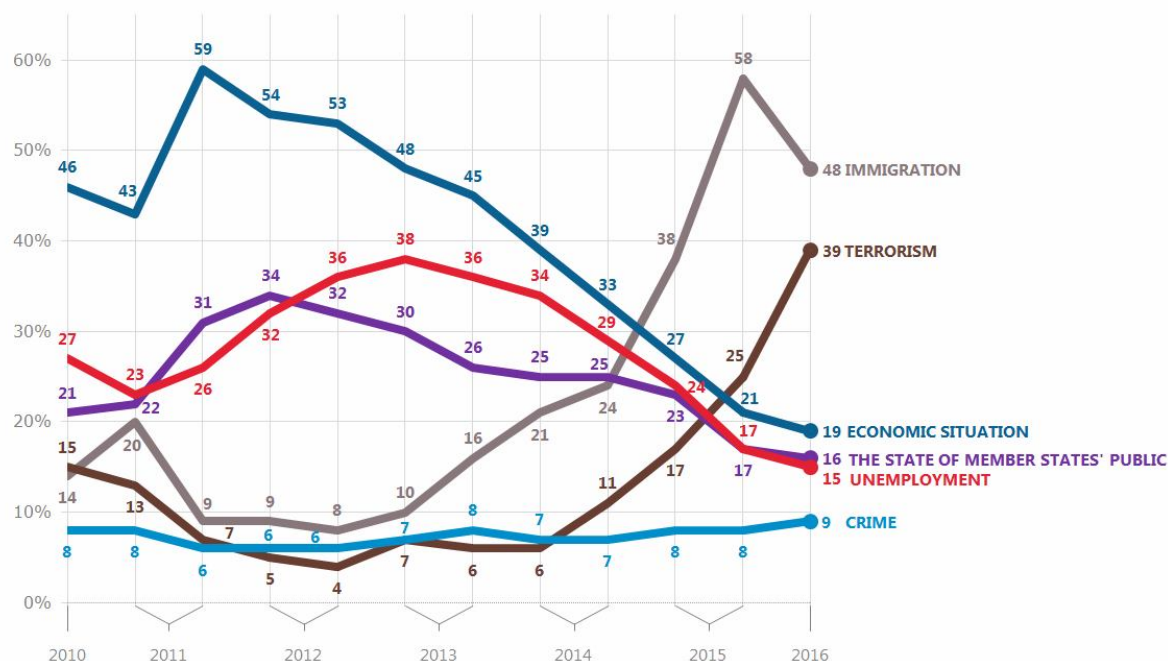
9. ábra: A nemzeti szinten megjelenő problémák közül a terrorizmustól való félelem alakulása összevetve a munkanélküliségtől való félelemmel 2005 tavasza és 2015 ősze között

Forrás: Standard Eurobarometer 63-84. Készítette a szerző.

Az európai szinten megjelenő problémákat illetően hasonló képet kapunk: 2010 ősze és 2014 ősze között a válaszadóknak átlagosan mindössze 6-7%-a gondolta úgy, hogy az EU-t érintő két legfontosabb probléma közé tartozik a terrorizmus, a fontossági sorrendben pedig a

13 kérdés, illetve probléma közül a hatodik, nyolcadik, kilencedik helyre került, de 2014 ősztől ezen a téren is látványos emelkedés tapasztalható.

QA5 What do you think are the two most important issues facing the EU at the moment?
(% - EU)

10. ábra: Az EU-s szinten megjelenő problémák megítélése 2010 és 2016 között

Forrás: Standard Eurobarometer 85.

A számokból azt a következtetést lehet levonni, hogy az Európai Unió lakosai szerint 2014 ősziéig a terrorizmus nem tartozott a legfontosabb problémák közé sem nemzeti, sem EU szinten, mert a fontossági sorrendben mindig is valahol középtájon, vagy még lejjebb helyezkedett el. A vizsgált időszakban egészen 2014 ősziéig a terrorizmust olyan kérdések előzték meg, mint a munkanélküliség, a gazdasági helyzet, a közbiztonság (vagyis a köztörvényes bűncselekményektől való félelem), vagy az egészségügyi rendszer állapota. A terrorizmust a listán legtöbbször olyan kérdések követték, mint például a lakhatás, a nyugdíjrendszer, vagy a tömegközlekedés helyzete. Nemzeti szinten 2008 tavaszától kezdve hosszú ideig szinte minden fontosabbnak számított, mint a terrorizmus, az első helyen az egyik legfontosabb problémaként sokáig a munkanélküliség állt, de 2008 tavaszát követően rövid ideig az infláció és az áremelkedés volt a vezető szerep.

A terrorizmustól való félelem nemzeti szinten a vizsgált időszak elején (2005 őszié és 2006 őszié) volt a legmagasabb, majd az esést, illetve a stagnálást követően 2014 ősziétől kezdett lassan emelkedni, 2015 őszié pedig megugrott. A 2015-ös őszi felmérés során¹²² nemzeti

¹²² November 7-e és 17-e között zajlott a felmérés.

szinten a hatodik legfontosabb kérdéssé (11%),¹²³ míg EU-s szinten a fél évvel azelőtti ötödik helyről (17%) a második legfontosabb problémává (25%)¹²⁴ lépett elő (az első helyen a migráció szerepelt). A 2005. őszi és a 2015-ös őszi az átlagosnál magasabb értékeknek vélhetően az Európai Unióban végrehajtott terrorcselekmények voltak az okai, továbbá az Iszlám Állam tevékenységéről 2014-ben érkező hírek, valamint az Európát elérő 2015-ös menekülthullám.

Az egyes országokra lebontva az EU-s átlaghoz hasonló képet kapunk, de itt is találunk erősen kiugró értékeket: Spanyolországban a terrorizmus hosszú időn keresztül számított az egyik legfontosabb problémának. A válaszadóknak nem egyszer több mint 40%-a érezte úgy, hogy országos szinten ez az egyik legjelentősebb kérdés, ami megoldásra vár. Ugyanakkor 2008-tól–2009-től kezdve a gazdasági válság begyűrűződésével, a terrorizmus kérdése Spanyolországban is lejjebb csúszott a fontossági sorrendben. A 2000-es évek közepén Dániában, Hollandiában és az Egyesült Királyságban is magasabb volt az EU-s átlagnál a fenyegetettségérzet: a megkérdezettek 16-25%-a gondolta úgy, hogy a terrorizmus az egyik legfontosabb probléma.

Oldřich Bureš, a prágai Károly Egyetem Társadalomtudományi Karának docense világított rá arra, hogy a terrorizmussal kapcsolatos magas fenyegetettség-percepció csak néhány országnál érhető tetten, mégpedig azoknál az országoknál, ahol gyakran követnek el, vagy próbálnak meg elkövetni terrorcselekményt. Ugyanakkor ez az állapot csak átmeneti, mert amint viszonylagos nyugalom következik be, a terrorizmustól való félelem csökken, s a legfontosabb kérdések közé ismét olyan szociális problémák kerülnek, mint a munkanélküliség vagy az ár-emelkedés.¹²⁵ Az említett országokban valószínűleg azért volt sokáig magas a terrorizmustól való félelem, mert még élénken éltek a lakosság emlékezetében a két-három évvel korábban elkövetett merényletek: Hollandiában a 2004-ben elkövetett van Gogh-gyilkosság, az Egyesült Királyságban a 2005. júliusi merénylet, Dániában pedig a 2005-ös Mohamed-karikatúrák körül kialakult botrány, illetve az ezt követő merényletkísérletek határozták meg a terrorizmussal kapcsolatos fenyegetettség-percepciót. Spanyolországban is vélhetően a madridi merénylet miatt maradt hosszú ideig magas a fenyegetettségérzet, bár az ETA is fontos tényezőnek szá-

¹²³ „Standard Eurobarometer 84 – Autumn 2015”: i. m. p. 46. 2015 tavaszán a 13 probléma közül még csak a 11. helyen (7%) szerepelt.

¹²⁴ *Uo.* p. 52.

¹²⁵ Oldřich Bureš: „Perceptions of the Terrorist Threat among EU Member States”. *Central European Journal of International and Security Studies*, Vol. 4. No. 1. (2010). pp. 66.
http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/117607/ichaptersection_singledocument/4260192a-1975-47ab-992c-edbd1e7f6bc7/en/3.pdf, 2016. 02. 20.

mított és jóval aktívabb volt akkoriban, mint a 2010-es években,¹²⁶ így a tartósan magas fenyegetettségérzethez a baszk terroristáktól való félelem is hozzájárulhatott.¹²⁷

Érdemes röviden visszatérnünk a 2015-ös felmérés eredményeihez, amelyek véleményem szerint bővebb magyarázatot igényelnek. Kérdés ugyanis, hogy 2015-től miért gondolták azt a válaszadók, hogy a terrorizmus – különösen EU-s szinten – a leglényegesebb problémák közé tartozik? Ennek okát nem lehet csupán a stratégiai terrorcselekményekben és a különböző merényletkísérletekben keresni, ugyanis a 2005. július 7-i londoni robbantások és a két héttel későbbi (július 21-i) merényletkísérlet után az EU-s átlagot tekintve csak csekély mértékben emelkedett a terrorizmussal kapcsolatos fenyegetettség-percepció. A 2011-es norvégiai terroristámadás után pedig még csökkent is valamelyest. Megítélésem szerint az Iszlám Állam vérengzéseiről szóló hírek is csak részben járultak hozzá a fenyegetettségérzet növekedéséhez, ugyanis az al-Kaida különböző helyi szervezeteinek és helyi sejtjeinek tömeggyilkosságai már több mint egy évtizede vezető hírei a különböző médiatermékeknek. A félelemérzet növekedésének egyik fontos okát valószínűleg a 2015-ös év menekültválságában kell keresnünk, ugyanis is a válaszadók (különösen EU-s szinten) már egy jó ideje a bevándorlást is a fontos problémák közé sorolták. Mindez 2015 őszére oda vezetett, hogy a megkérdezettek a migrációt tették az első, a terrorizmust pedig a második helyre. Vagyis a válaszadók nagy valószínűséggel – hasonlóan az európai politikusok egy részéhez – a 2015-ös év terroristáadásait¹²⁸ összekapcsolták a migrációval és a menekültkérdéssel.¹²⁹ Ugyanakkor hozzá kell tenni, hogy bár nemzeti szinten ugyancsak a bevándorlástól való félelem került az első helyre, de a terrorizmus itt már csak a hatodik helyen szerepelt, középtájon, mindamellett ez is jelentős növekedés az azt megelőző évekhez képest.

Fontos hangsúlyozni ugyanakkor, hogy bár a terrorizmustól való félelem hosszú évekig nem volt erős, de a közvélekedésben a terrorizmus fenyegetése már elég régóta összekapcsolódik a bevándorlókkal, a menekültekkel, különösen a muszlimok integrációjának, beilleszkedésének kérdésével és az európai muszlimok számarányával. Vagyis minél nagyobb a terrorizmustól való félelem, annál erőteljesebbek a muszlim kisebbséggel szembeni fenntartások, annak ellenére, hogy az európai átlagpolgárnak sem a terrorfenyegetettség mértékéről, sem a

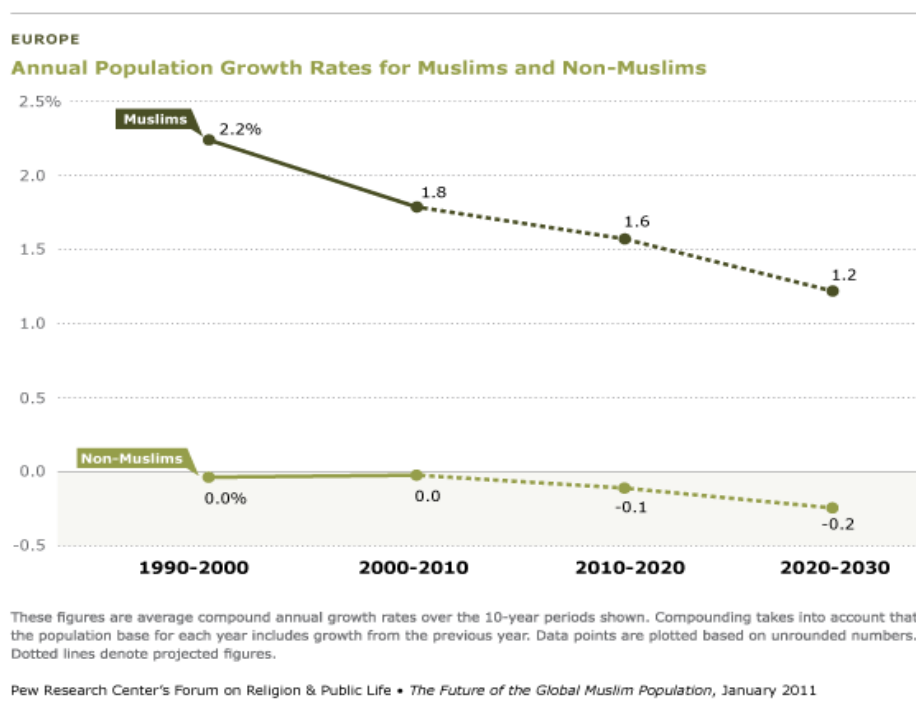
¹²⁶ Példaként lehetne felhozni a 2006. december 30-án a madridi Barajas repülőtérén elkövetett nagy erejű robbantást, melynek során ketten meghaltak, 36-an megsebesültek és körülbelül 30 millió eurós kár keletkezett. Lásd: TE-SAT 2007. p. 28.

¹²⁷ Az Eurobarométer nem tesz különbséget a terrorizmus válfajai között, így nem tudjuk, hogy a terrorizmustól való félelem a terrorizmus mely típusára vonatkozik, bár sejteni lehet, hogy az iszlamistára.

¹²⁸ Ide sorolva a kisebb volumenű februári koppenhágai támadásokat is

¹²⁹ A jelenségről lásd: Tóth Péter: „A terrorveszélyhelyzet diskurzus margójára”. *Nemzet és Biztonság*, Vol. 9. No. 1. (2016). pp. 40-47. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2016_1_06_talas_peter_-_a_terrorveszelyhelyzet-diskurzus_margojara.pdf, 2016. 12. 22.

muszlimok számáról és arányáról, illetve integrációjának mértékéről nincs pontos képe.¹³⁰ Gyakorta fogalmazódnak meg olyan vélemények is, miszerint az európai muszlimok demográfiai szempontból „elfoglalják Európát”. Meg kell azonban jegyezni, hogy bár a muzulmánok körében valóban nagyobb a születési ráta, mint a nem muszlimok körében,¹³¹ ugyanakkor az európai muszlim kisebbség létszámának növekedése a Pew Research Center 2011-ben publikált felmérése szerint a korábbi évtizedekhez képest lelassult,¹³² ami egyébként párhuzamosságot mutat azzal, hogy az elmúlt évtizedekben – a 60-as–70-es években végbement népességrobbanást követően – az arab országok népességének növekedése is lelassult.¹³³

11. ábra: Az európai muszlimok és nem muszlimok létszámának éves növekedési aránya

Forrás: „The Future of the Global Muslim Population – Region: Europe”. *Pew Research Center*, 2011.

¹³⁰ Például amikor felmérések keretében számos, köztük európai uniós ország lakosait kérdezték meg, hogy szerintük mekkora az országukban az muszlimok aránya, akkor azt a válaszadók mindenhol, vagyis minden országban felülértékelték. Lásd: „Perils of Perception – A Fourteen Country Study”. *Ipsos MORI*, 29 October 2014. <https://www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/3466/Perceptions-are-not-reality-10-things-the-world-gets-wrong.aspx>, 2016. 03. 22.; „Perils of Perception 2016 – A 40-Country Study”. *Ipsos MORI*, 14 December 2016. <https://www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/3817/Perceptions-are-not-reality-what-the-world-gets-wrong.aspx>, 2016. 12. 22.

¹³¹ Rostoványi Zsolt: „Európai (euro-)iszlám vagy iszlám Európában”. In: *Az iszlám Európában* (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. p. 17.

¹³² „The Future of the Global Muslim Population – Region: Europe”. *Pew Research Center*, 27 January 2011. <http://www.pewforum.org/2011/01/27/future-of-the-global-muslim-population-regional-europe/>, 2016. 03. 25.

¹³³ „Human Development Data for the Arab States – Population, total both sexes”. *Arab Human Development Reports*, 2011. <http://www.arab-hdr.org/data/indicators/2012-3.aspx>, 2016. 03. 24. N. Rózsa Erzsébet ezzel kapcsolatban rámutat arra, hogy bár „az arabság létszáma folyamatosan növekszik, a növekedés üteme az utóbbi években, sőt évtizedekben – nagyjából az 1980-as évek közepétől kezdve – drasztikusan lelassult.” Lásd N. Rózsa Erzsébet: *Az arab tavasz*. Budapest: Osiris Kiadó – Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2015. p. 67.

A muszlimokkal szembeni említett előítélet és az iszlamista terrorizmussal kapcsolatos félelemérzet nagyon is érzékelhető volt a 2015-ös menekültválság időszakában, valamint a párizsi merényletek után, s a helyzeten csak rontott, hogy a politikai kommunikáció egy része lényegében egyenlőségjelet tett a bevándorlók, illetve a menedékkérők és a potenciális terroristák közé. Emellett csakúgy mint a 2001. szeptember 11-i, a madridi és a londoni merényletek után, a 2015-ös párizsi és a 2016. márciusi brüsszeli támadásokat követően is felerősödtek azok a hangok, amelyek az iszlám alapelveit tették felelőssé az erőszakos cselekményekért.¹³⁴ A 2011-es norvégiai tömeggyilkosság után azonban – amit a merénylő saját bevallása szerint a kereszténység védelmében követett el –, senki sem firtatta, hogy a kereszténység tanításainak volt-e bármi szerepe a terrortámadásban.

2.2.1. Konklúzió

Összességében elmondható, hogy a vizsgált időszakban egészen 2015 tavaszáig az uniós országok lakosai a stratégiai merényletek ellenére sem sorolták a terrorizmust a legjelentősebb problémák közé. Néhány tagállamot leszámítva a fontossági sorrendben a terrorizmust mindenhol megelőzték a mindennapi élettel kapcsolatos problémák olyan problémák, mint a munkanélküliség és a gazdasági helyzet. Ott pedig, ahol erős volt a fenyegetettség-percepció, egy-egy komolyabb merénylet sokkhatása köszönt vissza. Ugyanakkor a magas eredmények – legalábbis eddig – átmenetileg bizonyultak, s amint „normalizálódott a helyzet” és eltelt egy kis idő, a terrorizmus visszacsúszott a kevésbé jelentős kérdések közé. A fenyegetettségérzet növekedésében tehát feltételezhetően fontos szerepe volt a 2015-ös stratégiai és nem stratégiai támadásoknak, az Iszlám Állam brutális gyilkosságairól szóló híradásoknak, a menekülthulámnak, illetve az utóbbi a politikai kommunikációjának is.

¹³⁴ Rostoványi: „Európai (euro-)iszlám vagy iszlám Európában”, p. 19.

3. A TE-SAT JELENTÉSEK BEMUTATÁSA

Az Európai Rendőrségi Hivatal az Európai Unión belüli terrorizmusra vonatkozó vizsgálatának eredményeit a TE-SAT (Terrorism Situation and Trend Report) című, évente megjelenő kiadványában teszi közzé. Mivel disszertációm túlnyomórészt az Europol ezen éves jelentéseire, információira, adataira épül, fontosnak tartom bemutatni a TE-SAT-ot, ismertetve annak módszertanát, szerkezetét és tartalmát, összehasonlítva más „terrorizmusfigyelő” adatbázissal és jelentéssel. Céлом bebizonyítani, hogy a hiányosságai és hibái ellenére a TE-SAT a legalkalmasabb arra, hogy átfogó képet nyújtson az EU-ban tapasztalható terrorizmust illetően.

3.1. A TE-SAT kiadványok összeállításának módszertana

A TE-SAT története egészen a 2001. szeptember 11-i terrortámadásokig nyúlik vissza. Az Európai Unió Tanácsán belül megalakult Terrorizmus Munkacsoport a merényletek után úgy döntött, hogy minden évben részletes beszámolót ad ki az Európai Unión belüli terrorizmus helyzetéről. Az első négy TE-SAT jelentés megjelenése után, 2006 elején az Europol azt javasolta, hogy szélesítsék ki a TE-SAT számára történő adatgyűjtést annak érdekében, hogy javítsanak a jelentések minőségén. Így a 2007-ben megújult TE-SAT az Europol vezetésével, valamint a finn és a német elnökségek, továbbá az Eurojust és az Európai Unió Tanácsa hírszerző és helyzetelemző részlegének bevonásával (Situation Center – SITCEN)¹³⁵ kidolgozott új módszertant követi. Az alkalmazott eljárás lényege, hogy a TE-SAT az alapján sorolja be a különböző terrorcselekményeket, hogy azokat milyen indíttatásból követik el, vagy próbálják meg elkövetni. Bár a legtöbb terroristacsoport több forrásból táplálkozik, összetett ideológiával rendelkezik, ennek ellenére minden esetben van egy domináns eszme, az a vezérelv, amelyre hivatkozva a terrorista szervezetek kifejtik tevékenységüket. A TE-SAT az uniós tagországok jelentései alapján öt kategóriát különböztet meg: az iszlám szélsőséges értelmezésén alapuló iszlamista;¹³⁶ a „nemzeti-felszabadító harcot” hirdető, politikai önrendelkezésért küzdő szepa-

¹³⁵ 2011-től a Situation Center új neve Intelligence Analysis Center (INTCEN). A Központ ma már az Európai Külügyi Szolgálat keretei között működik. Az INTCEN lényegében egy elemző szervezet, fő feladata a világ eseményeinek folyamatos figyelése, kapcsolattartás az EU-s államok hírszerző és biztonsági szolgálataival, valamint, hogy a naprakész információk alapján jelzőrendszerként szolgáljon a döntéshozók számára. Az INTCEN terrorizmusellenes csoportját (Counter Terrorist Cell) 2004-ben állították fel. Lásd: Kiss Álmos Péter: „Az Európai Unió terrorizmus elleni stratégiája”. In: *Magyarország és a CSDP* (szerk. Türke András István – Besenyő János – Wagner Péter). Budapest: Zrínyi Kiadó, 2016. p. 299.

¹³⁶ A 2012-es kiadástól a 2016-osig a TE-SAT a szélsőséges muzulmánok által gyakorolt terrorizmusra az „iszlamista” helyett a „vallási indíttatású” jelzőt használta, de a TE-SAT 2016-ban a terrorizmusnak erre a típusára az Europol már „dzsihadista terrorizmusként” hivatkozik.

ratista; a marxista-leninista elveket valló, illetve az anarchista beállítottságú szélsőbaloldali; az általában véve a nemzeti szocializmus mentén szerveződő szélsőjobboldali; valamint az állatjogi és környezetvédő aktivistákhoz köthető *single issue* (tematikus) terrorizmust. Ezenfelül a kiadványok számon tartják azokat a terrorcselekményeket is, amiket egyetlen kategóriába sem tudtak besorolni („not specified”).

Az Európai Rendőrségi Hivatalnak adatokat szolgáltató uniós tagállamok között az Egyesült Királyság némiképp kakukktojásnak számít, ugyanis az országot érintő, terrorizmussal kapcsolatos adatok összegyűjtése során más módszertant használ, más kategóriákat állít föl, mint a többi EU-s tagállam, ezért a szigetországot érintően csak elvétve szerepelnek részletes adatok a TE-SAT jelentésekben, de erről a későbbiekben bővebben is szólnunk.

A TE-SAT jelentések megjegyzik, hogy a világon számos statisztikai kimutatás használja a „honi (belföldi) terrorizmus (domestic terrorism)” és a „nemzetközi terrorizmus (international terrorism)” elnevezésű kategóriákat. Eszerint a felosztás szerint a honi terrorizmus a kérdéses ország teljes területére, vagy esetleg azon belül egy adott régióra korlátozódik, míg a nemzetközi vagy más néven transznacionális terrorizmus olyan terrorista tevékenységre utal, amellyel több ország is kapcsolatba hozható. A TE-SAT álláspontja szerint azonban minden terrorista tevékenység transznacionális, mert a terroristák onnan szereznek pénzt, szakértelmet, fegyvereket, onnan nyernek inspirációt, „erkölcsi támogatást”, ahonnan csak tudnak, így adott esetben a működési, vagy befolyási területükön kívülről. Emellett nem mindig lehetséges tisztán és egyértelműen meghatározni, hogy egy terrorcselekmény, vagy terrorista tevékenység kizárólag belföldi vagy nemzetközi, ezért a „belföldi terrorizmus” és a „nemzetközi terrorizmus” kategóriáit a TE-SAT nem használja.¹³⁷

A TE-SAT jelentésekben közzétett adatok döntő többségét – közvetve és közvetlenül – a tagállamok szolgáltatják: a terrortámadásokkal, a terrorista tevékenységgel, a letartóztatott személyekkel, valamint a nyomozásokkal összefüggő adatok közvetlenül a tagállamok hatóságaitól érkeznek az Europolhoz, míg a bírósági eljárásokkal kapcsolatos információkat az Eurojust gyűjti össze az uniós tagországoktól, továbbküldve később azokat az Europolnak.¹³⁸ Az Európai Rendőrségi Hivatal ezt követően a feldolgozza beérkező adatokat, majd az így kapott eredményt egyezteti a tagállamokkal. Eltérés esetén az Europol az érintett országok bevonásával megvizsgálja a kérdéses adatokat, majd közösen kijavítják, kiegészítik azokat.¹³⁹ Az Europol a

¹³⁷ EU Terrorism Situation and Trend Report – TE-SAT 2007. p. 9-10.

¹³⁸ TE-SAT 2007. p. 11.; TE-SAT 2009. p. 10.

¹³⁹ A 2007-es kiadvány szerint a TE-SAT összeállítói az EU-s tagállamoktól érkező, terrorcselekményekkel összefüggő adatokat a RAND Corporation adatbázisában meglévő információkkal hasonlítják össze, míg az őrizetbe vett gyanúsítottakkal és a terrorista tevékenységgel kapcsolatos adatokat az Europol Terroristaellenes Egysége által összegyűjtött információkkal vetik egybe. Lásd: TE-SAT 2007. p. 10-11. Azonban 2008-tól kezdve a meg-

TE-SAT kiadványok összeállítása során azonban nemcsak az uniós tagállamok jelentéseit használja fel, hanem más, nem EU-s országoktól (USA, Kolumbia, Svájc, Izland, Norvégia, Törökország, Oroszország), az Interpoltól, valamint a publikus forrásokból gyűjtött információkat is felhasznál. Azonban az adatok kiértékelésekor a többszöri ellenőrzés és felülvizsgálat ellenére is merülhetnek fel ellentmondások vagy hiányosságokra. Mindezek részben abból adódhatnak, hogy sokszor folyamatban lévő nyomozásokról van szó, s emiatt a tagállamok hatóságai nem közölhetnek bizonyos információkat, részben pedig abból fakadnak, hogy az uniós országok nem mindig jelentik az általuk jelentéktelennek ítélt terrorcselekményeket, vagy terrorista tevékenységet az Europol felé.¹⁴⁰

Az adatgyűjtés nehézségével összefüggésben meg kell említeni az Unió területén kívüli EU-s érdekeltségek elleni merényleteket is, mert ezekkel kapcsolatosan sokszor nehéz különbséget tenni, hogy egy adott támadás a felkelő tevékenységgel, a terrorizmussal, vagy a szervezett bűnözéssel függ-e össze, ugyanis számos alkalommal elmosódik az említett jelenségek között húzódó határvonal. Éppen ezért a TE-SAT jelentésekben az EU-n kívüli támadásokról csak akkor írnak részletesen, ha azok egyértelműen a terrorizmushoz kapcsolódnak.

A terrorizmus és az extrémizmus viszonya. Mint ahogy a címe is mutatja, a TE-SAT első sorban a terrorizmus jelenségét vizsgálja, az egyéb szélsőséges megnyilvánulásokkal csak érintőlegesen foglalkozik. Az Europol álláspontja szerint a terrorizmus az erőszak alkalmazását jelenti azzal a céllal, hogy súlyosan destabilizálják, vagy lerombolják egy ország politikai, alkotmányos, gazdasági, vagy társadalmi berendezkedését,¹⁴¹ ebből következően a politikai erőszak nem minden formája felel meg a fentebb leírt definíciónak. A TE-SAT jelentésekben 2008-tól kezdve a szélsőbaloldali, a szélsőjobboldali és a *single issue* erőszak kapcsán külön alfejezetekben olvashatunk az úgy nevezett extrémista tevékenységről, vagyis azokról a politikai erőszakkal összefüggő akciókról, szélsőséges megnyilvánulásokról, amelyek „nem érik el a terrorizmus szintjét”, vagyis amiket a hatóságok nem hoznak összefüggésbe a terrorizmussal.¹⁴² A TE-SAT azért foglalkozik az extrémizmussal, hogy tisztább képet kapjunk arról, milyen folyamatok zajlanak a politikai erőszak alacsonyabb szintjén, megismerve ezáltal, hogy milyen közegből lépnek, vagy léphetnek tovább egyének, vagy csoportok a terrorizmus felé.

küldött adatokkal kapcsolatban a TE-SAT kiadványok már nem említik meg sem a RAND Corporationot, sem az Európai Rendőrségi Hivatal Terroristaellenes Egységét. Ehelyett mindössze annyit írnak, hogy az adatokat a keresztellenőrzésnek alávetett eljárás során egyeztetik a tagállamokkal, kijavítva az esetleges hibákat.

¹⁴⁰ TE-SAT 2007. p. 11.

¹⁴¹ TE-SAT 2011. p. 4.

¹⁴² Például neonáci felvonulások, szélsőbaloldali demonstrációkon történő benzines gyújtópalackok dobálása, vagy radikális állatvédők által elkövetett, terrorcselekménynek nem minősített gyújtogatások.

3.2. A TE-SAT jelentések szerkezete és tartalma

A TE-SAT mai formáját, ideértve szerkezetét, tartalmát és megjelenését (grafikáját), a 2007-ben nyerte el. Ennek kapcsán érdemes megjegyezni, hogy a 2007-es kiadványtól kezdve TE-SAT jelentések utáni évszámok (2007, 2008 stb.) arra utalnak, hogy melyik évben jelent meg a kiadás,¹⁴³ ugyanis a vizsgált időszak minden esetben az azt megelőző év. A TE-SAT 2007 előtti kiadásait más szempontok szerint állították össze, és – sok más mellett – a vizsgált időszakot tekintve is voltak eltérések, ezért a 2007-es kiadás nemcsak a 2006-os évet, hanem a 2005 októbere és decembere közti időszakot is lefedi, de a 2008-as jelentéstől kezdve a vizsgált időszak már csak az előző naptári évet öleli fel.

A TE-SAT kiadványok 2007 óta kisebb változtatásokkal ugyan, de lényegében ugyanazt a sémát, ugyanazt a felépítést követik. Az Europol vezetőjének előszava és a módszertani ismertető után egy általános áttekintés következik az Unión belüli terrorizmus helyzetéről („general overview”), amit a kiadványok összeállítói több alfejezetre bontanak. Az első alfejezetben feltüntetik, hogy összesen hány terrorcselekményt hajtottak végre, vagy próbáltak meg végrehajtani az Európai Unióban, majd ismertetik, hogy ez a szám miként oszlik meg a különböző terrorizmus-típusok között, vagyis hány merényletet követtek el az iszlamisták, hányat a széparatisták stb.

A következő alfejezetben a letartóztatott gyanúsítottokról esik szó. A TE-SAT összeállítói ismertetik, hogy hány ember vettek őrizetbe, és a terrorizmus-típusokon belül mindez milyen arányban oszlik meg, továbbá kimutatás is készül arról, hogy miért tartóztatták le a kérdéses személyeket (terrorszervezet tagjai voltak, terroristákat támogattak pénzzel stb.). Ebből az alfejezetből azt is megtudhatjuk, hogy a letartóztatottak között milyen arányban voltak EU-s állampolgárok, továbbá az életkori megoszlást és a nők arányát is feltüntetik.

Az ezt követő alfejezet a perekkel kapcsolatos. A TE-SAT összeállítói táblázatban teszik közzé, hogy az érintett országokban hány személyt vontak bírósági eljárás alá, valamint hány ítélet született, ezenfelül oszlopdiagramban láthatjuk az átlagos büntetési időt országokra lebontva. 2008-tól kezdve pedig a kiadványokban feltüntetik, hogy a terrorizmus mely válfájában folytatták le a legtöbb pert, és melyikben hozták a legtöbb felmentő ítéletet, ám érdekes módon az, hogy a terrorizmus melyik típusán belül hozták a legtöbb elmarasztaló ítéletet, csak a TE-SAT 2014-ben szerepel először.¹⁴⁴

¹⁴³ A jelentések általában május környékén jelennek meg az Europol honlapján.
https://www.europol.europa.eu/latest_publications/37, 2014. 10. 21.

¹⁴⁴ TE-SAT 2014. p. 18., p. 50.

A TE-SAT általános áttekintő fejezetének tartalma a 2009-es kiadástól kezdve kibővült. A fentiekén túl ugyanis ebben már szó esik olyan terrorizmussal összefüggő jelenségekről is, mint a terrorista szervezetek pénzzel való támogatása, a nagyobb terrorszervezetek ifjúsági szervezetei, a terroristák közti kommunikáció, a propagandaterjesztés (például az internet szerepe), a kiképzés, a szervezett bűnözés és a terrorizmus közötti kapcsolat, a különböző robbanószerkezetek típusai, valamint az ún. „magányos farkas” terroristák.

Az általános áttekintés után következnek az egyes terrorizmus-típusokról szóló fejezetek: a vallási indíttatású (iszlamista), az „etno-nacionalista” és széparatista, a szélsőbaloldali, a szélsőjobboldali és végül a *single issue* terrorizmus. Az egyes fejezeteken belül először a támadásokról és a merényletkísérletekről írnak, aztán következnek a letartóztatásokról, majd pedig a terrorista tevékenységről (kiképzés, toborzás stb.) szóló, a korábban jelzett témákat részletesen kibontó bekezdések. Az EU területén kívüli „uniós érdekeltségeket” ért támadó akciókról az iszlamistaokról szóló fejezetben esik szó („Terrorist Situation Outside the EU”). Vagyis ebben a fejezetben nemcsak az Unión belüli helyzetről írnak, hanem azokról a különböző EU-n kívüli konfliktusövezetekről is (Afganisztán, Irak, Szomália, a Maghreb térsége, Szíria), ahol egyrészt erőteljes a szélsőséges muzulmánok által gyakorolt erőszak, másrészt az EU-val kapcsolatba hozható célpontokat is megtámadnak, legyen szó merényletről, vagy emberrablásról. Zárójelben tenném hozzá, hogy a terroristák célpontjairól a legrészletesebben nem is az iszlamista, hanem a szélsőbaloldali és a széparatista terrorizmus kapcsán olvashatunk: mindkét fejezetben találunk kimutatást a magántulajdont, a kritikus infrastruktúrát, valamint az üzleti és a kormányzati célpontokat érő támadások százalékos arányáról. A már említett extrémista tevékenységről a szélsőbaloldali, a szélsőjobboldali, valamint a *single issue* erőszakot tárgyaló részekben olvashatunk; ezekben a fejezetekben természetesen először mindig a terrorizmussal összefüggő tevékenységről esik szó (már ha az adott évben volt ilyen) és csak utána következnek a politikai erőszak alacsonyabb szintű megnyilvánulási formái.

A TE-SAT kiadványok végén a „Trends” című fejezetben ismertetik összefoglalva, hogy az öt terrorizmus-válfajon belül milyen folyamatok figyelhetők meg az adott évben és mi várható az elkövetkező években. Ez a fejezet sok hasonlóságot mutat a kiadvány elején lévő általános összefoglalóval, de míg ebben jórészt számokat, statisztikai adatokat ismertetnek, addig a „Trends”-ben, mellőzve a számokat, a tendenciákra világít rá. A „Trends” tekinthető tulajdonképpen a tartalmi zárófejezetnek, mert ezután a függelékek, valamint a táblázatok következnek. A függelékben egyrészt a kiadványban használt rövidítések magyarázata és a 2002. június 13-i, a terrorizmus elleni küzdelemről szóló tanácsi kerethatározat kivonata szerepelnek, másrészt rövid összefoglalókat találunk arról, hogy a tanácsi kerethatározatot az egyes

országok hogyan ültették át a saját nemzeti jogrendszerükbe, illetve, hogy ezek az országok milyen egyéb, terrorizmus elleni küzdelmet célzó törvényt hoztak.

A kiadványokat a táblázatok zárják. 2011-ig csak a merényletekről és az őrizetbe vett gyanúsítottak számáról szerepeltek összesítő táblázatok, de a 2011-es kiadás óta már a bírósági eljárásokkal kapcsolatosan is közlik az összesítést. Igaz, hogy ezekkel a számokkal a korábbi oldalakon már találkozhattunk, de a kiadványok utolsó oldalain lévő összesítő táblázatok segítségével a különböző statisztikai adatokat lényegében egy helyen, könnyen áttekinthető formában tüntetik fel a szerkesztők, megkönnyítve az adatok vizsgálatát. A 2013-as kiadástól kezdve a táblázatok alatt rövid leírás segíti az adatok értelmezését, vagyis vázlatosan szerepel a támadások és a letartóztatások háttere, valamint a különböző bírósági eljárások végkimenetele.

3.3. A régi TE-SAT

Mint már többször utaltam rá, a TE-SAT 2007 nem az első kiadása volt az Európai Rendőrségi Hivatal éves jelentésének, ugyanis 2001 vége és 2005 októbere között négy, kezdetlegesnek nevezhető kiadás látott napvilágot, ám ezek a „prototípusok” több szempontból is mások voltak, mint a vízválasztónak tekinthető 2007-es kiadás.

A TE-SAT régi kiadásai közül az első nem sokkal a 2001. szeptember 11-i merénylet után jelent meg, valószínűleg ennek is volt köszönhető, hogy az általuk vizsgált időszak egy adott év októbertől a következő év októberéig tartott, a kiadványok pedig decemberben, vagy a rákövetkező év januárjában jelentek meg.¹⁴⁵ Így a 2007-ben megújult kiadás a vizsgált időszak megváltoztatásából adódóan nemcsak a teljes 2006-os évet veszi górcső alá, hanem a 2005 októbere és decembere közti időszakot is.

Hasonlóan a 2007-től megjelenő TE-SAT jelentésekhez, a régi kiadások is arra vállalkoztak, hogy feltérképezzék az EU terrorfenyegetettségét. A régi TE-SAT jelentések is a tagállamok által rendelkezésre bocsátott információkból álltak össze, s ahol szükséges volt, az Euro-pol munkatársai ezeknél is kiegészítették a meglévő információkat nyílt forrásokból szerzett adatokkal. Azonban az új TE-SAT-tól eltérően a régebbi kiadások még használták a „honi terrorizmus” és a „nemzetközi terrorizmus” kategóriáit. A régi kiadások is egy rövid bevezetővel kezdődtek, amiben a készítőik ismertetik, hogy mi a céljuk a jelentéssel, valamint feltüntetik, milyen forrásokból dolgoztak. Ezután következett egy általános áttekintés az adott évre vonat-

¹⁴⁵ Például a TE-SAT második kiadása a 2002. október-2003. október közti időszakot vizsgálja, a jelentés pedig 2003 decemberében látott napvilágot, míg a negyedik kiadás által vizsgált időszak 2004 októberétől 2005 októberéig tartott, de a kiadvány megjelenéséig 2006. januárjáig várni kellett.

kozóan az EU-n belüli terrorizmusról, majd ezt követően olvashattuk az első nagyobb fejezetet, ami a „Terrorista tevékenység az Európai Unió belül” címet viselte. Ez a fejezet több kisebb fejezetre tagolódott, úgymint „szeparatista terrorizmus”; „anarchista terrorista mozgalmak”; az ökoterrorizmus és az állatjogi aktivisták által végrehajtott szélsőséges cselekményekről szóló alfejezet („Crimes in Furtherance of Animal Rights – Eco Terrorism”); „bioterrorizmus”; „kiberterrorizmus”; „szélsőbaloldali terrorizmus/extrémizmus”¹⁴⁶; „szélsőjobboldali terrorizmus”. A második nagyobb fejezet a „Nemzetközi terrorizmus” címet kapta, ezen belül szerepelt az iszlamisták, valamint a Kurd Munkáspárt és a Forradalmi Népi Felszabadítási Párt-Front (DHKP-C) nevű török szélsőbaloldali szervezet által gyakorolt politikai erőszak.

Mint látható, a régi TE-SAT jelentések az újakkal ellentétben nem motiváció alapján, hanem gyökerüket, „származásukat” tekintve sorolták be a terrorszervezeteket (vagyis EU-n belüliek vagy kívüliek), emellett eltéréseket fedezhetünk fel a szerkezetet illetően is. Egyrészt külön alfejezetben kezelték a marxista-leninista szervezeteket („szélsőbaloldali terrorizmus/-extrémizmus”) és külön az anarchistákat („anarchista terrorista mozgalmak”), míg az újabb kiadások – a gyakorlatiasságot szem előtt tartva – egy fejezetben tárgyalják mindkét szélsőbaloldali irányzatot, másrészt a régi TE-SAT jelentésekben külön fejezetet szentelnek a bio- és kiberterrorizmusnak, míg az újabbak nem.¹⁴⁷ Ami a külsőségeket illeti, a régi jelentésekben a szöveges részeket nem kísérték ábrák, diagramok, vagy táblázatok, ezáltal sokkal egyszerűbbek voltak, mint a mostani kiadványok.

A TE-SAT régi kiadványai azonban nemcsak a terrorista szervezetek csoportosítása és a vizsgált időszak tekintetében, illetve a megjelenésükben különböztek a mai kiadásoktól. A régi TE-SAT jelentések inkább csak arra törekedtek, hogy vázolják az aktuális helyzetet és közöljék a bekövetkezett eseményeket. Tény, hogy találhatunk bennük fontos háttérinformációkat egy adott terrorizmus-típusról, vagy terrorszervezetről, továbbá röviden ismertették, hogy mi várható az általuk vizsgált területeken, de kevésbé foglalkoztak azzal, hogy tendenciákra mutassanak rá, s nem vizsgálták a terrorizmus „kísérőjelenségeit” sem (például a propaganda terjesztését, vagy az illegális finanszírozást). A kiadvány szerkesztői a negyedik kiadás után úgy döntöttek, hogy újragondolják a TE-SAT-tal kapcsolatos szerkesztési és módszertani elveket, egyúttal kiszélesítik a vizsgált területeket és informatívabbá teszik a jelentéseket. Az erre vo-

¹⁴⁶ A TE-SAT 2002–2003-ban még szélsőbaloldali terroristaként szerepelnek a marxista-leninista szervezetek, az utána következő két kiadásban viszont már csak szélsőbaloldali extrémistaként.

¹⁴⁷ Ha egyáltalán van bio- vagy kiberterrorizmussal összefüggő eset, akkor az új TE-SAT értelemszerűen a terrorizmus azon válfajáról szóló fejezetében említi meg, aminek kapcsán, vagyis amilyen ideológia mentén végrehajtották, vagy megkísérelték végrehajtani a merényletet (például szélsőjobboldali vagy iszlamista).

natkozó döntésben vélhetően mind a 2004. március 11-i madridi, mind a 2005. július 7-i londoni merényletek fontos szerepet játszottak.¹⁴⁸

3.4. A terrorizmust vizsgáló adatbázisok és jelentések

A TE-SAT mellett számos olyan adatbázis és éves jelentés létezik, amely a terrorizmust vizsgálja, különös tekintettel a végrehajtott merényletekre. Az alábbiakban ezek közül mutatok be néhányat.

3.4.1. GTD, RAND, SATP

A vizsgálatot a Global Terrorism Database (GTD) és a RAND Corporation által üzemeltetett Database of Worldwide Terrorism Incidents nyilvántartásával kezdem.¹⁴⁹ Azért tartom fontosnak ennek a két adatbázisnak a tárgyalását, mert a két adattár együtt közel 200 000 terrorcselekményként nyilvánított támadásról és merényletkísérletről tartalmaz információt több évtizedre visszamenően. Mind a GTD, mind a RAND adatbázisa azt a célt tűzték ki maguk elé, hogy nyomon kövessék és dokumentálják a világban elkövetett terrorista cselekményeket. Terrorizmus-definíciójuk lényegében megegyezik, ami a következőképpen foglalható össze: a terrorizmus nem állami szereplő, vagy szereplők (egyén vagy csoport) által alkalmazott, nem harcoló felek¹⁵⁰ ellen irányuló erőszak, vagy az azzal való fenyegetés annak érdekében, hogy a félelemkeltés eszközével rákényszerítsenek másokat arra, hogy politikai, gazdasági, vallási, vagy társadalmi téren végrehajtsanak valamilyen cselekedetet, vagy tartózkodjanak attól.¹⁵¹

Az egyes incidensekkel kapcsolatos információkat az adattárak jól áttekinthető táblázat formájában ismertetik a következő felosztás szerint: az elkövetés időpontja; melyik földrajzi régióban, országban és városban hajtották végre a támadást; kik voltak az elkövetők; a halálos áldozatok és a sérültek száma; a célpont típusa (katonai, rendőri, civil stb.); a támadás fajtája

¹⁴⁸ Úgy tűnik, hogy a TE-SAT kiadványokat érintő gyökeres változások valamilyen nagyobb, terrorizmussal összefüggő eseményhez köthetők: a TE-SAT első kiadása a 2001. szeptember 11-i támadások után jelent meg, a kiadvány megreformálására pedig a madridi és a londoni robbantások után került sor.

¹⁴⁹ Hosszú ideig létezett egy harmadik adatbázis is, a Worldwide Incident Tracking System (WITS), amely szintén nagy segítséget nyújtott a politikai erőszakkal összefüggő támadások nyomon követéséhez. A WITS-et 2012-ben megszüntették, de internetes archívumból egyes elemeihez korlátozottan még hozzá lehet férni.

¹⁵⁰ A nem harcoló felek lehetnek például civilek, vagy szolgálaton kívüli katonák és rendőrök.

¹⁵¹ A GTD terrorizmus-definíciójáról bővebben: „Data Collection Methodology”. *Global Terrorism Database*. <http://www.start.umd.edu/gtd/using-gtd/>, 2014. 10. 29. A RAND meghatározása pedig a következő helyeken érhető el: „Database Scope”. *RAND Corporation*. <http://www.rand.org/nsrd/projects/terrorism-incidents/about/definitions.html>; <http://www.rand.org/nsrd/projects/terrorism-incidents/about/scope.html>, 2014. 10. 30.

(például bombatámadás, fegyveres támadás, vagy túszejtés); milyen típusú fegyverekkel hajtották végre (robbanószer, lőfegyver). Ezenfelül mindkét adatbázis külön tartalmaz egy rövid összefoglalót a támadásokkal kapcsolatosan, ismertetve a fentebb leírt információkat (elkövetés időpontja, célpont, helyszín stb.), továbbá a GTD felbecsüli azt is, hogy a támadás mekkora anyagi kárt okozott, míg a RAND nyilvántartásánál nincs ilyen adat.

Az adattárak előnye, hogy könnyen és gyorsan hozzáférhetünk a terrorcselekményeket érintő információkhoz. A keresési funkció során a paramétereket beállítva rákereshetünk például arra, hogy konkrétan egy bizonyos városban, illetve országban hány és milyen típusú támadást követtek el, vagy arra, hogy egy adott militáns csoport hol és hány támadást hajtott végre az általunk megadott időintervallumban, sőt a „finombeállítások” során lehetőség van arra is, hogy a számtalan támadás közül kiszűrjük az öngyilkos merényleteket. A GTD mindezek mellett a merényletek ismertetésénél feltünteti azt is, hogy honnan gyűjtötte össze az adatokat, továbbá az adatbázis 856 terrorista szervezetről tárol információt, rövid ismertetőt összeállítva róluk, bár ez utóbbihoz tudni kell, hogy ezeket az adatokat 2008 márciusában frissítettek utoljára.¹⁵²

Az adatbázisok hátránya viszont, hogy egyrészt óvatosan kell bánnunk a merényletek mennyiségi mutatóival. Nevezetesen, hogy az emberéletet nem követelő – például egy csővezeték elleni – akció és a tömeges halálos áldozattal járó merénylet, vagy egy adott napon végrehajtott merényletsorozat mennyiségi szempontból ugyanazzal a súllyal szereplnek (vagyis a csővezeték elleni akció is „1 támadásként” és a számos halottat követelő merénylet, vagy támadássorozat is „1 támadásként” szerepel a nyilvántartásokban). Másrészt, ahogy Tóth Péter egy korábbi cikkében utalt rá, a terrorizmus-definíciót érintő elvi hasonlóság ellenére a terrorizmust vizsgáló adatbázisok között komoly különbségek mutatkoznak, vagy mutatkozhatnak az egyes cselekmények konkrét megítélése és besorolása során.¹⁵³ Vagyis az egy adott évben végrehajtott terrorcselekmények számára vonatkozóan az adatbázisok eltérő eredményeket tartalmazhatnak.¹⁵⁴ Végül, az adatbázisok frissítése igen sok időt vesz igénybe: jelen sorok írásakor a GTD-ben szereplő legfrissebb adatok 2015. decemberiek, a RAND adatbázisában találhatók pedig 2010. decemberiek.

Mindezek miatt a terrorizmus jelentette veszély feltérképezéséhez sokkal nagyobb segítséget nyújtanak azok az adatbázisok, vagy portálok, amiken nemcsak számokat és rövid ismerte-

¹⁵² „Terrorist Organization Profiles”. *Global Terrorism Database*. <http://www.start.umd.edu/tops/>, 2014. 10. 27.

¹⁵³ Tóth Péter: „A terrorfenyegetettségéről a számok tükrében”. *ZMNE Stratégiai Védelmi Kutató Központ Elemzések*, 2011/7. p. 1. http://nit.uni-nke.hu/downloads/Elemzesek/2011/SVKK_Elemzesek_2011_7.pdf, 2014. 10. 31.

¹⁵⁴ Nincs ez másképp a RAND-dal és a GTD-vel sem, például 2008-ra vonatkozóan a RAND 2846 terrorcselekményt tüntet fel, míg a GTD 4780-at, vélhetően a többi év kapcsán is hasonló eltérés mutatkozik.

tőket találunk, hanem ennél jóval többet. Mind tudományos, mind rendészeti-nemzetbiztonsági aspektusból rendkívül fontos információkkal szolgál a dél-ázsiai országok (Banglades, Bhután, India, Nepál, Pakisztán, Srí Lanka) terrorfenyegetettségével foglalkozó South Asia Terrorism Portal (SATP). Itt nem csupán a szinte naponta frissített terrorista cselekmények, felkelő tevékenységet érintő adatok között lehet böngészni, de részletes leírásokat, illetve elemzéseket, tanulmányokat is találhatunk a különböző fegyveres konfliktusokról, a térségben működő terrorista csoportok és felkelő szervezetek történetéről, valamint – elvértve ugyan, de – a terroristák profiljáról is.¹⁵⁵

3.4.2. A terrorizmus vizsgálata az Egyesült Királyságban

Az Egyesült Királyság más szempontok alapján csoportosítja a terrorista szervezeteket, mint az Európai Rendőrségi Hivatal, így az eltérő kategóriákból adódóan a TE-SAT jelentések ritkán szerepeltetik a szigetországi adatokat. Ennek ellenére többé-kevésbé nyomon követhető az Egyesült Királyság terrorfenyegetettsége is, ugyanis az észak-írországi és a brit hatóságok évente többször is megjelentetnek olyan, terrorcselekményekkel, illetve terrorizmus vádjával letartóztatott személyekkel kapcsolatos statisztikai adatokat, amelyek kiadvány formájában látnak napvilágot.

Az egyik ilyen kiadvány az észak-írországi rendőrség (Police Service in Northern Ireland – PSNI) által összeállított, túlnyomórészt statisztikai adatokból álló, Police Recorded Security Situation Statistics címet viselő jelentés, amely a szélsőségesekből álló fegyveres csoportok politikailag motivált erőszakos cselekményeivel foglalkozik.¹⁵⁶ A jelentések megvizsgálják a lojalista és republikánus radikálisok által végrehajtott robbantásos, vagy löfegyverrel elkövetett támadásokat, a halottak és a sebesültek, valamint a Terrorizmusellenes Törvény értelmében letartóztatott személyek és a vádemelések számát, illetve a lefoglalt lőszer, fegyverek, robbanóeszközök mennyiségét, s az ezekre vonatkozó statisztikai adatok egy részét tíz évre visszamenőleg, egy másik részét pedig 1990-ig visszamenőleg teszik közzé, amiket diagramokkal és táblázatokkal illusztrálnak. A PSNI jelentésének két altípusa létezik, az egyik a statisztikai adatokat regionális szinten kezeli, míg a másik a régió adatait lebontja a különböző észak-írországi rendőrségi körzetekre (Nyugat-Belfast, Fermanagh, Coleraine stb.), vagyis lo-

¹⁵⁵ South Asia Terrorism Portal. www.satp.org, 2014. 10. 27.

¹⁵⁶ „Security Situation Statistics”. *Az Észak-Írországi Rendőrség (Police Service in Northern Ireland) hivatalos honlapja*. <https://www.psni.police.uk/inside-psni/Statistics/security-situation-statistics/>; <https://www.psni.police.uk/inside-psni/Statistics/security-situation-statistics/security-situation-statistics-archive/>, 2016. 04. 15.

kális szintre. Valójában mindegy, hogy melyik PSNI-jelentést olvassuk, mert egyrészt láthatóan mindkét altípus összeállítását rendkívül nagy alaposággal végezték, másrészt mind a két fajta PSNI-jelentésből felmérhető, hogy a széparatista terrorizmus milyen intenzitással van jelen Észak-Írországban. Ugyanakkor tény, hogy a jelentések nem vázolnak fel tendenciát azt illetően, hogy mi várható az elkövetkező években, továbbá semmit nem mondanak arról, hogy milyen folyamatok zajlanak a különböző katolikus és protestáns fegyveres szervezeteken belül.

Az Egyesült Királyság másik, szintén a terrorizmusra fókuszáló kiadványa Nagy-Britannia területét vizsgálja. Erre vonatkozóan a Belügyminisztérium jelentet meg éves kimutatást (Home Office Statistical Bulletin) arról, hogy a terrorizmussal összefüggésben hány személyt vettek őrizetbe, pontosan mivel vádolják őket, a letartóztatottak közül hányat helyeztek vád alá és hányat ítélték el.¹⁵⁷ Továbbá kimutatás készítenek többek között a gyanúsítottak etnikai, vallási és életkori megoszlásáról is. Azonban a pontos adatok ellenére ezekből a kiadványokból még kevesebbet tudunk meg az ország terrorfenyegetettségére vonatkozóan, mint a PSNI-jelentéseiből. Egyrészt, nincsenek adatok arról, hogy hány terrorcselekmény, vagy merényletkísérlet történt Nagy-Britannián belül. Másrészt, hasonlóan az északír rendőrség kiadványához, a Nagy-Britanniát vizsgáló jelentések sem tartalmaznak utalást arra vonatkozóan, hogy mi várható a közeljövőben, illetve milyen folyamatoknak lehetünk tanúi, vagyis, hogy pontosan mi tendenciák rejlenek a számok mögött. Végül, a közzétett adatokból nem derül ki az sem, hogy az őrizetbe vett személyek konkrétan a terrorizmus mely (motiváció szerinti) típusát érintően lettek letartóztatva, ugyanis a brit hatóságok a besorolást lényegében abból a szempontból állították össze, hogy a gyanúsítottak által folytatott terrorista tevékenység „belföldi”, vagy „külföldi” gyökerű.¹⁵⁸

¹⁵⁷ „Counter terrorism statistics”. *Az Egyesült Királyság kormányának hivatalos honlapja*.

<https://www.gov.uk/government/collections/counter-terrorism-statistics>, 2014. 10. 21.

¹⁵⁸ Négy kategóriába sorolták az őrizetbe vett személyeket függetlenül attól, hogy milyen motiváció alapján fejtették ki terrorista tevékenységet: honi („domestic”); „észak-írországi vonatkozású” („Northern Ireland related”); és nemzetközi („international”) terroristák; valamint akiket egyik kategóriába sem tudtak besorolni („not classified”). Lásd: „Home Office Statistical Bulletin – Operation of police powers under the Terrorism Act 2000 and subsequent legislation: Arrests, outcomes, and stop and search, Great Britain, financial year ending 31 March 2015: data tables”. *Az Egyesült Királyság Belügyminisztériumának hivatalos honlapja*, September 2015. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/457995/operation-police-powers-terrorism-1415-tabs.ods, 2015. 11. 09. A „belföldi”, vagy „honi terroristák” közé feltételezhetően egyes szélsőjobboldali, valamint radikális állat- és környezetvédő aktivisták tartoznak. A jelentések az „iszlamista”, vagy „vallási indíttatású” kifejezéseket nem használják, de valószínűsíthető, hogy a „nemzetközi terrorista” kategória túlnyomórészt a szélsőséges muszlimokat fedi le, ugyanis a definíció szerint a „nemzetközi terrorista” kategóriája nemcsak azokra vonatkozik, akik külföldi terrorszervezetekkel tartanak fenn kapcsolatot, hanem azokra is, akik külföldi terrorszervezetek tevékenységéből merítenek inspirációt. A „szeparatista” jelző ugyancsak ritkán szerepel a kiadványokban, az északír katolikus és protestáns fegyveresekre általában „észak-írországi vonatkozású terroristaként”, vagy republikánus és lojalista paramilitárisokként utalnak. A széparatistákra vonatkozóan a PSNI-jelentései is ez utóbbi terminusokat (lojalista, republikánus) alkalmazzák.

3.5. A TE-SAT erősségei és hiányosságai

Megvizsgálva a terrorcselekményekkel kapcsolatos adatbázisokat, illetve a terrorizmussal foglalkozó jelentéseket, érdemes bemutatni, hogy a TE-SAT miben különbözik tőlük, miben jobb náluk, másrészt feltárni, hogy a pozitívumok mellett milyen hiányosságok mutat.

A TE-SAT előnyei közül elsőként azt emelném ki, hogy a TE-SAT honnan szerzi a legtöbb adatot. Tudvalevő, hogy a GTD-hez és a RAND-hoz hasonló adattárak üzemeltetői főként nyílt forrásokból, (újságokból, híradásokból stb.) jutnak hozzá az adatokhoz, míg az Europolnak túlnyomórészt a tagállamok hatóságai szolgáltatják az információkat, és ez utóbbi még mindig megbízhatóbb, mintha a TE-SAT jelentések összeállítói csak a sajtóból összeszedhető információkra hagyatkoznának. Ezenfelül a RAND és a GTD adatbázisából mindössze az erőszakos cselekményekkel kapcsolatos „száraz” adatokat, tényeket tudjuk meg, ami a terrorfenyegetettség vizsgálatához önmagában kevés, míg a TE-SAT jelentésekben nemcsak a terrortámadásokról, a merényletkísérletekről, hanem a letartóztatásokról és a bírósági ítéletekkel kapcsolatosan is találunk információkat, a statisztikai adatokat pedig a kiadványok szerkesztői táblázatok, diagramok és magyarázatok segítségével teszik könnyen áttekinthetővé. Ily módon a TE-SAT jelentések egyik erőssége abban áll, hogy világosan kiderül belőlük, az európai országok mit tekintenek terrorizmusnak.

A TE-SAT tehát egyrészt helyzetjelentés, vagyis leírja a terrorizmus „megnyilvánulási formáját” (a terrortámadásokat és a terrorista tevékenységet), de emellett egy olyan beszámoló is, ami elemzi az adott terrorizmus-válfajon belül meglévő folyamatokat, bizonyos esetekben kitérve a terrorizmus utánpótlását jelentő extrémizmusra. Vagyis a TE-SAT másik fontos pozitív tulajdonsága, hogy tendenciákat vázol föl annak kapcsán, hogy a meglévő információk alapján és az előző évekből kiindulva mi várható a terrorizmus különböző típusain belül, mindezek pedig olyan többletet jelentenek, amikkel kiemelkedik a legtöbb terrorizmust vizsgáló adatbázis és jelentés közül. Mindezek mellett a kiadványoknál megfigyelhető az arra való törekvés is, hogy minimálisan ugyan, de egyre többet nyújtsanak az olvasóknak. Erre az alábbiakban két példát említenék. Egyrészt már a 2008-as kiadvány többet nyújtott, mint az előző évi, ugyanis ebben írtak először az extrémizmusról, valamint első alkalommal részletezték bővebben a terrorista tevékenység különböző formáit. A másik példa azzal 2013-ban bevezetett újítással kapcsolatos, amikor a csak számokból álló táblázatok alá a szerkesztők rövid, vázlatos, szöveges ismertetőt toldottak be.

A pozitívumok mellett azonban a TE-SAT-nak számos problémája, hiányossága is van. Egyrészt a TE-SAT táblázatai nem adnak meg helyszíneket, leírásokat a merényletekkel kap-

csolatban, továbbá nem adnak meg áldozatszámot, a merényletek számánál pedig egy kalap alá veszik a sikeres, a sikertelen és a hatóság által megghiúsított merényleteket, valamint a sikeres akciók kapcsán nem tesznek különbséget a stratégiai és a nem stratégiai terrorcselekmények között. A merényletek besorolásával is vannak gondok. Például a 2012-es, nagy valószínűséggel a Hezbollah által végrehajtott burgaszi (Bulgária), hét halálos áldozatot követelő robbantásos merénylet azért nem került be az iszlamista terrorcselekmények közé, mert a szerkesztők indoklása szerint a TE-SAT 2013 összeállítása során még nem volt egyértelmű gyanúsítottja a terrorcselekménynek,¹⁵⁹ így „jobb híján” a szerkesztők a „nem meghatározott” kategóriába sorolták a merényletet, holott röviddel a terrorcselekmény után már lehetett tudni, hogy vallási indíttatású támadás történt. Itt viszont a TE-SAT védelmében hozzátenném, hogy míg internetes felületükből adódóan a RAND, a GTD és a South Asia Terrorism Portal nyílvántartása alkalmas arra, hogy visszamenőlegesen korrigáljanak egyes adatokat,¹⁶⁰ addig a TE-SAT esetében egy évente egyszeri alkalommal, pdf formátumban kiadott jelentésről van szó, ahol a táblázatban és a szöveges részben leírt adatok rögzítettek, évközi, javított kiadást pedig nem ad ki az Europol. Így utólag az adatokon nem lehet változtatni, egyedül arra van lehetőség, hogy a következő évi kiadásban a kiadvány szerkesztői visszamenőlegesen helyreigazítást tegyenek. A TE-SAT történetében erre eddig két példa volt: a 2008-as kiadásban korrigálták az előző évi görögországi szélsőbaloldali politikai erőszakra vonatkozó adatokat, valamint a 2010-ben megjelent kiadásban törölték az Egyesült Királyságot érintően a korábbi évek adatait a merényletekkel és a letartóztatásokkal kapcsolatosan.¹⁶¹ Mindemellett egy szélsőjobboldali merényletsorozat kapcsán előfordult olyan is, hogy a TE-SAT összeállítói feltehetően bizonytalanok voltak, vagy csak szimplán nem értettek egyet a tekintetben az adatokat küldő országgal, hogy a kérdéses támadássorozatot a terrorista vagy az extrémista akciók közé kéne-e sorolni.¹⁶²

¹⁵⁹ TE-SAT 2013. p. 16.

¹⁶⁰ Más kérdés, hogy ezt valóban megteszik-e, amikor szükséges.

¹⁶¹ A TE-SAT 2007 a 2006-os évre vonatkozóan Görögországnál 25 szélsőbaloldali terrorcselekményt tüntetett fel, de időközben a görög hatóságok meggondolták magukat és mind a 25 támadást „visszaminősítették” extrémista akcióvá, így a TE-SAT 2008-ban a szerkesztőknek helyreigazítást kellett tenniük (lásd: TE-SAT 2008. p. 34.), az Egyesült Királyságnál pedig visszamenőlegesen törölték a korábbi évek merényleteivel és letartóztatásaival kapcsolatos adatokat (lásd: TE-SAT 2010. p. 50-51.).

¹⁶² A 2014-es kiadás hírt ad egy 2013-ban az Egyesült Királyságban végrehajtott szélsőjobboldali merényletsorozatról, melynek során az elkövető halálra késelt egy idős muzulmán és robbantásos akciókat hajtott végre, illetve kísérelt meg végrehajtani mecsetek ellen. A hatóságok nem tekintették terrorizmusnak a támadássorozatot, azonban a TE-SAT készítői vélhetően nem értettek egyet velük, ezért a szélsőjobboldali terrorizmusról szóló fejezetben „szélsőjobboldali extrémista ideológia által motivált terrorcselekmények sorozataként” tüntették fel a támadásokat. Ezek után nehéz kiigazodni, hogy a kérdéses merényletek az Europol részéről valójában milyen elbírálás alá estek, de a TE-SAT végül nem minősítette terrorizmusnak a merényletsorozatot, feltehetően azért, mert az Egyesült Királyság sem tekintette annak. Lásd: TE-SAT 2014. p. 39.

A következő probléma a merényletek háttérinformációjával kapcsolatos. Nyilvánvalóan a TE-SAT nem adhat minden merényletről felvilágosítást, már csak azért sem, mert éves szinten minimum 150-200 terrortámadás történik az EU területén. Ugyanakkor véleményem szerint ha a terrorizmus egyik válfaján belül egy adott évben mindössze két merénylet történik, akkor elvárható, hogy a TE-SAT ne csak az egyik akcióról írjon, hanem a másiktól is adjon legalább minimális tájékoztatást,¹⁶³ bár az információhiány betudható annak, hogy az Europol esetleg nem kapott bővebb adatokat a kérdéses tagországtól.

Végül, az Európai Rendőrségi hivatal jelentései a bevezetőben „önkritikusan” kihangsúlyozzák, hogy nem vállalkoznak a terrorizmust kiváltó okok elemzésére, továbbá nem becsülik fel a terrorizmusellenes politikák és a törvényi kényszerítő eszközök hatását, hatékonyságát annak ellenére sem, hogy mindezek a terrorizmus jelenségének fontos részét képezik,¹⁶⁴ bár tegyük hozzá, ez nem is kell, hogy feladatuk legyen.

Le kell szögezni, hogy a fentebb vázolt hiányosságok kétségtelenül „zavaróak”, ám az „összképet” mégsem torzítják annyira, hogy hamis képet kapjunk az Unión belüli terrorizmus helyzetéről. Véleményem szerint azonban az Egyesült Királyság hatóságainak az eltérő besorolásból adódó hiányos adatszolgáltatása már komolyabb problémát jelent, hiszen mégiscsak egy olyan ország nem szolgáltat magáról elégséges információt, amely célkeresztjében áll mind a szeparatista, mind az iszlamista, mind pedig a *single issue* szélsőségeseknek. Vagyis a táblázatokban az Egyesült Királyságról nem sokat tudunk meg, ugyanakkor a tendenciákat és a terrorista tevékenységet ismertető részekből a szigetország sem marad ki, ily módon az Europol, amennyire lehetséges, próbál minél pontosabb képet adni az Egyesült Királyságban zajló terrorizmussal összefüggő eseményekről.

3.6. Konklúzió

A TE-SAT az összes felsorolt hibája ellenére kétségtelenül egy olyan unikálisnak mondható kiadvány, ami jóval többet nyújt, mint egy „szokványos” adatbázis, vagy éves „helyzetjelentés”. Egyrészt, a főleg uniós tagállamoktól, kisebb részben pedig EU-n kívüli országoktól, az Interpoltól és nyílt forrásokból származó adatok értékeléseket, elemzéseket és „trendismertést” tartalmazó fejezetekkel, alfejezetekkel egészülnek ki. Másrészt, az általa felállított szem-

¹⁶³ A 2012-es év kapcsán két szélsőjobboldali terrortámadásról adott hírt a TE-SAT: az egyik Bulgáriában történt, a másik Spanyolországban. A TE-SAT 2013 a spanyolországiról semmilyen információt nem adott meg, mindössze feltüntették a táblázatban, hogy volt ilyen merénylet, de a szöveges ismertetőnél semmit sem írtak róla. TE-SAT 2013. p. 35., p. 42.

¹⁶⁴ TE-SAT 2009. p. 8.

pontrendszerrel, vagyis a terrorizmus különböző válfajainak motiváció szerinti csoportosításával, túllép a „honi” és „nemzetközi terrorizmus” leegyszerűsítő és vitatható kategóriáin. Végül, mivel a TE-SAT jelentések az EU és az EU tagállamai hivatalos álláspontjának tekinthetők a terrorizmussal kapcsolatosan, ezért a TE-SAT adatait olvasva meglehetősen szembetűnő a diszcrepancia az Unió hivatalos álláspontja és az egyes tagállamokban tapasztalható politikai közbeszéd között. Mindezek tükrében a TE-SAT jelentések jelenleg a legmegfelelőbbnek tekinthetők arra, hogy feltérképezzék az Európai Unió terrorfenyegetettségét, szem előtt tartva, hogy a benne foglaltak bizonyos esetekben kiegészítésre szorulnak.

4. AZ EURÓPAI UNIÓ TERRORELLENES HARCA

Az Európai Unió terrorizmus elleni fellépésének története évtizedekre nyúlik vissza, melynek kezdete nagyjából az 1970-es évek elejére-közepére tehető. Az EU-s országok terrorizmus elleni küzdelme sajátos utat jár be, ugyanis az antiterrorista fellépés már a kezdetektől fogva két, egymással párhuzamos szinten mozog: egyszerre zajlik közösségi szinten és uniós kereteken kívül. A szupranacionális szervezet terrorizmussal szembeni küzdelmének az egyik, ha nem a legfontosabb dokumentuma a 2005 novemberében kiadott terrorellenes stratégia, amely mind a mai napig a legfőbb hivatkozási pontja az ezen a területen végbemenő uniós fellépésnek. Azonban a stratégia megszületéséig hosszú út vezetett: az Unió körülbelül harminc év alatt jutott el odáig, hogy a politikai erőszak legszélsőségesebb formájával szembeni harc kapcsán stratégiát dolgozzon ki. Megvizsgálva a kérdéses területen hozott intézkedéseket, kijelenthető, hogy az Unió terrorellenes fellépése lényegében egy soklépcsős, mérföldköveket is magába foglaló, lezáratlan folyamat, amelynek nemcsak a pozitív értelemben vett fordulatok és a fontos előrelépésként értelmezhető döntések képezték részét, hanem az éveken át tartó stagnálás is.

Disszertációm alábbi fejezetében az Európai Unió terrorizmus elleni küzdelmének fontosabb állomásait igyekszem ismertetni a 2016-ban megjelent kül- és biztonságpolitikai stratégiáig, külön kiemelve a 2005-ben kiadott terrorellenes stratégia főbb pontjait, valamint reflektálok az Európai Terrorellenes Központ felállítására is. Nem célom részletesen kitérni a terrorellenes küzdelem történetének minden mozzanatára, mert ennek feltárása szétfeszítené a disszertáció tejedelmi kereteit, ehelyett fontosabbnak tartom bemutatni, hogy honnan hova jutott el az Unió a terror elleni harc során: mi jellemezte a kezdeti időket, és hogyan változott az Európai Közösség, illetve az Európai Unió hozzáállása a terrorizmus elleni küzdelemhez az elmúlt évtizedek alatt, rávilágítva a különböző döntések és intézkedések során felmerült problémákra.

4.1. „Hírszerző klubok”

Az európai országok 1976 előtt a bűnözést, illetve a terrorizmust elsősorban belpolitikai problémának tekintették, s nem törekedtek komolyabb együttműködésre az említett területeken.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Karacs Gábor: „A terrorizmus és az Európai Unió – Az Európai Unió közös harca a terrorizmus ellen” 2. rész. *Köz-politika*, Vol. 3. No. 9. (2002). pp. 40.

Ez alól egyedül a kábítószer elleni harc képezett kivételt. Azonban a 60-as évek végétől a terrorizmus jelensége egyre nagyobb problémát jelentett az érintett országoknak. 1970-es években egyrészt az európai és a palesztin szélsőségesek egyre több terrorcselekményt hajtottak végre a kontinensen, másrészt a különböző szélsőbaloldali és szeparatista terrorszervezetek lényegében transznacionalizálódtak, vagyis egyre szorosabb kapcsolatot építettek ki egymással, illetve a palesztin terrorszervezetekkel, ezek az események pedig szükségessé tették a rendvédelmi és a titkosszolgálati szervek együttműködésének kiterjesztését. 1971-ben Belgium, Dánia, Franciaország, Nyugat-Németország, Svájc, az Egyesült Királyság, Olaszország, USA és Izrael nemzetbiztonsági szolgálatai megalakították a Berni Klubot, amely a terrorizmussal kapcsolatos információk megosztását, cseréjét, a terrorellenes küzdelemben szerzett tapasztalatok, illetve az ennek során felmerülő problémák megosztását, megtárgyalását helyezte működésének középpontjába. Hasonló események – Hanns Martin Schleyer német üzletember 1977-es és Aldo Moro olasz miniszterelnök egy évvel később történt elrablása és meggyilkolása – mozdították elő a Bécsi Klub 1978-as létrehozását is, melynek keretében öt európai ország: Svájc, Olaszország, az NSZK, Franciaország és Ausztria belbiztonságáért felelős tisztjei dolgoztak együtt.

A fentieknek túl a terrorizmus elleni nemzetközi – részben európai, részben tengerentúli – összefogás kezdeti szakaszához köthető még a Terrorizmus Elleni Rendőrségi Munkacsoport és a Quantico Klub megalakulása is. A Quantico Klubot az FBI kezdeményezésére hozták létre 1979-ben, amihez Ausztrália, Franciaország, Kanada, az USA, az NSZK és az Egyesült Királyság csatlakozott, a Klub célja pedig az antiterrorista fellépés területén dolgozó tisztek közötti együttműködés javítása volt. A szintén 1979-ben létrejött Terrorizmus Elleni Rendőrségi Munkacsoport tagjai között – a Quantico Klubbal ellentétben – csak európai országok szerepeltek: a kilenc akkori EK-tagállam, valamint Ausztria, Norvégia, Svédország és Finnország. A rendőrségi munkacsoport egyrészt összekötő kapocsként, másrészt irányító szervként funkcionált a tizennégy résztvevő ország antiterrorista rendőri egységei közötti közös munkában, fő profilját pedig a (tele)kommunikáció, a titkosítás és a közös részvétellel zajló kiképzések területén folytatott együttműködés koordinálása jelentette.¹⁶⁶

A terrorizmus elleni európai országok közötti együttműködés kapcsán meg kell említeni egy nem az Európai Közösséghez, vagy a későbbi Európai Unióhoz tartozó szervezet, az Európa Tanács 1977-es egyezményét is, amely az „Európai egyezmény a terrorizmus visszaszorításáról” címet viseli. A megállapodás az elkövető(k) kiadatásának akadályoztatására fókuszál,

¹⁶⁶ Magdalena Grajny: „The European Union counterterrorism policy before and after the 9/11 attacks: to what extent does the European Union have an integrated policy towards terrorism?”. *Terrorizm.com*, 2009. <http://www.terrorizm.com/the-european-union-counterterrorism-policy/>, 2014. 06. 25.

azt tartva szem előtt, hogy a terrorcselekmények elkövetői „ne kerülhessék el a felelősségre vonást és a büntetést”.¹⁶⁷ Az egyezményt azzal a céllal fogadták el, hogy a kiadatás során ne lehessen a cselekmény politikai jellegére hivatkozni, ezzel megakasztva az elkövető(k) felelősségre vonását.¹⁶⁸ Erre vonatkozólag az egyezmény 7. cikke ki is mondja, hogy a Szerződő Állam „amennyiben nem adja ki az illető személyt, indokolatlan késedelem és kivétel nélkül köteles átadni az ügyet saját illetékes hatóságainak büntetőeljárás lefolytatása céljából”.¹⁶⁹

A különböző országok nemzetbiztonsági szolgálatait és rendőrségeit között létrejött szerződések, munkacsoportok teremtték meg a terrorizmus elleni küzdelem alapjait. Azonban az 1972-es müncheni olimpián történt támadás, a különböző színezetű „honi gyökerekkel” rendelkező terrorizmus (elsősorban az északír, a korzikai, a baszk szeparatista, illetve a nyugat-német, olasz és francia szélsőbaloldali és szélsőjobboldali szervezetek tevékenységének) intenzívebbé válása, valamint az egyre inkább transznacionális jelleget öltő szervezett bűnözés megerősödése szükségessé tették, hogy az Európa Közösség országai a korábbiaknál szorosabb kooperációt hozzanak létre egymást közt a biztonságot fenyegető jelenségek visszaszorítására.

4.2. A TREVI csoport

A nemzetközi terrorizmus megerősödésével szemben az egyes országok hatóságai és az akkor már létező Interpol tehetetlennek bizonyultak,¹⁷⁰ ezért az Európai Közösség belügy- és igazságügy-miniszterei 1975. december 1-én az Európai Tanács római ülésén létrehozták a TREVI névre hallgató önálló fórumot,¹⁷¹ melynek célja az volt, hogy összehangoltabban vegyék fel a harcot a belső biztonságot veszélyeztető jelenségekkel. A TREVI – hasonlóan az előző alfejezetben felsorolt „klubokhoz” – egyrészt egy olyan terrorizmus ellen (is) küzdő fórum volt, amelyet ugyan EK-tagországok alapítottak, de működése az Európai Közösség keretein kívül történt. A TREVI létrehozása másrészt azért volt fontos lépés, mert a korábbiakhoz képest ez a

¹⁶⁷ „Az 1997. évi XCIII. törvény a terrorizmus visszaszorításáról szóló, Strasbourgban 1977. január 27-én kelt egyezmény kihirdetéséről”. *1000 év törvényei*. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=9512>, 2014. 07. 06.

¹⁶⁸ Ernszt Ildikó: „A nemzetközi légiközlekedés védelme”. *PhD dolgozat, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar*, 2007. p. 113. doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/Ernszt_Ildiko_ertekezes.pdf, 2014. 08. 01.

¹⁶⁹ Az 1997. évi XCIII. törvény a terrorizmus visszaszorításáról szóló, Strasbourgban 1977. január 27-én kelt egyezmény kihirdetéséről: *i. m.*

¹⁷⁰ Vadai Ágnes: „Terrorizmus és EU-rópa”. In: *Terrorizmus – a nemzeti és nemzetközi biztonságot érintő kihívás* (szerk. Vadai Ágnes). Budapest: Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Tanszék, 1999. p. 134.

¹⁷¹ Az elnevezés a terrorizmus, a radikalizmus, az extrémizmus és a nemzetközi erőszak kifejezések rövidítése (Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme et Violence Internationale).

fórum mégis csak egy szorosabb együttműködési formát jelentett. A TREVI ugyanakkor nem kizárólag a terrorizmus elleni küzdelemre szakosodott, tevékenysége ugyanis öt szakértői csoportban folyt:

- TREVI I: terrorista tevékenységekkel kapcsolatos információcsere
- TREVI II: a közrend megzavarásával kapcsolatos tevékenységekre vonatkozó információcsere
- TREVI III: a szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem elleni harc
- TREVI IV: nukleáris biztonság
- TREVI V: a személyek szabad mozgásához kapcsolódó kiegészítő intézkedések.

A TREVI indulásakor a tagállamok egy háromszintű – minisztereket, vezető tisztségviselőket és szakértőket magába foglaló – együttműködési rendszert dolgoztak ki. A terrorellenes harc területén a TREVI tevékenysége a terrorista cselekményekre és a terrorszervezetekre vonatkozó információcserére, az összekötő tisztek cseréjére, a rendőri képzési programok javítására, a tagállamok kölcsönös támogatására, valamint a polgári légi forgalom védelmét szolgáló együttműködés javítására terjedt ki. Emellett a TREVI egy olyan informatikai rendszert is kialakított, amely többek közt a hamisított dokumentumok listáját, valamint a terrorcselekmények végrehajtásával vagy előkészítésével gyanúsított külföldiek névsorát is tartalmazta.¹⁷² 1990 júniusában fogadták el a TREVI „A terrorizmus és a szervezet bűnözés egyéb válfajai elleni rendőri együttműködés megerősítését célzó akcióterv” címmel megjelent akcióprogramját, amely többek között azt javasolta, hogy az együttműködést a belbiztonság összes területére, vagyis nemcsak a terrorizmusra, hanem a szervezett bűnözésre, az illegális bevándorlásra, a rendőri együttműködésre és a határellenőrzésre is ki kellene terjeszteni. Ebben az akciótervben tehát már fölfedezhetőek voltak a schengeni együttműködés csírái, ugyanakkor ez az elképzelés csak részben fedte le a schengeni övezet kialakításának szándékát, mivel az akcióprogramban voltak olyan területek, amelyek nem jelentek meg később a Schengeni Egyezményben.¹⁷³

Fontos hangsúlyozni, hogy a TREVI nem hatósági szerv volt, hanem egy szakértőkből álló, laza együttműködést célzó tömörülés, amelynek tevékenysége elsősorban a szakemberek képzését elősegítő információk cseréjére korlátozódott, ugyanakkor azáltal, hogy a TREVI egy több szinten működő, több szereplőt tömörítő és az addigi kezdeményezésekhez képest szorosabb kooperációt valósított meg, az európai országok által folytatott terrorizmus elleni küzde-

¹⁷² Kendernay János: „Az Európai Unió terrorizmusellenes politikája”. *Európai Tükör*, Vol. 13. No. 2. (2008). pp. 74.

www.matarka.hu/klikk.php?cikkmutat=556000&mutat=http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/E11794B5-6995-49C1-A0FC-53EA7A107320/0/et_2008_02.pdf, 2014. 07. 12.; Karacs: *i. m.* pp. 40.

¹⁷³ Karacs: *i. m.* pp. 40.

lem egy új, magasabb szintre lépett. 1992 után a TREVI felbomlott, pontosabban szólva betagozódott a Maastrichti Szerződés által kialakított rendszerbe (a bel- és igazságügyi pillérbe), és szerepét egy, a Szerződésben meghatározott új csoport vette át.¹⁷⁴

A Schengeni Egyezmény fontossága Az egységes európai jogi és rendőri együttműködés megvalósításának legfontosabb irányait is rögzítő Schengeni Egyezményt az Európai Közösségen belüli integráció kiszélesítésének céljából írta alá öt ország (Belgium, Hollandia, Luxemburg, Németország, Franciaország) 1985. június 14-én. Vadai Ágnes tanulmányában kifejti, hogy a Schengeni Egyezmény tartalmát tekintve egy szándéknyilatkozat, ami kilátásba helyezi a közös határokon való ellenőrzés megszüntetését, áthelyezve azt a külső határokra, továbbá közösen egyeztetett vízumpolitikát kidolgozását; a fegyverviselés és fegyverhasználat szabályainak összehangolását, a bűnüldözés, a terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem, a szervezett bűnözés, az illegális bevándorlás elleni védelmet, valamint a bevándorlási politika törvényi és eljárási rendjének kidolgozását tűzte célul.¹⁷⁵

A Schengeni Egyezményben foglaltak gyakorlatban történő megvalósítása ötéves előkészületet vett igénybe: a Schengeni Egyezmény Alkalmazásáról Szóló Megállapodást 1990. június 19-én írták alá, ami már részleteiben rendelkezett a határellenőrzés megszüntetéséről, a külső határellenőrzés megerősítéséről, valamint az egyes tagállamok határrendészeti szerveinek adatbázisán alapuló Schengeni Információs Rendszer (SIS)¹⁷⁶ kialakításáról. Az Egyezmény fontossága ily módon nemcsak az áruk és a személyek tagországok határain belüli szabad mozgásában érhető tetten, hanem a belbiztonsági együttműködés területén, s ezzel együtt a terrorizmus elleni közös fellépés kialakításában is.¹⁷⁷

4.3. A bel- és igazságügyi együttműködés intézményesülése és a kooperáció kibővítése: a Maastrichti Szerződés és az Amszterdami Szerződés

A belügyi és igazságügyi együttműködés, ezen belül pedig a terrorizmusellenes közös fellépés szempontjából az Európai Unió létrehozásáról rendelkező Maastrichti Szerződés és az öt évvel később aláírt Amszterdami Szerződés két rendkívüli jelentőséggel bíró dokumentum, mert

¹⁷⁴ Vadai: *i. m.* p. 135.

¹⁷⁵ *Uo.* p. 137-138.

¹⁷⁶ Az Egyezmény IV. része rendelkezik a strasbourgi technikai központtal rendelkező Schengeni Információs Rendszerről, amely a belső határok eltörléséből és a külső határok megszigorított ellenőrzéséből eredő biztonsági kockázatokat hivatott kezelni, elsősorban a hatékony adatmegosztás eszközével. Lásd: „Tájékoztató a Schengeni Információs Rendszerről”. *Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság*. <http://www.naih.hu/schengeni-informacios-rendszer.html>, 2014. 07. 15.

¹⁷⁷ Karacs: *i. m.* pp. 41.

hozzájárultak ahhoz, hogy a bel- és igazságügyi együttműködés nemzetállami hatáskörbe tartozó területe előtt megnyíljon a lehetőség, hogy fokozatosan átkerülhessen a közösségi kompetenciák körébe.

A bel- és igazságügyi együttműködéssel összefüggésben a Maastrichti Szerződés úgy nevezett VI. címét érdemes megvizsgálni, amely kilenc lényegesnek tekinthető problémával foglalkozik:

- a külső határok átlépése;
- a bevándorláspolitikai;
- a menedékjog szabályozása;
- kábítószer-ellenes küzdelem;
- csempészet elleni közös fellépés;
- bírói együttműködés a polgári jog területén;
- bírói együttműködés a büntetőjog területén;
- vámügyi együttműködés;
- a terrorizmus, a feketekereskedelem, a kábítószer és egyéb súlyos bűnözési formák megelőzése érdekében folytatott rendőri együttműködés.¹⁷⁸

Mint ahogy a korábbi fejezetekben jeleztem, a bűnüldözés területén már 1992 előtt is létezett együttműködés, hiszen számos két, vagy többoldalú megállapodás született különböző fórumokon. A Maastrichti Szerződés lényege viszont éppen abban áll, hogy a fentebb pontokba szedett, a belső biztonság fenntartásával is összefüggő kérdéseket közösségi, vagyis „összeurópai” szinten kezeli, továbbá a rendőri együttműködés mellett előírja a tagállamok közötti miniszteri szintű, a Tanács keretében folytatott információátadást és a konzultációt (K.3. cikk), valamint egy uniós rendőri szerv felállítását is (K.1. cikk). A közös tevékenység szervezeti hátterét a tagállamok képviselőiből álló Koordináló Bizottság – a TREVI utóda – alkotta. A Koordináló Bizottságnak előterjesztő és döntéshozó szerepe volt, ezenfelül koordinálta a nemzeti kormányzati apparátusok megfelelő hivatalainak a működését (K.4. cikk),¹⁷⁹ azonban a Szerződésben felállított rendszer szerint az ún. harmadik pillért képező bel- és igazságügyi együttműködés legfontosabb szerve a Tanács volt, amelynek lehetősége nyílt közös álláspon- tok, közös döntések és konvenciók elfogadására, ám ezeket az egyes tagállamoknak is jóvá kellett hagynia.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Karacs: *i. m.* pp. 44.

¹⁷⁹ Vadai: *i. m.* p. 142-143.; a Maastrichti Szerződés angol nyelvű szövege: „The Maastricht Treaty – Treaty on European Union”. *Az Európai Központi Bank hivatalos honlapja*. p. 61-62.
https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/maastricht_en.pdf, 2014. 07. 24.

¹⁸⁰ Karacs: *i. m.* pp. 44.

A RAND Corporation kutatóintézet elemzője, Peter Chalk összességében véve pozitívnak ítéli meg a Maastrichti Szerződésnek a terrorizmus elleni közös európai fellépésre gyakorolt hatását. Úgy véli, egyrészt a Szerződés az összes tagállamot abba az irányba terelte, hogy egy egységes megközelítésen, közös szemléleten alapuló jogi rendszert hozzanak létre a terrorizmus elleni küzdelem területén. Másrészt a Szerződés létrehozott egy hatékony válságkezelési struktúrát, ami tiszta, áttekinthető és jogilag megalapozott keretek közé helyezte az addig különálló jogalkalmazó szerveket (rendőrség, vámigazgatás, bíróság).¹⁸¹ Ugyanakkor a terrorizmus elleni küzdelemmel, illetve szélesebb értelemben véve a bel- és igazságügyi együttműködéssel kapcsolatban kritikák is érték a Szerződést. Monica den Boer, az amszterdami Vrije Egyetem Társadalomtudományi Karának professzora úgy látja: annak ellenére, hogy az EU tagállamai egységes, közös kereteken belül próbálják meg felvenni a harcot a terrorizmus ellen, eltérő módon állnak hozzá a kérdéshez, melynek den Boer szerint két oka van. Egyrészt a történelem során a biztonság mindig is az egyes országok nemzeti érdekeinek a részét képezte, és a számos esetleges probléma, illetve tisztázatlan helyzet miatt a biztonságot sohasem építették be semmilyen szupranacionálisnak mondható nemzetközi keretbe. Másrészt, mivel magának a terrorizmusnak nincs egy mindenki által elfogadott definíciója, ezért a terrorellenes küzdelemhez való hozzáállás sem lehet egységes.¹⁸² Vadai úgy véli, hogy a Maastrichti Szerződés minden kétséget kizárólag intézményesítette az addig is létező bel- és igazságügyi együttműködést, mindamelllett a kooperációt nagyban nehezítette, hogy a harmadik pillér nem volt része az *acquis communautaire*-nek, ugyanis kormányközi és nem szupranacionális szinten működött.¹⁸³ Karacs Gábor EU-s szakértő ennél árnyaltabban fogalmaz: szerinte „a Maastrichti Szerződés nem emelte közösségi szintre a belbiztonsági együttműködést, azonban megteremtette annak lehetőségét”.¹⁸⁴ Kendernay János, az Európai Külügyi Szolgálat munkatársa is hasonlóképpen vélekedve elismeri a tényt, hogy a Szerződés a bel- és igazságügyi együttműködéshez szükséges jogi alapot ugyan megteremtette, de a fentebb említett VI. cím K cikkcsoportja nem határozta meg sem annak tartalmát, sem a definícióját, csak felsorolta a közös érdekkörbe eső kérdéseket. Azonban ezek között kimondva nem jelent meg utalás a terrorizmusellenes kooperációra, mivel azt a rendőrségi együttműködés részeként értelmezték. Ennek ellenére az együttműködés keretként a TREVI-csoporthoz képest sokkal szerteágazóbb, kibővített intézményi struktúrát hoztak létre a tagállamok, amelyben világosan elváltak egymástól a migrációs, a rendőrségi-rendészeti, illetve az igazságügyi együttműködés területei. A terro-

¹⁸¹ Grajny: *i. m.*

¹⁸² *Uo.*

¹⁸³ Vadai: *i. m.* p. 143.

¹⁸⁴ Karacs: *i. m.* pp. 44.

rizmussal önálló szakértői munkacsoport kezdett foglalkozni, amelyik a II. irányító (vezető szakértői szintű) csoport alatt folytatta tevékenységét. Kendernay hozzáteszi, hogy ugyancsak a Maastrichti Szerződés hozta létre a tagállamok közötti együttműködés második pillérét, a közös kül- és biztonságpolitikát is, aminek keretében már megjelentek a biztonsági aspektusok is, újabb dimenzióval bővítve a terrorizmus elleni EU-s küzdelmet.¹⁸⁵

A Maastrichti Szerződést követően az Európai Unió egyre nagyobb figyelmet szentelt a terrorizmusnak, ebből kifolyólag a szupranacionális szervezet számos deklarációt bocsátott ki a jelenséggel kapcsolatosan, amelyek közül kettőt emelnék ki. Az Európai Tanács az 1995-ös madridi csúcson transznacionális fenyegetésnek nevezte a terrorizmust, míg az ugyanabban az évben lezajlott La Gomera-i találkozón az EU bel- és igazságügyi miniszterei a „fundamentalista akciókkal” összefüggésbe hozott terrorizmust a demokráciát, az emberi jogok szabad gyakorlását, valamint a gazdasági és társadalmi fejlődést veszélyeztető súlyos fenyegetésként értékelték.¹⁸⁶

A nyilatkozatok mellett az évtized során az EU növekvő erőfeszítéseket tett a terrorellenes küzdelem összefogására. Ennek eredménye volt az 1996-os kiadatási egyezmény (EU Convention on Extradition), amely a kiadatási kérelem elutasításának esetén megtiltja a tagállamoknak a politikai okokra történő hivatkozást.¹⁸⁷ Megjegyzendő, hogy ezt az EU-s konvenciót célját tekintve párhuzamba lehet állítani a korábban már említett „Európai egyezmény a terrorizmus visszaszorításáról” című egyezménnyel, ugyanis az Európa Tanács által 1977-ben elfogadott megállapodás szintén tiltja, hogy a kiadatás elutasítását politikai okokkal indokolják, elodázva ezzel az elkövető(k) felelősségre vonását.

Az 1997. október 2-án aláírt Amszterdami Szerződés jelentős változásokat hozott az anti-terrorista küzdelemmel kapcsolatosan, előrelépéseket téve az Unió igazságügyi és rendfenntartó hatáskörének kibővítése terén, melynek keretében egyrészt a Maastrichti Szerződés VI. címének több pontját is módosították, másrészt kibővítették az akkor már „elméletben” létező, a Maastrichti Szerződés életbe léptetése során felállított Europol hatáskörét.

Vadai Ágnes tanulmányában kihangsúlyozza, hogy a Maastrichti Szerződés K cikkcsoportja ment át a legnagyobb változáson,¹⁸⁸ aminek részét képezte többek között a nyomozati szervek együttműködésére való felszólítás, illetve egy olyan egységes kutató, dokumentációs és statisztikai rendszer létrehozására tett szándéknyilatkozat, amelynek legfőbb feladata a határo-

¹⁸⁵ Kendernay: *i. m.* pp. 74.

¹⁸⁶ Grajny: *i. m.* és Vadai: *i. m.* p. 144.

¹⁸⁷ Paul Wilkinson: „International terrorism: the changing threat and the EU's response”. *Chaillot Paper*, No. 84. (2005). p. 30. www.iss.europa.eu/uploads/media/cp084.pdf, 2014. 07. 10.

¹⁸⁸ Vadai: *i. m.* p. 147.

kon átnyúló nemzetközi bűnözés megakadályozása (K.2.1. cikkely). De emellett megemlíthető még a K.2.2. cikkely, ami az Europol számára lehetővé teszi olyan, összehangolt nyomozások koordinálását, amelyeket az egyes tagországok rendőri szerveit hajtják végre, továbbá a K.3. cikkely is, amely a tagországok büntetőjogi együttműködésének elmélyítését célozza. Karacs Gábor úgy látja, hogy ez utóbbival kapcsolatosan „a legjelentősebb előrelépés a tagországok közötti kiadatás megkönnyítése, valamint olyan intézkedések meghozatala, amelyek a büntetőjog hatáskörébe tartozó cselekmények, a szervezett bűnözés, a terrorizmus és a kábítószer-kereskedelem elleni közös fellépés elveinek egységesítését célozzák”.¹⁸⁹

Kendernay János rámutat arra, hogy miután elfogadták az Amszterdami Szerződést, több elemző is azt a kritikát fogalmazta meg, hogy a Szerződés túl sok új dolgot nem hozott az integráció területén, vagyis nem igazán tekinthető előremutatónak. Kendernay vitatkozik ezzel az állásponttal, mert szerinte távolabbról nézve ez a megállapítás nem helytálló. Felhívja a figyelmet arra, hogy az Amszterdami Szerződés leglátványosabb hozzáadott értéke éppen az, hogy az eddig uniós kereteken kívül létező schengeni együttműködés az Amszterdami Szerződés által szervesen beépülhetett az EU jogi és intézményrendszerébe. Ebből kifolyólag „a schengeni együttműködés olyan új, annak közösségiesítése idején esetleg nem feltételezett eszköz- és intézményrendszert hozott létre az Unión belül, amelynek hatására számos rendkívül hatékony terrorizmusellenes jogszabály és intézkedés jöhetett létre, illetve vált/válik alkalmazhatóvá”.¹⁹⁰

Az Europol. Az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) megalakításának ötletét még 1990-ben Németország vetette fel. A formális döntés ugyan már az 1991. június 28-29-e között zajló luxemburgi csúcson megszületett, de a létrehozásról ténylegesen a Maastrichti Szerződés rendelkezett. Az együttműködés kialakításakor a tagállamok bel- és igazságügyi miniszterei tető alá hozták az Europol elődjeként is tekinthető Europol Kábítószer-ellenes Részlegéről (UDE) szóló megállapodást, míg magát az Europol Konvenciót 1995. július 26-án írták alá, ami a tagországok ratifikációja után 1998. október 1-én lépett életbe. A megállapodás jelentősen kibővítette az UDE hatáskörét, később pedig az intézmény felvette az Európai Rendőrségi Hivatal nevet, amely 1999. július 1-én kezdte meg a tényleges működését.¹⁹¹

2010. január 1-én az Europol Egyezményt felváltotta az Europol létrehozásáról szóló 2009. április 6-i 2009/371/IB számú tanácsi határozat, amely az Europol új jogi kerettel és kibővített feladatkörrel ruházta föl. Az Európai Rendőrségi Hivatal célja, hogy segítse a tagállamokat a

¹⁸⁹ Karacs: *i. m.* pp. 44.

¹⁹⁰ Kendernay: *i. m.* pp. 74-75.

¹⁹¹ Karacs: *i. m.* pp. 45.; „Az Europol története”. *Az Európai Rendőrségi Hivatal hivatalos honlapja*: <https://www.europol.europa.eu/content/page/history-149>, 2014. 07. 15.

kábítószer-kereskedelem, az illegális bevándorlás, a lopott autók kereskedelme, az emberkereskedelem, az embercsempészet, a gyermekek szexuális kizsákmányolása, a pénzhamisítás és egyéb fizetőeszközökkel való visszaélés, a nukleáris és sugárzó anyagokkal való kereskedelem, az iparjogvédelmi jog megsértése, a termékhamisítás, a pénzmosás és a terrorizmus elleni küzdelem területein. A Hivatal feladatai közé tartozik többek között:

- az információcsere és a bűnügyi hírszerzés megkönnyítése a tagállamok bűnüldöző szervei között;
- műveleti elemzés készítése és támogatás nyújtása a tagállamok részére;
- a tagállamoktól, az Europoltól, vagy egyéb forrásból szerzett információk alapján stratégiai jelentések, bűnügyi elemzések készítése, a szakértelem és a technikai támogatás biztosítása az EU-n belüli nyomozásokhoz és műveletekhez;
- a bűnügyekkel kapcsolatos információkat tartalmazó adatbázis (Europol Információs Rendszer) működtetése.

Fontos azonban leszögezni, hogy az Europol nem rendelkezik önálló nyomozati és eljárási jogkörrel, hiszen minden tagállam megtartotta nemzeti szuverenitását ezeken a területeken, vagyis a Hivatal tevékenységét korlátozza az egyes tagállamok felügyelete.¹⁹²

Az Európai Unió terrorellenes koordinátora nagyon fontos szerepet tulajdonít az Európai Rendőrségi Hivatalnak az antiterrorista fellépés kapcsán. Értékelése szerint az Europol folyamatosan dolgozza ki a terrorizmus elleni küzdelem hasznos eszközeit: ilyenek többek között a terrorizmus helyzetéről és alakulásáról szóló (TE-SAT) jelentés, a robbanóanyagok és a CBRN anyagok adatbázisa, valamint a „Check the web” internetfigyelő projekt.¹⁹³ Azonban Björn Müller-Wille biztonság- és védelempolitikai szakértő árnyalja ezt a képet: úgy véli, annak ellenére, hogy az Europol képes arra, hogy megfelelően elemezze a hírszerzési információkat, nincs saját, függetlennek mondható forrása, amiből ezeket az információkat össze tudná gyűjteni, így rá van utalva az egyéb, nyílt forrásokból beszerezhető adatokra. Müller-Wille hozzáteszi, hogy a két EU-tól független, hírszerzési információk gyűjtésével foglalkozó szervezet, a Terroristaellenes Csoport¹⁹⁴ és a már említett Terrorizmus Elleni Rendőrségi Munka-

¹⁹² „Tájékoztató az Europol rendszerről”. *Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság*.

<http://www.naih.hu/europol.html>, 2014. 07. 15.; Karacs: i. m. pp. 46.

¹⁹³ Hegyesi Gabriella: „Az Európai Unió terrorizmus elleni küzdelme”. *(Terror & Elhárítás, 2012/II. pp. 24.* www.tek.gov.hu/tt_pdf/Hegyesi_Gabriella_2012_2.pdf, 2014. 07. 15.

¹⁹⁴ A Terroristaellenes Csoportot (Counter Terrorist Group – CTG) a Berni Klubhoz tartozó országok hozták létre a 2001. szeptember 11-i támadások után. A Terroristaellenes Csoport fő feladatai közé tartoznak a nemzetbiztonsági szolgálatok közötti hatékonyabb együttműködés előmozdítása, valamint az EU döntéshozói számára végzett terrorizmussal kapcsolatos kockázatelemzés. A 2004-es madridi robbantások után a Csoport (amiben az amerikaiak is képviseltetik magukat megfigyelői státusszal) egyfajta kapcsolattartóvá, „érintkező felületté” vált az EU és a Berni Klub résztvevői között. Lásd: Richard J. Aldrich: „Intelligence and the European Union”. In: *Oxford Handbook of the European Union* (szerk. Erik Jones – Anand Menon – Stephen Weatherill). Oxford: Oxford

csoport az Európai Rendőrségi Hivatallal szemben táplált gyanakvásuk miatt nem akarják vele megosztani az információkat, így módon a saját információforrás és a vele szembeni bizalom hiányából, valamint nem utolsósorban a korlátozott jogköréből adódóan az Europolnak mindössze támogató és nem vezető szerep jut a terrorizmus elleni küzdelem területén.¹⁹⁵

4.4. A Tamperei Csúcstalálkozó és a Nizzai Szerződés által hozzáadott értékek

Annak ellenére, hogy a Tamperei Csúcstalálkozó és a Nizzai Szerződés nem tartoznak a terrorizmus elleni küzdelem történetének mérföldkövei közé, érintőlegesen mégis szólni kell róluk, ugyanis a bevándorláspolitikát érintően, illetve igazságügyi téren olyan fontos kezdeményezéseket indítottak el, amelyek hatással voltak az uniós szintű terrorellenes fellépésre is.

Az 1999. október 15-16-a között lezajlott Tamperei Csúcstalálkozón született program pontos menetrendet és célokat határozott meg a bevándorlással kapcsolatosan, lefektetve egyúttal a közös menekültügyi és bevándorlási politika alapjait.¹⁹⁶ A csúcstalálkozó során a Tanács úgy határozott, hogy közös európai szintű politikát alakít ki annak érdekében, hogy megoldást találjon a migráció okozta problémák kezelésére, illetve szabályozza a menedékjogot, határozottan támogatva egy, a bírói döntések kölcsönös elismerésén és a polgárjog egységesítésén alapuló európai jogi térség kialakításának ötletét. A csúcstalálkozón született záródokumentum elsődleges prioritásként jelöli meg a bűnözés elleni uniós szintű küzdelmet, hozzátéve, hogy az EU eltökélt szándéka a pénzmosás elleni közös fellépés megvalósítása.¹⁹⁷ Tamperéhez kapcsolódóan meg kell említeni, hogy az igazságszolgáltatás terén hozott döntések és ítéletek kölcsönös elismerésének a csúcstalálkozón elfogadott elvére támaszkodva az Európai Parlament 2001. szeptember 5-én fogadott el egy határozatot az EU szerepéről a terrorizmus elleni küzdelemben. Ebben felhívta a Tanácsot egy olyan keretdokumentum kidolgozására, amely magában foglalja a tagállamok közötti kiadatási eljárás eltörlését, a bűnügyi döntések – beleértve a terrorista cselekményekkel kapcsolatos, bírói ítélet előtti döntéseket is – kölcsönös elismerését, valamint egy európai letartóztatási parancs bevezetését célzó, a terrorizmusra vonatkozóan legalább minimális szintű kölcsönös szabályozást.¹⁹⁸

University Press, 2012. p. 633.; Andrew Rettman: „EU Commission keen to set up new counter-terrorism office”. *EUobserver*, 31 March 2011. <http://euobserver.com/institutional/32104>, 2014. 08. 25.

¹⁹⁵ Grajny: *i. m.*

¹⁹⁶ Csuzda Norbert: „Az Európai Unió bevándorláspolitikája”. *Biztonságpolitika.hu*, 2013. december 13. <http://www.biztonsagpolitika.hu/index.php?id=16&aid=1369>, 2014. 07. 26.

¹⁹⁷ Karacs: *i. m.* pp. 47.

¹⁹⁸ Vincze Hajnalka: „Az Európai Unió válasza a szeptember 11-i eseményekre”. In: *Válaszok a terrorizmusra - avagy van-e kiút az afganisztáni „vadászattól” a fenntartható globalizációig* (szerk. Tóth Péter). Budapest: SVKH-Chartapress, 2002. p. 208.

A 2001. február 26-án aláírt Nizzai Szerződés legfontosabb célkitűzése azoknak a bővítés szempontjából rendkívül fontos intézményi kérdéseknek a tisztázása volt, amiket az Amszterdami Szerződés nyitva hagyott („amszterdami maradékok”). Emellett az igazságügyi és rendőri együttműködés szempontjából a Nizzai Szerződés előremutató dokumentumnak tekinthető, mert rendelkezik az Europol mellett működő Eurojust¹⁹⁹ feladatairól. Ennek megfelelően a Nizzai Szerződés 31. cikkelye kimondja, hogy a „Tanács célja az Eurojust intézményén keresztül történő együttműködés erősítése, különös tekintettel olyan határokon átívelő, súlyos bűncselekményekre, amelyekkel kapcsolatos nyomozást és elemzést az Europol biztosítja”.²⁰⁰

4.5. Az Európai Unió terroristaellenes válaszlépései a 2001. szeptember 11-i merényletet követően

A 2001. szeptember 11-én New Yorkban és Washingtonban végrehajtott, közel 3000 halálos áldozatot követelő öngyilkos merényletek az Európai Unió részéről is határozott válaszlépéseket igényeltek. A válaszlépések – komplex problémáról lévén szó – nem korlátozódtak, nem is korlátozódhattak egyetlen területre, ily módon nemcsak bel- és igazságügyi téren, hanem a közös kül-, biztonság- és védelempolitika területén, a gazdasági és pénzügyi vonalon, valamint a légi közlekedéssel és a polgári védelemmel összefüggően is elsősorban az esetleges terrortámadások megelőzésére, valamint a terrorista hálózatok felszámolására irányuló intézkedéseket kellett életbe léptetni.

Szeptember 21-én az Európai Tanács Brüsszelben tartott rendkívüli ülésén elfogadtak egy, a bel- és igazságügyi együttműködéssel kapcsolatos cselekvési tervet, amely prioritásként öt területet jelölt meg:

- a rendőri és az igazságügyi együttműködés megerősítése;
- a nemzetközi jogi eszközök fejlesztése;
- a terrorizmus pénzforrásainak felszámolása;
- a légi biztonság megerősítése;
- az EU globális szerepvállalásának koordinálása.²⁰¹

¹⁹⁹ Az ügyészekből, vizsgálóbírókból és nyomozókból álló Eurojust legfőbb feladatai közé tartozik a büntetőjogi együttműködés keretén belül a nyomozati jogkörrel rendelkező nemzeti szintű intézmények munkájának hatékonyabb összehangolása, előmozdítva a nemzeti nyomozó és bűnüldöző hatóságok munkáját a több tagállamot érintő súlyos bűncselekményekkel kapcsolatos ügyekben, ideértve a terrorizmust, az embercsempészetet, a kábító-szer-kereskedelmet, a csalást és a pénzmosást is. Lásd: Hegyesi: *i. m.* pp. 19.; Karacs: *i. m.* pp. 47.

²⁰⁰ Karacs: *i. m.* pp. 47.

²⁰¹ Grajny: *i. m.*

A menetrendnek megfelelően 2001. december 6-7-i találkozásukon a bel- és igazságügyi miniszterek jóváhagyták azt a listát, amely a tagállamokban nyilvántartott terrorista szervezetek és egyének felsorolását tartalmazta. Továbbá a tanácskozáson a terrorizmus definíciójára, illetve a terrorizmussal, terrorcselekmények elkövetésével kapcsolatos büntetési tételekre vonatkozó keretdokumentumról is megegyezés született. Ily módon terrorista cselekménynek minősülnek „azok a szándékosan elkövetett cselekmények,²⁰² amelyek természetükből, vagy elkövetésük körülményeiből adódóan súlyosan sérthetnek egy országot vagy nemzetközi szervezetet (...), amikor az elkövető célja, hogy megfélemlítse a lakosságot, vagy a közhatalmat, illetve egy nemzetközi szervezetet valamely cselekedet megtételére vagy meg nem tételére kényszerítse, vagy súlyosan destabilizálja, illetve lerombolja egy ország vagy nemzetközi szervezet politikai, alkotmányos, gazdasági vagy társadalmi struktúráit”.

Ami a szankciókat illeti, az EU-s országok törvénykezéseikben terrorista csoporthoz való tartozás esetében minimum 8 év, terrorista csoport²⁰³ vezetése esetén minimum 15 év szabadságvesztést helyeznek kilátásba, minden más, terrorista tevékenységhez kötődő bűncselekmény esetén pedig hasonló jellegű köztörvényes cselekményhez képest súlyosbított büntetést alkalmaznak.²⁰⁴ A bel- és igazságügy terén más fontos döntések is születtek, amelyek közül az Eurojust szerepének növelését, az Europol mandátumának kiterjesztését, valamint az Unió külső határainak fokozottabb védelmét lehetne megemlíteni. Az alábbiakban az utóbbi kettőről szövegek részletesebben.

²⁰² a) személy élete elleni támadás, amely halált okozhat;

b) személy testi épsége elleni, a testi épséget súlyosan veszélyeztető támadás;

c) emberrablás vagy túszejtés;

d) kormányzati létesítmény vagy közérdekű üzem, közlekedési rendszer, infrastrukturális létesítmény – beleértve az informatikai rendszert is –, a kontinentális talapzaton rögzített építmény, illetve közterület vagy magántulajdon olyan súlyos megrongálása, amely alkalmas az emberi élet veszélyeztetésére vagy jelentős gazdasági veszteség előidézésére;

e) légi jármű, vízi jármű vagy más tömegközlekedési, illetve áruszállító eszköz hatalomba kerítése

f) lőfegyver, robbanóanyag, robbantószer, illetve nukleáris, biológiai vagy vegyi fegyver előállítása, tartása, megszerzése, szállítása, rendelkezésre bocsátása vagy felhasználása, valamint biológiai és vegyi fegyverekkel kapcsolatos kutatás és fejlesztés;

g) veszélyes anyag kiengedése vagy tűzvész, árvíz vagy robbanás előidézése, amely emberi életet veszélyeztet;

h) a víz- vagy áramellátásnak, illetve más létfontosságú természeti erőforrás ellátásnak a megzavarása vagy megszakítása, amely az emberi életet veszélyezteti;

i) az a)–h) pontban felsorolt cselekmények elkövetésével való fenyegetés.

Lásd: Balázs Katalin: „Az Európai Unió terrorizmus elleni küzdelme”. *Európai Tükör*, Vol. 10. No. 12. (2005). pp. 85-86. http://palyazat.gov.hu/download/559/et_2005_12.pdf, 2014. 07. 15.

²⁰³ A kerethatározat alkalmazásában a „terrorista csoport” kettőnél több személyből álló, hosszabb időre létrehozott, strukturált csoportot jelent, amely terrorista bűncselekmények elkövetése végett összehangoltan működik. A „strukturált csoport” alatt olyan csoport értendő, amelyet nem egy bűncselekmény azonnali elkövetésére hoztak létre ad hoc jelleggel, és amelyben a tagoknak nincs szükségszerűen formálisan meghatározott szerepük, illetve nem feltétel a tagság folyamatossága vagy a fejlett struktúra. Lásd: Balázs: *i. m.* 86. o.

²⁰⁴ Vincze: „Az Európai Unió válasza a szeptember 11-i eseményekre”, p. 209.

Az Europol eredeti mandátumát kiterjesztették azokra az addig csupán a függelékben szereplő bűncselekményekre is,²⁰⁵ amelyekre korábban nem vonatkozott a szervezet kompetenciája. Továbbá a tagállamok elfogadták az Europol tevékenységének hatékonyabbá tételére vonatkozó, belga elnökség által benyújtott nyolc pontos javaslatot, és jóváhagyták egy hat hónapra szóló, megújítható mandátummal rendelkező antiterrorista egység felállítását az Európai Rendőrségi Hivatalon belül. A 2001 végén létrehozott, rendőri és hírszerző összekötő tisztekből álló antiterrorista egység (Counter Terrorism Task Force) feladata az volt, hogy értékelje és elemezze a nyílt forrásokból összegyűjtött információkat, karöltve a szintén az Europol keretén belül felállított hírszerzési információk megszerzésével és megosztásával foglalkozó 24 órás műveleti központtal. Miután a döntéshozók úgy ítélték meg, hogy elmúlt az Európai Uniót fenyegető közvetlen terrorveszély, a terrorellenes munkacsoportot idővel feloszlatták, de 2004 márciusában a madridi merényleteket követően a csoport újrakezdte a működését.²⁰⁶

A szigorúbb határellenőrzések kapcsán Vincze Hajnalka biztonság- és védelempolitikai szakértő kihangsúlyozza, hogy a szeptember 11-i merényletek után a tagállamok nem léptették életbe a Schengeni Egyezménynek azt a kitételét (2. cikkely 2. bekezdés), amely „rendkívüli súlyosságú terrorista fenyegetés esetén” az Unió belső határain kilátásba helyezi az ellenőrzés visszaállítását. Ehelyett a 2001. december 6-7-i találkozón a bel- és igazságügyi miniszterek megállapodtak abban, hogy a figyelmet inkább az Unió külső határainak megerősítésére, a határokon átvándorló szervezett bűnözés és az illegális bevándorlás elleni küzdelem hatékonyabbá tételére, illetve a vízum- és tartózkodási engedélyek kiadásának összehangolására összpontosítják.²⁰⁷ Ezzel az előremutatónak tekinthető döntéssel megalapozták többek között a közös vízumpolitika végrehajtásának javítását szolgáló Vízuminformációs Rendszer, valamint az Unió külső határainak integrált védelméért felelős Frontex létrehozását.

Az európai letartóztatási parancs. 2001 decemberében döntés született az európai letartóztatási parancsról is. A 2001. december 14-e és 15-e között lezajlott laekeni európai tanácsi találkozón „megszületett kompromisszum értelmében az EU-n belül megszűnik a hagyományos kiadatási procedúra, valamennyi tagállam joghatóságai kötelesek átadni az európai letartóztatási parancs alapján körözött személyt az átadást kérvényező tagállam joghatóságainak, amennyiben a kérdéses bűncselekmény szerepel a Tanács által jóváhagyott 32-es listán és a letartóztatási parancsot kibocsátó tagállamban minimum 3 év szabadságvesztéssel büntetendő”.

²⁰⁵ Például emberölés, súlyos testi sértés, túszejtés, irathamisítás, illegális fegyverkereskedelem.

²⁰⁶ Vincze: „Az Európai Unió válasza a szeptember 11-i eseményekre”, p. 210.; „Ten Years of Europol – 1999-2009”. *European Police Office*, 2009. p. 25.

<https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/anniversary-publication.pdf>, 2014. 07. 19.; Grajny: *i. m.*

²⁰⁷ Vincze: „Az Európai Unió válasza a szeptember 11-i eseményekre”, p. 211.

Az európai letartóztatási parancsról szóló döntés elfogadása, illetve 2004-es életbe lépése mérföldkövet jelentett az EU bel- és igazságügyi együttműködésének területén, ezáltal ugyanis megteremtődött a lehetőség, hogy a 32-es listán szereplő cselekmények esetében egy adott igazságszolgáltatási döntést közvetlenül és automatikusan alkalmazzanak az Unió egész területén.²⁰⁸ Ugyanakkor európai letartóztatási parancs életbe léptetése nem minden országban ment könnyen, számos okból kifolyólag. Egyrészt az EU országai – mint ahogy korábban már szó volt róla – a bel- és igazságügy terén nehezen működnek együtt, hiszen az állami szuverenitást tekintve meglehetősen kényes területről van szó, és mindez természetesen visszatükröződött európai letartóztatási parancssal kapcsolatosan is. Másrészt az EU nem fogalmazott meg semmilyen szankciót azokkal a tagállamokkal szemben, amik nem ültetik át a saját jogrendszerükbe az európai letartóztatási parancsot.²⁰⁹ Emellett a bel- és igazságügyi szférán belül a közösségi jog nem előzi meg a tagállami (nemzeti) jogot, vagyis néhány országban (például Lengyelországban) az európai elfogató parancs életbe léptetése alkotmánymódosítást igényelt.²¹⁰

A 2001. szeptember 11-i támadások után az Európai Unió második pillérét képező közös kül-, biztonság- és védelempolitika téren hozott intézkedések profilját elsősorban a hagyományos partnerekhez fűződő viszony szorosabbra fűzésének és a kapcsolatok terrorizmusellenes fellépésre való kiterjesztésének tekintetében lehetne megrajzolni.

Vincze a partneri viszony megerősítésének kategóriájába az USA-val való lehető legszorosabb együttműködést (a terrorista szervezetek pénzügyi forrásaira vonatkozó információk cseréje, illetve az amerikai rendőri szervek és az Europol közötti megállapodás), az Unió és Oroszország látványos közeledését, az EU-val szomszédos európai országok mind közvetlenebb bevonását az Unió terrorizmusellenes erőfeszítéseibe, valamint a Barcelonai Folyamat keretei között a mediterrán országokkal folytatott párbeszéd intenzívebbé tételét sorolja. Ami pedig a terrorizmus elleni nemzetközi koalíció kiépítését illeti, az EU ezt a célt a különböző válságkezelésekben lévő országokkal való tárgyalás útján próbálta meg elérni, melynek során a bizalomépítés mellett a partnerországok számára előnyös kereskedelmi megállapodások megkötésére, illetve adott esetben a segélyek megemelésére is sor került. Ez utóbbival kapcsolatban hozzá kell tenni, hogy az EU a terrortámadások után számos fejlődő országnak, köztük

²⁰⁸ *Uo.* p. 210.

²⁰⁹ Végső soron 2005 áprilisára az összes akkori EU-tagállam átültette a saját jogrendszerébe az európai elfogatósi parancsot, Románia és Bulgária közvetlenül a csatlakozásuk után (2007) tették meg ugyanezt, míg Horvátországban 2014. január elején lépett életbe az európai elfogatósi parancs.

²¹⁰ *Grajny: i. m.*

Pakisztánnak és Afganisztánnak szánt segély megemlése mellett döntött, így próbálva megerősíteni a terrorizmus elleni küzdelem humanitárius és újjáépítési oldalát.²¹¹

A gazdasági-pénzügyi téren hozott intézkedésekkel kapcsolatosan elsősorban a pénzpiacok stabilizálásában és a nemzetközi tőzsde bizalmának megőrzésében tett erőfeszítéseket kell megemlíteni: mindezekben az Európai Központi Banknak döntő szerep jutott. Emellett fontos intézkedés volt az amerikaiak által megnevezett 27 terrorista egyén és szervezet pénzügyi forrásainak befagyasztásáról szóló rendelet, amelyet az Európai Parlament 2001. október 4-én hagyott jóvá. Az ezzel kapcsolatos nyomozás és feladatok végrehajtásában jelentős szerepet játszott a Gazdasági és Pénzügyek Tanácsa (ECOFIN) és a Pénzügyi Akció Munkacsoport (Financial Action Task Force) elnevezésű kormányközi szerv.²¹² Azonban a pénzügyi és gazdasági intézkedések terén a legnagyobb áttörést a pénzmosás elleni fellépést szabályozó uniós irányelv november 13-i elfogadása jelentette. „Az irányelv a pénzmosásról szóló 1991-es rendelkezés (91/308/EEC) hatályát kiterjeszti, és ezáltal kötelezi például a pénzintézeteket, könyvelőket, ingatlanközvetítőket, ékszerészeket, kaszinótulajdonosokat, hogy lépjenek érintkezésbe a hatóságokkal, ha felmerül bennük a gyanú, hogy valamelyik ügyfelük pénzmosás céljából veszi igénybe szolgálataikat”.²¹³

A válaszlépések között érthető módon kiemelt helyet foglaltak el a légi közlekedés biztonságára és a polgári szükséghelyzetre vonatkozó intézkedések is. Ezzel összefüggésben az EU közlekedési kérdésekben illetékes miniszteri tanácsának 2001. december 11-i találkozóját kell megemlíteni. A találkozón a miniszterek egy átfogó szabályozási javaslatot fogadtak el, amely a következő főbb területekre terjed ki:

- a repülőterek érzékeny zónáiba való bejutás fokozott ellenőrzése;
- a fedélzeti poggyászok felvételi és folyamatos ellenőrzése;
- a teherszállítmány és a posta ellenőrzése;
- a földön szolgálatot teljesítő személyzet speciális képzése;
- a fent említett ellenőrzések végrehajtására alkalmas berendezések definíciója;
- a fegyvereknek és más olyan tárgyaknak a meghatározása, amelyeknek a repülőgépre, illetve a repülőterek érzékeny zónáiba való bejuttatása tilos.²¹⁴

A polgári szükséghelyzetre való felkészülés területén történt előrelépést lényegében a Polgári Védelmi Mechanizmust előírányzó javaslat elfogadása jelentette. A javaslatban foglalt kezdeményezések közé tartozik:

²¹¹ Vincze: „Az Európai Unió válasza a szeptember 11-i eseményekre”, p. 212-213.

²¹² Grajny: *i. m.*

²¹³ Vincze: „Az Európai Unió válasza a szeptember 11-i eseményekre”, p. 216.

²¹⁴ *Uo.* p. 215.

- egy nukleáris, biológiai és vegyi anyagokkal foglalkozó szakértői tanácsadó csoport 24 órás készenlétben tartása;
- a közösségi és tagállami szinten zajló intézkedések hatékonyabb összehangolása;
- az egészségügyi hatóságokkal való szorosabb együttműködés mind uniós, mind nemzetállami szinten;
- a rendszeres adatcsere mechanizmusának kiépítése a terroristatámadásokkal, illetve fenyegetésekkel kapcsolatosan.

A polgári védelemmel kapcsolatos javaslatok másik irányát a kutatási tevékenységek közötti koordináció előmozdításában jelentette, amelynek egyik állomása a tagállamok szakértőiből álló munkacsoport által kidolgozott rövid-, közép- és hosszútávra szóló akcióprogram volt.²¹⁵

4.6. Európa „szeptember 11-e” és az Unió antiterrorista fellépése

Az „Európa 9/11-ének” is nevezett 2004. március 11-i madridi merényletsorozat nem érte készületlenül az EU döntéshozóit: a két és fél évvel korábbi New York-i és washingtoni támadások után sejteni lehetett, hogy az al-Kaida a következő tömeges áldozattal járó merényletét európai földön hajtja majd végre. Az Európai Unió az amerikai és a madridi támadások közötti időszakban fontos kezdeményezéseket indított el, valamint előremutató javaslatokat vázolt fel a terrorizmus elleni küzdelem területén. Ezek túlnyomórészt a fentiekben leírt biztonsági intézkedések voltak, míg a stratégiai szinten kidolgozott, hosszú távot felölelő, terrorizmussal is foglalkozó elképzelések, programok kapcsán ebből az időszakból a 2003 decemberében elfogadott Európai Biztonsági Stratégiát érdemes megemlíteni. A Stratégia – mint ahogy a neve is mutatja – nem egy sietve hozott azonnali válaszlépés a terrorizmus jelentette fenyegetésre, hanem olyan átfogó dokumentum, amely összefoglalja az „Európai Unió biztonsági érdekeinek előmozdítására vonatkozó alapelveket és célokat”²¹⁶, számba véve azokat a globális kihívásokat, melyekkel az EU-nak szembe kell néznie: ezek közül az egyik fő fenyegetés – a tömegpusztító fegyverek elterjedése, a regionális konfliktusok, az államkudarc és a szervezett bűnözés mellett – a terrorizmus.

A madridi terrortámadást követően az Európai Unió kezdeti reakciója részben hasonlított a 2001. szeptember 11-i támadásokra adott azonnali válaszokhoz. A robbantások után az Unió, az Európai Tanács március 25-26-i csúcstalálkozóján Brüsszelben nyilatkozatot bocsátott ki a

²¹⁵ *Uo.* p. 217.

²¹⁶ „Biztonságos Európa egy jobb világban» – Az európai biztonsági stratégia”. *Grotius.hu*, 2013. december 24. <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=JFUYIV>, 2014. 08. 02.

terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatosan, amelyben egyrészt kifejezte együttérzését az áldozatok hozzátartozóival, másrészt bejelentette, hogy felülvizsgálja a terrorellenes harc területén addig életbe léptetett intézkedéseit. Emellett a deklaráció javaslatot tesz egy, a Tanács felügyelete alatt (vagyis lényegében a Tanács „alkalmazásában”) álló terrorellenes koordinátor kinevezésére, akinek elsődleges feladata a Tanács terrorizmus elleni küzdelmének irányítása lenne. Az elképzeléseknek megfelelően a pozíciót létre is hozták 2004. március 25-én: a posztot elsőként Gijs de Vries töltötte be, utóda a jelenleg is hivatalban lévő Gilles de Kerchove.²¹⁷ Emellett az EU kidolgozott egy újabb terrorizmus elleni akciótervet, amiben ambiciózus elképzeléseket fogalmazott meg. Eszerint:

- „a nemzetközi konszenzust” ki kell szélesíteni, és hatékonyabbá kell tenni a terrorellenes erőfeszítéseket;
- korlátozni kell a terroristák pénzhez és a gazdasági erőforrásokhoz való hozzáféréseinek lehetőségét;
- százszázalékosra kell fejleszteni az EU-s szervek és a tagállamok képességét a felderítés, a nyomozás, az üldözés és a megelőzés területein;
- a nemzetközi közlekedés biztonságát meg kell védeni, továbbá hatékony határellenőrzési rendszert kell kiépíteni és fenntartani;
- az Európai Unió és a tagállamok képességét meg kell erősíteni abban a tekintetben, hogy megfelelő módon tudják kezelni a terrorcselekmények következményeit;
- azonosítani kell azokat a tényezőket, amelyek hozzájárulnak a terrorizmus támogatottságához és a toborzáshoz;
- az EU-nak a külső kapcsolatait felhasználva segíteni kell azokat a harmadik országokat, ahol a terrorizmus elleni küzdelem alacsony szinten áll.²¹⁸

Napjainkban a Tanácson belül a terrorellenes tevékenység koordinálását három munkacsoport végzi. A Tanács Terrorizmus Munkacsoportja (Council Working Group on Terrorism – COTER) lényegében az Unió terrorizmust érintő külügyi tevékenységét fedi le, például az EU és az ENSZ közötti együttműködést, valamint az EU-n kívüli államoknak nyújtott terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos segítséget. A munkacsoport fő feladatai közé a terrorfenyegetéssel kapcsolatos értékelések elkészítése, a terrorellhárítást érintő EU-s álláspontok koordiná-

²¹⁷ Grajny: *i. m.* A terrorizmusellenes koordinátor többek között javítja a terrorizmus elleni küzdelemmel összefüggésben lévő megelőző intézkedéseket, segíti a polgári védelmi egységek megalakulását, koordinálja a különböző tanácsi formációk munkáját (például a Tanács bel- és igazságügyi együttműködését), figyelemmel kíséri a stratégia végrehajtását a tagállamokban, és rendszeresen jelent a Tanácsnak, továbbá szakpolitikai javaslatokat terjeszt elő a kiemelten kezelendő területekre, és meghozza a tanácsi határozatokból eredő intézkedéseket. Lásd: Kiss Álmos Péter: *i. m.* p. 298; Hegyesi: *i. m.* pp. 10-11.

²¹⁸ Wilkinson: *i. m.* p. 31.

lása, a harmadik országokkal való politikai dialógus és a terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos programokban való részvétel tartozik, emellett a COTER részt vesz az EU terrorizmus elleni dokumentmainak kidolgozásában is.

A Terrorizmus Munkacsoport (Terrorism Working Group – TWG) célja a tagállamok közti kooperáció és koordináció, feladata pedig, hogy összehangolja a terrorizmus elleni küzdelmet a bel- és igazságügyi területen, vagyis míg a COTER-be a tagállamok külügyminisztériumaiból érkeznek a szakértők, addig a TWG munkájában az EU-s országok belügyminisztériumaiknak szakértői vesznek részt.

A harmadik munkacsoport a tagállamok bel- és külügyminisztériumainak képviselőiből álló, úgy nevezett CP931 munkacsoportot, melynek feladata naprakészen tartani a terrorizmus-sal kapcsolatba hozható személyek és szervezetek névsorait.²¹⁹

Hegyesi Gabriella tanulmányában kiemeli, hogy a munkacsoportok a Lisszaboni Szerződés óta egyre erőteljesebben próbálnak együttműködni és megkísérlik összehangolni a terrorizmus elleni küzdelem belső és külső vetületét. Ugyanakkor a munkacsoportok ülésein elfogadott dokumentumok, tanácsi következtetések csak ajánlások, melyek nem bírnak kötelező érvénnyel. Igaz ugyanakkor, hogy a munkacsoportokban sok jogi kérdést meg lehet vitatni, amiket később a nemzeti jogalkotás során fel lehet használni.²²⁰

4.7. A Hágai Program (Tampere II)

Az Európai Unió következő, a biztonság erősítését célzó, ezáltal magával az antiterrorista fellépéssel is foglalkozó dokumentuma a 2004 novemberében megjelentetett, az 1999-ben kidolgozott Tampere I. program folytatásának tekinthető Hágai Program, vagy más néven a Tampere II. program. A Hágai Program a 2005-2010 közötti időszakra átfogó intézkedéseket irányoz elő, különösen az Unió külső határainak megerősített ellenőrzésének, a menekültek áramlása ellenőrzésének, a szervezett bűnözésnek és a terrorizmus elleni küzdelemnek a területén, továbbá szorosabb együttműködést irányoz elő az EU-s tagállamok és a nem uniós országok között.²²¹ A Program a terrorellenes küzdelemhez közvetlenül vagy közvetve kapcsolódóan az alábbi főbb rendelkezésekre tesz javaslatot:

- Közös Európai Menekültügyi Rendszer megteremtése.
- Hatékony kitoloncolási és repatriálási (hazatelepítési) program kidolgozása.

²¹⁹ Hegyesi: *i.m.* pp. 12-14; Kiss Álmos Péter: *i. m.* p. 299.

²²⁰ Hegyesi: *i.m.* pp. 15-16.

²²¹ Balázs: *i.m.* pp. 86-87.; Grajny: *i. m.*

- A személyazonosító és az úti okmányok biometrikus azonosítóval való ellátása.
- Közös vízumpolitika kidolgozása, vízumkiadó irodák felállítása, a Schengeni Információs Rendszer második generációjának és a Vízuminformációs Rendszer életbe léptetése, hatékony vízumpolitika folytatása, az európai konzuli szolgálat és az Európai Határőrizeti Ügynökség (Frontex) felállítása, a menedékkérelmet benyújtók ujjlenyomatainak központosított adatbázisának (EURODAC) létrehozása.
- A Program szerint a terrorizmussal összefüggésben a toborzás, a finanszírozás megakadályozására, a terrorcselekmények megelőzésére, a kockázatelemzésre, a kritikus infrastruktúra védelmére és az esetleges támadások következményeinek kezelésére kell összpontosítani a figyelmet, mindezek mellett kiemelt helyen kezelve a harmadik országokkal való együttműködést is. A Program szintén fontosnak tartja a terrorellenes koordinátori poszt létrehozását, valamint, hogy a tagállamok biztonsági szolgálatai osszák meg egymást között az információkat.²²²

A G5 csoport és a Prümi Szerződés. A korábbi évtizedekhez hasonlóan az uniós országok terrorizmus elleni fellépése az amerikai és a madridi merényleteket követően is két szálon fejlődött tovább: egyrészt közösségi szinten, másrészt EU-s kereteken kívül. A 2003 és 2005 közötti időszakból ez utóbbira példa a G5 (G6) csoport és a Prümi Szerződés.

2003 májusában, a casablancai robbantások után döntés született egy, Spanyolország, Németország, az Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország antiterrorista szakértőit tömörítő állandó munkacsoport létrehozásáról, továbbá a belügyminiszteri szintű megbeszélések háromhavi rendszeresítéséről. Az öt – a terrorizmus által leginkább érintett és a terrorellenes küzdelem terén legeredményesebbnek mondható – ország közötti együttműködés persze jóval régebbi keletű, a casablancai merényletek után mindössze annyi történt, hogy ezeket az informális kapcsolatokat „hivatalossá tették”. A G5-nek elnevezett együttműködési kereten belül részben a terrorista fenyegetéssel kapcsolatos elemzések, illetve az éppen folyó nyomozások adatainak (például veszélyes anyagok eltulajdonításával kapcsolatos nyomozások és információk) cseréjével, valamint az illegális bevándorlással kapcsolatosan foglalkoznak. De emellett az antiterrorista szolgálatok vezetői megosztják egymással a terroristák kiképzésének szempontjából gyanús, a konfliktusövezetekben hosszabb időt töltő militánsok adatait (például DNS-minta, ujjlenyomat), valamint a szélsőségesek toborzásával kapcsolatos tapasztalatokat

²²² „The Hague Programme: strengthening freedom, security and justice in the European Union”. *Ministry of the Interior of the Czech Republic*. p. 14-17., p. 19-21. www.mvcr.cz/mvcren/file/the-hague-programme.aspx, 2014. 07. 20.; „The Hague Program: 10 priorities of next five years”. *Az Európai Unió hivatalos honlapja*. http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/116002_en.htm, 2014. 07. 21.

és következtetéseket is. A G5 csoport 2006-ban G6-ra bővült, mert felvette sorai közé Lengyelországot.²²³

Magdalena Grajny politikai elemző, a krakkói Kościuszko Intézet korábbi munkatársa a madridi merényletekre adott válaszként értékeli a Németország, Franciaország, Luxemburg, Belgium, Hollandia, Ausztria és Spanyolország által 2005. május 27-én aláírt Prümi Konvenciót. A szerződés a transznacionális bűnözés, az illegális migráció és a terrorizmus elleni küzdelem, valamint a határokon átnyúló rendőrségi és igazságügyi együttműködés megerősítésére fókuszál, eljárásokat határozva meg a bűnüldözés keretében zajló információcsere eredményesebbé tétele érdekében. A konvenció az alábbiakra vonatkozó rendelkezéseket tartalmaz: automatizált hozzáférés a DNS-profilokhoz, daktiloszkópiai adatokhoz²²⁴ és bizonyos nemzeti gépjármű nyilvántartási adatokhoz; nagyszabású eseményekkel (EU-s találkozó, sportrendezvény) kapcsolatos adatok átadása; információk átadása terrorcselekmények megakadályozása érdekében; a határokon átnyúló rendőrségi együttműködés egyéb intézkedésekkel való megerősítése.²²⁵ Mint ahogy a bevezetőben utaltam rá, a Prümi Konvenciót eredetileg nem EU-s kereteken belül írták alá, később azonban a Schengen III megállapodásnak is nevezett Konvenció hatályát az Unió bel- és igazságügyi miniszterei kiterjesztették az összes EU-tagállamra.

4.8. Az Európai Unió terroristaellenes stratégiája

A 2005. július 7-i londoni öngyilkos merényletek után alig négy hónappal megjelent terrorizmus elleni stratégia az Európai Uniónak az antiterrorista küzdelemmel kapcsolatosan kiadott legjelentősebb dokumentumai közé sorolható. Maga a stratégia hiánypótlónak tekinthető, ugyanis az EU-nak – az amerikai és a madridi támadások után kiadott terrorizmus elleni akcióterveket nem számítva – ez az első olyan programja, koncepciója, ami csak és kizárólag a terrorizmus elleni fellépésről szól. A korábbi dokumentumok ugyanis (Tampere I, Európai Biztonsági Stratégia stb.) csak részben foglalkoztak a terrorizmus jelenségével, ezáltal kevésbé tudták felvázolni és kibontani a terrorizmus elleni küzdelemmel összefüggő kérdéseket.

²²³ Vincze Hajnalka: „Az Európai Unió az «új típusú» terrorizmus kihívásával szemben”. In: *Válaszok a terrorizmusra II* (szerk. Tálas Péter). Budapest: Mágustúdió, 2006. p. 132-133.; Grajny: *i. m.*

²²⁴ Ujjnyomatokról, látens ujjnyomatokról, tenyérlenyomatokról, látens tenyérlenyomatokról szóló képek, valamint ezek sablonjai, amelyeket automatizált adatbázisban tárolnak és kezelnek.

²²⁵ „A határokon átnyúló együttműködés megerősítése (a prümi határozat)”. *Az Európai Unió hivatalos honlapja*, 2010.

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/police_customs_cooperation/jl0005_hu.htm, 2014. 07. 28.; Grajny: *i. m.*

Az Európai Unió terrorellenes stratégiája, amely megjelenése óta a legfőbb referenciakere-tét jelenti a terrorellenes harc területén megvalósuló uniós fellépésnek, a megelőzés, a védeke-zés, az üldözés és a reagálás négyes pillérére épül.²²⁶ Fontosságukra való tekintettel az aláb-biakban a stratégia pilléreinek főbb pontjait veszem górcső alá.

4.8.1. Megelőzés

A Stratégia első helyen említi meg az internet növekvő szerepét a kommunikációval, a tobor-zással, a pénzgyűjtéssel, a kiképzéssel, a propagandaterjesztéssel és a radikális nézetek elterje-désével kapcsolatosan, hozzátéve, hogy a világháló megkönnyíti a szélsőséges eszmék gyakor-latba történő átültetését. A Stratégia ezalatt nyilvánvalóan azt érti, hogy egyrészt, a világháló által könnyebben „hozzá lehet férni” a militáns eszmékhez, vagyis a szélsőséges ideológiák könnyebben eljutnak az emberekhez, másrészt, a radikálisok könnyebben meg tudják szerezni a merénylet elkövetéséhez szükséges tudást, vagy úgy, hogy tényleges kiképzésen esnek át, vagy a világhálón fellelhető információk segítségével próbálják meg sikeresen végrehajtani a támadást, vagy internetes felületeken keresztül kapnak konkrét utasításokat. Emiatt a Stratégia kiemelt helyen kezeli a közös megközelítések kialakítását a problémás magatartás felderítésére és kezelésére, ideértve elsősorban „az internettel való visszaélést”. A dokumentum kimondja, hogy a közösségi rendfenntartás és a konfliktuszónákban való utazás felügyelete révén lehet fényt deríteni a problémás magatartásra. Ennek visszaszorítására pedig a következőket javasol-ja: a radikalizálódásban szerepet játszó korlátozása; a terrorista kiképzéshez való hozzáférés meggátolása; erős jogi keret kialakítása a kulcsfontosságú környezetekben (például börtönök-ben, a vallási képzést nyújtó helyeken, kegyhelyeken) az uszítás és a toborzás megakadályozá-sára; valamint annak tanulmányozása, hogy a terroristák interneten keresztül történő toborzása milyen módokon akadályozható meg.

A terrorizmus elleni stratégiának a terrorcselekmények megelőzésével összefüggő további lényeges pontjai:

- Kapcsolat kialakítása a civil társadalommal és azokkal a vallási csoportokkal, amelyek elutasítják a terroristák és a szélsőségesek gyűlöletre uszító eszméit. Emellett az Unió-nak törekednie kell arra, hogy megváltoztassa a nemzeti és európai politikákról kiala-kult képet.

²²⁶ „Az EU terrorizmusellenes politikája”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 3. No. 7. (2010). pp. 3.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/-az_eu_terrorizmusellenes_politikaja.pdf, 2014. 07. 31.

- Az uniós politikákat jobban megvilágító média- és kommunikációs stratégia kialakítása.
- A helyes kormányzás, a demokrácia, az oktatás és a gazdasági prosperitás elősegítése a közösségi és tagállami segítségnyújtási programokon keresztül.
- A kultúrák közti párbeszéd fejlesztése az Unión belül és kívül.
- Az ezen kérdések megvitatásához szükséges semleges fogalmi készlet kialakítása.
- Az operatív és technikai munkát lefedő több és az igényekhez jobban hozzáigazított kutatás folytatása, valamint a politikához kapcsolódó tanulmányokra és a társadalmi szempontokra, a tapasztalatok és az elemzések megosztása annak érdekében, hogy tovább mélyüljön e kérdések megértése, és a politikai reagálás kialakulása.
- Segítséget kell nyújtani az Unión kívüli partnereknek a radikalizálódás elleni küzdelemhez, például a harmadik országokkal folytatott együttműködési és segélynyújtási programok és a nemzetközi szervezeteken keresztül végzett munka révén.²²⁷

²²⁷ „Az Európai Unió terrorizmusellenes stratégiája”. *Az Európai Unió Tanácsának hivatalos honlapja*, 2005. november 30. p. 8-9.
<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%2014469%202005%20REV%204>, 2014. 07. 31.; „Az EU terrorizmusellenes politikája”. *i. m.* pp. 4.

4.8.2. Védekezés

A terrorizmus elleni stratégia második, legfontosabbnak ítélt pillére a védekezés, melynek főbb pontjai a következők:

- A kiemelt célpontok védelemének megerősítése oly módon, hogy csökkenteni kell a támadással szembeni sebezhetőséget és az esetleges támadás pusztító hatásait. Az előbbi feladat teljesítése a tagállamok hatáskörébe tartozik, ugyanakkor a határbiztonság fenntartása, valamint a közlekedés és egyéb, határokon átnyúló infrastruktúrák védelme az egymástól való függés miatt hatékony kollektív uniós fellépést igényel.
- A külső határok védelmének megerősítése annak érdekében, hogy megnehezítsük a bizonyítottan terroristáknak és a terroristagyanús személyeknek az EU területére való belépést, illetve az ott folytatott működést. A hatóságoknak többek között az utazók adatainak a rögzítésére és cseréjére használt technológia javításával, valamint a biometrikus adatok személyazonossági és úti okmányokba való bevezetésével kell megkísérelni, hogy növekedjen a határok ellenőrzésének hatékonysága. Mindehhez segítséget nyújtana többek között a Frontex hatékonyságának növelése, valamint a Schengeni Információs Rendszer második generációjának (SIS II) és a Vízuminformációs Rendszer (VIS) életbe léptetése, ugyanis a Frontex, a SIS II és a VIS biztosítanák, hogy a tagállamok hatóságai ne csak hozzáférjenek az információkhoz, hanem meg is tudják osztani azokat egymás között, adott esetben megtagadva a schengeni térségbe való belépést. Ezenfelül a Frontexnek a külső határokra vonatkozó hatékony kockázatelemzés kialakításában is fontos szerep jutna.
- A repülőterek és a kikötők védelmének fokozása, a repülőgépek biztonsági előírásainak szigorítása, továbbá a közúti és vasúti közlekedés biztonságának növelése.
- A kritikus infrastruktúra fizikai és elektronikus támadás elleni védelmének növelése.
- CBRN anyagok, illetve a kézi- és könnyűfegyverek proliferációjának megakadályozása.
- Az uniós és közösségi szintű kutatási tevékenységek legjobb felhasználása.²²⁸

4.8.3. Üldözés

Az üldözés kulcsfontosságú prioritásai a következők:

²²⁸ „Az Európai Unió terrorizmusellenes stratégiája”: *i. m.* p. 10-11.

- A cél a terrorista tervezés gátolása, hálózataiknak, toborzók tevékenységének felbomlasztása, a terroristák finanszírozási csatornáinak és a támadásokhoz használt anyagokhoz való hozzáférés elvágása, továbbá a militánsok igazságszolgáltatás elé állítása, az emberi jogok és a nemzetközi jog tiszteletben tartása mellett.
- Az Unió és a tagállamok közötti operatív bűnüldözési és egyéb információ cseréjének bátorítása, közös veszélyelemzések biztosítása, operatív bűnüldözési együttműködés erősítése.
- A tagállamok jogszabályi rendelkezéseik naprakésszé tétele a terroristák üldözésével és az ellenük folytatott nyomozással kapcsolatosan.
- A terrorizmus elleni küzdelemre szolgáló nemzeti képességek erősítése a nemzeti terrorizmusellenes intézkedések szakértői értékelése során tett ajánlások fényében.
- Az Europol és az Eurojust teljes felhasználása a rendőrségi és bírósági együttműködés megkönnyítése céljából, valamint a Helyzetelemző Központ (SITCEN) veszélyértékeléseinek a terrorizmusellenes politika alakításába való további integrációja.
- Adott esetben a határon átnyúló nyomozáshoz szükséges közös nyomozási csoport(ok) létrehozása.
- A bírósági határozatok kölcsönös elismerésének további fejlesztése, többek között az európai bizonyításfelvételi parancs elfogadásával.
- A meglévő jogszabályok teljes körű végrehajtása és értékelése, valamint a vonatkozó nemzetközi szerződések és egyezmények megerősítése.
- A bűnüldözési információhoz való hozzáférés elvének kialakítása.
- A terroristák fegyverekhez és robbanószerekhez – a házilag készített robbanószerek összetevőitől a CBRN-anyagokig – és az álcát biztosító hamis dokumentumokhoz való hozzáférése, valamint az internet terrorista célokra való felhasználása elleni küzdelem. A cél, hogy megfosszák a terroristákat a támadáshoz közvetlenül (például fegyverek, robbanószerek) vagy közvetve (az észrevétlen utazáshoz és tartózkodáshoz szükséges hamis papírok) használt eszközöktől.
- A terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem, például az elfogadott jogszabályok végrehajtása, a nonprofit szektorral való visszaélés megakadályozására irányuló erőfeszítések és az EU e téren nyújtott általános teljesítményének áttekintése révén.
- Technikai segítségnyújtás a kiemelt harmadik országok képességeinek fejlesztése céljából.²²⁹

²²⁹ *Uo.* p. 12-14.

4.8.4. Reagálás

A terrorista cselekményekre való reagálással kapcsolatban a stratégia az alábbi lényegesebb pontokat fogalmazza meg:

- A határokon átnyúló események bekövetkezésének esetén szükséges az operatív és a további intézkedésekkel kapcsolatos információk gyors megosztása, a média koordinációja és a kölcsönös operatív támogatás. Ezzel kapcsolatosan lényeges az EU válságkoordinációs intézkedéseiről és az ezeket támogató operatív eljárásokról való megállapodás.
- Annak biztosítása, hogy az EU – az európai intézmények, többek között a Bizottság támogatásával – képes legyen szolidaritásban fellépni olyan súlyos vészhelyzetek esetén, amely meghaladja egyetlen tagállam erejét, és az Unió egészére komoly kockázatot jelenthet.
- A közösségi polgári védelmi mechanizmusra vonatkozó jogszabályok módosítása.
- A kockázatértékelés mint olyan eszköz kifejlesztése, amely a támadásra való reakciói képességek fejlesztéséhez információt nyújt.
- A nemzetközi szervezetekkel való együttműködés javítása a terrortámadásokra és egyéb katasztrófákra való reakció terén. Emellett védelmezni és támogatni kell az EU válságkezelési műveletekben részt vevő katonai és polgári eszközöket.
- Technikai segítségnyújtás az EU által kiemelt harmadik országoknak a terrortámadások következményeinek kezelésével kapcsolatban.
- A terrorizmus áldozatainak és családjuknak való segítségnyújtással kapcsolatos legjobb gyakorlat megosztása, valamint megközelítések kialakítása az ilyen segítségnyújtáshoz. A tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy az áldozatok számára megfelelő kárpótlás álljon rendelkezésre.²³⁰

4.9. A terrorizmus elleni harc az „új” Európai Unióban: a Stockholmi Program, a Lisszaboni Szerződés és az EU belbiztonsági, valamint kül- és biztonságpolitikai stratégiája

Hasonlóan az uniós szerződésekhez, illetve az EU külső és belső biztonságának, valamint igazságszolgáltatási rendszerének megszilárdításával kapcsolatos tervezetekhez, a 2009-ben

²³⁰ *Uo.* p. 15-16.

életbe lépett Lisszaboni Szerződés, az ugyanabban az évben megjelentetett Stockholmi Program, a 2015-ös belbiztonsági stratégia és az egy évvel később napvilágot látott kül- és biztonságpolitikai stratégia is csak részben foglalkoznak a terrorizmus elleni küzdelem kérdésével, ugyanakkor a bennük foglaltak közvetve, vagy közvetlenül, de érintik az összeurópai szinten folyó antiterrorista fellépést.

A Stockholmi Program szándéka szerint „ütemtervet biztosít az Európai Unió által a jog érvényesülésén, a szabadságon és a biztonságon alapuló térséggel kapcsolatban 2010 és 2014 között végzett munkához”, nagy vonalakban vázolja az EU fellépéseit.²³¹ Az antiterrorista fellépés kapcsán a terrorizmus elleni stratégiától eltérően a Program nem a védekezésnek, hanem a megelőzésnek tulajdonít döntő jelentőséget, rendkívül nagy hangsúlyt helyezve a radikalizálódás jeleinek, illetve a militáns szélsőségesek jelentette veszélyek korai felismerésére. A Program felhívja a Bizottságot, a Tanácsot és a tagállamokat, hogy dolgozzanak ki olyan mechanizmusokat, fejlesszenek ki olyan kezdeményezéseket, amelyek a radikalizálódás ellen irányulnak az összes kiszolgáltatott társadalmi réteg körében. Ezenfelül szükségesnek tartja, hogy az Európai Bizottság, a tagállamok kormányzati szervei a civil szervezetekkel karöltve olyan stratégiákat dolgozzanak ki, amelyek arra ösztönzik a szélsőségeseket, hogy hagyjanak fel a terrorizmussal.²³²

Ami a Lisszaboni Szerződést illeti, a reformszerződésnek elkeresztelt dokumentum fontos változásokat léptetett életbe, melyek sok más mellett a bel- és igazságügyi együttműködést is érintették, s így közvetve ugyan, de befolyásolják a közösségi keretek között zajló terrorizmus elleni küzdelmet. A belügyi és igazságügyi kooperációt érintő legfontosabb változások között tartják számon egyrészt azt, hogy a Szerződés megszüntette a pilléres rendszert, „egybeolvasztva” az Unió külső és belső dimenzióját, másrészt azt, hogy a tanácsi döntéshozatalban a minősített többséggel történő szavazást kiszélesítette a bel- és igazságügyi együttműködés számos területére, ezzel párhuzamosan az egyhangú döntéshozás rendszerét visszább szorította. Az említett két dokumentum kapcsán fontos megjegyezni, hogy a Stockholmi Program végrehajtásáról szóló cselekvési terv már a Lisszaboni Szerződés által nyújtott új intézményi keretek között igyekszik végrehajtani a Programban felvázoltakat.

A belső biztonság kérdéseivel és az igazságügyi együttműködéssel foglalkozó stratégia mindenekelőtt azt tartaná célszerűnek, hogy minél jobban használjuk ki a már létező eszközö-

²³¹ „A Stockholmi Program”. *Az Európai Unió hivatalos honlapja*, 2010.

http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/jl0034_hu.htm, 2014. 08. 05.; „Az EU terrorizmusellenes politikája”. *i. m.* pp. 3.

²³² „A Stockholmi Program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa”. *EUR-Lex*, 2010. p. 24. [www.eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504\(01\)&from=HU](http://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504(01)&from=HU), 2014. 07. 31.

ket és mechanizmusokat a terrorizmus elleni küzdelem területén. Továbbá a stratégia egyrészt a terrorizmus finanszírozásának nyomon követését hangsúlyozza annak érdekében, hogy minél eredményesebben fel lehessen számolni a terrorszervezeteket és az általuk létrehozott hálózatokat, másrészt a külföldi „dzsihádisták” önkéntesek jelentette fenyegetést érintően a harmadik országokkal való szorosabb jogi együttműködésre ösztönöz, pozitív példaként megemlítve a Törökországgal való kooperációt. Emellett a belső biztonságot érintő stratégia egyrészt külön kitér arra, hogy meg kell akadályozni, hogy vegyi, biológiai, radiológiai és hasadó anyagok terroristák kezébe kerüljenek, másrészt felhívja a figyelmet a kritikus infrastruktúra és a „puha célpontok”, különösen a tömegrendezvények védelmének jelentőségére.²³³

A kül- és biztonságpolitikai stratégia egyszerre több fronton kísérli meg felvenni a harcot a terrorizmussal. Ennek kapcsán egyrészt az eredményesebb információmegosztásra, valamint az olajozottabb hírszerzési együttműködésre ösztönzi a tagállamokat és az EU-s ügynökségeket. A stratégia ezalatt elsősorban azt érti, hogy az EU-s országoknak és ügynökségeknek figyelmeztetniük kellene egymást abban az esetben, amikor az „erőszakos extrémizmussal, terrorista hálózatokkal és a külföldi terrorista harcosokkal” kapcsolatos információkhoz jutnak. A stratégia hozzáteszi, hogy terrorcselekmények elkövetése esetén az ellátásbiztonság, a kritikus infrastruktúra és a számítógépes rendszerek védelmének megerősítésén keresztül az EU támogatni fogja az érintett tagállamokat annak érdekében, hogy enyhítse a támadás során keletkezett károkat. A felsoroltak mellett az Unió a terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatosan el kívánja mélyíteni az ENSZ-el való párbeszédet, továbbá az erőszakba hajló szélsőséges és a terroristák finanszírozása elleni küzdelmet illetően széleskörű partnerséget akar kiépíteni nemcsak a nemzetállamokkal, hanem a regionális szervezetekkel is, továbbfejlesztve az anti-terrorista együttműködést a nyugat-balkáni, az észak-afrikai és a közel-keleti országokkal, valamint Törökországgal. Az Unió nemcsak a biztonsági szférán és a diplomácia világán belül próbál küzdeni a terrorizmus ellen, hanem úgy nevezett „puha” eszközöket is igénybe kíván venni. A „puha” eszközök kapcsán a kül- és biztonságpolitikai stratégia a belbiztonsági stratégiához hasonlóan²³⁴ az oktatásban, a kultúrában, a kommunikációban, a sportban, a fiatalokkal való párbeszédben, valamint a vallások és a kultúrák közti dialógusban látja azt a lehetőséget, aminek segítségével elejét lehetne venni a radikalizációnak. Emellett az Unió a különböző tár-

²³³ „The European Agenda on Security”. *Az Európai Bizottság hivatalos honlapja*, 28 April 2015. p. 14. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/basic-documents/docs/eu_agenda_on_security_en.pdf, 2016. 10. 04. Megjegyzendő, hogy a belbiztonsági stratégia 2015 áprilisának végén látott napvilágot, vagyis alig fél évvel a novemberben végrehajtott párizsi merényletsorozat és több mint egy évvel a 2016. júliusi nizzai és a decemberi berlini terrorcselekmények előtt. A párizsi támadás részben, míg a nizzai és a berlini teljes egészében olyan helyszínen történt, ahol tömegrendezvény volt.

²³⁴ *Uo.* p. 15.

sadalmi szereplőkkel, a civil társadalommal, a magánszektornal és a terrorizmus áldozataival történő partneri kapcsolatok kiszélesítésére is nagyobb hangsúlyt helyezne.²³⁵

Az Európai Terrorizmusellenes Központ. A 2015-ös párizsi terrorcselekmények után számos kritika érte a hírszerzési ügynökségeket azért, mert nem tudták megakadályozni a támadásokat. Egyes tagállamok ugyanakkor mind a mai napig nem szívesen osztják meg a hírszerzési információkat olyan más tagországokkal, amikben nincs bizodalomuk, például azért, mert félnek attól, hogy akarva-akaratlanul az információk kiszivárognak egy harmadik fél számára (esetleg nem védik megfelelően a bizalmas adatokat, vagy szándékosan továbbadják azokat másoknak).²³⁶ Ebből adódóan a tagállamok nem támogatják egy olyan hírszerző központ létrehozását, aminek kötelezően és teljes körűen ki kéne adni a bizalmas információkat. A párizsi merényletek után az „európai CIA” koncepciója helyett az információmegosztás olajozottabbá tételének elképzelése érvényesült, ennek eredményeként hozták létre 2016 januárjában az Europolon belül az EU Terrorizmusellenes Központját (European Counter Terrorism Centre – ECTC), melynek fő feladata egyrészt a megelőzés (az információk hatékonyabb megosztása, megfigyelések, nyomon követések, felderítések), másrészt a reagálás (a nagyobb terrorcselekményekre adott válaszlépések kidolgozása).²³⁷ Az ECTC magában foglalja többek között a pénzügyi hírszerző egységet, az Europolnak a külföldi harcosokkal és a terrorszervezetekkel kapcsolatos adatait tartalmazó adatbázisát, az EU és az USA közös, terroristák pénzügyi tranzakcióit feldolgozó programját, valamint az Europol tűzfegyverek és robbanóanyagok felderítő képességét.²³⁸ A 2015-ös belbiztonsági stratégia is kitér az ECTC (akkor még) jövőbeni létrehozására, és az erre vonatkozó részből azt lehet kiolvasni, hogy a Központ működése egyrészt nem érintené a tagállamoknak a saját nemzetbiztonságuk védelmével kapcsolatos kizárólagos felelősségét, másrészt nem befolyásolná az INTCEN hírszerző és helyzetelemző munkáját

²³⁵ „Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union’s Foreign And Security Policy”. *Az Európai Külügyi Szolgálat hivatalos honlapja*, June 2016. p. 21., p. 43-44. http://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf, 2016. 10. 10.

²³⁶ Mai’a K. Davis Cross: „A European Transgovernmental Intelligence Network and the Role of IntCen”. *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 14. No. 3. (2013). pp. 396.

²³⁷ Az elképzelések szerint az ECTC a központi információs csomópont szerepét fogja betölteni, aminek segítségével a tagállamok hatékonyabbá tudják tenni az információk megosztását és a műveletek irányítását, koordinációját. A Központ feladata egyrészt az lenne, hogy hatékonyabbá tegye a bűnüldöző szervek közötti információcserét, folyamatban lévő nyomozásokról készítsen elemzéseket, megfigyelje, illetve nyomon kövesse a különböző konfliktuszónákban harcoló önkéntesek tevékenységét, továbbá, hogy segítséget nyújtson a terrorizmus finanszírozásával, az interneten történő toborzással, valamint az illegális fegyverkereskedelemmel kapcsolatos ügyek felderítésében. Másrészt az ECTC egy nagyobb terrorcselekmény elkövetése után hozzá kíván járulni a támadásra adott gyors és koordinált válaszlépések kidolgozásához, támogatva a merénylettel kapcsolatos határokon átnyúló nyomozásokat. Lásd: „Europol’s European Counter Terrorism Centre Strengthens the EU’s Response to Terror”. *Europol*, 25 January 2016. <https://www.europol.europa.eu/content/ectc>, 2016. 03. 11.

²³⁸ Kis-Benedek József: „Dzsihádzmus, radikalizmus, terrorizmus”, p. 225.

sem.²³⁹ Mindezek arra engednek következtetni, hogy a Központnak nem lesz jogköre és lehetősége arra, hogy önálló hírszerzési tevékenységet végezzen a terrorizmussal és a szervezett bűnözéssel kapcsolatosan, ily módon rá lesz utalva a tagállamok „jóindulatára”, bízva abban, hogy az EU-s országok a jövőben minél több és értékesebb információkat szolgáltatnak. Az erősen hierarchizált „hírszerzési csúcsszerv” koncepciójának háttérbe szorulása nemcsak az információk hatékonyabb megosztását segítheti elő, hanem annak az irányvonalnak a továbbfejlődését is, ami a hírszerzés világában dolgozó szakemberek közötti kapcsolatépítésre, illetve a szakmai kapcsolatok hálózatának kiépítésére helyezi a hangsúlyt. Ez utóbbi elgondolás első sorban a szakmai tudás (*knowhow*) és a tapasztalatok egymással való megosztását, valamint a képességfejlesztést tartja szem előtt,²⁴⁰ mindezek pedig elősegítik, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok hatékonyabban tudják felvenni a küzdelmet a terrorizmus ellen.

4.10. Konklúzió

A modern terrorizmus által jelentett fenyegetés elleni küzdelmet az Európai Közösség országai egymással, illetve az EK-n kívüli európai (Ausztria, Svájc) és nem európai (USA, Kanada, Ausztrália, Izrael) országokkal létrehozott együttműködések útján (Berni Klub, Bécsi Klub, Quantico Klub, majd később a TREVI) alapozták meg a 70-es években. Kezdetben az érintett európai országok a terrorizmust pusztán belpolitikai problémának tekintették. Ahogy a jelenség egyre veszélyesebb formát öltött – egyrészt azáltal, hogy egyre több európai országban jelent meg és egyre intenzívebbek lettek a támadások, másrészt azért, mert egyre több Európán kívüli fegyveres szervezet, vagy mozgalom tekintette hadszíntérnek a kontinenst („nemzetközi terrorizmus”) –, úgy az Európai Közösség, majd később az Európai Unió tagállamai is egyre nagyobb figyelmet szenteltek az ellene való fellépésnek. Az évtizedek során a tagországok, még ha kis lépésekben is és a változásokra lassan reagálva, de megpróbálták szorosabbra vonni és előmozdítani az integrációt a bel- és igazságügyi együttműködés területén. Egyre több olyan dokumentum látott napvilágot, amely a terrorizmust a biztonságra nézve az egyik legveszélyesebb tényezőnek tüntette fel, és egyre több – közösségi szinten is létrejött – kezdeményezés indult el annak érdekében, hogy megnehezítsék a terrorcselekmények elkövetését. Az elképzelések és a meghozott intézkedések – mintegy evolúciós folyamatként – jórészt egymásra épültek, amit jól szemléltetnek az alábbiak:

²³⁹ „The European Agenda on Security”: *i. m.* p. 13.

²⁴⁰ Az elgondolásról bővebben lásd Cross: *i. m.* pp. 391.

- A TREVI „A terrorizmus és a szervezet bűnözés egyéb válfajai elleni rendőri együttműködés megerősítését célzó akcióterv” című akcióprogramja részben ugyan, de már előrevetítette a Schengeni Együttműködés során megvalósult intézkedéseket.
- Az Amszterdami Szerződés továbbfejlesztette a Maastrichti Szerződés bel- és igazságügyi együttműködésre vonatkozó „K” cikkcsoportját, érintve többek között a terrorizmus kérdéskörét is.
- A 2000-es évek elején több olyan, elsősorban a bevándorláspolitikai és az igazságügyi együttműködés terén hozott döntés született, amelyeket vissza lehet vezetni az 1999-es Tampere I programban megfogalmazott elképzelésekre.
- A 2004-es madridi merényletek után kidolgozott terrorizmus elleni akciótervben és a novemberben kiadott Hágai Programban számos olyan elemet találunk a terrorizmus elleni harccal kapcsolatosan, amelyek visszaköszönnek az egy évvel későbbi terrorellenes stratégiában.

A „fejlődési folyamat” azonban nem volt egyenletes. Megfigyelhető, hogy az Európai Közöség, illetve az Európai Unió antiterrorista fellépésével összefüggően a komolyabb és „látványos” előrelépések mindig valamilyen nagyobb terrorcselekmény után mentek végbe, így volt ez az 1972-es müncheni, a 2001. szeptember 11-én történt amerikai, a 2004-es madridi, a 2005-ös londoni és a 2015-ös párizsi merényletek után, míg a „köztes” időszakokban a terrorizmus elleni küzdelem veszített lendületéből.

Az európai antiterrorista fellépésnek a másik fontos jellemzője az evolúciós jelleg mellett a párhuzamosság. Az Európai Közöség országai ugyanis már a terrorizmus elleni küzdelem kezdeti szakaszában sem a közösségi kereteket vették igénybe, és ez alól a minden addiginál szorosabb kooperációt megvalósító TREVI sem volt kivétel. A párhuzamosságon az Európai Uniót létrehozó és a bel- és igazságügyi együttműködést kiemelt szinten kezelő (harmadik pillér) Maastrichti, valamint a kooperáció terén további, közösségi szinten hozott intézkedéseket előirányzó Amszterdami és Nizzai Szerződés életbe lépése sem változtatott, annak ellenére, hogy már a Maastrichti Szerződés megteremtette a lehetőséget arra, hogy a terror elleni küzdelmet intézményes keretek között kezeljék. Egy ideig úgy tűnt, hogy 2001. szeptember 11-e után jelentősebb elmozdulás fog bekövetkezni a mélyebb integráció felé. Úgy vélem, akkoriban erre azért volt némi esély, mert egyrészt a támadásokat követően számos szupranacionális szinten hozott intézkedést léptettek életbe, másrészt a hatóságok sorra számolták fel a különböző terroristák által működtetett hálózatokat, vagyis nyilvánvalóvá vált, hogy a terrorizmussal, különösen annak vallási indíttatású formájával szembeni küzdelem minél szélesebb, szorosabb és uniós szinten működő fellépést igényel.

Az egységes antiterrorista fellépés lendülete azonban megtört. Vincze szerint ennek legfőbb oka pontosan az, hogy a terrorellenes küzdelem túlnyomórészt kormányközi szinten maradt és nem került át a szorosabb integrációt biztosító uniós szintre, továbbá a tagállamok tulajdonképpen mind a mai napig úgy akarnak hatékony együttműködést létrehozni, hogy közben csak félig-meddig mondanának le a nemzeti szuverenitásuk egyes részeiről, mégpedig anélkül, hogy azt a nehézkes kormányközi egyeztetésekhez képest jóval gördülékenyebb nemzetek feletti logika alá rendelnék.²⁴¹ A tagállamok nyilvánvalóan nem bíznak a mélyebb integrációban: az EU-s országok az általuk értékesnek tartott hírszerzési információkat nem akarják az összes tagállammal megosztani, nem tulajdonítanak nagy jelentőséget „a szónoklatokon túl nem sok mindenre alkalmas” kormányközi egyeztetéseknek, ehelyett sokkal jobban bíznak az egymás között jól bejáratott, szűkebb körű és nem hivatalos kapcsolatrendszerükben, így módon az EU-s országok az antiterrorista kooperáció operatív részét továbbra is EU-s kereteken kívül valósítják meg.²⁴² Emellett a terrorizmus elleni küzdelem hullámszerű jellegét az is magyarázhatja, hogy az EU-s országok viszonylag kevés olyan intézkedést hoztak, amik egyértelműen és kizárólag antiterrorista célzatúak. Az Európai Bizottság ezzel kapcsolatos munkadokumentuma rávilágít arra, hogy „sok olyan mechanizmus és akció, mely a terrorizmus elleni harcra szükséges, egyezik azzal, amire a súlyos, vagy szervezett bűnözés egyéb formáinak kezelésekor van szükség”.²⁴³ Ezek az intézkedések kétséget kizáróan rendkívül fontosak és hasznosak, hiszen nemcsak a terrorizmus, hanem a biztonságot veszélyeztető egyéb tényezők ellen is alkalmazhatók. Ugyanakkor véleményem szerint az, hogy kevés, kimondottan antiterrorista irányultságú átfogó program, illetve koncepció született az elmúlt évtizedekben, megágyazott a terrorizmus elleni küzdelem belső tapasztalható „megkésetttségnek”.²⁴⁴

²⁴¹ Vincze: „Az Európai Unió az «új típusú» terrorizmus kihívásával szemben”, p. 118.

²⁴² *Uo.* p. 125-126. Kis-Benedek József könyvében rámutat arra, hogy a párizsi és a brüsszeli támadások részben azért is lehettek sikeresek, mert a biztonsági szolgálatok gyakran nem osztják meg egymással a terrorizmusban való részvétellel gyanúsítottak listáját. Lásd: Kis-Benedek József: „Dzsihádzmus, radikalizmus, terrorizmus”, p. 160.

²⁴³ A munkadokumentum konkrétan a rendőri, vámügyi és igazságügyi együttműködéssel, a pénzmosás elleni intézkedésekkel, a kommunikációs infrastruktúrák védelméhez szükséges mechanizmusokkal, az egészségvédelmi eljárásokkal és riasztási rendszerekkel, a polgári védelmi mechanizmussal, a hatékony határellenőrzéssel, valamint a helyes kormányzást előmozdító külső programokkal kapcsolatosan említi meg, hogy elsődlegesen nem a terrorizmus elleni küzdelem jegyében lettek kialakítva, ám ennek ellenére ma már jelentős összetevőjét képezik az EU terrorellenes tevékenységének. Lásd: Vincze: „Az Európai Unió az «új típusú» terrorizmus kihívásával szemben”, p. 125-126.

²⁴⁴ Például a terrorizmus elleni stratégiát tekintve felmerül a kérdés, hogy miért kellett 2005 végéig várni vele, hiszen egy ilyen fontos dokumentumnak már a 90-es években, de legkésőbb a 2001. szeptember 11-i támadások után meg kellett volna fogalmazódnia. Mindamellett abban, hogy az Unió terrorizmus elleni fellépése nem elég hatékony minden bizonnyal nemcsak a szorosabb kooperációra való hajlandóság hiánya és a bel- és igazságügyi együttműködés kormányközi jellege játszanak szerepet, hanem az antiterrorista törvények nem megfelelő alkalmazása, valamint a Tanács és a Bizottság közti, a terrorizmus elleni küzdelemben való minél aktívabb részvétellel kapcsolatos intézményi versengés is. Lásd: Grajny: *i. m.*

A terrorizmus elleni 2005-ben megjelent stratégia, a Stockholmi Program, valamint a Lisszaboni Szerződés ezt a „megkésettiséget” és az évtizedek óta jelen levő párhuzamosságot igyekszik kiküszöbölni. A stratégia ezt úgy próbálja elérni, hogy egyesítette és előmozdította azoknak az eszközöknek az alkalmazását és intézkedéseknek a végrehajtását, amelyek hozzájárultak a terrorizmus elleni uniós szintű küzdelemhez.²⁴⁵ A Stockholmi Program jelentősége e téren abban áll, hogy felismerve a párhuzamosság okozta problémákat, több helyen kiemeli, hogy a különböző területeken törekedni kell a szinergiák létrehozására és a párhuzamos munkavégzés elkerülésére. A Lisszaboni Szerződés esetében pedig a bel- és igazságügyi együttműködést is érintő változások megteremtik a lehetőséget az Unió számára ahhoz, hogy egyrészt az egykori harmadik pillérrel összefüggő területeken egyszerűbb legyen a döntéshozatali mechanizmus, másrészt, hogy a korábbiaknál jobban össze lehessen kapcsolni mind a különféle terrorizmusellenes eszközöket, mind a belső és a külső dimenziót.²⁴⁶ Röviden szólva, a fent említett három dokumentum, kiegészülve a belbiztonsági, valamint a kül- és biztonságpolitikai stratégiával elméletileg megteremtik az esélyt arra, hogy az EU országainak antiterrorista fellépése igazán hatékonyá és kiegyensúlyozottá váljon. Ugyanakkor az ezzel kapcsolatos elképzelések csak akkor érnek valamit, ha azokat nemzetek feletti szinten próbálják meg átültetni a gyakorlatba, ellenkező esetben a terrorizmus elleni küzdelem a jövőben a különböző stratégiákban felvázoltak és a Terrorizmusellenes Központ létrehozásának ellenére is lassúságra és nehézkességre lesz ítélve.

A legutóbbi párizsi és a brüsszeli támadások ismét a viták középpontjába állították a terrorizmus elleni közös fellépést és hírszerzést, valamint a terrorizmus elleni központ felállítását. Anélkül, hogy lándzsát törnék pro vagy kontra, három gondolatot mindenképpen szeretnék hozzáfűzni ezekhez a kérdésekhez. Egyrészt mindaddig, amíg az uniós országok egy jelentős részében nem válik el a nemzeti érdekek védelme és a terrorizmus elleni küzdelem, addig valószínűtlen, hogy létrejön egy, a terrorizmus elleni harcot teljes mértékben koordináló és a terror elleni egységes („összeurópai”) fellépésért felelős központ. Másrészt a közös terrorizmus elleni központ létrehozása elsősorban azoknak a tagállamoknak a részéről fogalmazódik meg, amik kevésbé fenyegetettek, márpedig a döntő lökést egy ilyen központ létrehozásához a nagyobb terrorfenyegetettséggel rendelkező tagországok felől jövő támogatás jelentené. Mindazonáltal a kevésbé fenyegetett országok minden bizonnyal alkalmasak lennének egyfajta kísérleti terepnek egy esetleges jövőbeli központ számára. Harmadrészt erősíteni kellene a

²⁴⁵ „Az EU terrorizmusellenes politikája”: *i. m.* pp. 14.

²⁴⁶ *Uo.* pp. 14.; „A stockholmi program végrehajtásáról szóló cselekvési terv”. *EUR-Lex*, 2010. p. 6.
<http://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0171&from=HU>, 2014. 08. 31.

tényleges terrorfenyegetettségre vonatkozó objektív kommunikációt annak érdekében, hogy a közvélemény is támogassa az együttes fellépést.

5. AZ EURÓPAI UNIÓ BELÜLI TERRORIZMUS TÍPUSAI

5.1. A vallási indíttatású terrorizmus felől jövő fenyegetés

Az Európán kívüli, transznacionális kapcsolatokkal rendelkező, nemzetközi terrorizmusként definiált fegyveres erőszak az 1960-as évek végén szivárgott be kontinensünkre a szekuláris nacionalista Palesztin Felszabadítási Szervezet (PFSZ) és a PFSZ ernyőszervezetén kívüli, szintén szekuláris palesztin fegyveres csoportok képében. Bár a palesztin terroristák a gépeltérítések kapcsán váltak hírhedtté, mégis hozzájuk, konkrétan a Fekete Szeptemberhez köthető minden idők egyik legfelkavaróbb terrorcselekménye, az 1972-es müncheni olimpián történt támadás. A Fekete Szeptember a PFSZ-hez és a 70-es évek közepén megjelenő Örmény Titkos Hadsereg Örményország Felszabadításáért (ASALA) nevű terrorszervezethez hasonlóan szekuláris alapokon álló szervezet volt, amit azért fontos kihangsúlyozni, mert a nem vallási indíttatású terrortámadásoktól eltérően a muzulmán vallási fanatikusok merényletei hosszú időn keresztül, egészen a 20. század végéig nem veszélyeztették Európa biztonságát, amikor is az európai társadalom a politikai erőszak addig ismeretlen formájával került szembe.

Kontinensünkön az iszlamista terrorizmus eddig elsősorban a szunnita szélsőségesesség formájában jelentkezett, de emellett számos terrorcselekmény köthető a siita Hezbollahhoz is. A libanoni militáns szervezet 1985 és 1989 között nagyobb részt Franciaországban, kisebb részben pedig Spanyolországban és az Egyesült Királyságban hajtott végre robbantásos merényleteket (több mint egy tucatot),²⁴⁷ továbbá nagy valószínűséggel a 2012. július 18-án a bulgáriai Burgaszban, izraeli turisták ellen elkövetett bombatámadás mögött is a Hezbollah állt.²⁴⁸ A nyolcvanas évek merényletei – egy kivételével²⁴⁹ – az 1975 és 1990 között zajló libanoni polgárháborúban való francia és amerikai szerepvállalással hozhatóak összefüggésbe, míg a burgaszi robbantás egyértelműen Izrael ellen irányult.

A szunnita extrémizmus felől érkező fenyegetés kezdetei a 90-es évek elejére nyúlnak vissza, az általa inspirált terrorista hálózatok, illetve csoportok létrejötte pedig több szakaszra különíthető el. Az 1990-es évek elejére tehető első, úgy nevezett tradicionális szakasz kialakulása nagyban kötődik a 80-as évek Afganisztánjához. A megszálló szovjet csapatok elleni küz-

²⁴⁷ James Phillips: „Hezbollah’s Terrorist Threat to the European Union”. *The Heritage Foundation*, 20 June 2007. <http://www.heritage.org/research/testimony/hezbollahs-terrorist-threat-to-the-european-union>, 2014. 05. 09.

²⁴⁸ David Barnett: „1 year after Burgas: What do we know?”. *The Long War Journal*, 18 July 2013. http://www.longwarjournal.org/threat-matrix/archives/2013/07/1_year_after_burgas_-_what_do.php#, 2014. 05. 08.

²⁴⁹ 1989 márciusában, Londonban sikertelen bombamerényletet követtek el Salman Rushdie író ellen. Lásd: Phillips: *i. m.*

delemben több tízezer muzulmán önkéntes vett részt, többségében algériaiak és egyiptomiak, Afganisztán ily módon a „különböző országokból érkezett ellenállók ideológiájának és fegyveres harcának valódi iskolájává és találkozóhelyévé vált”.²⁵⁰ Az önkéntesek jó része származási országában különböző radikális, saját kormányát is támadó, Nyugat-ellenes iszlamista szervezetnek volt tagja. A militánsok annak ellenére, hogy a szovjetek elleni küzdelmüket az USA is finanszírozta, egyáltalán nem váltak nyugatbaráttá. Az afgán hadszíntéren harci tapasztalatot szerzett külföldi harcosok egy része visszatért saját hazájába az eredeti szervezetéhez, és az ő soraikban harcolt tovább, míg a másik részük egyéb helyszíneken (például Kaszmír, Bosznia, Algéria) folytatott küzdelmet egy totalitárius iszlám állam megteremtéséért.²⁵¹ A veteránok hazatérve igyekeztek megdönteni saját szekuláris kormányaikat, a helyi biztonsági erők pedig mindent megtettek, hogy felszámolják a rendszerellenes csoportokat. Emiatt közülük többen vagy az illegális bevándorlók közé elvegyülve menekültek Európába, vagy – üldöztetésre hivatkozva – politikai menedékjogot kértek és kaptak valamelyik európai országban, majd miután letelepedtek, megkísérelték újjászervezni kommunikációs, pénzügyi, információs és utánpótlási hálózataikat.²⁵² Az egykor Afganisztánban harcoló fegyveresek által életre hívott hálózatok tagjai az évek során kapcsolatot építettek ki egymással, az al-Kaida központi szervezetével, valamint az al-Kaidával kapcsolatban álló Európán kívüli terrorista szervezetekkel.²⁵³ Az Európán belül kiépült, a nyugati sajtó és szakirodalom által dzsihadistának elnevezett, szigorú hierarchia szerint felépülő hálózatok nem támadták a fogadó országot.²⁵⁴ Tevékenységük sokkal inkább a „nemzetközi dzsihad” támogatására összpontosult,²⁵⁵ amelynek lényege abban állt, hogy beavatkoztak a különböző muzulmán országokban, vagy muszlimok lakta országrészekben folyó fegyveres cselekményekbe annak érdekében, hogy destabilizálva a kérdéses országot, illetve régiót átvegyék az irányítást a terület felett.

A második, proliferációsnak nevezett szakasz az 1990-es évek második felére tehető, nagyjából azokra az időkre, amikor az erősödő félben lévő al-Kaida lassan elérte műveleti képességének csúcsát. Az európai országokban tevékenykedő veteránok kapcsolatba léptek a helyi muzulmán közösségek azon tagjaival, akik fogékonyak voltak a Nyugat ellenes harcra. Az újonnan toborzottakat pakisztáni kiképzőtáborokba küldték és felkészítették őket a nyugati ér-

²⁵⁰ Kis-Benedek József: „Észak-afrikai iszlám radikális csoportok tevékenysége Európában”. *Felderítő Szemle*, Vol. 6. No. 1. (2007). pp. 79. <http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2007-1.pdf>, 2016. 12. 21.

²⁵¹ Rostoványi Zsolt: *Az iszlám világ és a Nyugat*. Budapest: Corvina, 2004. p. 140.

²⁵² Kepel: *i. m.* p. 498.

²⁵³ Varga Attila: „Terrorizmus – az iszlám dzsihadista hálózatok”. *Felderítő Szemle*, Vol. 6. No. 1. (2007). pp. 98. <http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2007-1.pdf>, 2016. 12. 21.

²⁵⁴ Lorenzo Vidino: „Radicalization, Linkage and Diversity”. *RAND Corporation*, 2011. p. 1.

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2011/RAND_OP333.pdf, 2014. 05. 20.

²⁵⁵ Varga: *i. m.* pp. 98.

dekeltségek elleni támadásokra. Nemzetközi irányultságú helyi hálózatok alakultak ki, amelyek közt megtalálhatóak voltak mind a külföldi, mind a hazai szélsőségesek.²⁵⁶ A kontinens azonban – az algériai GIA franciaországi merényleteit leszámítva – még mindig nem számított célpontnak, sokkal inkább olyan, Európán kívüli merényletek logisztikai háttérbázisának, mint amilyen a részben Hamburgban előkészített 2001. szeptember 11-i támadás is volt. A New York-i és washingtoni merényletek utáni terrorellenes intézkedések, köztük az afganisztáni beavatkozás és a pénzügyi források elapasztása meggyengítették az al-Kaida központi szervezetét, amely ezek után kénytelen volt „kiszervezni” a merényleteket. Ennek eredményeképp a további akciók megszervezését és végrehajtását a mindinkább elszigetelődő központi vezetés rábízta a velük kapcsolatban álló és nekik hűséget fogadó közép-, dél- és délkelet-ázsiai, észak-afrikai, illetve közel-keleti szervezetekre, bin Ladenék pedig egyre inkább már csak a „közös hivatkozási alapot” jelentették. Európában a terrorizmus elleni küzdelem részeként életbe léptetett fokozott határellenőrzések, kitoloncolások, letartóztatások, valamint a bevándorláspolitikája szigorítása a szélsőséges iszlamista hálózatok felbomlását, illetve decentralizálódását hozta magával.²⁵⁷

2003-ra tehető annak az időszaknak a kezdete („belföldi szakasz”), amikor kontinensünk egyértelműen a militáns iszlám célpontjává vált. A helyi muzulmán közösségek szélsőséges tagjai, kisebb-nagyobb terrorista csoportokat hoztak létre Európában,²⁵⁸ amik viszont több szempontból különböztek a 90-es években kiépült hálózatoktól. Az angolszász szakirodalom által *homegrown*-nak („hazai neveltetésűnek”) elkeresztelt terrorista csoportok, vagy néhány fős sejtek már szinte teljes egészében második vagy harmadik generációs „bevándorló” muzulmánokból, illetve betérőkből álltak, megindult tehát egyfajta önszerveződés az Európában szocializálódott militáns muszlimok körében is. Az erőszakos, autonóm csoportok tagjai annak ellenére, hogy egy globális mozgalom részeseiként definiálták önmagukat, már csak lazán kötődtek külföldi terrorszervezetekhez, így a sejtek önállóan működhettek, és szabadon eldönthették, hogy ki vagy mi ellen intézzenek támadást. Továbbá a *homegrown* csoportokban nem igazán létezett alá-fölrendeltségi viszony, emiatt nem is találunk olyan vezető személyiséget, aki meghatározta volna a stratégiát. Ennek következtében a 2002-2003 környékén alakult csoportok sokkal inkább hasonlítottak a gengszterekből álló utcai bűnbandákhoz, mint az egy évtizeddel korábbi, harci és szervezési tapasztalattal rendelkező afganisztáni veteránok által jól kiépített hálózatokhoz. Fontos megemlíteni, hogy a 2001 végén meginduló afganisztáni és a 2003 márciusában kezdődő iraki háború, valamint az évtizedek óta húzódó palesztin-izraeli

²⁵⁶ *Uo.* pp. 99.

²⁵⁷ *Uo.* pp. 102.

²⁵⁸ *Uo.* pp. 99.

konfliktus tagadhatatlanul fontos szerepet játszottak az európai muzulmán fiatalok radikalizálódásában. Azonban az új évezred elején létrejött militáns csoportok elsősorban a hazai folyamatokra – például a dániai Jyllands-Posten újság által 2005-ben megjelentetett, Mohamed prófétát ábrázoló karikatúrák miatt kirobbant botrányra, valamint egyes európai országok külpolitikájára – összpontosítottak, célpontjaik között pedig az adott európai országon belüli személyek, illetve létesítmények szerepeltek, s nem a kontinens határain kívüliek.²⁵⁹ A *homegrown* sejtekre az egyik legtöbbet emlegetett példa az úgy nevezett Hofstad csoport, amelynek egyik tagja, Mohamed Bújeri 2004. november 2-án Amszterdamban meggyilkolta az iszlámot vehemenssen kritizáló Theo van Gogh holland filmrendezőt. Annak ellenére, hogy ezekben a csoportokban származásukat tekintve keveredtek a Marokkóból, Pakisztánból, Algériából, Tunéziából, Szomáliából, valamint a Karib-térségből származó aktivistáik, a marokkóiak és a pakisztániak felül, míg a közel-keletiek alul voltak reprezentálva.²⁶⁰

Az előbbi felosztást érdemes kiegészíteni Lorenzo Vidino elemzésével, aki szerint 2007 környékén egy újabb, jelenleg is tartó szakasz kezdődött el, ami lényegében az előző fázis részben módosult formája. Mint jeleztem, a vallási szélsőséges *homegrown* csoportok nem függték az Európán kívüli terrorista szervezetektől, nem álltak velük szoros, napi kapcsolatban. Azonban 2006-tól–2007-től kezdve különösen az Egyesült Királyságban, Németországban, Dániában és Svédországban egyre több *homegrown* csoport, illetve egyén keres és létesít kapcsolatot különböző, az al-Kaidához kötődő terrorista szervezettel. Ha sikerül felvenni a kapcsolatot, akkor a szélsőségesek közül sokan pakisztáni táborokban esnek át kiképzésen. Egy részük csatlakozik valamelyik ázsiai, vagy afrikai terrorista szervezethez, másik részük viszont hazautazik abba az európai országba, ahol született, vagy ahol felnőtt, és támadást hajt végre, vagy kísérel meg végrehajtani olyan célpont ellen, amit ő maga választ ki. Erre a leggyakrabban említett példa a 2007-ben, Németországban lebukott Sauerlandi sejtnek elnevezett négyfős csoport, amelynek német állampolgársággal rendelkező szélsőséges muszlim tagjai az üzbeisztáni gyökerű Iszlám Dzsihád Uniója által fenntartott táborban estek át fegyveres kiképzésen, majd hazatérve több, Németországban található célpont, köztük a ramsteini amerikai katonai bázis ellen terveztek merényletet végrehajtani. Újdonságként értékelhető, hogy a korábbiaktól eltérően nem az al-Kaida, vagy valamelyik „fiókszervezete” kereste meg a helyi szélsőséges fiatalokat, hanem fordítva, ők maguk ajánlkoztak fel és kértek segítséget a táma-

²⁵⁹ Vidino: „Radicalization, Linkage and Diversity”, p. 4-5.

²⁶⁰ Olivier Roy: „Islamic Terrorist Radicalization in Europe”. In: *European Islam – Challenges for Society and Public Policy* (szerk. Samir Amghar – Amel Boubekeur – Michael Emerson). Brussels: Center for European Political Studies, 2007. p. 53. <http://www.cerium.ca/IMG/pdf/Roy-IslamicTerroristRadicalisation.pdf>, 2014. 05. 19.

dások végrehajtásához.²⁶¹ Abban viszont hasonlítanak a korábbi szakasz képviselőihez, hogy az Európába visszatérő *homegrown* militánsok megőrizték függetlenségüket, mert nem tagozódtak be a kiképzésüket levezénylő terrorszervezetbe, továbbá az általuk létrehozott csoport sem volt túlságosan centralizált.

A fentebb jelzett szakaszok között természetesen nincs éles időbeli határvonal. Egyrészt, a szovjetellenes harcokban edződött Afganisztánt megjárt veteránok az idők során ugyan „kikoptak”, de a második és a harmadik szakasz képviselői nem tűntek el nyomtalanul az elmúlt 10-15 évben.²⁶² Másrészt Franciaország már 1994 decemberétől kezdve ki van téve az észak-afrikai, főként algériai militáns iszlamisták állandó fenyegetésének.²⁶³ Harmadrészt az első olyan kísérletre, amit a „globális dzsihád” nevében európai területen található célpont ellen akartak végrehajtani csaknem egy évvel a New York-i és washingtoni támadások előtt derült fény, 2000 decemberében, Strasbourgban.²⁶⁴ Azonban a 90-es évek franciaországi merényletei²⁶⁵ és a strasbourgi eset akkoriban kivételnek számítottak, ismertetésüket azért tartottam fontosnak, hogy érzékeltessem, hogy az Európát fenyegető iszlamista terrorizmus különböző „fejlődési” szakaszait nem lehet élesen elválasztani egymástól.

Az elmúlt évek iszlamista támadásai közül többet olyan merényletek követtek el, akik feltehetően nem voltak tagjai semmilyen terrorszervezetnek sem. Azonban a terrorizmus történetében a modernkori magányos merénylet alakja egyáltalán nem szokatlan jelenség, ugyanis a vezető nélküli ellenállás modelljének is nevezett elgondolás az 1970-es évek derekától szerves részét képezi a politikai erőszak különböző válfajainak (szélsőjobbaldali, *single issue*, iszlamista). A módszer lényege, hogy a merényletet végrehajtó személy nem áll kapcsolatban magával a szervezettel és a militáns csoportok „mindössze” a közös ideológiai platformot szolgáltatják, ám az akciókat egyszemélyes, vagy legfeljebb néhány fős kis sejtek hatják végre. Az

²⁶¹ Vidino: „Radicalization, Linkage and Diversity”, p. 8.

²⁶² *Uo.* p. 6.

²⁶³ 1994 decembere és 1996 tavasza között az algériai Fegyveres Iszlám Csoport (GIA) több bombatámadást hajtott végre, illetve kísérelt meg végrehajtani Párizsban és más francia nagyvárosban azért, hogy elrettentse Franciát attól, hogy beavatkozzon az iszlamista felkelők és a szekuláris hatalom közt 1992 és 1997 között zajló polgárháborúba. A GIA a merényleteinek végrehajtásához felhasználta a franciaországi muszlim közösségek vele szimpatizáló, algériai származású fiataljait. Lásd: Jonathan Masters: „Al-Qaeda in the Islamic Maghreb”. *Council on Foreign Relations*, 8 January 2014. <http://www.cfr.org/north-africa/al-qaeda-islamic-maghreb-aqim/p12717>, 2014. 05. 12. Sem a GIA, sem pedig a GIA utódszervezeteinek tekinthető Szalafista Csoport az Imáért és a Harcért (GSPC), valamint az Al-Kaida az Iszlám Magreb Földjén nem hagyott fel Franciaországot, illetve a francia állampolgárok elleni merénylettekkel, ugyanakkor az 1995-ös bombatámadások szoros összefüggésben voltak az algériai eseményekkel, míg a későbbi akcióknál már tetten érhető bin Laden „az egész világra kiterjedő dzsiháddal” kapcsolatos ideológiája.

²⁶⁴ A merényletek a strasbourgi karácsonyi vásáron terveztek bombát robbantani, de a rendőrség megghiúsította az akciót. A négy gyanúsított a GIA-hoz, illetve a GSPC-hez tartozó algériaiak voltak. Lásd: Petter Nesser: „Chronology of Jihadism in Western Europe 1994-2007: Planned, Prepared, and Executed Terrorist Attacks”. *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 31. No. 10. (2008). pp. 929-930.

http://www.ps.au.dk/fileadmin/site_files/filer_statskundskab/subsites/cir/pdf-filer/chronology.pdf, 2014. 05. 12.

²⁶⁵ Mindamellert a GIA merényleteiben már tetten érhető volt a halálos áldozatok maximalizálásának szándéka.

iszlamisztáknál a „magányos farkas”²⁶⁶ merényletek ideológiai megalapozásában nagy szerepe volt a 2005. július 7-i londoni öngyilkos robbantások értelmi szerzőjének és az al-Kaida fontos stratégiai gondolkodójának tartott Abu Muszab asz-Szurinak. 2005. január elején az interneten megjelent „Felhívás a világméretű iszlám ellenállásra” című könyvének központi eleme az a teória, hogy a „dzsihádisták” mozgalmak támadásait úgy kellene végrehajtani – mind a „közeleli ellenség” (a helyi rezsim), mind a „távoli ellenség” (USA, India, Izrael stb.) ellen –, hogy ne legyen szükség szervezeti háttérre.²⁶⁷ Az „egyéni dzsihád” elgondolását több fontos pozícióban lévő terrorista is magáévá tette, ezáltal Szuri gondolatait nemcsak a jemeni Al-Kaida az Arab Fél-szigeten és annak kiadványa, az Inspire magazin propagálta, hanem az al-Kaida médiacsatornája, az asz-Szahab, valamint Adam Gadahn, a militáns iszlámizmus amerikai szócsöve is.²⁶⁸

²⁶⁶ A „magányos farkas” típusú merényletek meghatározása kapcsán abban egyetértenek a szakértők, hogy csak az a személy tekinthető „magányos farkasnak”, aki ön maga, minden külső segítség nélkül tervezi meg és hatja végre a támadást, nem áll senkinek és semminek az irányítása alatt (állami szervnek sem), valamint nem tagja semmilyen terrorszervezetnek sem. Ugyanakkor a tekintetben már megoszlanak a vélemények, hogy „magányos farkasnak” lehet-e tekinteni azt a személyt, aki kapcsolatban áll szélsőséges szervezetekkel, vagy más szélsőséges egyénnel, ugyanis a kutatóknak egy része amellelt foglal állást, hogy azok a támadók is „magányos farkasnak” tekinthetők, akik ugyan mindenféle külső irányítás nélkül hajtják végre a merényletet, de ettől függetlenül korábban már felvették a kapcsolatot valamilyen szélsőséges szerveződéssel. A magányos merényletekkel kapcsolatos definíciókhoz lásd például Petter Nesser: „Single Actor Terrorism: Scope, Characteristics and Explanations”. *Perspectives on Terrorism*, Vol. 6. No. 6. (2012).

<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/231/html>; „The threat from solo terrorism and lone wolf terrorism”. *PET, Center for Terroranalyse*, 5 April 2011. p. 2-3. https://www.pet.dk/English/~media/Engelsk/the_threat_from_solo_terrorism_and_lone_wolf_terrorism_-_engelsk_version_pdf.ashx; Fred Burton – Scott Steward: „The 'Lone Wolf' Disconnect”. *Stratfor*, 30 January 2008. http://www.stratfor.com/weekly/lone_wolf_disconnect; Ramón Spaaij: *Understanding Lone Wolf Terrorism: Global Patterns, Motivation and Prevention*. New York: Springer, 2012. p. 16.; Edwin Bakker – Beatrice de Graaf: „Preventing Lone Wolf Terrorism: some CT Approaches Addressed”. *Perspectives on Terrorism*, Vol. 5. No. 5-6. (2011). <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/preventing-lone-wolf/html>; Raffaello Pantucci: „A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists”. *International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence*, London, March 2011. p. 25. http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/10/1302002992ICSRPaper_ATypologyofLoneWolves_Pantucci.pdf, 2013. 08. 01.

²⁶⁷ David Samuels: „The New Mastermind of Jihad”. *The Wall Street Journal*, 6 April 2012. <http://online.wsj.com/article/SB10001424052702303299604577323750859163544.html>; Murad Batal al-Shishani: „Syria's Surprising Release of Jihadi Strategist Abu Mus'ab al-Suri”. *The Jamestown Foundation*, 10 February 2012. [http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=38995&tx_ttnews\[backPid\]=26&cHash=3489cecf6e26bcf1945083c0eb3d5d6](http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews[tt_news]=38995&tx_ttnews[backPid]=26&cHash=3489cecf6e26bcf1945083c0eb3d5d6), 2014. 05. 10.

²⁶⁸ Petter Nesser: „Individual Jihadist Operations in Europe: Patterns and Challenges”. *CTC Sentinel*, 18 January 2012. <http://www.ctc.usma.edu/posts/individual-jihadist-operations-in-europe-patterns-and-challenges>, 2014. 05. 19.; Scott Steward: „Cutting Through The Lone Wolf Hype”. *Stratfor*, 22 September 2011. <http://www.stratfor.com/weekly/20110921-cutting-through-lone-wolf-hype>, 2014. 05. 04. A vallási indíttatású magányos merényletekhez sorolják többek között Arid Ukát és Mohamed Merahot is. 2011. március 2-án a frankfurti repülőtérén dolgozó, koszovói albán származású Arid Uka megölt két Afganisztánba induló amerikai katonát, míg Mohamed Merah 2012 márciusában Toulouse és a közeli Montauban településén katonákat és civileket, köztük gyerekeket gyilkolt meg. Merahval kapcsolatosan – aki korábban többször is járt Afganisztánban – nem lehet biztosan tudni, hogy egyedül dolgozott-e, vagy kívülről segítették őt. Merah gyilkosságait a franciák terrorcselekményekként tartják számon (lásd: TE-SAT 2013. p. 17.), míg Uka támadását Németország nem tekintette terrorcselekménynek (lásd: TE-SAT 2012. p. 8.). Arid Ukához lásd még: Horváth L. Attila: *i. m.* p. 45-46.

5.1.1. Az erőszakos cselekmények társadalmi és ideológiai háttere, valamint a radikalizáció helyszínei és eszközei

Az első vendégmunkások a muzulmán, különösen az észak-afrikai országokból az 1960-as években érkeztek Európába, ugyanis a nyugat-európai országoknak a kialakult munkaerőhiány miatt szükségük volt a vendégmunkásokra.²⁶⁹ Azonban az 1973. októberi arab-izraeli háború után elszabadult olajárak által okozott hatalmas infláció és munkanélküliség Nyugat-Európában is éreztették hatásukat, a válság pedig elsősorban az ott dolgozó képzetlen külföldi munkaerőt sújtotta. Az európai országok ezután a vendégmunka visszaszorítására törekedtek, azt remélve, hogy csökken a munkanélküliség, de a vendégmunkások többsége nem tért haza, mert nem akartak visszatérni a politikailag és gazdaságilag instabil származási országukba. Az 1980-as években a bevándorlók újabb hulláma érkezett Európába, az akkor érkező, elsősorban gazdasági menekültek között viszont már megtalálhatóak voltak a szélsőséges politikai irányzatok képviselői is.²⁷⁰ Az első generációs bevándorlók közül sokan nem tudtak teljesen beilleszkedni a fogadó országba, ám az integráció hiánya és az ebből fakadó radikalizáció sokkal inkább az utánuk következő nemzedékeknél vált igazán láthatóvá, melynek okát részben a befogadás hiányában,²⁷¹ részben a muszlim közösségek munkaképes tagjainak nem megfelelő képzettségében,²⁷² részben pedig a nem megfelelő nyelvtudásban²⁷³ kell keresni. A bevándorlók gyermekeinek, vagyis a második nemzedéknek jelentős szerepe volt és van az európai muszlimok radikalizációjában, mert „a második generációnál jelentkező beilleszkedési kísérletek kudarca könnyen visszaüt a harmadik, negyedik generációra”.²⁷⁴ A szélsőséges nézetek nemcsak a tanulatlan, munkanélküli, rossz körülmények között élőket (például Mohamed Merahot, a toulouse-i merényletet) fertőzték meg, hanem a felsőfokú végzettséggel rendelkező, fel-törekvő húszas-harmincas éveikben járó muszlimokat is: Theo van Gogh gyilkosa, Mohamed Bújeri, valamint a 2005. július 7-i londoni merényletek négy elkövetője közül hárman főiskolai vagy egyetemi tanulmányokat folytattak. Utóbbiaknál a szociális nyomor nem játszott szerepet, de az elidegenedés, a többségi társadalomtól való elfordulás és az iszlám radikalizmus felé fordulás viszont igen. Ők lélekben nemcsak az európai szokásokkal nem tudtak azonosul-

²⁶⁹ Kis-Benedek József: „Észak-afrikai iszlám radikális csoportok tevékenysége Európában”, pp. 78.

²⁷⁰ Kepel: *i. m.* p. 327.; Kis-Benedek József: „Észak-afrikai iszlám radikális csoportok tevékenysége Európában”, pp. 78.

²⁷¹ Rostoványi: „Európai (euro-)iszlám vagy iszlám Európában”, p. 31-32.

²⁷² Adèle Bigot: „Islamic Radicalization in France”. *International Institute for Counter-Terrorism*, 2013. p. 17. <https://www.ict.org.il/Article/727/Islamic-Radicalization-in-France>, 2015. 11. 08.

²⁷³ Rostoványi Zsolt: „A németországi muszlim közösségek”. In: *Az iszlám Európában* (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. p. 302.

²⁷⁴ Szűcs Anita: „Szabadság, egyenlőség, testvériség» és a rasszizmus: muszlimok Franciaországban”. In: *Az iszlám Európában* (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. p. 256.

ni, hanem már a szüleik kultúrájával sem, ami identitásválsághoz, pszichés zavarokhoz vezetett. Rostoványi Timothy Garton Ash brit történésznek a holland filmrendező megölésével kapcsolatos megállapítását idézi, miszerint a Bújerihez hasonló talajt vesztett, instabil személyiségek „már sehol sem érzik jól magukat: sem Európában, ahol élnek, sem abban az országban, ahonnan a szüleik jöttek”.²⁷⁵ A társadalmi háttérrel szólva, Olivier Roy francia iszlámkutató azt hangsúlyozza, hogy a Nyugaton élő radikális muszlimok ugyanabból a közegből jöttek, mint a 70-es–80-as évek szélsőbaloldali aktivistái. Évtizedekkel korábban ezek a fiatalok nagy valószínűséggel a különböző marxista-leninista szervezetekhez csatlakoztak volna, azonban ma már a marxisták nem tudják megszólítani sem a lerobbant lakótelepeken, illetve a szlömösödő belvárosi kerületekben élőket, sem pedig a társadalomtól elforduló iskolázott középosztálybelieket, míg az iszlamisták igen; Roy úgy véli, hogy ezáltal napjainkban az iszlamista hitszónokok helyettesítik az egykori szélsőbaloldali militánsokat.²⁷⁶

A magukat kívülállóknak tekintőkhöz pedig hamar utat találnak a szélsőséges nézetek. Ezek a nézetek gyakran szorosan kapcsolódnak a „dzsihadista szalafizmus”, vagy „globalizált dzsihad” néven elterjedt ideológiához, amely az iszlamisációt erőszakkal, nem ritkán terrorista módszerekkel, a dzsihad terminológiáját felhasználva kívánja végrehajtani.²⁷⁷ Az irányzat a nem muszlimokkal és az iszlám más leágazásaival szemben is intoleráns, hívei egy olyan „iszlám emirátust” akarnak létrehozni, ahol a világi törvények helyett a saría uralkodik, és számukra mindenki ellenségnek számít, aki nem az általuk elképzelt igaz iszlám értékeket követi.²⁷⁸ Tény, hogy a szalafizmuson belül több irányzat is létezik, de a szalafizmus általában véve a bezárkózásra és a nem muszlimoktól, illetve az iszlám más, a szalafisták által el nem fogadott irányzataitól való elszigetelődésre próbálja rávenni a híveit. Az európai muszlimok esetében mindez az integrációval, a beilleszkedéssel ellentétes folyamatokat indíthat el, hiszen a szalafizmus tagadja többek között magát a demokratikus berendezkedést is. Ennek ellenére a szalafistáknak csak nagyon kis hányada szimpatizál a terrorizmussal, azonban az elszigetelődésen, a megbélyegzésen és az elutasításon alapuló nézetek kitűnő táptalajt biztosítanak a későbbi terrorista cselekményeknek. A fiatalok miután bekerültek a szalafista közösségbe, kiválasztottként tekintenek magukra, ily módon menedéket lelnek egy számukra világos, érthető,

²⁷⁵ Rostoványi: „Európai (euro-)iszlám vagy iszlám Európában”, p. 54.

²⁷⁶ Olivier Roy: *Globalised Islam*. London: Hurst & Company, 2004. p. 45-46., p. 324.

²⁷⁷ Rostoványi Zsolt: „A «totalizáló iszlámtól» a «szekularizált iszlámig». Az iszlám civilizáció a retradicionális és modernizáció kettős szorításában”. In: *Iszlám és modernizáció a Közel-Keleten* (szerk. Csicsmann László). Budapest: Aula, 2010. p. 72.

²⁷⁸ Béres János: „Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei”. *Doktori (PhD) értekezés*, Budapest: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, 2008. p. 31. http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2008/beres_janos.pdf, 2014. 05. 10.

ugyanakkor leegyszerűsített világképpel rendelkező ideológiában, és a csoporthoz való tartozás érzése később minden mást felülír.

Bizonyos szalafista közösségek szerepe megkerülhetetlen az európai terrorfenyegetettség tárgyalása kapcsán. A kontinensen több olyan szalafisták irányítása alatt lévő mecset, vagy „kulturális intézet” működött és működik mai is, amely több szálon kötődik az iszlamista politikai erőszakhoz, legyen szó akár az al-Kaidához köthető szervezetek pénzügyi támogatásáról, vagy az önkéntesek toborzásáról, akiket aztán belföldi terrorcselekmény elkövetésére buzdítanak, vagy elküldik őket harcolni háborús övezetbe. Ilyen volt a londoni Finsbury Parkban lévő mecset, a hamburgi al-Kudsz (Taiba) mecset, ahol a 2001. szeptember 11-i merényleteket végrehajtó terroristák is sokszor megfordultak, a milánói Iszlám Kulturális Intézet (vagy más néven a Jenner sugárúti mecset), a szintén milánói Quaranta utcai mecset, valamint a németországi Neu-Ulm-ban található Multikulturhaus.²⁷⁹ A mecsetek, illetve az ott prédikáló karizmatikus imámok játszották sokáig a legfontosabb szerepet a szélsőségesek toborzásában, azonban az elmúlt évtizedben a mecsetek jelentősége csökkent. A militáns iszlamisták toborzása a mecsetekben végrehajtott gyakori rendőrségi razziák miatt részben áttevődött a börtönökre, ahol a vallási szélsőségesek támaszt tudnak nyújtani a kiszolgáltatott helyzetben lévő raboknak.²⁸⁰ A rabok közül sokan a militáns eszmék foglyaivá válnak, szabadulásuk után pedig kapcsolatot létesítenek a börtönön kívüli szélsőségesekkel is. Az International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence kutatóintézet tanulmánya rávilágít arra, hogy az Iszlám Állam aktivistái intenzív toborzó munkát végeznek az európai börtönökben. A felkelő szervezet számára ideálisnak számítanak azok a talajt vesztett, kiszolgáltatott helyzetben lévő európai, muszlim gyökerekkel rendelkező fiatalok, akik bűnöző múlttal rendelkeznek. Az Iszlám Állam ezáltal egyrészt fel tudja használni az újonnan toborzottak alvilági kapcsolatrendszerét, másrészt bűnözői múltjukból adódóan az újoncokat könnyebb rávenni arra, hogy bűncselekményeket kövessenek el. A jövőkép nélküli beszervezettek pedig úgy érzik, hogy egyrészt végre tartoznak valahova, másrészt megváltást nyerhetnek korábbi bűneikért, valamint visszavághatnak az államnak, „a rendszernek” az őket ért vélt vagy valós sérelmekért.²⁸¹

²⁷⁹ Vidino: „Radicalization, Linkage and Diversity”, p. 21.

²⁸⁰ A börtönöknek a radikalizációban betöltött fontos szerepét az Uniónak a belső biztonságról és az igazságügyi együttműködésről szóló stratégiája is kihangsúlyozza. Lásd: „The European Agenda on Security”: i. m. p. 16.

²⁸¹ A témáról bővebben: Rajan Basra – Peter R. Neumann – Claudia Brunner: „Criminal Pasts, Terrorist Futures: European Jihadists and the New Crime-Terror Nexus”. *International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence*, 2016. <http://icsr.info/wp-content/uploads/2016/10/ICSR-Report-Criminal-Pasts-Terrorist-Futures-European-Jihadists-and-the-New-Crime-Terror-Nexus.pdf>, 2016. 11. 12. Alain Grignard, a belgiumi terrorelhárítás tisztje egy interjúban „iszlamizált radikálisoknak” hívta a bűnözői múlttal rendelkező beszervezett szélsőségeket. Lásd: Lizzie Dearden: „Isis recruiting violent criminals and gang members across Europe in dangerous new 'crime-terror nexus'”. *The Independent*, 10 October 2016.

A radikálisok az egyetemekre is kiterjesztették propaganda tevékenységüket. James Brandon, biztonságpolitikai szakértő cikke rávilágít arra, hogy az Egyesült Királyságban lévő egyetemeknek már a 90-es évektől kezdve jelentős szerepük van mind a szélsőséges ideológia terjesztésében, mind a toborzásban.²⁸² A börtönökkel és az egyetemekkel kapcsolatosan láthatjuk, hogy a toborzás fő szereplői már nem elsősorban az imámok, hanem maguk az aktivisták. A legkönnyebben mégis az interneten keresztül lehet eljutni a követőkhöz, az internet ugyanis egyszerre funkcionál a radikalizáció forrásaként és eszközeként. Számos merénylő az uszító hangvételű videókon keresztül ismerkedett meg a szélsőséges nézetekkel, a közösségi oldalakat használta a többi radikálissal való kapcsolattartásra és a különböző weboldalakon talált információk alapján próbált meg bombát összeállítani, vagy beszerezni az ehhez szükséges alkatrészeket.

5.1.2. „Nemzetközi dzsihad” európai részvétellel

A TE-SAT kiadványokban világosan nyomon lehet követni azt, hogy a világnak melyik szeglete szolgál a „hitetlenek elleni globális dzsihad” éppen aktuális színteréül. A folyamat három évtizeddel ezelőtt Afganisztánban kezdődött, majd a 90-es években rövid ideig Boszniában folytatódott, a 2000-es években ismét Afganisztán következett, majd pedig Irak. Ezekben az időkben Európából elsősorban az észak-iraki kurdisztáni régióba, a független Kurdisztánt valóslási alapokon létrehozni próbáló és az al-Kaidával kapcsolatban álló Anszar-al Iszlám (vagy más néven Anszar al-Szunna) terrorista szervezet sorai közé toboroztak fegyvereseket, de az évtized során számos európai önkéntes harcolt kasmíri és csecsenföldi ellenállók között, s az Afrika északi-északnyugati részén működő Al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjén szervezet is tárt karokkal fogadta az Európából érkező önkénteseket. Bár az amerikai kivonulást követően Irak szerepét napjainkban elsősorban Szíria tölti be, az afgán-pakisztáni határvidéknek sokáig kiemelkedő szerep jutott a külföldi önkéntes „dzsihadistákat” illetően, ugyanis a hatóságok számára nehezen ellenőrizhető, 6-7000 méteres hegyekkel szabdalts területnek kettős funkciója volt. Egyrészt kitűnő kiképzési terepnek, másrészt „elosztópontnak” számított, mert a kiképzés után az önként jelentkezők eldönthették, hogy hazatérnek Európába, esetleg ott maradnak harcolni a felkelőkkel a pakisztáni, vagy az afgán kormány ellen, vagy átmennek egy másik or-

<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/isis-recruiting-violent-criminals-gang-members-drugs-europe-new-crime-terror-nexus-report-drugs-a7352271.html>, 2016. 11. 14.

²⁸² James Brandon: „British Universities Continue to Breed Extremists”. *CTC Sentinel*, 1 January 2011. <http://www.ctc.usma.edu/posts/british-universities-continue-to-breed-extremists>, 2016. 12. 04.

szágba, és csatlakoznak az ottani iszlamista fegyveresekhez.²⁸³ A legnagyobb veszélyt a hazatérő önkéntesek jelentik, ők ugyanis nemcsak azért számítanak biztonsági kockázatnak, mert harci tapasztalatukat felhasználva merényletet követhetnek el hazájukban, hanem mert rajtuk keresztül az Iszlám Állam, az al-Kaida, vagy a hozzá közel álló üzbég, pakisztáni, szíriai, vagy szomáliai vallási fanatikus csoportok is könnyebben meg tudják szólítani az európai radikális muszlimokat.²⁸⁴ Kis-Benedek József, a Nemzeti Közszerolálati Egyetem címzetes egyetemi tanára arra hívja fel a figyelmet, hogy napjainkban a „dzsihádistá” önkéntesek már nem a politikai vagy a vallási radikalizáció miatt mennek külföldre harcolni, hanem sokkal inkább a közvetlen környezetükben jelentkező napi kihívások elöl menekülnek. Ők a globalizáció veszteségeinek tekinthetők, úgy érzik, hogy a társadalom kizárja őket és nem tartoznak sehova, családjuktól is elidegenedtek, sokan közülük pedig kisebb bűncselekményeket is elkövettek. Azonban a „dzsihádistá” önkéntesek között nemcsak lecsúszott, vagy lecsúszófélben lévő, iskolázatlan fiatalok vannak, hanem olyanok is, akik rendezett anyagi körülmények között nőttek fel és főiskolai végzettséggel rendelkeznek. Az önkéntesek számára a harc értelmet ad, levezetve egyúttal a dühüket – sokuk az ismerősök, szomszédok, rokonok rábeszélésének engedve döntenek az utazás mellett –, azonban az iszlámmal kapcsolatos ismeretük meglehetősen felszínes és hiányos. Vagyis az önkéntes harcosok között nemcsak olyanokat találunk, akik a munkanélküliséget akarják maguk mögött hagyni, hanem olyan személyeket is, akik egész egyszerűen kalandvágók, vagy pszichopáták, vagy esetleg a börtönt akarják elkerülni. Röviden: az önkéntesek elsősorban személyes okok miatt utaznak külföldre harcolni és kevésbé politikai vagy vallási indíttatásból.²⁸⁵ Megjegyzendő, hogy az EU-n belüli radikális muzulmánok alkotta terrorista sejtek etnikai eredete eltérő. Az Egyesült Királyságban létrejött iszlamista szélsőséges tömörülések résztvevői többnyire pakisztáni vagy kelet-afrikai, míg a francia, belga, holland vallási indíttatású terrorista csoportok tagjai túlnyomórészt észak-afrikai származásúak.²⁸⁶

A Szíriában és Irakban harcoló európai önkéntesek számát nem lehet pontosan megbecsülni. A The Soufan Group kutatóintézet 2015 decemberében megjelent tanulmánya szerint egész Európából több mint 6000 önkéntes ment harcolni Szíriába és Irakba,²⁸⁷ ebből több mint 5000-

²⁸³ Napjainkban Szíria az afgán-pakisztáni határvidékhez hasonlóan egyszerre tekinthető a „dzsihádistá” hadszínterének és terroristák számára kiképzőhelynek.

²⁸⁴ F. W. Horst: „Salafist Jihadism in Germany”. *International Institute for Counter-Terrorism*, 12 January 2011. <https://www.ict.org.il/Article.aspx?ID=729>, 2015. 12. 20.

²⁸⁵ Dr. habil. Kis-Benedek József: „Dzsihádistizmus Európában”. *Szakmai Szemle*, Vol. 12. No. 3. (2016). pp. 44-46. http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2016_3_szam.pdf, 2016. 12. 22.

²⁸⁶ *Uo.* pp. 48.

²⁸⁷ „Foreign Fighters – An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq”. *The Soufan Group*. December 2015. p. 7-10. <http://soufangroup.com/wp->

en EU-s országokból származnak. Ugyanakkor a tanulmány azt is hozzáteszi, hogy ennek a több mint 5000 „dzsihádistának” majdnem a háromnegyedét (körülbelül 3700 főt) mindössze négy EU-s tagállam „adja”: Franciaország, az Egyesült Királyság, Németország és Belgium.²⁸⁸

Alex P. Schmid, a bécsi Terrorism Research Initiative kutatóintézet igazgatója tanulmányában arra mutat rá, hogy az önkéntesek közül az Európába való visszatérés során többen a saját útlevelüket használják, néhányan viszont hamisított útlevéllel, vagy lopott személyazonossági igazolvánnyal próbálkoznak, de vannak olyanok is, akik papírok nélkül kelnek útra – elvegyülve a menedékkérők és az illegális migránsok közé. Ez utóbbiak száma viszont kicsi: a több százezernyi menekült közül a hatóságok eddig mindössze csak néhány tucatnyi gyanúsítottat hoztak összefüggésbe a terrorizmussal. De tény, hogy a menekültekkel és az illegális migránsokkal együtt megpróbálnak olyan vallási fanatikusok is bejutni Európába, különösen a schengeni övezetbe, akik nem visszatérő önkéntesek, vagyis nem valamelyik európai (uniós) ország állampolgárai, hanem olyan szíriai és iraki radikálisok, akiket valamelyik iszlamista felkelőszervezet (például az Iszlám Állam) küldött Európába azért, hogy merényletet kövessenek el.²⁸⁹ Ezeknek a száma viszont még a hazatérő európai önkéntesekénél is alacsonyabb. Schmid hollandiai, egyesült királyságbeli és amerikai adatokra hivatkozva hozzáteszi, hogy a korábbi menekülthullámokkal kapcsolatos tapasztalatok is azt mutatják, hogy nagyon alacsony azoknak a terroristáknak a száma, akik menekültnek álcázva próbálnak bejutni Európába.²⁹⁰

Böröcz Miklós, a Terrorelhárítási Központ Tudományos Tanácsának elnöke tanulmányában kifejti, hogy bár léteznek kapcsolódási pontok a terrorszervezetek és az illegális migráció között, de a terrorszervezetek legtöbbször saját csatornákat használnak arra, hogy eljuttassanak személyeket a célországokba.²⁹¹ Ha a terrorszervezetek illegális úton akarják Európába, az USA-ba, vagy Kanadába bejuttatni az emberüket, akkor egy csomó nehézséggel kell szembenézniük, többek között a művelet anyagi költségeivel és a lebukás veszélyével, ezért a terroristaszervezetek szempontjából a merényletek végrehajtására az olyan személyek a legalkalmasabbak, akik a célország állampolgárai, bevándorló szülőkkel, nagyszülőkkel rendelkeznek,

content/uploads/2015/12/TSG_ForeignFightersUpdate3.pdf, 2016. 09. 22. A The Soufan Group adatai jórészt ENSZ jelentéseken és kormányzati becsléseken alapszanak. Lásd: *Uo.* p. 5. Az Európából érkező, Szíriában és Irakban harcoló önkéntes „dzsihádisták” számát illetően a TE-SAT 2016 is hasonló megállapításra jut. Lásd: TE-SAT 2016. p. 27.

²⁸⁸ *Uo.* p. 12.

²⁸⁹ A 2015. novemberi párizsi merénylet elkövetői közül ketten, akik feltehetően irakiak voltak, hamis szíriai útlevéllel rendelkeztek.

²⁹⁰ Alex P. Schmid: „Links between Terrorism and Migration: an Exploration”. *International Centre for Counter-Terrorism*, May 2016. p. 43-46. <https://www.icct.nl/wp-content/uploads/2016/05/Alex-P.-Schmid-Links-between-Terrorism-and-Migration.pdf>, 2016. 09. 21.

²⁹¹ Böröcz: „Az illegális migráció és a terrorizmus közti összefüggések vizsgálata”, pp. 3-4.

alacsonyan képzettek, anyagilag kiszolgáltatottak és a társadalom peremén élnek.²⁹² Böröcz továbbá rávilágít arra is, hogy az illegális bevándorlás sokkal nagyobb hatással van a szervezett bűnözésre, mint a terrorizmusra, ugyanis a tapasztalatok azt mutatják, hogy a vallási indítatású terrorizmus nem elsősorban a menedékkérőkön, vagy az illegális bevándorlókon keresztül fenyegeti Európát, hanem sokkal inkább az Európában legálisan tartózkodó radikalizálódott egyénekeken keresztül. A nyugati országokban végrehajtott terrorcselekmények túlnyomó részét nem illegális bevándorlók követték el, hanem a nyugati országok bevándorló felmenőkkel rendelkező állampolgárai, vagy olyan legális bevándorlók, akik vallási fanatikusok voltak.²⁹³ Alex P. Schmid és Böröcz Miklós álláspontját támasztja alá a TE-SAT 2016 jelentés is, miszerint nincs arra konkrét bizonyíték, hogy a terrorszervezetek rendszeresen, állandó jelleggel a menekültáradatot használnák fel arra, hogy észrevétlenül jutassák be az embereiket Európába.²⁹⁴ Mindehhez hozzá kell tenni, hogy az Iszlám Állam oldalán harcoló, majd később Európába visszatérő önkéntesek azokra az országokra eleve kisebb veszélyt jelentenek, amik nem vesznek részt az Iszlám Állam elleni küzdelemben, vagyis az egyes európai országok fenyegetettsége eltérő.²⁹⁵

5.1.3. Konklúzió

Az Európai Unió iszlamista terrorfenyegetettségének mértékét nehéz pontosan meghatározni, ugyanis a jelenséget több szempontból is meg kell vizsgálni. A TE-SAT adatait nézve nyilvánvaló, hogy az iszlamista terrorcselekmények nagyon kis százalékát képezik az EU területén évente elkövetett összes merényletnek (szeparatista, szélsőbaloldali stb.), globális viszonylatban pedig az EU-n belüli iszlamista fenyegetés messze elmarad a közel-keletihez, az afrikaihoz, vagy a dél-ázsiaihoz képest,²⁹⁶ emellett a 2000-es évek terrorellenes intézkedései nem hagyták érintetlenül az európai „dzsihádistá” hálózatokat sem. A „magányos farkasok” jelentette veszélyt is súlyának megfelelően kell kezelni. Míg elméletben nagyon jól működik az „egyéni dzsihád”, addig a gyakorlat egészen mást mutat. Általában véve sem az önállóan működő, kis létszámú csoportok, sem a „magányos farkasok” esetében nem áll rendelkezésre az a jól kiépített szervezeti háttér, ami biztosítaná az akciók sikerét. A legtöbbször amatőröknek tekinthető elkövetőknek maguknak kell gondoskodniuk a támadáshoz szükséges fegyver(ek), a

²⁹² *Uo.* pp. 15-16.

²⁹³ *Uo.* pp. 18-19.

²⁹⁴ TE-SAT 2016. p. 7.; p. 28-29.

²⁹⁵ Kis-Benedek József: „Dzsihádiszmus, radikalizmus, terrorizmus”, p. 252.

²⁹⁶ Tóth: „A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között (I. rész)”, p. 2.

robbanószerkezethez szükséges hozzávalók beszerzéséről, a célpont(ok) felderítéséről stb., továbbá a merénylőknek rendelkezniük kell a szükséges technikai tudással és nem kevés önfeleggyellemmel is. Ráadásul nem sajátítható el minden az internetről, a terrorista kiképzőtáborokba és a konfliktuszónákba való kijutás, illetve később a hazajutás kísérlete pedig magában hordozza a lebukás veszélyét. Ugyanakkor nem tekinthetők amatőröknek azok, akik fegyveres kiképzésen estek át vagy harci tapasztalatuk van, ugyanis mind a 2014-ben a brüsszeli zsidó múzeumnál történt lövöldözést, mind a 2015-ös párizsi és a 2016. márciusi brüsszeli támadásokat többek között azért is hajthatták végre sikeresen, mert az elkövetők közül a legtöbben rendelkeztek (Szíriában szerzett) harci tapasztalattal és/vagy felkészítették őket terrorcselekmény elkövetésére, továbbá hazatérésük után is kapcsolatban álltak azzal a felkelő szervezettel, amely biztosította számukra a kiképzést. Mindehhez azonban hozzá kell tenni, hogy a „dzsihadista” hálózatok propagandatermékei alapos útmutatással szolgálnak arra vonatkozóan, hogyan lehet a legegyszerűbb eszközöket és módszereket igénybe véve halálos kimenetelű merényletet elkövetni. Így – a nizzai tömegrendezvényen és a berlini karácsonyi vásáron történt támadásokból kiindulva – a „magányos farkasoknak” és a kisebb létszámú, önállóan működő militáns csoportok tagjainak a jövőben sem lesz szükségük arra, hogy komolyabb technikai tudással rendelkezzenek és/vagy fegyveres kiképzésen essenek át, mert ezek nélkül is képesek lesznek végrehajtani akár több tucat halálos áldozatot követelő akciókat.²⁹⁷ Érdemes megemlíteni, hogy „a NATO 2002-es terrorizmusellenes koncepciója a terrorfenyegetettség címszó alatt a vallási extrémizmust jelöli meg a legfenyegetőbb veszélynek”,²⁹⁸ aminek egyik oka feltehetően az, hogy a vallási szélsőségeség által motivált fegyveres erőszak általában a halálos áldozatok maximalizálására törekszik. Ez utóbbi nem idegen a terrorizmus más típusaitól sem, de az vallási indíttatású támadások jellemzője, hogy legtöbb merényletük a halálos áldozatok minél magasabb számát célozta meg. Ez a törekvés nemcsak a madridi és a londoni terrorcselekményeknél volt látható, hanem szinte az összes 2005 utáni merényletnél és merényletkísérletnél is, s ez az, ami különösen veszélyessé teszi a terrorizmusnak ezt a válfaját. Tagadhatatlan, hogy a londoni öngyilkos akciók után közel tíz évig a támadások eredményessége meredeken zuhant, azonban a sikeres merényletek alacsony száma csak részben tudható be az elkövetők amatőrségének. Az alacsony szám jelentős mértékben a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség éberségének is köszönhető. Miközben az Európai Unió és Svájc területén élő 15-25

²⁹⁷ Bár a nyomozások jelenlegi állása szerint még nem tisztázódott egyértelműen a nizzai és a berlini támadások háttere (voltak-e segítőtársai az elkövetőknek, ha igen, pontosan kik vettek részt a merényletek megszervezésében stb.), de a végrehajtás módszeréből és a nyilvános rendezvények, közösségi terek nem megfelelő védettségéből kiindulva a támadások inspirációt jelenthetnek minden szélsőséges (nemcsak az iszlamisták és nemcsak a „magányos farkasok”) számára.

²⁹⁸ Balogh – Kaiser – Tálas – Tongori: *i. m.* p. 176.

millió muszlimnak mindössze 2-3 százaléka szélsőséges,²⁹⁹ mert a többségük be akar illeszkedni a társadalomba, a felmérések azt mutatják, hogy a radikális eszmékkel szimpatizálók száma egész Európában nő, s az iszlamista politikai erőszak megjelent olyan országokban is – Dániában és Svédországban –, ahol korábban, de legalábbis 2005 előtt nem volt jelen. Egyvalami nagy bizonyossággal állítható: sem Európa, sem a világ iszlamista terrorfenyegetettségére nem volt hatással Oszama bin Laden likvidálása. Bár az al-Kaida egykori vezetője előmozdítója volt a fegyveres erőszakot előtérbe helyező irányzatok világszintű megerősödésének, de a militáns iszlamizmus nem tőle eredeztethető,³⁰⁰ s a jelenség – a mozgalom decentralizált voltának köszönhetően – halála után is fennmarad, amire a legjobb példa az Iszlám Állam.

5.2. Szeparatista terrorizmus az Európai Unióban

Az ETA (Baszkföld és Szabadság – Euskadi Ta Askatasuna) 2011. október 20-án egyoldalúan végleges tűzszünetet hirdetett. Ezzel a lépéssel az európai szeparatista terrorizmus egyik legrégebbi képviselője mondott le az erőszakról, így megnyílt a lehetőség, hogy több mint egy évtizeddel az észak-írországi rendezést elősegítő Nagypénteki Egyezmény aláírása után Európának egy másik konfliktussal terhelt régiója is közelebb kerüljön a békéhez. A tűzszünet bejelentése óta több év is eltelt, de érdemi előrelépés még nem történt a baszkföldi konfliktus teljes lezárására, ami rávilágít arra, hogy az ETA 2011-es és az Ideiglenes IRA (a továbbiakban IRA) 1997-es, a Nagypénteki Egyezmény aláírása előtti végleges tűzszünete között hatalmas különbség van. Disszertációm alábbi alfejezetében egyrészt a két terrorszervezet tűzszünete közti különbséget tárom föl, másrészt átfogó képet igyekszem adni az EU-n belüli szeparatista terrorszervezetek tevékenységéről a TE-SAT jelentések alapján.

5.2.1. Fegyvernyugvás Észak-Írországon és Baszkföldön

Annak megértéséhez, hogy az IRA és az ETA miért döntött végül az erőszakról való lemondás mellett, meg kell vizsgálni, milyen főbb körülmények készítették a két terrorszervezetet a fegyveres küzdelem beszüntetésére. Az IRA esetében nem „katonai értelemben” vett vereségről volt szó, hanem sokkal inkább politikairól. Az 1990-es évek közepén mind a katolikus, mind a protestáns oldalon már tapasztalható volt a kimerültség. A politikai pártok, a fegyveres szerve-

²⁹⁹ Rostoványi: „Európai (euro-) iszlám vagy iszlám Európában”, p. 29., p. 33.

³⁰⁰ Béres: *i. m.* p. 38.; Resperger István: *Az iszlám világ és hatása a biztonságra*. Budapest: ZMNE Egyetemi Kiadó, 2003. p. 61.

zetek vezetői és a társadalom is belefáradt az állandó ostromállapotba, s a harc további folytatása igen anyagi és emberi áldozattal járt volna. Emellett mindkét fél szembesült azzal, hogy nem győzhetik le egymást, sőt még csak nem is kerültek közelebb azokhoz a célokhoz, melyekért évtizedek óta harcoltak. Azonban volt egy külső tényező is: a nacionalizmus eszméje vesztett korábbi vonzerejéből, és az emberek az országhatároknak egyre kisebb jelentőséget tulajdonítottak.³⁰¹

Ezzel szemben az ETA nemcsak politikailag, hanem „katonailag” is jelentősen meggyengült a hathatós rendőri intézkedéseknek köszönhetően. A spanyol hatóságok a 80-as évek közepén érték el az első jelentősebb sikerüket az ETA elleni küzdelemben,³⁰² majd az ezt követő évtizedekben az ETA több magas rangú tagja is rendőrkézzre került.³⁰³ A francia és a portugál kollégákkal való együttműködés keretében pedig a spanyol rendőrségnek és csendőrségnek sikerült felszámolni a terrorszervezet portugáliai és franciaországi bázisait, búvóhelyeit és fegyverraktárait. Az ETA hanyatlása Javier Lopez Peña 2008-ban történt elfogása³⁰⁴ után gyorsult fel, s három éven belül a szervezet elvesztette arra való képességét, hogy a letartóztatásokra adott válaszként elhúzódozó hadjáratba kezdjen a spanyol állam ellen.³⁰⁵ Ugyanakkor az ETA hanyatlásában a baszk társadalom kifáradása és a terrorszervezettel szembeni szimpátia csökkenése is jelentős szerepet játszott. Az ETA ugyanis elvesztette az emberek támogatását, és a szünni nem akaró merényleteivel egyre jobban elidegenítette magától a társadalmat. A hanyatlást a baszkföldi politikai élet szerves részét képező hazafias baloldal (*izquierda abertzale*) is érzékelte, ezért nyomást gyakorolt az ETÁ-ra, hogy véglegesen hagyjon föl az erőszakkal.³⁰⁶

Felmerül a kérdés, hogy követve az IRA példáját az ETA miért nem tette le jóval előbb a fegyvert, illetve 2011 októbere óta miért nem történtek további lépések a végleges rendezés fe-

³⁰¹ Niall Fitzduff – Sue Williams: „How Did Northern Ireland Move Toward Peace?” *CDA Collaborative Learning Projects*, June 2007, Cambridge, USA. p. 12. <http://www.cdacollaborative.org/media/53213/How-Did-Northern-Ireland-Move-Toward-Peace-.pdf>, 2014. 01. 29.

³⁰² Teun van Dongen: „Spanish Democracy and ETA’s Long Decline”. *Aspen Institute Italia*, 26 October 2011. <https://www.aspeninstitute.it/aspenia-online/article/spanish-democracy-and-eta%E2%80%99s-long-decline>, 2014. 01. 30.

³⁰³ Többek között Oroitz Gurruchaga Gogorza, Jurdan Martiegi, Aitzol Iriondo és Garikoitz Apiazu. De az egyik legkomolyabb csapás 2015 szeptemberében történt, amikor az ETA három legfelső szintű vezetője közül kettőt őrizetbe vettek. Lásd: Jorge A. Rodríguez – Belén Domínguez Cebrián: „Top ETA chiefs arrested in France”. *El País*, 22 September 2015. http://elpais.com/elpais/2015/09/22/inenglish/1442920868_240419.html, 2016. 03. 19.

³⁰⁴ Peter Walker: „Police arrest chief ETA suspect”. *The Guardian*, 21 May 2008. <http://www.theguardian.com/world/2008/may/21/eta?INTCMP=ILCNETTXT3487>, 2014. 01. 30.

³⁰⁵ Az ETA-struktúra részeként működő csúcsszervet, az Ekint és a szervezet ifjúsági szárnyát, a Segit is – amely többek között az utcai rendbontásokért, valamint a kormányhivatalok és az ETA politikai ellenfeleinek megtámadásáért is felelőssé tehető – sikerült felszámolni. Lásd: *Terrorist Activity in the European Union: Situation and Trends Report*, October 2002–15 October 2003. p. 8.; Hanspeter van den Broek: „BORROKA–The Legitimation of Street Violence in the Political Discourse of Radical Basque Nationalists”. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 16, No. 4. (2004). pp. 720.; TE-SAT 2012. p. 22–23.

³⁰⁶ Molnár Péter: „A baszk békefolyamat politikai buktatói”. *Kitekintő.hu*, 2011. október 21. http://kitekinto.hu/europa/2011/10/21/a_baszk_bekefolyamat_politikai_buktatoi/, 2014. 01. 30.

lé. A választ Rogelio Alonso a két terrorszervezet összehasonlításáról írt tanulmányai adják meg, amelyekben a szerző rávilágít arra, hogy az IRA vezetése felismerte azt, hogy le kell mondania Észak-Írország és Írország egyesítéséről, fel kell adnia a fegyveres harcot anélkül, hogy elérné célját, vagyis mindazt, aminek nevében igazolta az erőszakot.³⁰⁷ Ezzel szemben a baszkföldi nacionalista mozgalom hosszú időn át figyelmen kívül hagyta a realitást, az egyre nyilvánvalóbb politikai és „katonai” vereséget, s nem foglalkozott az észak-írországi békefolyamatból levonható tanulságokkal.³⁰⁸ Az ETA valójában ugyanazt a hibát követi el, mint a múltban, vagyis mind a mai napig nem képes a múlttal való szembenézésre és józan belátásra, ami az IRA-t másfél évtizeddel korábban a Nagypénteki Egyezmény megkötésére, valamint a békefolyamat végigvitelére ösztönözte. Ezek mellett John Dorney, az északír és a baszkföldi konfliktus kutatója egy olyan további tényezőről is szót ejt, ami a jövőben akadályát képezheti a baszkföldi helyzet rendezésének. Nevezetesen, hogy az IRA jóval központosítottabb szervezet volt, mint az ETA. Ennek köszönhetően az IRA prominens figurái, Martin McGuinness és Gerry Adams a békefolyamatot ellenző keményvonalas IRA-tagok ellenében is le tudták vezetni a fegyverek és robbanóeszközök beszolgáltatását, míg Dorney szerint az ETA-n belül a vezetés nem ennyire centralizált, ami a szervezeten belüli fegyelem szempontjából kritikus lehet.³⁰⁹

Az ETA által véglegesnek mondott tűzszünetet beárnyékoló további megoldatlan problémák szintén az észak-írországi és a baszkföldi helyzet közötti különbséget domborítják ki, ugyanis Észak-Írországban a felmerülő kérdéseket alapos, a részletekre is kiterjedő megbeszélések után rendezték, ezzel szemben a spanyol kormányzat és az ETA közötti érdemi tárgyalások finoman szólva is akadoznak. Vita tárgyát képezi többek között a Spanyolországban bebörtönzött ETA-rabok helyzete, illetve jövőbeni sorsa,³¹⁰ továbbá kérdés az is, hogy melyik baszkföldi politikai párt lenne hajlandó egy esetleges megbékélési folyamat élére állni, s tárgyalni a spanyol kormánnyal. Demkó Attila tanulmányában arra hívja fel a figyelmet, hogy a brit kormány annak idején nem akadályozta meg a Sinn Féint abban, hogy részt vegyen a poli-

³⁰⁷ Rogelio Alonso: „The International Dimension of ETA’s Terrorism and the Internationalization of the Conflict in the Basque Country”. *Democracy and Security*, Vol. 7, No. 2. (2011). pp. 191.

³⁰⁸ Rogelio Alonso: „Pathways Out of Terrorism in Northern Ireland and the Basque Country: The Misinterpretation of the Irish Model”. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 16, No. 4. (2004). pp. 702.

³⁰⁹ John Dorney: „Irish republicanism and Basque separatism – parallel movements?” *The Irish Story*, 7 September 2010. <http://www.theirishstory.com/2010/09/07/irish-republicanism-and-basque-separatism-%E2%80%93-parallel-movements/>, 2014. 01. 31.

³¹⁰ Paddy Woodworth: „ETA’s farewell to arms puts prisoner issue center stage”. *The Irish Times*, July 4, 2012. <http://www.irishtimes.com/newspaper/opinion/2012/0704/1224319333091.html>, 2013. 01. 24.

tikai életben,³¹¹ azonban az ETA politika szárnyát, a Batasunát a spanyol kormány 2003-ban betiltotta.³¹² A legnagyobb probléma azonban mégis az, hogy nem világos, hogy az ETA tulajdonképpen mit vár az egyoldalú tűzszünetről és miként képzei el saját jövőjét. Az ETA-parancsnokok azon a videón, amin bejelentették a fegyvernyugvást, egyben megerősítették elkötelezettségüket a teljes függetlenség mellett,³¹³ vagyis a céljukat nem adták fel, mindössze más eszközökkel akarnak küzdeni érte, így feltehető, hogy a szervezet még egy ideig nem fogja magát fölsozlatni. Kérdés az is, hogy mi lesz a sorsa a ETA birtokában lévő fegyvereknek, ugyanis nem elképzelhetetlen, hogy a baszk terroristák megpróbálják újramezdeni a fegyveres harcot, mint ahogy ezt már korábban többször is megtették, vagy pedig – az északír disszidens republikánusokhoz hasonlóan – szakadár csoportok fognak létrejönni.

Visszatérve Észak-Írországhoz: a Nagypénteki Egyezmény 1998-ban történt megkötése után számos katolikus és protestáns paramilitáris szervezet mondott le az erőszakról, beszüntetve a fegyvereiket.³¹⁴ A katolikus oldalon azonban a békefolyamat nagyobb ellenállásba ütközött, mint a brit koronához hű fegyveres szervezeteknél, ugyanis az IRA-n belül többen olyannyira elleneztek a britekkel való kiegyezést, hogy inkább szakítottak az anyaszervezettel és kiválva belőle új, szakadár, vagy más néven disszidens szervezeteket hoztak létre.

A disszidens csoportok – elsősorban a Valódi IRA, az IRA Folytonosság és az Óglaigh na hÉireann (Írország Katonái)³¹⁵ – mindent megtesznek azért, hogy aláássák a békefolyamatot. A TE-SAT kiadványok szerint a disszidens republikánusok nem válogatnak a célpontok közül: számos fegyveres támadást, robbantásos merényletet és gyújtogatással egybekötött akciót hajtottak végre nemcsak katonai, de polgári célpontok ellen is.³¹⁶ Tény ugyanakkor, hogy a Nagypénteki Egyezmény, valamint a 2001. szeptember 11-i támadások utáni intézkedések nagyban segítették a hatóságokat abban, hogy visszaszorítsák az észak-írországi politikai erőszakot.

³¹¹ Demkó Attila: „Az Ír Köztársasági Hadsereg stratégiája és az arra adott brit válasz napjaink gerillaháborúinak tükrében”. *Kül-Világ*, IV. évfolyam, 2007/3-4. pp. 106. <http://www.kul-vilag.freeweb.hu/2007/0304/demko.pdf>, 2014. 01. 28.

³¹² Tíz évvel később a párt Franciaországban legális keretek között működő szárnya feloszlatta önmagát és sok egykori Batasuna-tag a baszkföldi Bildu nevű függetlenségpárti tömörüléshez csatlakozott. Lásd: Giles Tremlett: „Basque party linked to Eta declares its own dissolution”. *The Guardian*, 3 January 2013. <http://www.theguardian.com/world/2013/jan/03/basque-party-eta-declares-dissolution>, 2014. 01. 31.

³¹³ John F. Burns: „Basque Separatists Halt Campaign of Violence”. *The New York Times*, 20 October 2011. http://www.nytimes.com/2011/10/21/world/europe/eta-basque-separatists-declare-halt-to-violence-in-spain-and-france.html?_r=3&, 2014. 01. 29.; „Basque ceasefire statement: full text”. *The Guardian*, 20 October 2011. <http://www.theguardian.com/world/2011/oct/20/basque-ceasefire-statement-full-text>, 2014. 02. 08.

³¹⁴ Az IRA mellett a Hivatalos IRA, Az Ír Nemzeti Felszabadító Hadsereg, az Ulsteri Védelmi Szervezet, valamint részben az Ulsteri Önkéntes Erő és a Lojalista Önkéntes Erő is letette a fegyvert.

³¹⁵ A disszidens szervezeteken belül is voltak konfliktusok. Nemcsak az IRA Folytonosságból, hanem a Valódi IRÁ-ból kivált militánsok is „Óglaigh na hÉireann”-nek nevezik saját csoportjukat. A szakértők szerint a két Óglaigh na hÉireann közül a Valódi IRÁ-ból kiszakadtak jelentik a nagyobb veszélyt.

³¹⁶ Rendőrök és katonák ellen hajtottak végre halálos áldozatokkal járó támadásokat, frekvenciált helyeken, például bevásárlóközpontoknál gyújtogattak, valamint az infrastruktúrát is célba veszik, utak és vasúti sínek mentén helyezve el robbanószerkezeteket. Lásd: TE-SAT 2009. p. 30.

Egyrészt „a Nagypénteki Egyezmény aláírása után nehezebbé vált az újoncok toborzása és kiképzése”,³¹⁷ illetve a disszidenseknek szembe kellett nézniük azzal, hogy a lakosság döntő többsége már nem támogatja olyan mértékben a fegyveres „felszabadító” harcot, mint korábban. Másrészt 2001. szeptember 11-et követően „az Egyesült Királyságban is nagyobb jogot és hatáskört kaptak a terrorizmus elleni harcban érintett hatóságok. Így hatékonyabbá vált az északi disszidens terrorcsoportok elleni küzdelem is. Az Egyesült Államok Külügyminisztériumának 2003 évi terrorizmussal foglalkozó jelentése szerint az IRA Folytonosság tagjainak a számát mintegy 50 főre, míg a veszélyesebbnek tartott Valódi IRA létszámát 100 és 200 fő közöttire becsülték. A disszidens terrorszervezeteknek komoly veszteséget jelentett az is, hogy a Nagypénteki Megállapodás aláírása után Írország már nem számított többé viszonylag biztos háttérnek”.³¹⁸ Ezenfelül fontos kiemelni, hogy míg a 70-es és 80-as években az IRA külföldről is jelentős támogatást kapott, többek között Írországból, Líbiából, az USA-ban élő írek-től, a palesztin szervezetektől, illetve az ETÁ-tól,³¹⁹ addig 1998-at követően a disszidenseknek ez az támogatás már csak igen korlátozottan áll a rendelkezésére, így a militánsok a csökkenő külső és belső támogatás miatt nem tudják kiterjeszteni a tevékenységüket Észak-Írországon túlra.³²⁰ Másfelől azonban igaz az is, hogy a jövőben a disszidensek növekvő fenyegetést jelenthetnek a biztonságra, tekintettel arra, hogy néhányan közülük egyesítették erőiket. 2012 júliusában a Valódi IRA, a Republican Action Against Drugs nevű önjelölt „rendfenntartó” szervezet, valamint a Valódi IRÁ-tól és az IRA Folytonosságtól függetlenül működő kisebb, paramilitáris csoportok egy közös szervezetté olvadtak össze. Az így többszáz főre duzzadt, „új IRA-ként” is emlegetett ernyőszervezet szélsőségei a fegyveres harc folytatása mellett kötelezték el magukat, s megpróbálták fokozni a biztonsági erők és a brit érdekeltségű célpontok elleni támadásokat.”³²¹

³¹⁷ Horváth Attila: „Képesek lesznek-e az észak-írországi disszidens katolikus terrorcsoportok az Egyesült Királyság társadalmát és kritikus infrastruktúráját veszélyeztetni?”. *Biztonságpolitika.hu*, 2009. május 7., p. 12. www.biztonsagpolitika.hu/documents/1277414425_horvath_attila_kepesek_lesznek-e_az_eszak-irorszagi_disszidens_katolikus_terroristacsoportok_uk_tarsadalmat_es_kritikus_infrastrukturajat-veszelyeztetni_-_biztonsagpolitika.hu.pdf, 2014. 01. 28.

³¹⁸ *Uo.* p. 12.

³¹⁹ Demkó: *i. m.* pp. 105. és Horváth: „Képesek lesznek-e az észak-írországi...”, p. 7.

³²⁰ Horváth: „Képesek lesznek-e az észak-írországi...”, p. 12-13.

³²¹ Az IRA Folytonosság megőrizte az önállóságát és nem csatlakozott az „egyesült új IRÁ-hoz”. Lásd: Henry McDonald: „Republican dissidents join forces to form a new IRA”. *The Guardian*, 26 July 2012. <http://www.theguardian.com/uk/2012/jul/26/ira-northern-ireland-dissident-republican-groups>, 2014. 01. 28.

5.2.2. Függetlenségi küzdelem és klánharcok Korzikán

A Korzikai Nemzeti Felszabadítási Front (Fronte di Liberazione Naziunale Corsu – FLNC) 1976 óta játszik vezető szerepet a sziget függetlenségéért, valamint a korzikai nyelv és kultúra megőrzéséért vívott fegyveres küzdelemben. Bár kifelé az FLNC sokáig egységesnek tűnt, de az IRA-hoz hasonlóan a belső pártharcokat a korzikai radikálisok sem tudták elkerülni, és az 1990-es évek elején a szervezeten belüli konfliktusok szakadást okoztak az FLNC-ben. A különböző frakciók és szakadár csoportok (FLNC-canal historique, FLNC-canal habituel, FLNC-22 Octobre, FLNC-Union des Combattants stb.) működése az erőszak eszkalálódását hozta magával, ami Claude Erignac, korzikai prefektusnak (a francia állam legfelsőbb szintű képviselőjének) 1998-as meggyilkolásában csúcsosodott ki.³²²

A gyilkosság után egy évvel Lionel Jospin miniszterelnök elindította az úgy nevezett Maitignon-folyamatot, aminek keretében a sziget szélesebb körű autonómiát kapott volna, ám a status quo megváltoztatását célzó javaslatot a 2003-ban tartott népszavazáson kis többséggel ugyan, de a korzikaiak elutasították.³²³ A kezdeményezés kudarca után az FLNC felmondta az 1999-ben kötött tűzszünetet és újrakezdte a támadásokat, így módon a 2000-es évek nagy része az előző évtizedhez hasonlóan a francia állam és a kisebb-nagyobb szeparatista csoportok egymás elleni harcával telt. 2008-ban azonban a Korzikai Nemzeti Felszabadítási Front főbb frakciói csaknem 20 év dezintegrációt követően visszatértek az anyaszervezethez, és azóta, az „újraegyesült” FLNC nevében követik el a támadásokat.³²⁴ A Korzikai Nemzeti Felszabadítási Front mellett kisebb, kevésbé jelentős rivális szervezetek (az Armata Corsa, valamint az észak-afrikai származású bevándorlók ellen támadásokat elkövető, rasszista Clandestini Corsi és Resistenza Corsa) is részt vettek a szeparatista küzdelemben, de ez utóbbiak idővel vagy inaktívvá váltak, vagy beolvadtak az FLNC-be.³²⁵

A korzikai szeparatisták merényleteit két csoportra lehet bontani: a militánsok egyrészt olyan személyek magántulajdona (nyaralók, bérelhető házak, illetve ingatlanügynökségek) ellen intéznek támadásokat, akiket nem tekintenek korzikainak, másrésztől a francia állam

³²² „Terrorist Organization Profile: Fronte di Liberazione Naziunale di a Corsica (FLNC)”. *Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=74, 2014. 01. 17.

³²³ Daniel Bardsley: „Corsica considers independent status”. *The National*, 18 October 2010. <http://www.thenational.ae/news/world/corsica-considers-independent-status>, 2014. 01. 17.

³²⁴ TE-SAT 2009. p. 29.

³²⁵ „Terrorist Organization Profile: Clandestini Corsi”. *Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3562, 2014. 01. 20.; „Terrorist Organization Profile: Resistenza Corsa”. *Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3668, 2014. 01. 21.

szimbólumait is célba veszik (kormányhivatalokat, a rendőrséget és katonai létesítményeket).³²⁶ Továbbá az elmúlt évtizedek merényletei nem korlátozódtak Korzikára (Ajaccio, Bastia, Bonifacio, Vescovato, Porto-Vecchio), mert a széparatisták a kontinentális Franciaország területén (Párizs, Nizza, Marseilles, Avignon) is lecsaptak.³²⁷ A 90-es években a francia kormány súlyosabb büntetési tételeket vezetett be, így a széparatistáknak a korábbinál hosszabb börtönbüntetésekkel kellett szembe nézniük, és részben emiatt az elmúlt több mint 10 évben jelentősen csökkent a támadások és a merényletkísérletek száma. A csökkenés azonban nemcsak a súlyosabb ítéleteknek köszönhető, hanem annak is, hogy a korzikaiak jelentős többsége lényegében lemondott a teljes függetlenségről, és a Franciaországtól való elszakadás már nem mozgat meg akkora tömegeket, mint a 70-es–80-as években.³²⁸

A korzikai biztonsági helyzettel kapcsolatos elemzések és a TE-SAT jelentések egyre többször utalnak a széparatisták és a szervezett bűnözés közti összefonódásra. A sziget kapcsán szem előtt kell tartani, hogy egyrészt a korzikai társadalomban mind a mai napig meghatározó szerepet játszanak a különböző klánok, továbbá Korzikán – Szicíliához hasonlóan – történelmi gyökerei vannak a banditizmusnak. Marie-Anne Lefevre, a Brookings Institution elemzője szerint a 70-es–80-as években a növekvő számú merényletek miatt a francia állam számos területről visszavonult, ami egyrészt a helyi „erős emberek” hatalmának megszilárdulását, és ezzel együtt az állam által hagyott űr betöltését hozta magával, másrészt pedig azt, hogy mind több és több, egykori köztörvényes bűnöző „alakult át” banditából szabadságharcossá.³²⁹ A szigeten a széparatizmus leáldozásával párhuzamosan nő a köztörvényes bűncselekmények száma, valamint a klánok közti leszámolások gyakorisága, az elkövetők közül pedig sokan korábban részt vettek az elszakadásért folyó fegyveres küzdelemben,³³⁰ ám mindezek ellenére az FLNC határozottan tagadja, hogy bármi köze lenne a szervezett alvilághoz.³³¹

5.2.3. A Galíciai Ellenállás

A galíciai robbantásos merényletek Európa egy kevésbé ismert elszakadáspárti törekvésére irányítják rá a figyelmet. A Spanyolország északnyugati részén elhelyezkedő, Portugáliával

³²⁶ TE-SAT 2010. p. 28-29.

³²⁷ „Front de la Liberation Nationale de la Corse [FLNC]”. *GlobalSecurity.org*. <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/flnc.htm>, 2014. 01. 20.

³²⁸ *Uo.*; Bardsley: *i. m.*

³²⁹ Marie-Anne Lefevre: „Corsica: A National Gamble”. *The Brookings Institution*, May 2003. p. 3. <http://www.brookings.edu/fp/cusf/analysis/lefevre.pdf>, 2014. 01. 22.

³³⁰ „Front de la Liberation Nationale de la Corse [FLNC]”: *i. m.*

³³¹ Lori Hinnant: „Corsica Organized Crime On The Rise”. *The Huffington Post*, 13 January 2013. http://www.huffingtonpost.com/2013/01/14/corsica-organized-crime_n_2472278.html, 2014. 01. 23.

szomszédos autonóm közösségen belül keményvonalas elszakadáspártiak egy kis csoportja, Galíciai Ellenállás (Resistência Galega – RG) néven egy független, szocialista berendezkedésű galíciai állam megteremtéséért küzd erőszakos módszerekkel³³² 2005 óta. A régióban lévő militáns széparatizmus kezdete – hasonlóan Észak-Írországhoz és Korzikához – az 1970-es évekig nyúlik vissza,³³³ ebből adódóan a támadásokat nem egy új, korábban ismeretlen jelenséggént kell értelmezni, hanem sokkal inkább az évtizedek óta tartó elszakadásért folyó küzdelmeknek egy újabb állomásaként, illetve megnyilvánulási formájaként.

Az RG 2005 júliusában jelentette meg függetlenségi kiáltványát az interneten.³³⁴ A széparatisták feltételezett vezetője, Anton García Matos – aki az 1980-as évek közepétől 1993-ig aktív Galíciai Szabad Emberek Gerilla Hadseregének (Exército Guerrilheiro do Povo Galego Ceive) első embere volt – nagy valószínűséggel Portugáliában bujkál, onnan irányítva a szervezetet.³³⁵ A hatóságok szerint a terrorista szervezet három nagyobb sejtből áll: kettő Santiago de Compostelában és Vigo városában működik, a harmadik pedig egy állandó mozgásban lévő osztag, amely rendszeresen változtatja búvóhelyét. Ugyanakkor a Galíciai Ellenállás összlétszáma, az aktivistákat és a szimpatizánsokat is beleértve mindössze kb. 200-ra tehető.³³⁶ A TE-SAT jelentések szerint az RG 2005-től több mint két tucat, nagy anyagi károkat előidéző, ugyanakkor személyi sérülést nem okozó támadást hajtott végre a régióban bankok, országos politikai pártok irodái, a biztonsági erők, energia cégek, ingatlanügynökségek és állásközvetítő cégek irodái és az országos lefedettségű TV társaságok ellen, robbanószerkezeteket és gyújtópalackokat használva.³³⁷

5.2.4. Kurd és tamil széparatista tevékenység az EU-ban, valamint a széparatista fegyveresek és a szervezett bűnözés közötti kapcsolat

Bár dolgozatomban elsősorban a merényleteket elkövető terrorszervezetekkel foglalkozom, de a TE-SAT jelentések azokat a szervezeteket is megemlítik, amelyek ugyan nem hajtanak végre támadásokat, de a terrorizmussal összefüggő tevékenységet folytatnak. Ezért szükségesnek tar-

³³² TE-SAT 2011. p. 22.

³³³ Carlos Ruiz Miguel: „A propósito del terrorismo galleguista”. *La Ilustración Liberal*, Número 35 (2008). <http://www.ilustracionliberal.com/35/a-proposito-del-terrorismo-galleguista-carlos-ruiz-miguel.html>, 2014. 01. 20.

³³⁴ „Manifesto da Resistência Galega”. *Centro de mídia independente*, 20/7/2005. <http://www.midiaindependente.org/pt/red/2005/07/323584.shtml>, 2014. 01. 24.

³³⁵ Jorge A. Rodríguez: „Resistencia Galega compra pistolas”. *El País*, 4 noviembre 2013. http://politica.elpais.com/politica/2013/11/03/actualidad/1383509303_264957.html; D. Fernández: „La Audiencia Nacional considera a Resistencia Galega grupo terrorista”. *20 minutos.es*, 20 octubre 2010. <http://www.20minutos.es/noticia/848026/0/resistencia/galega/terrorista/>, 2014. 01. 20.

³³⁶ Fernández: *i. m.*

³³⁷ TE-SAT 2011. p. 22.

tom, hogy én is említést tegyek róluk. Valójában két szervezetről van szó, a Kurd Munkáspárt-ról (Partiya Karkerên Kurdistanê – PKK) és a Tamil Tigrisekről (Liberation Tigers of Tamil Eelam – LTTE).

Megpróbálva külföldre is kiterjeszteni harcát a PKK az 1990-es évek elején török tulajdonban lévő utazási irodákat, éttermeket, bankokat gyűjtött fel Németországban. Azonban vezetőjük, Abdullah Öcalan elfogása után a szervezet egy új, kétirányúnak is nevezhető stratégiát kezdett alkalmazni, melynek egyik eleme, hogy Nyugat-Európában a felvonulások, fesztiválok során kifejtett erőszakmentes propagandára összpontosít abból a célból, hogy minél több új tagot és támogatót toborozzon, ezzel párhuzamosan viszont a fegyveresei folytatják a függetlenségi harcukat Törökországban.³³⁸ Azonban az új stratégia csak csökkentette az EU területén lévő török érdekeltségek elleni támadások számát, de nem szüntette meg teljesen azokat. Az Europol és a német Alkotmányvédelmi Hivatal jelentései szerint minden évben számos olyan, vandalizmusba torkolló, gyűjtogatással járó akció történik, amelyeket a PKK-val lehet kapcsolatba hozni. Hasonlóan az Öcalan utáni PKK-hoz, a 2009 májusában vereséget szenvedett Tamil Tigrisek sem a politikai indíttatású támadásokra koncentrálnak az EU-ban, hanem egyfajta logisztikai háttér kialakítására, remélve, hogy újra tudják kezdeni a harcot Srí Lankán.³³⁹

A TE-SAT jelentések a terrorizmus típusai közül a széparatistákat illetően említik meg a legtöbbször a terrorizmus és a szervezett alvilági tevékenység közti összefonódást. A szervezett bűnözésben való részvétel bizonyítéka többek között az úgy nevezett „forradalmi adó” beszédése. Az ETA és a korzikai széparatisták arra kényszerítik a helyi vállalkozókat, vagy az ingatlanügynökségek tulajdonosait, hogy anyagilag járuljanak hozzá „szabadságharcukhoz”,³⁴⁰ de hozzájuk hasonlóan a PKK és az LTTE is megsarcolja a helyi közösségeket, pénzt követelve a diszpóra tagjai által bitokolt üzletek vezetőitől.³⁴¹ Azonban a széparatisták a védelmi pénzszedése mellett más bűnözői tevékenységből is kiveszik a részüket. Az ETA és a korzikai szélsőségesek bankrablásokon, emberrablásokon, fegyver- és kábítószer csempészetten keresztül is

³³⁸ Philipp Wittrock: „How the PKK Operates in Europe”. *Spiegel online*, 07/11/2008. <http://www.spiegel.de/international/world/kurdish-propaganda-and-patriotism-how-the-pkk-operates-in-europe-a-565298.html>, 2014. 01. 20.

³³⁹ Mike Corder: „Tamil Tigers still active in Europe”. *3 News*, 14 October 2011. <http://www.3news.co.nz/Tamil-Tigers-still-active-in-Europe/tabid/417/articleID/229592/Default.aspx>, 2014. 01. 20.

³⁴⁰ TE-SAT 2010. p. 31.; TE-SAT 2008, 32. Bár az ETA 2012-ben nagy valószínűséggel beszüntette a „forradalmi adó” szedését (Lásd: TE-SAT 2013. p. 25.), de a korzikai széparatisták feltehetően továbbra is kizsákmányolják a helyi üzlettulajdonosokat.

³⁴¹ Uğur Erdan: „PKK to raise power in Germany, report says”. *Hürriyet*, 11/9/2011. <http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=pkk-to-raise-power-in-germany-report-says-2011-11-09>; „Funding the 'final war'”. *Human Rights Watch*, Vol. 18, No. 1. (2006). p. 25. www.hrw.org/sites/default/files/reports/lte0306webwcover.pdf, 2014. 01. 20.

finanszírozzák fegyveres tevékenységüket,³⁴² míg Észak-Írország kapcsán a fegyveres szervezetek leszerelését felügyelő Független Ellenőrző Bizottság jelentései mind a katolikus, mind a protestáns oldallal kapcsolatban a zsarolásban, a kábítószerkereskedelemben, a pénzmosásban, az üzemanyag és cigarettacsempészetben, valamint a fegyveres rablásban való részvételt említik meg.³⁴³ A tamil és kurd radikálisok pedig a harc folytatásához, vagy újrakezdéséhez, illetve a kiképzőtáborok fenntartásához szereznek pénzt a fegyver- és embercsempészetből, az illegális szerencsejátékból, valamint a kábítószer kereskedelemből befolyt jövedelmen keresztül.³⁴⁴

5.2.5. Konklúzió

Az Europol és az Észak-Írországi Rendőrség (Police Service in Northern Ireland) jelentései szerint a merényletek és a szeparatista terrorizmussal kapcsolatosan őrizetbe vett személyek száma évről évre csökken. Ha csak Észak-Írországot nézzük, a régióban a különböző disszidens és a még működő protestáns paramilitáris szervezetek támadásai ellenére is lényegesen stabilabb a helyzet, mint akár tíz évvel ezelőtt volt. Horváth Attila ki is emeli, hogy 2002 után jelentősen csökkent a disszidens csoportok aktivitása és hatékonysága, az erőszak pedig meg sem közelíti a 70-es–80-as évek szintjét.³⁴⁵ Emellett az északír disszidensektől és az ETA-tól eltérően a galíciai terrorizmus, valamint az elmúlt tíz év korzikai szeparatizmusa is elsősorban ingatlanokat vett célba és nem személyeket, a támadások pedig kis erejűek voltak, s nem stratégiai terrorcselekmények. Ugyanakkor a szeparatisták még napjainkban is több merényletet követnek el, mint a szélsőbaloldaliak, a szélsőjobboldaliak és az iszlamisták együttvéve, s a közülük letartóztatottak aránya is – összevetve a terrorizmus többi válfajának képviselőivel – rendkívül magas, most nem is beszélve arról, hogy az infrastruktúra, az energiacégek, a rendőrségi létesítmények és a kormányhivatalok elleni támadások tetemes anyagi kárt okoznak.

Mindent összevetve, egyrészt a csökkenő merényletszám ellenére a még létező szeparatista terrorszervezetek nem elhanyagolható fenyegetést jelentenek Európa biztonságára. Az észak-írországi konfliktusnak hosszú távon új fejezete nyílhat a disszidens csoportok 2012-ben

³⁴² Yael Shahr: „Basque separatist group ETA declares 'permanent ceasefire'”. *International Institute for Counter-Terrorism*, 22 March 2006.

<http://www.ict.org.il/NewsCommentaries/Commentaries/tabid/69/Articleid/125/Default.aspx>; Marianne Arens – Françoise Thull: „Partial autonomy for Corsica splits French government”. *World Socialist Web Site*, 5 September 2000. <http://www.wsws.org/en/articles/2000/09/cors-s05.html>, 2014. 02. 03.

³⁴³ Lásd például: Twentieth Report of the Independent Monitoring Commission, November 2008. p. 4-16. <http://www.cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/imc/imc101108.pdf>, 2014. 02. 06.

³⁴⁴ TE-SAT 2011. p. 22.; Michael Jonsson: „Kurds and pay – Examining PKK financing”. *Jane's Intelligence Review*, 13 March 2008. p. 3. <http://www.silkroadstudies.org/new/docs/publications/2007/0803JIR-PKK.pdf>, 2014. 01. 21. és „Liberation Tigers of Tamil Eelam”. *South Asia Terrorism Portal*. <http://www.satp.org/satporgtp/countries/shrilanka/terroristoutfits/LTTE.HTM>, 2014. 01. 21.

³⁴⁵ Horváth: „Képesek lesznek-e az észak-írországi...” p. 12.

lezajlott fúziójával, bár – mint ahogy a korzikai FLNC-frakciók esete is mutatja – az egyesülés nem feltétlenül hozza magával az erőszak újbóli eszkalálódását. Ugyanis Korzikán a 2008-as „összeolvadás” óta nem nőtt a terrorcselekmények száma. Az ETA fegyveresei és a galíciai szeptarizmus továbbra is veszélyt jelentenek Spanyolország biztonságára, ami pedig a PKK-t és a tamil szeptaristákat illeti, jelenleg kevés esély van arra, hogy beszüntetnék a propaganda-tevékenységüket és a diaszpóra megsarcolását, vagyis az EU továbbra is háttérét képezi majd mind a törökországi fegyveres cselekményeknek, s annak is, hogy újrakezdődjenek a harcok Srí Lankán. Ámazonban az évi több mint 150 támadás ellenére tendenciaként figyelhető meg, hogy az európai szeptarista terrorizmus visszaszorulóban van, még akkor is, ha a közeljövőben biztosan nem számíthatunk arra, hogy a terrorizmusnak ez a válfaja véglegesen el fog tűnni. Fonos jelezni azt is, hogy a szervezett bűnözésben való egyre növekvő részvétel hosszú távon valószínűleg nagyobb problémát fog jelenteni, mint a politikai erőszak, és gyanítható, hogy mind több és több egykori terrorista jelenik meg a szervezett bűnözés világába.

5.3. Az európai szélsőbaloldali terrorizmus átalakulása

Az elemzők egyetértenek abban, hogy a gazdasági válság negatív hatásai minden kétséget kizárólag hozzájárultak a szélsőbaloldali terrorfenyegetettség itóbbi időben való emelkedéséhez. Fontos azonban jelezni, hogy a szélsőbaloldali terrorizmus az 1970-es évek óta folyamatosan jelen van a kontinensen és nem szűnt meg létezni a híres-hírhedt Vörös Brigádok, vagy a Vörös Hadsereg Frakció feloszlásával. Vagyis a 2008-as gazdasági krízis nem létrehozója, sokkal inkább csak katalizátora a Szovjetunió összeomlása óta némiképp háttérbe szorult jelenség megerősödésének.

A terrorizmus történetének David Rapoport által meghatározott, úgy nevezett harmadik hullámának részét képező európai szélsőbaloldali terrorizmus³⁴⁶ az 1970-es évek eleje és a 80-as évek vége között élte „hőskorát”. Németországban, valamint Nyugat- és Dél-Európában számos szélsőbaloldali, túlnyomórészt a marxizmus-leninizmus eszméjét hirdető szervezet hajtott végre terrorcselekményeket a kapitalista rendszert és annak „kiszolgálóit” szimbolizáló célpontok ellen.³⁴⁷ A terrorista szervezetek – melyekre nagy hatással voltak a dél-amerikai ge-

³⁴⁶ David Rapoport: „Four Waves of Modern Terrorism”. In: *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy* (szerk. Audrey Kurth Cronin – James M. Ludes). Washington: Georgetown University Press, 2004. p. 56. <http://www.international.ucla.edu/cms/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf>, 2014. 03. 10.

³⁴⁷ Az akkori idők fontosabb terrorista szervezetei közé tartozott a nyugat-német Vörös Hadsereg Frakció, az olasz Vörös Brigádok, a francia Közvetlen Akció, a belga Harcoló Kommunista Sejtek, a spanyol Október Elseje Antifasiszta Ellenállási Csoportok, a portugál Április 25-e Népi Erők, a görög November 17-e Forradalmi Szervezet, valamint nem utolsó sorban a török Forradalmi Baloldal (1994-től Forradalmi Népi Felszabadítási Párt-Front).

rillamozgalmak,³⁴⁸ valamint Carlos Marighella, brazil forradalmárnak a városi gerillaharcról írt Városi gerilla kézikönyve³⁴⁹ – saját magukat a „forradalom élcsapataként” aposztrofálták, céljaikat pedig robbantásos merényletekkel, löfegyverrel elkövetett támadásokkal, vagy emberrablásokkal próbálták meg elérni. A merényletek többek között az állam képviselői (ügyészek, bírók, rendvédelmi szervek tagjai), a tőkét és a „kizsákmányolást” képviselő személyek (üzletemberek), szélsőjobboldali szervezetek, politikusok, valamint amerikai és NATO-célpontok ellen irányultak. Ez utóbbiak miatt egyébként az NSZK-ban a szélsőbaloldali terroristák – a sors fintora folytán – közös platformra kerültek a korabeli szélsőjobboldali militánsokkal, ugyanis a 80-as években a neonáci fegyveresek több merényletet is elkövettek az országban állomásozó, megszállóknak tekintett amerikai katonák ellen.³⁵⁰

A szélsőbaloldali terrorszervezetek nagy része az ellenük folytatott eredményes küzdelemnek és a keleti blokk összeomlásának köszönhetően a 80-as évek végén, illetve a 90-es évek folyamán feloszlott, azonban a terrorizmus szélsőbaloldali válfaja mégsem tűnt el Európából, mert más formában ugyan, de továbbra is biztonsági kockázatot jelent az érintett államoknak. Bár TE-SAT jelentésekben összesen nyolc országgal kapcsolatosan olvashatunk szélsőbaloldali terrorcselekményekről,³⁵¹ de mivel a merényletek több mint 90%-a mindössze három országra koncentrálódik, alábbiakban vesszük górcső alá.

5.3.1. Olaszország

Olaszország leghírhedtebb terrorista szervezetén, a Vörös Brigádokon (Brigate Rosse – BR) belül a 80-as évek közepén megindultak azok a bomlási folyamatok, amelyek összekapcsolódva a bűnüldöző szervek sikeres ellenintézkedéseivel, a terrorszervezet vereségét vetítették előre. Úgy tűnt, hogy 1988-ra a négy évvel korábban két részre szakadt Vörös Brigádoknak összes frakcióját felszámolták, vagy maguk a terroristák hagytak fel önként a fegyveres harccal. A befolyásosabb börtönbüntetésüket töltő aktivisták hivatalos deklarációjukban feloszlatták a Brigádokat, de a külföldre menekült tagok és a börtönben ülő keményvonalasak a 90-es

³⁴⁸ Például az uruguayi Tupamaro gerilláinak fegyveres küzdelme.

³⁴⁹ Resperger István – Kiss Álmós Péter – Somkúti Bálint: „Gerillaharc a betonzsungelben”. *Hadtudomány*, 2013. június. pp. 116.

http://www.mhht.eu/hadtudomany/2013/2013_elektronikus/2013_e_Resperger_Kiss_Somkuti.pdf, 2014. 03. 18.; Gérard Chaliand – Arnaud Blin: „From 1968 to Radical Islam”. In: *The History of Terrorism from Antiquity to Al Qaeda* (szerk. Gérard Chaliand – Arnaud Blin). Los Angeles: University of California Press, 2007. p. 233.

³⁵⁰ Bruce Hoffman: „Right-Wing Terrorism in Europe Since 1980”. *The Rand Corporation*, October 1984. p. 11-12. <http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/papers/2005/P7029.pdf>, 2013. 11. 05.

³⁵¹ Görögország, Olaszország, Spanyolország, Németország, Portugália, Csehország, Ausztria és Dánia.

évek elején újra feltámasztották a szervezetet.³⁵² A források megoszlanak a tekintetben, hogy a 90-es években a BR melyik formációja rejtőzködött az „Új Vörös Brigádok” név mögött: az egyik feltámasztott korábbi szakadár frakció, vagy egy teljesen új szervezet, a Harcoló Kommunista Sejtek. A régi-új szélsőbaloldali csoport az évtized során több katonai célpont ellen hajtott végre merényletet, de a két legjelentősebb akciója a munkáltatóknak kedvező kormányprogram kidolgozásában részt vevő Massimo D’Antona és Marco Biagi kormányzati tanácsadónak meggyilkolása volt 1999-ben, illetve 2002-ben. Az ezt követő hajtóvadászat eredményeként 2003-ra a szervezet jelentősen meggyengült, főbb vezetőit, Nadia Liocét és Roberto Morandit letartóztatták, Mario Galesit pedig lelőtték a rendőrök.³⁵³

Az olasz nemzetbiztonsági szolgálatok éves jelentései és a TE-SAT kiadványok szerint a Vörös Brigádok utódszervezete, valamint a többi kisebb marxista-leninista csoport³⁵⁴ a csökkenő tömegbázis és a letartóztatások miatt annyira széthullottak, hogy a 21. század első évtizedének végén már nem jelentettek különösebb kockázatot. Azonban a marxista-leninista veszély csökkenésével párhuzamosan a 2000-es évek során ülőbőz anarchista fegyveres csoportok jelentek meg. Mindközül a legjelentősebb a 2003 óta aktív Informális Anarchista Szövetség (Federazione Anarchica Informale – FAI), amely – elutasítva az egykori marxista-leninista terrorszervezetek merev struktúráját – a fegyveres akciók mellett elkötelezett, önállóan működő anarchista egyének és csoportok laza, horizontálisan felépülő hálózataként tekint önmagára,³⁵⁵ aktivitása pedig az egykori marxista-leninista fegyvereseihez hasonlóan jórészt

³⁵² Két frakció jött létre: a Vörös Brigádok-Harcoló Kommunista Uniója (Brigate Rosse per l’Unione dei Comunisti Combattenti) és a Vörös Brigádok-Harcoló Kommunista Párt (Brigate Rosse-Partito Comunista Combattente). Lásd: „Nuove Brigate Rosse - Nuclei Comunisti Combattenti”. *Jane’s World Insurgency and Terrorism*, 31 January 2011. <http://articles.janes.com/articles/Janes-World-Insurgency-and-Terrorism/Nuove-Brigate-Rosse--Nuclei-Comunisti-Combattenti-NBR-NCC-Italy.html>, 2011. 09. 07.

³⁵³ David Childs: „In the Spotlight: New Red Brigades Communist Combatant Party (BR/PCC)”. *Center for Defence Information*, 23 March 2005. <http://web.archive.org/web/20090311123754/http://www.cdi.org/program/issue/document.cfm?DocumentID=2936&IssueID=56&StartRow=11&ListRows=10&appendURL=&Orderby=DateLastUpdated&ProgramID=39&issueID=56>, 2014. 03. 14.

³⁵⁴ Többek között a Politikai-Katonai Kommunista Párt, a Proletár Ellenállás Sejtjei és a Forradalmi Front a Kommunizmusért, ez utóbbi nemcsak a marxista-leninista elveket, hanem a globalizációellenes és anarchista nézeteket is magáénak vallotta. Lásd: „Revolutionary Front for Communism”. *Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=98, 2014. 03. 12.

³⁵⁵ „Informal Anarchist Federation”. *Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=4058, 2014. 03. 21.; az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2005-ös év első félévéről szóló jelentése: „55ª relazione sulla politica informativa e della sicurezza”. *Segreteria Generale del CESIS*, 2005. p. 21-22. A FAI kiáltványában a horizontális szerkezeti felépítése miatt szövetséggént hivatkozik saját magára; továbbá anarchistának vallja magát, mert egyrészt szimpatizál az anarchizmussal, másrészt a tőke és az állam lerombolását tűzte ki célul maga elé, valamint nem ismeri el sem napjaink európai politikai berendezkedését, sem a marxizmust, mert a szemében mindezek az elnyomást testesítik meg. Végül pedig „informális”, mert nem tekinti magát sem élesapatnak, sem felvilágosult kisebbségnek, elutasítva a bürokráciát és az autoriter vezetés felől jövő elnyomást. Lásd: „Chi siamo lettera aperta al movimento anarchico ed antiautoritario”. *Agence Presse Associative*, 2004. http://apa.online.free.fr/article.php3?id_article=243; Francesco Marone: „A Profile of the Informal Anarchist

Észak- és Közép-Olaszországban figyelhető meg, bár a déli tartományokban, köztük Szardínia szigetén is hajtott már végre merényleteket. Az olasz nemzetbiztonsági szolgálatok jelentései rámutatnak arra, hogy a FAI célpontjai rendkívül széles skálán mozognak. Az anarchisták támadják egyrészt az „állam által gyakorolt elnyomás” szimbólumait (rendőrség, csendőrség, büntetés-végrehajtási intézetek),³⁵⁶ másrészt a kapitalizmust és a „kizsákmányolást” megtestesítő intézményeket. Utóbbiak közé nemcsak a munkaközvetítő cégek (Adecco, Manpower) és a pénzintézetek³⁵⁷ tartoznak, hanem az olajvállalatok profitéségével összefüggésbe hozott benzinkutak is.³⁵⁸ A célpontok másik körét politikusok, az európai uniós intézmények,³⁵⁹ az olasz szélsőjobboldal,³⁶⁰ valamint a más országbeli (főként a görögországi és a dél-amerikai) anarchistákkal való szolidaritás folytán kiszemelt létesítmények, illetve személyek alkotják (például nagykövetségek és az ott dolgozók).³⁶¹ Szemmel láthatólag a FAI minél szélesebb támogatói bázist próbál meg kiépíteni, s nyitni kíván a radikális környezetvédő mozgalmak felé is, emellett olyan célpontok ellen is hajtott végre merényleteket, amelyek valamilyen módon a technikai haladást és a globalizációt jelképezik. Ezért robbantottak fel mobiltelefon átjátszóállomásokat, küldtek postai küldeménybe rejtve bombát a svájci székhelyű Swissnuclear atomlobbi csoportnak, valamint lőtték lábba – a Vörös Brigádok módszereire emlékeztetően – Roberto Adinolfit, az atomerőművek fejlesztésével és a radioaktív hulladék feldolgozásával is foglalkozó Ansaldo Nucleare cég elnökét.³⁶² Emellett a FAI sejtjei – kifejezve szolidaritásukat – fölveszik a nevét azoknak a más országokban tevékenykedő anarchistáknak, akiket őrizetbe

Federation in Italy”. *CTC Sentinel*, 26 March 2014. <http://www.ctc.usma.edu/posts/a-profile-of-the-informal-anarchist-federation-in-italy>, 2014. 03. 29.

³⁵⁶ Az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2005-ös év második félévéről szóló jelentése: „56ª relazione sulla politica informativa e della sicurezza”. *Segreteria Generale del CESIS*, 2006. p. 20-21.

³⁵⁷ A pénzintézetek részben azért kerültek célkeresztbe, mert a tőkét képviselik, részben pedig, mert a hadiipart és a belügyminisztériumnak a menekültek kitoloncolásáért felelős részlegét is finanszírozzák.

³⁵⁸ Az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2009-es évről szóló jelentése: „Relazione sulla politica dell’informazione per la sicurezza 2009”. *Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica*, 2010. p. 55. www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/wp-content/uploads/2010/02/relazione-2009.pdf, 2014. 03. 20.

³⁵⁹ A FAI 2003-ban többek között az Europolnak, az Eurojustnak, az Európai Központi Bank vezetőjének, az Európai Néppárt és az Európai Bizottság elnökének küldött levélbombát. Lásd: „Bologna mail blocked after bombs”. *BBC*, 31 December 2003. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3359281.stm>, 2014. 03. 21.

³⁶⁰ Az Északi Liga milánói irodájánál hoztak működésbe egy bombát. Lásd: Az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2011-es évről szóló jelentése: „Relazione sulla politica dell’informazione per la sicurezza 2011”. *Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica*, 2012. p. 40.

www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/wp-content/uploads/2012/02/relazione-2011.pdf, 2014. 03. 20.

³⁶¹ A Rómában lévő görög, chilei, svájci nagykövetségeknek szántak csomagba rejtett bombákat. Lásd: „Pacchi bomba alle ambasciate, due feriti”. *La Repubblica*, 23 dicembre 2010.

http://www.repubblica.it/cronaca/2010/12/23/news/esplode_pacco_all_ambasciata_svizzera_un_ferito_grave_in_ospedale-10528938/; „Pacco bomba all’ambasciata greca”. *La Repubblica*, 27 dicembre 2010.

http://www.repubblica.it/cronaca/2010/12/27/news/bomba_grecia-10612029/index.html?ref=search, 2014. 03. 21.

³⁶² „55ª relazione sulla politica informativa e della sicurezza”: *i. m.* p. 23.; „Rivendicata la gambizzazione di Adinolfi”. *RAI Giornale Radio*, 12 maggio 2012. http://www.rai.it/dl/grr/notizie/ContentItem-81f5bbb7-8943-4af2-9d66-d5c6855bfc72.html?refresh_ce, 2014. 03. 20.; *TE-SAT* 2013. p. 32.

vettek, vagy akik akció közben haltak meg. Az olasz anarchista ernyőszervezet ezért nevezett el sejtet Mauricio Moralesról, Lambros Fountasról és Olga Economidouról.³⁶³

5.3.2. Görögország

Párhuzamba állítva Olaszországot és Görögországot, Sappho Xenakis biztonságpolitikai elemző tanulmánya rávilágít arra, hogy az 1970-es években a gyenge demokratikus hagyományok nemcsak Olaszországban járultak hozzá a politikai kultúra polarizálódásához, hanem Görögországban is. Görögországban az „ezredesek diktatúrájának” összeomlása (1974) a szélsőjobbboldali és a szélsőbaloldali erőszak fellángolását hozta magával. De míg a szélsőjobbboldali csoportokat a 70-es évek végére sikerült felszámolni,³⁶⁴ addig a November 17-e Forradalmi Szervezet és a Forradalmi Népi Küzdelem marxista-leninista terrorszervezetek legyőzése évtizedeket vett igénybe.³⁶⁵ Ráadásul a November 17-e felszámolását követően a szélsőbaloldali közeg nagyon hamar kitermelte magából az újabb – immáron anarchista – terrorszervezeteket.

Miközben Sappho Xenakis szerint tény, hogy a munkanélküliség és az ebből adódó perspektívanélküliség számos fiataalt sodort és sodor mind a mai napig a radikalizmus felé,³⁶⁶ ugyanakkor a szerző úgy véli, hogy a szélsőbaloldali terrorizmus újjászületése, vagy inkább továbbélése nemcsak a gazdasági válságnak köszönhető. Xenakis az okok közé sorolja még a kormányellenes tüntetésekre reagáló agresszív rendőri fellépést, a 2000-es évek elejétől egyre láthatóbbá és intenzívebbé váló szélsőjobbboldali erőszakot,³⁶⁷ illetve azt is, hogy a szélsőjobbboldali aktivisták és a rendőrség között bizonyos fajta együttműködés alakult ki, aminek következtében a szélsőjobbboldali erőszakos cselekmények nem, vagy nem mindig lettek kivizs-

³⁶³ Mauricio Morales chilei anarchistát Santiago de Chilében saját, hátizsákjába rejtett bombája ölte meg, amikor az idő előtt működésbe lépett, a görög Lambros Fountas pedig a rendőrök lötték le egy tűzpárbaj során. Lásd: „Pacchi bomba alle ambasciate, due feriti”: *i. m.* A görög Tűz Sejtjeinek Összeesküvésének letartóztatott aktivistájáról, Olga Economidouról nevezték el azt a FAI-sejtet (Nucleo Olga), aminek tagjai megsebesítették Adinolfit. Lásd: Az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2012-es évről szóló jelentése: „Relazione sulla politica dell’informazione per la sicurezza 2012”. *Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica*, 2013. p. 33. www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/wp-content/uploads/2013/02/relazione-2012.pdf, 2014. 03. 20.

³⁶⁴ Sappho Xenakis: „A New Dawn? Change and Continuity in Political Violence in Greece”. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 24. No. 3. (2012). pp. 440. http://www.academia.edu/2020788/A_New_Dawn_Change_and_Continuity_in_Political_Violence_in_Greece, 2014. 03. 24.

³⁶⁵ A Forradalmi Népi Küzdelem 1995-ben, míg a November 17-e Forradalmi Szervezet 2002-ben tette le a fegyvert.

³⁶⁶ George Papadopoulos: „Crisis in Greece: Anarchists in the Birthplace of Democracy”. *The Jamestown Foundation*, 12 July 2012. [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=39613&tx_ttnews\[backPid\]=7&cHash=6168477e7707ff2cafb4d4d605887660](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=39613&tx_ttnews[backPid]=7&cHash=6168477e7707ff2cafb4d4d605887660), 2014. 04. 01.

³⁶⁷ Ez utóbbinak részét képezték olyan események is, amelyek során botokkal és késekkel felfegyverzett szélsőjobbboldaliak (köztük Arany Hajnal tagok) támadtak meg bevándorlókat és szélsőbaloldali rendezvényeket.

gálva, valamint nem minden esetben született bírósági ítélet az ilyen ügyekben.³⁶⁸ Mindezt kiegészíti George Kassimeris biztonságpolitikai szakértő, aki szerint a November 17-e lefegyverzését követően megalakult terrorszervezetek bizonyítékként szolgálnak egyrészt arra, hogy a forradalom kirobbantására való törekvés mind a mai napig jelen van a militáns szélsőbaloldali színtéren, másrészt, hogy a politikai erőszakot igazoló ideológiák még mindig nagyon fontos szerepet játszanak az ország életében.³⁶⁹

A 2000-es évek görög anarchista terrorszervezetei közül hármat érdemes megemlíteni: a 2003 és 2010 között aktív Forradalmi Harcot, illetve a 2008-ban kirobbant válság Görögországba történő begyűrűzése után létrejött Forradalmi Szektát és a Tűz Sejtjeinek Összeesküvést. Mindhárom szervezet támadásai, amelyek Athén és Thesszaloniki környékére koncentrálnak, jórészt pénzügyi intézetek, rendőrök, újságírók, politikusok, valamint politikai pártok (Új Demokrácia, PASOK, Arany Hajnal) irodái ellen irányulnak.³⁷⁰ Az eltérő ideológiája ellenére a 2010-ben felszámolt Forradalmi Harc sok szempontból a November 17-e Forradalmi Szervezet örökösének tekintette magát,³⁷¹ sőt módszereiben és célpontjaiban is a marxista-leninista elődöket idézte.³⁷² A halálos áldozatokkal járó támadásokat mégsem ez a csoport, hanem a Forradalmi Szekta követett el,³⁷³ de napjainkra már csak a robbantásos merényletekre „specializálódott” Tűz Sejtjeinek Összeesküvése maradt aktív.³⁷⁴

³⁶⁸ Xenakis: *i. m.* pp. 445.

³⁶⁹ George Kassimeris: „Greece: the persistence of political terrorism”. *International Affairs*. Vol. 16. No. 1. (2013). pp. 136.
www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/International%20Affairs/2013/89_1/89_1Kassimeris.pdf, 2014. 03. 24.; George Kassimeris: *Inside Greek Terrorism*. India: C. Hurst & Co. Ltd., 2013. p. 116-117.

³⁷⁰ Scott Steward: „Greek’s Radical Left: The Dangers of the Disaffected and the Unemployed”. *Stratfor*, 14 March 2013. http://www.stratfor.com/weekly/greeks-radical-left-dangers-disaffected-and-unemployed?utm_source=feedlist-f&utm_medium=email&utm_campaign=20130314&utm_term=sweekly&utm_content=readmore&elq=222104a169004d9c89903daeb37bedae, 2014. 03. 26.; TE-SAT 2007. p. 33.

³⁷¹ Kassimeris: „Inside Greek Terrorism”, p. 117.

³⁷² A November 17-e aktivistái 1996-ban tankelhárító rakétával lőttek rá az athéni amerikai nagykövetségre, 11 évvel később a nagykövetség elleni támadást a Forradalmi Harc ugyanezzel a módszerrel ismételte meg, továbbá a November 17-e számos áldozatával úgy végzett, hogy egy motoron ülő fegyveresük közvetlen közelségből adta le a halálos lövéseket, a Forradalmi Harc pedig hasonló módon kivitelezett támadásokat rendőrök ellen. Lásd: Fred Burton – Ben West: „EA: The Return of Classical Greek Terrorism”. *Stratfor*, 1 July 2009. http://www.stratfor.com/weekly/20090701_ea_return_classical_greek_terrorism, 2014. 03. 23. és Xenakis: *i. m.* pp. 447.

³⁷³ 2009. június 17-én végeztek egy, a rendőrség antiterrorista egységénél dolgozó tiszttel, Nektariosz Szavasszal, 2010. július 19-én pedig megölték Szokratisz Gioliasz korrupciós ügyekben vizsgálódó oknyomozó újságírót. Lásd: Menelaos Tzafarias – Archie Bland: „Greek journalist investigating corruption shot dead at his home”. *The Independent*, 20 July 2010. <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/greek-journalist-investigating-corruption-shot-dead-at-his-home-2030365.html>, 2014. 03. 24.; Xenakis: *i. m.* pp. 449-450.

³⁷⁴ A csoport eddigi legnagyobb volumenű akcióját 2010. novembere során a svájci, a bolgár, az orosz, a chilei, a német, a mexikói, a holland és a belga nagykövetségeknek, valamint Sarkozynek, Merkelnek, Berlusconi-nak, az Europolnak és az Európai Bíróságnak postázott levél-, illetve csomagba rejtett bombákkal követte el. Lásd: „Görög levélbombák nagykövetségeknek és államfőknek”. *Népszabadság*, 2010. november 3. http://nol.hu/kulfold/robbanas_svajc_atheni_kovetsegen, 2014. 03. 24.

5.3.3. Spanyolország és Németország

Olaszországtól és Görögországtól eltérően Spanyolországban a marxista-leninista fegyveres erőszak csak marginalizált formában volt jelen, ám ennek ellenére az Október 1-e Antifasiszta Ellenállási Csoportokat (Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre – GRAPO) 1976-tól egészen a szervezet sorsát végleg megpecsételő 2007-2008-as letartóztatásokig biztonsági kockázatként tartották számon.³⁷⁵ Nagyobb problémát jelent az elmúlt évtizedben elhárapódzott anarchista erőszak, ugyanis a TE-SAT adatai szerint az ibériai országban követték el a legtöbb ilyen típusú terrorcselekményt az EU-n belül. Ugyanakkor a főként gyújtogatásokkal végződő támadások háttéréről és az elkövetők kilétéről igen kevés használható információ áll rendelkezésre.

Hasonlóan az előbbieken tárgyalt mediterrán országokhoz, Spanyolországban a többségükben Barcelonában, Valenciában, Madridban és Burgosban elkövetett anarchista terrorcselekmények motivációja mögött részben a magas (20-26% közeli) munkanélküliség, részben a bebörtönzött spanyol és külföldi anarchisták iránti szimpátia, részben pedig a szigorított fogvatartási körülményekkel szembeni tiltakozás húzódik meg. A támadásokat középületek, bankok, a média, ingatlanügynökségek, nagykövetségek, valamint a villamosenergia-infrastruktúra ellen hajtják végre, de a célpontok között megtalálhatjuk a rendőrséget, a csendőrséget, a McDonald's gyorséttermeket, a barcelonai regionális kormányzati hivatalt és a barcelonai Olasz Kultúrintézetet is.³⁷⁶ Miután 2013-ban részletek szivárogtak ki a királyi család gyanús pénzügyeivel és költséges szórakozásaival kapcsolatosan, a monarchia és az egyház közötti jó viszony miatt az anarchista célpontok közé felkerültek a katedrálisok is.³⁷⁷

Napjaink szélsőbaloldali terrorizmusát illetően Németország bizonyos értelemben véve kakukktojásnak számít, ugyanis a 2001 és 2007 között 25 gyújtogatással végződő támadást elkövető Militante Gruppe³⁷⁸ felszámolása óta mindössze egy terrorcselekményt jelentett az Euro-

³⁷⁵ TE-SAT 2009. p. 33.

³⁷⁶ Terrorist Activity in the European Union October 2001-October 2002. p. 15.; Terrorist Activity in the European Union 2003-2004. p. 17-18.; Terrorist Activity in the European Union October 2004-October 2005. p. 12.

³⁷⁷ A madridi Almudena Katedrálisnál és a zaragozai Pilar Bazilikánál kíséreltek meg bombát robbantani, a madridi merénylet nem sikerült, de a zaragozai bazilikánál működésbe lépett a robbanószerkezet. Lásd: „Police arrest Zaragoza Basilica bombers”. *Spanish News Today*, 13 November 2013. http://spanishnewstoday.com/police-arrest-zaragoza-basilica-bombers_19046-a.html; „Bomb defused in Almudena Cathedral claims to be an attack on the Bourbon Monarchy”. *Spanish News Today*, 10 February 2013. http://spanishnewstoday.com/bomb-defused-in-almudena-cathedral-claims-to-be-an-attack-on-the-bourbon-monarchy_14968-a.html#.Uk1-ZhAR98E, 2014. 03. 26.

³⁷⁸ Az államapparátus, a szociálpolitika, a szociális támogatások jelentős csökkentését is magába foglaló Hartz-reformok, valamint a globalizáció ellen irányuló támadásokat állami intézményeket, autószalونokat és szélsőjobb oldali csoportokat megcélózva követték el, de az akcióknak nem voltak halálos áldozatai és nem okoztak tetemes anyagi károkat sem. Lásd: Caroline Schmidt – Dietmar Hipp: „Ivory Tower Arson Arrest: Berlin Struggles

pol felé,³⁷⁹ ezért a TE-SAT kiadványok a szélsőbaloldali terrorizmus kapcsán a közép-európai országot leginkább egy, a 70-es évek végén alakult török szervezettel összefüggésben említik.

A nemcsak török, hanem arab és kurd nemzetiségűeket is sorai közt tudó, marxista-leninista nézeteket valló Forradalmi Népi Felszabadítási Párt-Front (Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi – DHKP-C)³⁸⁰ – hasonlóan a Kurd Munkáspárthoz – az Európai Unió területén ritkán hajt végre erőszakos cselekményt és inkább a propagandaterjesztésre, a toborzásra, valamint a pénzszerzésre összpontosít.³⁸¹ A terrorszervezet főleg a Franciaországban, Németországban, Belgiumban és Cipruson kiépített széles támogatói bázis segítségével finanszírozza a törökországi terrortámadásait, köztük az öngyilkos merényleteket, ám annak ellenére, hogy az uniós országokban az aktivisták általában tartózkodnak a fegyveres tevékenységtől, Németországban többször is gyűjtöttek már fel török tulajdonban lévő bankokat.³⁸² Ugyanakkor az USA és az EU által terrorszervezetként számon tartott, Németországban 1998-ban betiltott DHKP-C-hez a 2000-es évek óta egyetlen terrorcselekménynek minősített támadás sem köthető az Európai Unió területén, ezért a DHKP-C-t érdemes külön kezelni az Európai Unió országaiban terrorista akciókat is elkövető szélsőbaloldali terrorszervezetektől.

Anarchista egységfront? Napjainkban az Európai Unió két legjelentősebb szélsőbaloldali (anarchista) terrorszervezete a görög Tűz Sejtjeinek Összeesküvése és az olasz FAI. Mindkét szervezet egy decentralizált, határokon átnyúló hálózat kialakítására törekszik. Az előbbieken már utaltam arra, hogy a FAI kiáltványában mindez benne is foglaltatik, ám az elmúlt években nemcsak az olasz aktivisták, hanem a Tűz Sejtjeinek tagjai is keresték a kapcsolatot a más országok anarchistáival. Ugyanebbe a keretbe illeszthető, hogy 2013 júniusában a Tűz Sejtjeinek

to Define 'Terror'". *Spiegel online*, 27 August 2007. <http://www.spiegel.de/international/germany/ivory-tower-arson-arrest-berlin-struggles-to-define-terror-a-502178.html>, 2014. 03. 31.

³⁷⁹ TE-SAT 2012. p. 26.

³⁸⁰ Andrew McGregor: „Shock Waves Continue from Mysterious Suicide Blast at U.S. Embassy in Ankara”. *The Jamestown Foundation*, 21 March 2013.

[http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=40631&tx_ttnews\[backPid\]=26&cHash=0c686ac81cab3bdb52f42c6f7127fb98](http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews[tt_news]=40631&tx_ttnews[backPid]=26&cHash=0c686ac81cab3bdb52f42c6f7127fb98); Nihat Ali Özcan: „Waiting for new waves of terror”. *Hürriyet*, 7 February 2013. <http://www.hurriyetdailynews.com/waiting-for-new-waves-of-terror.aspx?pageID=449&nID=40614&NewsCatID=419>, 2014. 03. 26. Az 1978-ban létrejött szervezetet eredetileg Forradalmi Baloldálnak (Devrimci Sol) hívták, de 1994-ben Forradalmi Népi Felszabadítási Párt-Frontra változtatták a nevét.

³⁸¹ Ez utóbbinak a török rendőrség szerint a védelmi pénz szedése és a kábítószer-kereskedelem szerves részét képezi. Lásd: „DHKP/C (Revolutionary People's Liberation Party/Front)”. *Turkish National Police*. http://www.egm.gov.tr/EN/Pages/dhkp_c.aspx, 2014. 03. 25.

³⁸² A német Alkotmányvédelmi Hivatal 2004-es évről szóló jelentése: „2004 Annual Report on the Protection of the Constitution”. 2005. p. 216. www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/EN/Broschueren/Verfassungsschutzbericht_2004_en.pdf?__blob=publicationFile; Andrew Bowen: „Turkish terror suspects go on trial in Germany”. *Deutsche Welle*, 11 March 2010. <http://www.dw.de/turkish-terror-suspects-go-on-trial-in-germany/a-5345531>, 2014. 03. 26.

Összeesküvése megjelentetett egy kiáltványt Főnix-terv³⁸³ címen, amelyben a szolidaritást és a nemzetközi összefogás kialakítására való szándékát erősíti meg. Az Európa határain átnyúló együttműködésre való felhívások pozitív visszhangra találtak szerte a világon az anarchisták körében: 2012 és 2013 során Spanyolországban, Hollandiában, az Egyesült Királyságban, Oroszországban, Chilében, Argentínában, Mexikóban és Indonéziában „szimpátiamerényleteknek” is nevezhető támadásokat hajtottak végre különböző anarchista csoportok, tiltakozva a bebörtönzött görög és olasz anarchisták fogvatartása ellen. Bár ezeket az akciókat túlnyomórészt a FAI nevében követték el, a nyomozások eredménye szerint a merényletek kivitelezésének színvonala elmarad a FAI olaszországi támadásaitól.³⁸⁴

5.3.4. Konklúzió

Napjainkra a szélsőbaloldali terrorizmus az 1970-es–80-as évek marxista-leninista vonulatához képest sok szempontból megváltozott, de a különbségek mellett azért számos közös vonást is felfedezhetünk a régi és az új irányzat között. A jelenkori szélsőbaloldali terrorizmus egyik jellemző vonása, hogy a marxista-leninista szervezetek közül szinte már mindegyik feloszlott, átadva helyüket az anarchista fegyveres csoportoknak. Kétségtelen, hogy a Vörös Brigádok, a GRAPO és a November 17-e Forradalmi Szervezet a 2000-es évek elejéig-közepéig bizonyos értelemben véve aktívak maradtak, de ők lényegében túléltek önmagukat, s fennállásuk utolsó éveiben már közel sem jelentettek akkora veszélyt, mint az azt megelőző évtizedekben. Ennek legfőbb oka, hogy a 90-es évek után már nem állt rendelkezésükre az az „infrastruktúra”, ti. az egykori szocialista országok és Európán kívüli fegyveres szervezetek (pl. PFSZ) támogatói hálózat, ami annak idején ellátta őket fegyverekkel, szükség esetén bújóhelyet tartott fenn a részükre, illetve kiképzést biztosított nekik például Dél-Jemenben, vagy Líbiában.³⁸⁵ Ezzel a problémával egyébként napjaink anarchista terroristáinak is meg kell küzdenie, vagyis a marxista-leninistákhoz képest jóval kevesebb pénzből kell gazdálkodniuk és a merényletek elkövetéséhez szükséges tudást is nehezebb elsajátítaniuk.

Az ideológiai eltérés ugyancsak szembeűnő. A marxista terrorszervezetek lényegében azt akarták, hogy egy mindent elsöprő forradalom kiobbantásával megdőljön a kapitalista

³⁸³ A Tűz Sejtjei a hamvaiból feltámadó Főnix-madárként hivatkozik saját magára, mert a letartóztatások miatt csak 2013 közepére tudta rendezni sorait.

³⁸⁴ TE-SAT 2013. p. 32-33.; az olasz nemzetbiztonsági szolgálatok 2013-as évről szóló jelentése: „Relazione sulla politica dell’informazione per la sicurezza”. *Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica*, 2014. p. 44. www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/wp-content/uploads/2014/02/relazione-2013.pdf, 2014. 03. 25.

³⁸⁵ Steward: *i. m.*

alapon nyugvó fennálló rendszer, ami után proletárdiktatúrát vezettek volna be. Mindez ma már jóval kevesebb fiataalt mozgat meg, mint a globalizációellenességgel szimpatizáló, mindenféle hatalmat, diktatúrát és az ebből fakadó elnyomást elutasító anarchizmus.

A célpontjaikat tekintve az anarchisták egyrészt ugyanazokat támadják, mint a marxista-leninisták (pénzintézetek, a tőzsde épülete, üzletemberek, politikusok, diplomáciai képviselők, a szélsőjobboldal, továbbá az „elnyomást” megtestesítő rendőröket és a büntetés-végrehajtási intézetekben dolgozókat). Másrészt viszont a nagyobb támogatói bázis kiépítése miatt a célpontok körét ki is szélesítették. Így a „kizsákmányolás” szimbólumainak tekintett munkaközvetítő cégek, benzinkutak, a „pazarlást” jelképező ingatlanirodák, luxusautókat áruló kereskedések, sőt Spanyolországban a fényűzéssel vádolt uralkodócsalád és az egyház szoros kapcsolata miatt a templomok is célkeresztjükbe kerültek, hasonlóan a „környezetet romboló” nagy volumenű építkezésekhez és az atomenergia felhasználással összefüggésbe hozható vállalatokhoz és személyekhez.³⁸⁶

A merényletek végrehajtását illetően a marxistákhoz hasonlóan az anarchisták sem hívei a tömeges halálos áldozatokkal járó merényleteknek, ugyanakkor egyrészt akcióik nagy többsége a marxista támadásokkal ellentétben az anyagi kár okozására koncentrál és nem a személyi sérülésre,³⁸⁷ másrészt a támadások túlnyomó része gyújtogatás és nem robbantásos merénylet,³⁸⁸ Emellett az emberrablás már nem képezi részét a szélsőbaloldali erőszaknak.

Megjegyzendő, hogy az anarchisták határokon átnyúló hálózat létrehozására irányuló törekvése a szélsőbaloldali terrorizmus történetében nem példanélküli kísérlet. Az 1980-as évek közepén a Vörös Hadsereg Frakció és a franciaországi Közvetlen Akció egy „antiimperialista front” kialakítását szorgalmazta, összefogva a görög, az olasz és a spanyol marxistákkal, ám a kezdeményezésből akkor nem lett semmi. Egyrészt, mert ez utóbbiak nem tanúsítottak túl nagy érdeklődést az összefogás iránt, másrészt, mert a Közvetlen Akciót néhány éven belül felszámolta a hatóság.³⁸⁹ Napjainkban az anarchisták az antiimperializmust a kölcsönös szimpátiával, az „állami elnyomás” elleni küzdelemmel, valamint a bebörtönzött bajtársakkal való szolidaritással helyettesítették, s ezekre hivatkozva kísérlik meg kialakítani decentralizált hálózataikat. Próbálkozásuk részben sikeres, mert nemcsak a Mediterráneumban, hanem a konti-

³⁸⁶ Ugyanakkor a marxistákkal ellentétben az anarchisták eddig még nem támadtak meg NATO-célpontot.

³⁸⁷ Általában zárva lévő irodaházaknál, bankfióknál, vagy nem csúcsforgalomban hajtják végre az akciókat, sokszor figyelmeztető hívás érkezik a támadás előtt, illetve ha bombamerényletről van szó, akkor a bomba többnyire egy kis erejű és primitív módon összeállított, gyakran postai küldeménybe rejtett szerkezet.

³⁸⁸ A bővebben nem tárgyalt dániai, portugáliai, csehországi és ausztriai szélsőbaloldali terrorcselekménynek minősített akciók is gyújtogatások voltak.

³⁸⁹ Miroslav Mareš: „Extreme Left Terrorism in Contemporary Europe from 'Communist Combattant Parties' to Militant Campaigns?”. *Central European Political Studies Review*. Vol. 9. No. 4. (2007). <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=319>, 2014. 03. 12.

nens más régiókban, valamint néhány dél-amerikai országban is pozitív visszhangra talált a kezdeményezés. Ugyanakkor ezek a szolidaritásból elkövetett merényletek – kis erejű, eseti jellegű és koordinálatlan támadásokról lévén szó – inkább csak jelképesek, mint veszélyesek.

Összességében elmondható, hogy a marxista-leninista politikai erőszakhoz képest kisebb tagsággal, gyengébb struktúrával és szűkösebb anyagi forrásokkal rendelkező jelenkori szélsőbaloldali terrorizmus lényegében csak a „mediterrán anarchista háromszöget”,³⁹⁰ konkrétan Görögországot, Olaszországot és Spanyolországot érinti. Ennek feltételezhetően részben az az oka, hogy ezekben az országokban az elmúlt években rendkívül megugrott a munkanélküliség aránya, erősödtek a szociális feszültségek, részben pedig az, hogy mindhárom országban változó intenzitással ugyan, de évtizedek óta permanensen jelen van a szélsőbaloldali terrorizmus. Mindez igaz Spanyolországra is, annak ellenére, hogy az ibériai országban a politikai erőszaknak ez a válfaja az olaszokhoz és a görögökhöz képest mindig is kevesebb követővel rendelkezett. Megvizsgálva a TE-SAT jelentések adatait, a támadások és a szélsőbaloldali terrorizmus kapcsán őrizetbe vett személyek száma változó képet mutat. A merényletek száma 2010-ig évről évre nőtt, onnantól kezdve viszont folyamatosan csökken, míg a letartóztatások aránya hol nagyobb, hol kevesebb az azt megelőző évhez képest. Kétségtelenül nem a szélsőbaloldaliak követik el a legtöbb terrorcselekményt az Európai Unióban, de esetükben nem a nagy számú merényletek jelentik a lehetséges veszélyforrást, hanem egyrészt a különböző országokban lévő anarchista fegyveresek az eddigieknél összehangoltabb együttműködése, másrészt ha a terroristák a jövőben nem az anyagi károkozásra, hanem a személyi sérülésre, vagy konkrétan a halálos kimenetelű akciókra törekcszenek.

5.4. A szélsőjobboldali terrorizmus megnyilvánulási formái

A szélsőjobboldali terrorizmus egészen 2011 közepéig a politikai erőszak már-már elfeledettnek hitt megjelenési formájának számított az EU-ban. Azonban a norvégiai kettős merénylet, valamint a Németországban lelepleződött neonáci fegyveresek által elkövetett gyilkosságsorozat rámutattak arra, hogy a terrorizmusnak ez a válfaja marginalizált formában ugyan, de továbbra is jelen van. A szélsőjobboldali erőszak egyrészt szervezeten, kisebb-nagyobb csoportok által végrehajtott támadásokban, másrészt egyénileg elkövetett merényletekben mutatkozik meg, s a politikai erőszak más formáitól eltérően nem korlátozódik a kontinens egy adott szegletére, vagy csak bizonyos országokra, hanem egész Európában jelen van.

³⁹⁰ TE-SAT 2013. p. 31.

Hasonlóan a terrorizmus szélsőbaloldali és szeparatista típusához az európai szélsőjobboldali terrorizmus története is az 1970-es–80-as évekre nyúlik vissza. A szélsőjobboldali terror akkoriban főként három országot, a Német Szövetségi Köztársaságot, Franciaországot és Olaszországot érintette. Franciaországban többek között az Odessa, Delta és az Európai Nacionalista Fasiszták (Faisceaux Nationalistes Europeen), míg az NSZK-ban a Német Akciócsoport (Deutsche Aktionsgruppe), illetve a Karl-Heinz Hoffmann vezette Hoffmann Katonai Sportklub (Wehrsportgruppe Hoffmann) hajtottak végre robbantásos merényleteket és fegyveres támadásokat.³⁹¹ Ez utóbbihoz köthető az 1980. szeptember 26-án, a müncheni Oktoberfesten elkövetett merénylet is.³⁹² A korabeli szélsőjobboldali terrorizmus aktivitása azonban Olaszországban tetőzött, ahol a számos újfasizta szervezet közül az Új Rend (Ordine Nuovo) és a Forradalmi Fegyveres Sejtek (Nuclei Armati Rivoluzionari – NAR) követték el a legpusztítóbb bombatámadásokat. Az Olaszországban „óloméveknek” is nevezett két évtized legvéresebb merénylete is a NAR-hoz fűződik: 1980. augusztus 2-án a bolognai pályaudvaron felrobbantott bombájuk 85 halálos áldozatot követelt. A neonáci és újfasizta szervezetek már a 70-es években is hajtottak végre támadásokat, azonban a politikai erőszak ezen formája a 80-as évek elején érte el a csúcspontját, amikor a merényletek száma az előző évtizedhez képest megsokszorozódott. Igaz ugyanakkor, hogy az 1980-as évek közepére a szélsőjobboldali terrorizmus már le is csengett. A szélsőjobboldali militánsok minden eszközt felhasználtak ahhoz, hogy bebizonyítsák az állam gyengeségét, ám céljukat, miszerint olyan zűrzavaros közállapotot idézzenek elő, ami alkalmas lehet a szélsőjobboldali hatalomátvételre, a későbbiekben pedig egy autoriter, vagy totalitárius rendszer kialakítására,³⁹³ nem érték el, s az akkoriban működő fegyveres szervezetek idővel feloszlottak. Mindezek ellenére a politikai jobbszélről jövő erőszak alacsonyabb szinten ugyan, de továbbra érezhetően jelen van. Céljuk elérése érdekében a szélsőjobboldali csoportok adott esetben továbbra nem riadnak vissza a gyilkosságoktól, vagy a robbantásos merényletektől.³⁹⁴ Jó példák erre a „döner-gyilkosságok” révén elhíresült, magukat Nemzetiszocialista Földalatti Mozgalomnak (Nationalsozialistischer Untergrund –

³⁹¹ Hoffman: „Right-Wing Terrorism in Europe Since 1980”, p. 2-3.

³⁹² A szervezet egyik tagjának, Gundolf Köhlernek az Oktoberfesten felrobbantott csőbombája 13 emberéletet követelt, köztük a merénylőét is.

³⁹³ Bruce Hoffman: *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press, 2006. p. 238.; Horváth L. Attila: *i. m.* p. 89.

³⁹⁴ Bár a TE-SAT jelentések mindössze 18 szélsőjobboldalhoz köthető terrorcselekményt, vagy arra való kísérletet tartanak nyilván, az elmúlt 10-15 évben számos olyan, szélsőjobboldaliak által elkövetett támadás történt, ami a terrorizmus és az extrémizmus közötti vékony határvonalon mozgott. Az őrizetbe vett személyeket illetően a TE-SAT kiadványok 2015-ig bezárólag összesen 145 gyanúsított letartóztatásáról írnak.

NSU) nevező, háromfős német neonáci csoport által elkövetett gyilkosságsorozata és bombatámadásai.³⁹⁵

Hazánk az Europolnak a 2009-es évre vonatkozóan jelentett négy, a Hunnia-mozgalomhoz, vagy más néven a Magyarok Nyilai Nemzeti Felszabadító Hadsereghez köthető sikertelen terrorcselekményt. A szervezet 2007-ben alakult meg, alapítójának, Budaházy Györgynek szándéka az volt, hogy a Magyarországon belül megalakuló független „árnyékállam” idővel átvehesse az irányítást a törvényesen megválasztott kormánytól. 2009. április 8-án egy miskolci, egy Szigetváron lakó és egy adonyi MSZP-s országgyűlési képviselő házánál akartak focilabdába rejtett bombát felrobbantani, amit a rendőrség még időben megakadályozott. Káli Sándor, miskolci polgármester ellen is terveztek merényletet, de útban a politikus háza felé a gyanúsítottak meggondolták magukat és végül egy elhagyatott területen hozták működésbe a robbanószerkezetet.³⁹⁶ Szélsőjobboldali erőszak kapcsán, fontosnak tartom megemlíteni a Kiss Istvánból, Kiss Árpádból, Pető Zsoltból és Csontos Istvánból álló fegyveres csoport 2008-as és 2009-es cigányok ellen elkövetett gyilkosságait is. Annak ellenére, hogy a kilenc kistelepülésen hat gyilkosságot és több Molotov-koktélos akciót magában foglaló támadássorozatot³⁹⁷ nem hozták összefüggésbe a terrorizmussal, a hazai szélsőjobboldali erőszak megjelenési formáival foglalkozó Athena Intézet mégis úgy véli, hogy a történetek kimerítik a belföldi terrorizmus fogalmát, mert „a támadássorozat célja egy közösség egészének a megfélemlítése volt”.³⁹⁸ A TE-SAT 2010-es kiadásában is szerepelő merényletsorozattal kapcsolatban az Europol úgy fogalmaz, hogy a támadássorozat azért nem szerepel terrorizmusként az éves jelentésben, mert a nyomozás akkori szakaszában nem volt bizonyított, hogy politikai motivációjú gyilkosságok történtek.³⁹⁹

A szélsőjobboldali terrorizmus a „magányos farkasok” által végrehajtott akciókban is testet ölthet, amelyek közül a legpusztítóbb minden kétséget kizárólag a 2011 nyarán Norvégiában

³⁹⁵ 2011. novemberében a német rendőrség fényt derített azokra a 2000 és 2006 között elkövetett gyilkosságokra, amelyek során nyolc török és egy görög származású, kisvállalkozásokat (virágboltot, zöldséges boltot, kebab büfét) üzemeltető bevándorlót öltek meg. A neonáci fegyveresek az emberöléseket Németország egymástól távoli pontjain követték el, ezenfelül hozzájuk köthető még a 2001-ben és 2004-ben Köln bevándorlók lakta negyedében történt robbantások is, valamint 2007-ben egy bankrablás során megöltek egy őket megállítani próbáló rendőrnőt is. Lásd: Nicolas Kulish: „Neo-Nazis Suspected in Long Wave of Crimes, Including Murders, in Germany”. *The New York Times*, 13 November 2011. http://www.nytimes.com/2011/11/14/world/europe/neo-nazis-suspected-in-wave-of-crimes-in-germany.html?_r=2&pagewanted=all; Horváth Attila: „A németországi rasszista gyilkosságok háttere”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 5. No. 1. (2012). pp. 64-65. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb12_01_horvath_attila.pdf, 2015. 12. 30.

³⁹⁶ „Magyarok Nyilai Nemzeti Felszabadító Hadsereg/Hunnia Mozgalom”. *Athena Intézet*, <http://www.athenaintezet.hu/terkep/olvas/7#read>, 2013. 11. 13.

³⁹⁷ „Ítélet előtt a halálbrigád”. *Magyar Nemzet Online*, 2013. május 6.

http://mno.hu/magyar_nemzet_belfoldi_hirei/itelet-elott-a-halalbrigad-1158971, 2013. 10. 25.

³⁹⁸ „Halálbrigád (roma sorozatgyilkosság)”. *Athena Intézet*, <http://www.athenaintezet.hu/terkep/olvas/19#read>, 2013. 11. 05.

³⁹⁹ TE-SAT 2010. p. 39.

Anders Behring Breivik által elkövetett kettős merénylet volt.⁴⁰⁰ A szakirodalom a Breivikhez hasonló magányos merénylők közül leggyakrabban az FBI oklahomai székházát 1995-ben felrobbantó Timothy McVeigh-t és az Unabomber néven elhíresült Theodore Kaczynskit hozza fel példaként.⁴⁰¹ A magányos elkövetőkkel kapcsolatban Scott Steward rávilágít arra, hogy a gyökerek egészen a 19. századi anarchista merényletekig nyúlnak vissza,⁴⁰² ugyanis közülük többen, mint például Mihail Bakunyin, az egyénileg végrehajtott erőszakos cselekményt is a forradalmi tevékenység részének tekintették. Később, a huszadik század második felében a magányos merénylő figurája szorosan összekapcsolódott a vezető nélküli ellenállás modelljével, ami szinte párhuzamosan jelent meg és terjedt el az amerikai szélsőjobboldalon, valamint az úgy nevezett *single issue* („tematikus”) erőszak kapcsán, s körülbelül egy évtizednyi késéssel a taktikát a radikális muzulmánok is elkezdték alkalmazni. Miként az iszlamistákról szóló fejezetben már utaltam rá, az elgondolás azon alapul, hogy a merényletet végrehajtó személy a militáns szervezetektől függetlenül cselekszik, s mindez azért tűnik hatásosnak, mert az egyedi elkövetők nincsenek, vagy legalábbis nehezen kerülnek a hatóság látókörébe. Az amerikai szélsőjobboldal jelentős gondolkodója, Louis Beam 1992-ben megjelentetett *Leaderless Resistance* című írásában fejti ki az egyénekre, illetve kis sejtekre épülő, fegyveres harcot szorgalmazó modelljét, amivel véleménye szerint hatásosan fel lehet venni a küzdelmet a központi kormányzattal.⁴⁰³ Beam elképzelése egyébként már korábban megjelent az Andrew Macdonald álnéven író William Pierce *The Turner Diaries* és *Hunter* című novelláiban. Az 1978-ban írt *The Turner Diaries* egy, az Egyesült Államokban lezajló, etnikai tisztogatásba fulladó fiktív forradalomról szól, amely elüldözi az amerikai kormányt, valamint leszámol a zsidókkal és a nem fehérekkel. Az 1989-ben megjelent *Hunter* középpontjában pedig egy vietnami veterán célzott gyilkosságsorozata áll, aki magányos vadászként polgárjogi aktivistákkal és olyan házaspárokkal végez, akiknél vagy a férj vagy a feleség nem angolszász származású.⁴⁰⁴ A könyvek nagy hatással voltak sok militáns szélsőjobboldalira, köztük McVeigh-re és a londoni

⁴⁰⁰ Mivel a kettős merénylet a nem EU-tag Norvégiában történt, ezért a TE-SAT jelentések csak a szélsőjobboldali terrorizmussal, illetve a szélsőjobboldali politikai erőszak más megnyilvánulási formájával kapcsolatos trendek felvázolásánál írnak róla, de a statisztikai adatok között nem szerepel.

⁴⁰¹ Kaczynski 16 csomagba, illetve levélbe rejtett bombát küldött szét 1978 és 1995 között az Egyesült Államokban. Mivel bombáit kezdetben egyetemeknek és légitársaságoknak küldte el, az FBI „Unabombernek” nevezte őt el („Un”=University, „a”=airlines) Lásd: Tálás – Csiki: *i. m.* p. 4.

⁴⁰² Scott Steward: „Cutting Through The Lone Wolf Hype”. *Stratfor*, 22 September 2011.
<http://www.stratfor.com/weekly/20110921-cutting-through-lone-wolf-hype>, 2014. 05. 04.

⁴⁰³ Louis Beam: „Leaderless Resistance”. *The Seditonist*, No. 12, February 1992.
<http://www.louisbeam.com/leaderless.htm>, 2013. 11. 12.

⁴⁰⁴ Michael Whine: „Trans-European Trends in Right-Wing Extremism”. In: *Mapping the Extreme Right in Contemporary Europe* (szerk. Andrea Mammone – Emmanuel Godin – Brian Jenkins). London: Routledge, 2012. p. 327-328.

„szögbombás terroristaként” hírhedté vált David Copelandre is.⁴⁰⁵ Bár Pierce és Beam uszító propagandának minősíthető írásai a szélsőjobboldali politikai erőszak „evolúciójának” tagadhatatlanul fontos forrását képezik, mégsem okolhatjuk őket az összes „magányos farkas” akcióért, ugyanis az amerikai szélsőjobboldali gondolkodók mindössze egy már létező jelenség köré építettek fel egy modellt. Összességében azonban a rasszizmus és az antiszemitizmus által motivált „magányos farkas” támadások komoly fenyegetést jelentenek nemcsak az Egyesült Államok, hanem az Európai Unió számára is, ugyanis a jelenség az elmúlt másfél-két évtizedben átgyűrűzött Európába. A 2000-es években megszorodott magányos merénylők által végrehajtott támadások elsősorban nyugat-, észak- és dél-európai országokat érintettek.⁴⁰⁶ Ezzel szemben a kelet-európai szélsőjobboldali szcénát sokáig nem hozták összefüggésbe a „magányos farkas” jelenséggel, ám napjainkra mindez megváltozott: 2012 novemberében a rendőrség őrizetbe vette a krakkói egyetemen tanító antiszemita és ultranacionalista nézeteiről ismert, merényletre készülő vegyészprofesszort, Brunon Kwiecien, valamint 2013 júliusában az Egyesült Királyságban letartóztatták az ukrán származású, gyilkosságot és robbantásos merényletet is elkövető Pavlo Lapsint.⁴⁰⁷ A magányos merénylőkkel kapcsolatosan fontos hangsúlyozni, hogy az elmúlt tíz évben a brit hatóságok is számos potenciális elkövetőt tartóztattak le. A TE-SAT jelentésekkel összhangban Matthew Goodwin, szélsőjobboldali extrémizmussal foglalkozó kutató a potenciális „magányos farkasok” veszélyére hívja fel a figyelmet, utalva arra, hogy az Egyesült Királyságban több olyan jobboldali szélsőségest vettek őrizetbe, akik-

⁴⁰⁵ „The Nailbomber”. *BBC*, 30 June 2000.

http://news.bbc.co.uk/1/hi/english/static/audio_video/programmes/panorama/transcripts/transcript_30_06_00.txt, 2013. 11. 17. David Copeland első bombája 1999. április 17-én London jórészt fekete bőrű bevándorlók lakta negyedében, Brixtonban robbant, a második a túlnyomórészt bangladesiek által lakott Brick Lane negyedben április 24-én. A harmadik és egyben az utolsó robbanószerkezet pedig április 30-án a Sohoban található, a meleg közösség által kedvelt Admiral Duncan kocsmánál lépett működésbe 3 ember halálát okozva. Lásd: Tóth – Csiki: *i. m.* p. 4.

⁴⁰⁶ Például Belgiumot, Svédországot és Olaszországot. Lásd: Khaled Diab: „Terror in the park”. *Al-Ahram*, No. 795, 18-24 May 2006. <http://weekly.ahram.org.eg/2006/795/in5.htm>; Christina Anderson: „A Murder Trial in Sweden, With Echoes of Norway”. *The New York Times*, 15 May 2012.

http://www.nytimes.com/2012/05/16/world/europe/peter-mangs-trial-in-sweden-has-echoes-of-breivik-case.html?_r=3&; Alessandra Bravi – Simone Innocenti – Federica Sanna: „Agguato razzista nei mercati di Firenze”. *Corriere della Sera*, 13 dicembre 2011.

<http://corrierefiorentino.corriere.it/finenze/notizie/cronaca/2011/13-dicembre-2011/sparatoria-piazza-dalmazia-1902516651381.shtml>, 2013. 11. 20.

⁴⁰⁷ Kwiecien a lengyel parlament épületét készült felrobbantani Breivik módszerét követve. Lásd: Dagmara Leszkowicz – Marcin Goettig: „Poland says extremist planned to blow up parliament”. *Reuters*, 20 November 2012. <http://uk.reuters.com/article/2012/11/20/uk-poland-attack-idUKBRE8AJ0BI20121120>, 2013. 11. 10. A PhD vendéghallgató Lapsin pedig halálra késelt egy 82 éves muzulmán a nyílt utcán Birminghamben, ezenfelül egy szögekkel telerakott bombát helyezett a tiptoni mecset elé, remélve, hogy az időzített szerkezet minél több muszlimmal végez, de a bomba a hibás időzítés miatt 1 órával korábban robbant, így az nem okozott személyi sérüléseket. Az elkövető a nem fehérek iránti gyűlöletéből fakadóan, valamint „faji háború kirobbantása” céljából a tiptoni mellett egy wolverhamptoni mecsetet is fel akart robbantani. Lásd: Vikram Dodd: „Student pleads guilty to attacks on Midlands mosques”. *The Guardian*, 21 October 2013. <http://www.theguardian.com/uk-news/2013/oct/21/ukrainian-pleads-guilty-attacks-midland-mosques>, 2013. 11. 11.

nek a lakásán tucatnyi lőfegyvert, csőbombákat, szőgbombákat, illetve robbanószerkezetek összeállításához szükséges hozzávalókat (hidrogén-peroxidot, lőport stb.) találtak.⁴⁰⁸ Goodwin többek között Ian Davison nevét említi meg, aki saját otthonában tömegpusztító fegyverek összetevőjeként használatos ricint állított elő, valamint robbanószerkezet összeállításáról szóló leírásokat töltött le az internetről.⁴⁰⁹

5.4.1. Változó ideológiák a szélsőjobboldalon

A támadások motivációit vizsgálva a szélsőjobboldal különböző megjelenési formáival találkozhatunk. Általánosságban megállapítható, hogy Európában egyrészt jelen vannak még a „hagyományos” faji alapon, a fehér ember felsőbbrendűségét hirdető és a „világuralomra törő zsidósággal” kapcsolatos összeesküvés-elméleteket gyártó neonáci szervezetek. Másrészt viszont, a neonáci ideológia az elmúlt 20-25 évben Nyugat-, Észak- és Dél-Európában, valamint Németországban némiképp háttérbe szorult, és helyüket átvették a posztindusztriálisnak nevezett szélsőjobboldali csoportok. Matthew Goodwin, Vidhya Ramalingam és Rachel Briggs közösen írt tanulmánya rávilágít arra, hogy a nagy számú bevándorló közösségekkel rendelkező országokban a szélsőjobboldaliak a migránsokra és a menedékkérőkre több szempontból is fenyegetésként tekintenek, mert úgy vélik, a bevándorlók veszélyt jelentenek a gazdaságra, a közrendre és a többségi társadalom kultúrájára. A szélsőségesek szerint minél több bevándorló érkezik, annál nagyobb lesz a bűnözés, kevesebb munka lesz, és segély formájában rengeteg pénzt kell majd rájuk költeni.⁴¹⁰ Ami viszont a szélsőjobboldaliak számára a legnagyobb problémát jelenti az a migránsok felől jövő „kulturális fenyegetés”. Vagyis a szélsőjobboldaliak nem elsősorban faji alapon ellenzik a bevándorlást, hanem kulturális szempontból, ennek fő célpontjai pedig elsősorban a muzulmán migránsok.⁴¹¹ A bevándorlóellenes szélsőségesek fenyegetésként tekintenek az iszlámra és a muszlimokra azt hangoztatva, hogy a bevándorlók kultúrája összeegyeztethetetlen az európaival, így egyfajta önvédelmi mechanizmusként saját, nemzeti szokásaikat, valamint az „európai tradíciókat” – pontosabban: amit ők annak tartanak – minden eszközzel meg akarják védeni a muzulmán bevándorlóktól. A muszli-

⁴⁰⁸ Matthew Goodwin: „Lone Wolves: What Can We Do?”. 23 July 2011.

<http://web.archive.org/web/20111010140607/http://www.matthewjgoodwin.com/2011/07/lone-wolves-what-can-we-do.html>, 2014. 04. 28.

⁴⁰⁹ Martin Wainwright: „Neo-Nazi Ian Davison jailed for 10 years for making chemical weapon”. *The Guardian*, 14 May 2010. <http://www.guardian.co.uk/uk/2010/may/14/neo-nazi-ian-davison-jailed-chemical-weapon>, 2013. 11. 20.

⁴¹⁰ Matthew Goodwin – Vidhya Ramalingam – Rachel Briggs: „The New Radical Right: Violent and Non-Violent Movements in Europe”. *Institute for Strategic Dialogue*, London, February 2012. p. 47-48.

<http://www.strategicdialogue.org/ISD%20Far%20Right%20Feb2012.pdf>, 2013. 11. 08.

⁴¹¹ *Uo.* p. 48.

okkal szembeni averzióval kapcsolatosan jegyzi meg Thomas Klau, a European Council on Foreign Relations párizsi irodájának vezetője, hogy az iszlamofóbiának nevezett jelenség a szélsőjobboldaliak között egyfajta összekötő kapocsként van jelen, hozzátéve, hogy ezt a „közös nevezőt” az 1910-es, 20-as és 30-as években az antiszemitizmus töltötte be.⁴¹²

Közép-Európában és a kontinens keleti felén a szélsőjobboldalnak egy másik formájával találkozhatunk, ugyanis a rendszerváltás után létrejött szélsőjobboldali szervezetek elsősorban a két világháború közti időszak jelszavait visszahangozzák, amikre leginkább a zsidó- és cigányellenesség, valamint a szélsőséges antikommunizmus a jellemző. Nem szabad elfelejteni, hogy a rendszerváltás utáni elhúzódó gazdasági problémákból adódó létbizonytalanság, az Európai Unió intézményeiben való csalódásból fakadó növekvő EU-ellenesség, és a több választási cikluson át tartó „rossz kormányzás”, ideértve a politikai pártokat érintő korrupciós ügyeket is, kitűnő táptalajt adnak a bűnbakkeresésnek, az erősödő nacionalizmusnak, az etnikai konfliktusok szításának, a pluralizmus-ellenességnek és a különböző (etnikai, szexuális és vallási) kisebbségekkel szembeni intoleranciának.⁴¹³ A lengyel parlament épületét felrobbantani készülő vegyészprofesszor is azzal indokolta tettét, hogy a lengyel gazdaság és a társadalom rossz irányba halad, melynek szerinte az az oka, hogy a kormányzati pozíciókat nem „igaz lengyelek” birtokolják.⁴¹⁴

5.4.2. Aktivizálódó szélsőjobboldal

Annak érdekében, hogy tisztábban lássuk a szélsőjobboldali terrorfenyegetettséget, vessünk egy pillantást a terrorizmus utánpótlását jelentő extrémizmusra! Ezzel kapcsolatosan a TE-SAT 2009 egy korábban viszonylag ismeretlen jelenségre hívja fel a figyelmet: a neonáci szubkultúrán belül megjelent az autonóm nacionalistáknak, vagy más néven anarchista nacionalistáknak elnevezett mozgalom, melynek követői több szempontból másként viselkednek, mint a „klasszikus” szkinhedek.⁴¹⁵ A német Alkotmányvédelmi Hivatal jelentései is megemlítik az autonóm nacionalistákat, kiemelve, hogy külső megjelenésükben egyáltalán nem hason-

⁴¹² Peter Walker – Matthew Taylor: „Far right on rise in Europe, says report”. *The Guardian*, 6 November 2011. <http://www.guardian.co.uk/world/2011/nov/06/far-right-rise-europe-report>, 2013. 11. 03.

⁴¹³ Bayer József: „Jobboldali populizmus és a szélsőjobboldal Kelet-Közép-Európában”. *Eszmélet*, Vol. 55. No. 3. (2002). <http://www.eszmelet.hu/index2.php?act=period&lang=HU&item=304&auth=Bayer%20J%20C3%B3zsef:%20&info=Eszm%C3%A9let%20foly%C3%B3irat,%2055.%20sz%C3%A1m%20%282002.%20%C5%91sz%29>, 2013. 11. 12.

⁴¹⁴ Matthew Day: „Polish bomb plotter said 'Breivik made mistake'”. *The Telegraph*, 21 November 2012. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/poland/9691246/Polish-bomb-plotter-said-Breivik-made-mistake.html>, 2013. 11. 11.

⁴¹⁵ TE-SAT 2009. p. 35.

litanak a szkinhedekre: hétköznapi ruhában járnak és a náci szimbólumokat is kevésbé látható helyen viselik, ugyanakkor nem kevésbé veszélyesek, sőt agresszívbak, mint a „régí vágású” neonácik.⁴¹⁶ A mozgalom Csehországban is szerzett követőket: Miroslav Mareš, a politikai erőszakkal foglalkozó elemző a cseh Belügyminisztériumnak írt tanulmányában rávilágít arra, hogy az autonóm nacionalisták több rendezvényt tartanak, mint a „tradicionális” szkinhed csoportok és az interneten is aktívabbak. A szélsőbaloldali anarchisták szokásait másolják, ezáltal felvonulásaik alkalmával törnek-zúznak, sőt a rendőröket és az újságírókat is megtámadják.⁴¹⁷ Mindez különösen nyugtalanító annak tükrében, hogy a TE-SAT 2012-es és 2013-as kiadásai említést tesznek arról, hogy jobboldali szélsőségesek jelentős mennyiségű fegyverkészletet halmoznak fel.⁴¹⁸ Konkrét példát az izraeli International Institute for Counter-Terrorism munkatársának, Dave Richnek a tanulmánya említ, eszerint az elmúlt években a brit, a német és a holland rendőrök nagy mennyiségű lőfegyvert és robbanószert koboztak el helyi szélsőjobboldali csoportoktól,⁴¹⁹ ugyanakkor a hatóságok szerint a radikálisoknak nem kimondott céljuk, hogy használják is a fegyvereket és a robbanóeszközöket, ám ezeknek pusztá birtoklása is potenciális veszélyt jelent.⁴²⁰ Nem beszélve arról, hogy a szélsőségesek közül feltehetően nem mindenki csak tárolás céljából szerzi be a fegyvereket. Hasonlóan a nyugat-európai radikálisokhoz, a dán és a cseh szélsőjobboldaliak is jelentős erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy egyrészt minél több fegyvert halmozzanak fel, másrészt, hogy átessenek valamilyen „harcí” kiképzésen, melynek során részben megtanulnák kezelni a fegyvereket, részben pedig jártassá válnak a küzdősportok terén. A dán hírszerző szolgálat (PET) úgy véli, a megszerzett tudást a militáns szélsőjobboldaliak közül néhányan egy Dánián belüli „faji háború” kirobbantására használnák fel,⁴²¹ Mareš pedig kiemeli, hogy a csehországi neonácik úgy próbálnak meg fegyverhez és „megfelelő kiképzéshez” jutni, hogy beférkőznek a rendőrség, valamint az őrző-védő cégek soraiba, és fegyverviselési engedélyt szereznek.⁴²² Emellett azon európai uniós országokkal kapcsolatosan, ahol jelen van a militáns szélsőbaloldali csoportok által gyakorolt

⁴¹⁶ Sebastian Fischer: „Swapping Combat Boots for the Preppy Look: Report Warns of Neo-Nazis Disguised as Boy Next Door”. *Spiegel Online*, 1 July 2011.

<http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,771790,00.html>, 2013. 11. 21.

⁴¹⁷ Benjamin Cunningham: „The new faces of far-right extremism”. *The Prague Post*, 7 March 2012.

<http://www.praguepost.com/news/12428-the-new-faces-of-far-right-extremism.html>, 2013. 10. 29.

⁴¹⁸ TE-SAT 2012. p. 29.; TE-SAT 2013. p. 37.

⁴¹⁹ Dave Rich: „Recognising the threat of far right terrorism”. *International Institute for Counter-Terrorism*, 26 July 2011. <https://www.ict.org.il/Article/616/Recognising%20the%20threat%20of%20far%20right%20terrorism>, 2015. 11. 03.

⁴²⁰ TE-SAT 2013. p. 37.

⁴²¹ „Danish right-wing extremists eye 'race war': police”. *Updated News*, 17 November 2011.

<http://updatednews.ca/2011/11/17/danish-right-wing-extremists-eye-race-war-police/>, 2013. 11. 09.

⁴²² Pavol Stracansky: „Neo-Nazis Taking to Terror”. *Inter Press Service*, 9 March 2012.

<http://www.ipsnews.net/2012/03/neo-nazis-taking-to-terror/>, 2013. 11. 12.

erőszak, az összes TE-SAT jelentés ráirányítja a figyelmet a két politikai szélsőséget képviselő közösség közti fokozódó feszültségre és az összecsapások számának növekedésre. Ez utóbbi állítás alátámasztására más forrásokból is hozhatunk konkrét példát. A német Alkotmányvédelmi Hivatal éves jelentései kiemelik, hogy bár csökkent a neonáci csoportok taglétszáma, de ezzel párhuzamosan a szélsőségesekben nőtt a hajlandóság a szélsőbaloldali aktivistákkal szembeni erőszakra, s az olasz polgári nemzetbiztonsági szolgálatok jelentései is a szkinhed csoportok szélsőbaloldaliakkal szembeni növekvő agresszivitásáról és intenzívebb támadásairól adnak hírt. A TE-SAT kiadványok a (potenciális) magányos elkövetőkkel összefüggésben az Egyesült Királyságot hozzák fel példaként a legtöbbször. Mint ahogy korábban utaltam rá, a Scotland Yard számos olyan szélsőjobboldali személyt tartóztatott le, akiknél kisebbfajta fegyverarzenált találtak, köztük automata fegyvereket, robbanószerkezeteket, illetve egyiküknél ricint is.

Daniel Koehler, a Radikalizációs és Deradikalizációs Tanulmányok Német Intézetének (Deutschen Instituts für Radikalisierungs- und Deradikalisierungsforschung) igazgatója nyugat-európai, főként németországi eseményeket alapul véve a szélsőjobboldali erőszakon belül új trendként azonosítja azt a jelenséget, hogy spontán módon összeverődött radikálisokból álló csoportosulások erőszakos cselekményeket (például gyűjtogatást) hajtanak végre menekültek, menekültszállások, mecsetek, rendőrök, illetve baloldali aktivisták ellen, majd ezek után a tömeg gyorsan feloszlik és szétszéled. Koehler szerint ezek az ad hoc jelleggel összeállt csoportosulások nem rendelkeznek vezetővel, nem köthetők szélsőjobboldali szervezetekhez, a támadásokat pedig spontán módon hajtják végre, vagyis ritkán tervezik meg őket előre. Az elkövetők sok esetben nem büntetett előéletűek és nem tartoznak egyetlen szélsőjobboldali tömörüléshez sem.⁴²³ A Koehler által leírt jelenség visszatükröződik a Norvégiai Védelmi Kutatások Intézetének (Forsvarets forskningsinstitutt) kutatója, Jacob Aasland Ravndal által összeállított, Nyugat-Európában 1990 és 2015 között végrehajtott szélsőjobboldali támadásokat vizsgáló adatbázis adataiban is. Eszerint a Nyugat-Európában végrehajtott szélsőjobboldali támadások és gyilkosságok nagy részét nem a nagyobb taglétszámú, jól szervezett, katonai jellegű csoportok hajtották végre, hanem a kisebb, laza szerveződésű, kevésbé hierarchikusan felépülő „gangek” és a magányos merénylők. Ravndal hozzáteszi, hogy 1990 óta nőtt a magányos elkö-

⁴²³ Daniel Koehler: „Right-Wing Extremism and Terrorism in Europe – Current Developments and Issues for the Future”. *PRISM*, Vol. 6. No. 2. (2016). pp. 96-98. http://cco.ndu.edu/Portals/96/Documents/prism/prism_6-2/Koehler.pdf?ver=2016-07-05-104619-213, 2016. 09. 08. Koehler a fentebb leírt jelenséget „hive terrorism”-nak („a rajzó tömeg által gyakorolt terrorizmusnak”, vagy „méhraj terrorizmusnak”) nevezi.

vetők által végrehajtott merényletek száma, ugyanakkor a halálos kimenetelű támadások száma 2014-ben és 2015-ben a korábbi évekhez képest jelentősen csökkent.⁴²⁴

A szélsőjobboldali szervezetek egyre tevékenyebbek és láthatóbbak, köszönhetően a növekvő propagandatevékenységnek, a koncerteknek, az éves megemlékezéseknek, rendezvényeknek, felvonulásoknak, emellett egyre szorosabb a köztük lévő nemzetközi együttműködés is. A szélsőjobboldali csoportok növekvő aktivitást mutatnak a világhálón, ami különösen igaz egyrészt az egyre jobban megszerkesztett, idegengyűlöletről, rasszizmusról, antiszemitizmusról árulkodó weboldalakra, másrészt a közösségi oldalakon kifejtett tevékenységre, ami nagy segítséget nyújt a különböző demonstrációk megszervezésében. Emellett az internet az iszlamista szélsőségeseknél megfigyeltékhez hasonlóan egyben eszköze is lehet a radikalizációnak, amire példaként a magányos merénylőket lehet felhozni. Kiképzés hiányában ugyanis „a magányos farkasok” az internetre vannak ráutalva; így tett Pavlo Lapsin is, aki a világhálón találtak segítségével állította össze a tiptoni mecsetnél felrobbantott bombáját.⁴²⁵

5.4.3. Konklúzió

Az erősödő erőszak ellenére a TE-SAT kiadványok leszögezik, hogy a politikai jobbszálon elsősorban eseti jellegű, szórványos extrémista cselekményekkel kell számolni és nem terrorizmussal, hozzáteve, hogy a kiterjedt nemzetközi kapcsolatok ellenére a kis létszámmal működő militáns szélsőjobboldali csoportoknak kicsi a támogatottsága és a tagok közt gyakori a szétválás. A jelentések azt is kiemelik, hogy az egyre intenzívebb csoportok a korábbiaknál alapsabban tervezik meg és dolgozzák ki akcióikat. A magányos merénylőket illetően Tóth Péter világít rá arra a tényre, hogy az előzetesen nehezen felderíthető és azonosítható magányos elkövetők kiszűrése jóval nagyobb problémát jelent, mint az újfasiszta, neonáci csoportok megfigyelése,⁴²⁶ továbbá az Europol a politikai jobbszálon a legnagyobb veszélyforrást szintén a magányos elkövetőkben látja, bár a TE-SAT jelentések egyetlen egy, az Európai Unió területén szélsőjobboldali magányos merénylő által végrehajtott terrorcselekményről sem tesznek említést. Mindamellelt osztom az Athena Intézet véleményét is, miszerint „a szükséges motivációval, fegyvellemmel, erőforrásokkal és adaptációs készséggel egyaránt rendelkező magányos elkövető igen ritka. Minden egyes Timothy McVeigh-re és Anders Breivikre tucatnyi si-

⁴²⁴ Jacob Aasland Ravndal: „Right-Wing Terrorism and Violence in Western Europe: Introducing the RTW Dataset”. *Perspectives on Terrorism*, Vol. 10. No. 3. (2016). pp. 12.

<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/508/1008>. Az adatbázist és a hozzá tartozó útmutatót innen lehet letölteni: <http://www.sv.uio.no/c-rex/english/rtw-dataset/rtw-dataset.html>, 2016. 09. 09.

⁴²⁵ Dodd: *i. m.*

⁴²⁶ Tóth – Csiki: *i. m.* p. 1.

kertelen, komolytalan próbálkozó jut, akik vagy már a tervezés fázisában a rendvédelmi szervek látókörébe kerülnek vagy a cselekmény végrehajtása során követnek el amatőr hibákat”.⁴²⁷

Mindent összevetve egyetérthetünk az uniós tagállamok hatáságaival és az Európával miszerint a szélsőjobb oldalon a közeljövőben nincs arra esély, hogy a 70-es–80-as évek terrorhullámához hasonló támadások söpörjenek végig a kontinensen. Ugyanakkor számítani lehet arra, hogy az alacsony szintűnek tekintett akciókat végrehajtó jobboldali extrémista közeg ki fog termelni magából olyan egyéneket, vagy kisebb csoportokat, sejteket, amelyek inspirációt meríthetnek Breivik, vagy a Nemzetiszocialista Földalatti Mozgalom támadásaiból.

5.5. *Single issue* erőszak az Európai Unióban: terrorizmus vagy extrémizmus?

A TE-SAT jelentések utolsó fejezete az úgy nevezett *single issue* („egyetlen kérdés”), vagy plasztikusabb kifejezéssel élve a tematikus terrorizmussal összefüggő eseményekről szól. A *single issue* szélsőségesesség a politikai erőszak marginálisan kezelt formájának tekinthető, de mivel a TE-SAT kiadványok részét képezi, ezért szükségesnek tartom, hogy foglalkozzak vele. Disszertációm alábbi fejezetében megkísérlek egyrészt átfogó képet adni a *single issue* radikalizmusról, a militáns állatvédőkre helyezve a hangsúlyt, másrészt megpróbálom elhelyezni a tematikus szélsőségesességet a politikai erőszak palettáján, kitérve arra, hogy az Európai Unióban terrorizmusként, vagy „csupán” extrémizmusként kezelik-e a jelenséget.

Rachel Monaghan a *single issue* erőszakot nem pusztán az erőszakmentes tiltakozástól való elmozdulásnak, hanem ennél többnek, a terrorizmus azon válfajának tekinti, melynek lényege, hogy a politikának egy konkrétan meghatározott, sajátos területén belül forradalmi változást érjenek el az aktivisták.⁴²⁸ Kiss Zoltán László és Paul Wilkinson is hasonlóképpen fogalmaz. Kiss szerint az elkövetők „csupán egy meghatározott, társadalmi-politikai értelemben relatíve partikuláris cél elérésére tesznek kísérletet a szervezett politikai erőszak eszközrendszerével.”⁴²⁹ Wilkinson az előbbieket egyrészt azzal egészíti ki, hogy hangsúlyozza: az aktivisták nem akarják megváltoztatni a teljes politikai berendezkedést, hanem csak egy adott témára fókuszálnak, másrészt, az erőszakos cselekmények elkövetői nemcsak a kérdéses kormányzati politikán belül akarnak változást elérni, hanem az egész társadalom hozzáállásában is.⁴³⁰ G.

⁴²⁷ „A magányos elkövető”. *Athena Intézet*, 2011. október 26. <http://athenaintezet.eu/hirek/olvas/190>, 2013. 11. 13.

⁴²⁸ Rachel Monaghan: „Single-Issue Terrorism: A Neglected Phenomenon?”. *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 23. No. 4. (2000). pp. 255.

⁴²⁹ Kiss Zoltán László: „A terrorizmus elleni küzdelem szociológiai természetű kihívásai”. *Hadtudomány*, Vol. 15. No. 4. (2005). http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2005/4/2005_4_31.html, 2010. 01. 09.

⁴³⁰ Paul Wilkinson: *Terrorism versus Democracy*. New York: Routledge, 2011 (harmadik kiadás). p. 7.

Davidson Smith pedig úgy véli, a csoport tagjainak militarizmusa abból fakad, hogy megpróbálnak orvosolni egy feltételezett sérelmet, ami valamilyen kormányzati intézkedéshez, vagy éppen ellenkezőleg, a kormányzat által elhanyagoltnak tekintett kérdéshez, területhez kapcsolható.⁴³¹

Általánosságban véve a tematikus szélsőségeseknek három jelentősebb típusát lehet megkülönböztetni: a radikális állatjogi, környezetvédő, valamint az elsősorban az Egyesült Államokban aktív militáns abortuszellenes mozgalmakat. A rendelkezésre álló adatok szerint a *single issue* erőszak Európát leginkább a szélsőséges állat- és környezetvédők által elkövetett támadásokon keresztül sújtja, mindazonáltal a TE-SAT kiadványok a jelenség kapcsán említést tesznek olyan erőszakba fulladó protest mozgalmakról is, amelyek nem uniós szinten jelennek meg, hanem csak egy adott ország egy bizonyos régióját érintik.

5.5.1. Erőszak alkalmazása az állatok és a Föld megvédése érdekében

A szélsőség állatvédő mozgalom legjelentősebb képviselője az Állatfelszabadítási Front (Animal Liberation Front – ALF), melynek története egészen az 1960-as évekig, a vadászatok megzavarását célul kitűző szervezet, a Hunt Saboteurs' Association megalakulásáig nyúlik vissza.⁴³² Az Egyesült Királyságban létrejött csoport két tagja, Ronnie Lee és Cliff Goodman idővel úgy gondolták, hogy az állatok megvédése érdekében ennél keményebb fellépéseket kéne fogantatni, ezért 1971-ben létrehozták a Band of Mercy elnevezésű szervezetüket, aminek aktivistái mellett, hogy szétverték a vadászok kocsijait, megtámadták az állatkísérleteket végző laboratóriumokat is.⁴³³ A 70-es években megszaporodtak a radikálisok tulajdon ellen elkövetett erőszakos akciói, Lee 1976-ban börtönből való szabadulása után az akkorra már körülbelül harminc főre duzzadt Band of Mercyt átkeresztelte Állatfelszabadítási Frontra.⁴³⁴

A *single issue* erőszak másik jellemző kategóriája az ökoterrorizmusnak is hívott jelenség, amely sok esetben a Föld Felszabadítási Front akcióiban ölt testet. A Föld Felszabadítási Front (Earth Liberation Front – ELF) hasonló körülmények között jött létre, mint a '70-es években az ALF. Anyaszervezetük a gátépítések és az erdőket kettészelő útépítések ellen tüntető, az Egyesült Államokban, 1980-ban alapított Earth First! volt, amely ugyanúgy kitermelte a saját militáns szárnyát, mint annak idején az ALF elődjének tekinthető, vadászatok ellen tiltakozó

⁴³¹ Monaghan: „Single-Issue Terrorism: A Neglected Phenomenon?”, pp. 256.

⁴³² „Ecoterrorism: Extremism in the Animal Rights and the Environmentalist Movements”. *Anti-Defamation League*. http://archive.adl.org/learn/ext_us/ecoterrorism.html, 2013. 12. 14.

⁴³³ Monaghan: „Single-Issue Terrorism: A Neglected Phenomenon?”, pp. 257.

⁴³⁴ Rachel Monaghan: „Not Quite Terrorism: Animal Rights Extremism in the United Kingdom”. *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 36. No. 11. (2013). pp. 935.

szervezet. Néhányan a csoporton belül úgy gondolták, hogy az Earth First! nem tesz meg mindent a cél érdekében, s kiválva belőle 1992-ben létrehozták az angliai Brightonban a Föld Felszabadítási Frontot. Az ALF-el több közös akciót is végrehajtó ELF hamar terjeszkedni kezdett és Európa szerte, illetve az USA-ban több turisztikai célpont – elsősorban síparadicsomok – ellen hajtott végre támadásokat.⁴³⁵

A szélsőséges állatvédők szerint az állatoknak az emberekkel azonos jogaik vannak, így nem lehet őket tulajdonként kezelni, vagyis nem tarthatunk állatokat saját, vagy mások szórakoztatására, személyes biztonságunk és vagyontárgyaink őrzésére, tudományos kísérletre (még új gyógyszer előállítására sem), valamint arra, hogy ruhát vagy ételt állítsanak elő belőlük. Úgy vélik, az állatok nem képesek arra, hogy megvédjék jogaikat, ezért nekünk, embereknek morális felelősségünk és kötelezettségünk ezt megtenni.⁴³⁶ Az Állatfelszabadítási Front a világ számos országában aktív (az Egyesült Államokban már a 80-as évek elején megalakult az első ALF-sejt), szimpatizánsai Európában Portugáliától Lettorszáig hajtanak végre akciókat. A honlapjukon közzétettek szerint a tagok rövid távú célként minél több állatot akarnak megmenteni és vissza kívánják szorítani az állatokkal szemben elkövetett visszaéléseket, míg hosszú távon az állatok kínzásával foglalkozó vállalatok ellehetetlenítését tűzték ki.⁴³⁷ A szélsőséges természetvédők pedig a természet megvédése érdekében követnek el erőszakot,⁴³⁸ megpróbálják rávenni a társadalmakat, hogy jobban védjék a természetet, megakadályozva annak további, ember általi kizsákmányolását, tiltakoznak többek között a fakitermelés és a génmódosított termékek ellen.

A militáns állat- és környezetvédő szervezetek részéről a célpontok kiválasztása és a támadás helyszíne szimbolikus és propagandisztikus jellegű.⁴³⁹ Az ALF és a Föld Felszabadítási Front tagjai „közvetlen akcióknak” hívott támadásaik során amellet, hogy állatokat szabadítottak ki laboratóriumokból és farmokról, számos biotechnológiai labor, rákkutató intézet, illetve állatkísérlettel foglalkozó cégek berendezéseit törték össze, cirkuszokat, hentes- és szőrmeüzleteket, versenylovak istállóit, kutyatenyésztő telepeket, gyorséttermeket vertek szét, fa-telepeket, sípályákat, terepjárókat gyújtottak fel. Emellet az állatjogi aktivisták több alkalommal is házi készítésű robbanószerkezeteket helyeztek a cégek alkalmazottainak kocsija alá,

⁴³⁵ Glied Viktor: „Radikális ökológiai szervezetek és az ökoterrorizmus”. *Publikon*, p. 17.

http://www.publikon.hu/application/essay/560_1.pdf, 2013. 12. 10.

⁴³⁶ Monaghan: „Single-Issue Terrorism: A Neglected Phenomenon?”, pp. 257.

⁴³⁷ Az Állatfelszabadítási Front célkitűzései: http://www.animalliberationfront.com/ALFront/alf_credito.htm, 2011. 04. 02.

⁴³⁸ Glied: *i.m.* p. 2.

⁴³⁹ Glied: *i.m.* p. 3.

vagy házuk ajtaja elé.⁴⁴⁰ Szükséges kihangsúlyozni, hogy az erőszakos akciók következményei tudományos és gazdasági szempontból nagyon súlyosak lehetnek, ugyanis a támadások és a fenyegetések miatt nemcsak éveket késheet valamilyen fontos gyógyszernek a kifejlesztése, hanem elmaradhatnak a kutatások szempontjából fontos beruházások is.

Az ALF – legalábbis szavakban – arra törekszik, hogy az akciók során se az állatoknak, se az embereknek ne essen bántódásuk,⁴⁴¹ azonban ez utóbbival nem mindenki ért egyet. Az 1980-as években egy korábban ismeretlen szélsőséges állatvédő szervezet, az Animal Rights Militia (ARM) a legfontosabb brit pártok vezetőjének, köztük Margaret Thatcher is küldött levélbombát. Az akció két okból számított mérföldkőnek, egyrészt az állatok védelmében első alkalommal történt ember elleni erőszakra való kísérlet, másrészt először használtak az aktivisták robbanószerkezetet. Az ARM-et sokan önálló szervezetként tartják számon, ám egyes vélemények szerint valójában arról van szó, hogy az ALF-alapító Ronnie Lee a szervezet erőszakmentes imázsát úgy akarja fenntartani, hogy a robbantásos merényleteket és az emberek elleni támadásokat egy fiktív csoport fedésében követi el.⁴⁴² Az ARM és a 90-es évek elején létrejött Justice Department nevű szervezet az elmúlt évtizedekben főként az állatok szenvedéseivel összefüggésbe hozható cégek létesítményeit égették porig, a kísérletekben részt vevő tudósok autóját robbantották fel, valamint robbantásos merényleteket kíséreltek meg a laboratóriumi tesztekhez szánt állatok szállításáért felelős cégek ellen.⁴⁴³

Az USA és az Európai Unió eltérő módon értelmezi, illetve kategorizálja a *single issue* erőszakot. Míg az FBI egyértelműen a „belföldi terrorizmus” képviselőjeként kezeli a jelenséget,⁴⁴⁴ addig Európában a TE-SAT jelentések többnyire extrémista akciónak tüntetik fel a merényleteket⁴⁴⁵, ugyanis az EU tagállamai lényegében csak azokat a támadásokat tekintik terrorcselekménynek, amelyek a megfélemlítés eszközével kísérlék megváltoztatni az alapvető politikai, alkotmányos, gazdasági és társadalmi struktúrát.⁴⁴⁶ Ebből kifolyólag – mivel az állam egészére nézve nem jelent veszélyt – még az uniós országok közül az elmúlt évtizedekben a

⁴⁴⁰ TE-SAT 2010. p. 40-41.

⁴⁴¹ Az Állatfelszabadítási Front célkitűzései: *i. m.*

⁴⁴² Monaghan: „Single-Issue Terrorism: A Neglected Phenomenon?”, pp. 258.; Glied: *i. m.* p. 21.

⁴⁴³ Monaghan: „Not Quite Terrorism: Animal Rights Extremism in the United Kingdom”, pp. 936.

⁴⁴⁴ „Statement of John Lewis, Deputy Assistant Director of the Federal Bureau of Investigation”. *U.S. Senate Committee on Environment & Public Works Hearing Statements*, 26 October 2005. http://web.archive.org/web/20080801014736/http://epw.senate.gov/hearing_statements.cfm?id=247787, 2011. 04. 29.

⁴⁴⁵ A TE-SAT kiadványok nagyon ritkán tüntetik fel terrorcselekményként a *single issue* támadásokat: a jelentések összesen 9 támadást tekintettek terrorcselekménynek, a tematikus terrorizmussal kapcsolatosan pedig mindössze 5 személyt vettek őrizetbe.

⁴⁴⁶ TE-SAT 2011. p. 4.

single issue erőszak terén leginkább érintett Egyesült Királyság⁴⁴⁷ sem tekinti a jelenséget terrorizmusnak annak ellenére, hogy az elkövetők a terroristákhoz hasonló módszerekkel élnek.⁴⁴⁸ Ennek ellenére a TE-SAT jelentések *single issue* terrorizmusra vonatkozó fejezetét lényegében az ALF, valamint a főként növényvédő szerek és gyógyszerek előállításával foglalkozó, ám ezzel együtt állatkísérleteket is folytató Huntingdon Life Sciences intézet bezárását követelő csoportok által elkövetett akciók uralják. Az Egyesült Királyságban 1999-ben megalakult Stop Huntingdon Animal Cruelty (SHAC) szervezetnek Finnországban, Ausztriában, Olaszországban, Lengyelországban, USA-ban és Japánban is sikerült támogatókat szereznie,⁴⁴⁹ elsődleges célpontjai közé pedig a Huntingdonnál dolgozók és családjuk tartoznak, míg a másodlagos célpontok az intézet üzleti partnerei, a beszállítók, a megrendelők és azok az üzletek, ahol a vállalat termékei kaphatóak.⁴⁵⁰ Az elmúlt évtizedben az ALF-el jó kapcsolatot ápoló SHAC a robbantásos merényleteket⁴⁵¹ és a fizikai erőszakot⁴⁵² sem nélkülöző kampányának köszönhetően a megfélemlített részvényesek kiszálltak és a cég a csőd szélére került. A Huntingdon-ellenes mozgalom másik képviselője, az ALF-el szintén együttműködő Militant Forces Against Huntingdon Life Sciences 2009-től hajt végre különböző erőszakos, főként gyújtogatásos akciókat,⁴⁵³ támadva a Huntingdonnal kapcsolatban álló vállalatokat és állattenyésztő telepeket,⁴⁵⁴ ugyanakkor Monaghan megjegyzi, hogy bár a Huntingdon intézet még mindig a támadások keresztútjében áll, az elmúlt években a szélsőségesek érdeklődése mintha lanyhult volna a céggel kapcsolatosan, és a radikálisok új célpontok után kutatnak.⁴⁵⁵

Protest mozgalmak Franciaországban és Olaszországban A TE-SAT kiadványok a tematikus szélsőségességhez sorolnak két erőszakos akciókba torkolló protest mozgalmat is. Az egyik a Dél-Franciaországban, Languedoc-Roussillon régióban aktív Comité Régional d'Action Viticole vagy más néven Comité d'Action Viticole (CRAV/CAV) szervezetével kap-

⁴⁴⁷ Az Earth First! kivételével az összes fentebb tárgyalt radikális és mérsékelt állat- és környezetvédő szervezet az Egyesült Királyságban jött létre.

⁴⁴⁸ Monaghan: „Not Quite Terrorism: Animal Rights Extremism in the United Kingdom”, pp. 934.

⁴⁴⁹ Glied: *i. m.* p. 23-24.

⁴⁵⁰ A Stop Huntingdon Animal Cruelty hivatalos honlapja: http://www.shac.net/action/current_targets.html, 2013. 12. 12.

⁴⁵¹ Glied: *i. m.* p. 23-24.

⁴⁵² 2001-ben Brian Casst, a Huntingdon igazgatóját három állatvédő aktivista baseballütőkkel verte meg, a cég tudósainak nevét, lakcímét és telefonszámát pedig internetes listákra tették közzé, feldúlták a lakásaikat, savval öntötték le kocsijukat. Lásd: Seres László: „Ökoterroristák”. *Népszabadság*, 2004. szeptember 4. <http://nol.hu/archivum/archiv-331510-149517>, 2015. 12. 10.

⁴⁵³ Bite Back Magazine: http://www.directaction.info/news_apr07_09.htm, 2011. 04. 28.

⁴⁵⁴ David Rogers: „Militant animal rights group says behind Tyrol arson”. *Austria Times*, 6 August 2009.

[http://www.austriantimes.at/news/General_News/2009-08-](http://www.austriantimes.at/news/General_News/2009-08-06/15327/Militant_animal_rights_groups_says_behind_Tyrol_arson)

[06/15327/Militant_animal_rights_groups_says_behind_Tyrol_arson](http://www.thisislincshire.co.uk/Animal-rights-group-claims-responsibility-arson-attack-Highgate-Farm/story-11205330-detail/story.html); „Animal rights group claims responsibility for arson attack at Highgate Farm”. *This is Lincolnshire*, 23 July 2010.

<http://www.thisislincshire.co.uk/Animal-rights-group-claims-responsibility-arson-attack-Highgate-Farm/story-11205330-detail/story.html>, 2011. 04. 20.; TE-SAT 2012. p. 30.

⁴⁵⁵ Monaghan: „Not Quite Terrorism: Animal Rights Extremism in the United Kingdom”, pp. 944.

csolatos, amely az import borok elleni tiltakozásul hajtott végre tetemes anyagi kárt okozó támadásokat az elmúlt másfél évtizedben.⁴⁵⁶ A másik pedig a No TAV mozgalom, ami az 1990-es évek elején a Torino melletti Val di Susa kisvárosában született tiltakozásul a Lyont Torinóval összekötő gyorsvasút (Treno Alta Velocità – nagysebességű vasút) megépítése ellen. A kezdeti erőszakmentes demonstrációkat a 2000-es évek közepén felváltották a rongálással, gyújtogatással és robbantásokkal kísért tiltakozó akciók.⁴⁵⁷

5.5.2. Konklúzió

A fentiekben taglalt tematikus erőszakot megtestesítő csoportok között számos hasonlóságot fedezhetünk föl. Első helyen az átfogó politikai program hiányát említeném meg, ugyanis az aktivisták mindössze egy bizonyos témakörön belül akarnak változást elérni a kormány és az emberek hozzáállásában. Másrészt bár a radikális állatjogi és környezetvédő szervezetek kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkeznek, ugyanakkor nincs vezetőjük. Működésük a vezető nélküli ellenállás modelljéhez hasonlít, vagyis decentralizáltak és nincs szigorú értelemben vett hierarchiájuk, ha elfogják az alapítókat, attól még nem fejezik le az egész csoportot.⁴⁵⁸ A világ számos országában léteznek radikális természetvédők, illetve állatjogi aktivisták és közülük sokan közösséget vállalnak az eszmét képviselő szervezettel annak ellenére, hogy nem állnak velük közvetlen kapcsolatban. Az ALF, az ELF és a SHAC szimpatizánsaik számára mindössze a közös ideológiát nyújtják, ami lehetővé teszi, hogy az egyes személyek, az ismerősökből, barátokból álló néhány fős sejtek, vagy akár a tucatnyi embert tömörítő csoportok bárhol a világon maguk válasszák ki célpontjaikat és módszereiket. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy az ALF, az ELF és a SHAC kapcsán sajátos formában ugyan, de mégis csak létező (mag)szervezetekről beszélünk, például saját honlapjuk van, sajtóközleményeket adnak ki, számos propagandaanyagot terjesztenek nyomtatott és elektronikus úton, ebből kifo-

⁴⁵⁶ A mezőgazdasági minisztérium carcassonne-i és montpellier-i irodáira, valamint import borokat árusító helyekre, köztük áruházakra, bevásárlóközpontokra dobtak dinamitot Carcassonne-ban, Narbonne-ban, Nîmes-ben, mobiltelefon átjátszó állomást gyújtottak fel Narbonne-ban, illetve több helyütt külföldről behozott borokat szállító járműveket támadtak meg, és tartalmukat – több ezer hektoliternyi bort – kiöntötték az útra, 2013. július 17-én pedig a Szocialista Párt carcassonne-i irodájánál robbantottak bombát. Lásd: Henry Samuel: „Wine terrorists’ make streets run with Rioja”. *The Telegraph*, 30 April 2005. <http://www.telegraph.co.uk/news/1489110/Wine-terrorists-make-streets-run-with-Rioja.html>; Oliver Styles: „CRAV resurfaces with arson attack”. *Decanter.com*, 13 June 2008. <http://www.decanter.com/news/wine-news/485729/crav-resurfaces-with-arson-attacks>; „Bombe dans les locaux PS de l’Aude: «incompréhensible””. *Libération*, 17 juillet 2013. http://www.liberation.fr/societe/2013/07/17/une-bombe-explose-devant-les-bureaux-du-ps-a-carcassonne_918885, 2013. 12. 16.

⁴⁵⁷ Elena Falco: „No Tav 2005-2011: storia di un movimento”. *Torino Today*, 24 maggio 2011. <http://www.torinotoday.it/cronaca/movimento-no-tav-storia-cronologia-2005-2011.html>, 2013. 12. 29.

⁴⁵⁸ Scott Steward: „Escalating Violence From the Animal Liberation Front”. *Stratfor*, 29 July 2010. http://www.stratfor.com/weekly/20100728_escalating_violence_animal_liberation_front, 2011. 04. 30.

lyólag a militáns állatjogi és környezetvédő csoportok által gyakorolt erőszak a „magányos farkas” módszernek és a kisebb-nagyobb önszerveződő tömörülések, csoportok által gyakorolt erőszak egyvelegének tekinthető. Közös tulajdonságként lehet értékelni azt is, hogy a szélsőséges állat- és természetvédők az angolszász országokban követik el a legtöbb támadást, elsősorban az USA-ban, illetve az Egyesült Királyságban, kisebb részt Kanadában, Ausztráliában és Új-Zélandon. Azonban az Egyesült Királyságban a letartóztatásoknak köszönhetően a szélsőségesek kevesebb támadást hajtottak végre az elmúlt években, ugyanakkor néhány szakértő tart attól, hogy az angliai letartóztatások miatt a szigetországból kiszorult radikális állatjogi aktivisták a kontinensen fognak növekvő számban erőszakos cselekményeket végrehajtani, csatlakozva más európai országban élő szélsőséges állatvédőkhöz.⁴⁵⁹

A franciaországi import borok és az észak-olaszországi gyorsvasút elleni protest mozgalmak aktivistái annyiban hasonlítanak a szélsőséges állat- és környezetvédőkhöz, hogy ők is a kormányzati politikán belül csak egy adott területre fókuszálnak, radikális módszerekkel fejezve ki tiltakozásukat. Ugyanakkor ezek a mozgalmak rendkívül kicsik, tiltakozásuk rendkívül speciális céljaiból adódóan nem várható, hogy közülük akár csak az egyik is átgyűrűzne más uniós tagállamba.

A TE-SAT 2012 és 2013 jelentések felhívják a figyelmet, hogy a szélsőbaloldali (anarchista) aktivisták és a radikális környezetvédők az utóbbi időkben több demonstráción közösen vesznek részt,⁴⁶⁰ aminek részben az lehet az oka, hogy a militáns természetvédők és állatjogi aktivisták eszmeisége végső soron a politika balszéllel, az anarchista, antikapitalista felfogással rokonítható. Glied Viktor rávilágít arra, hogy a szélsőséges környezetvédők már évtizedekkel ezelőtt jó kapcsolatot áptak a szélsőbaloldallal, ugyanis „a kontinentális Európában a hetvenes évek végén létrejövő, az amerikaival szemben sokkal szervezettebb sejtek, hálózatok szorosan kapcsolódtak a szélsőbaloldali (kommunista), anarchista, feminista csoportokhoz, és kapcsolatokat áptak terrorista szervezetekkel is (Vörös Hadsereg Frakció, a belga földalatti kommunisták)”.⁴⁶¹ Ugyanakkor a szélsőbaloldal könnyen tovább radikalizálhatja az állat- és környezetvédő csoportokat. Kim Stallwood tanulmányában hangsúlyozza, hogy az ALF-nek az állatok szabadon engedésére koncentráló kezdetleges akciói még szimpátiát keltettek az emberekben, de később a generációváltás után az új, fiatalabb aktivistákat, akik között – az alapító tagoktól eltérően – sok volt a munkanélküli, már jobban érdekelte a rombolás és az

⁴⁵⁹ Geoff Brumfiel: „Animal-rights activists invade Europe”. *Nature*, 27 February 2008.

<http://www.nature.com/news/2008/080227/full/4511034a.html>, 2013. 12. 29.; Monaghan: „Not Quite Terrorism: Animal Rights Extremism in the United Kingdom”, pp. 945.

⁴⁶⁰ TE-SAT 2012. p. 30.; TE-SAT 2013. p. 40.

⁴⁶¹ Glied: *i. m.* p. 6.

anarchia, mint az állatok megmentése, s a szervezet, ami már korábban sem a visszafogott módszereiről volt híres, tovább radikalizálódott.⁴⁶² Az Earth First!-re és az ELF-re hasonló példát lehet hozni, ugyanis a szervezetek az ALF-hez hasonlóan akkor kezdtek radikalizálódni, amikor megjelentek körükben az anarchista elemek.⁴⁶³ Hasonló sorsa juthat a No TAV mozgalom is: a TE-SAT 2013-as és 2016-os kiadása, valamint az olasz polgári nemzetbiztonsági szolgálatok jelentései kiemelik, hogy a No TAV demonstrálóinak sorai közé már beférkőztek az anarchisták,⁴⁶⁴ ugyanakkor a mérsékeltbb aktivisták igyekeznek kiszorítani a szélsőségeket a mozgalmából.⁴⁶⁵ Mindezek tükrében az Europol elképzelhetőnek tartja, hogy a jövőben a radikális környezetvédők jelentette fenyegetést nagyban befolyásolja majd a más szélsőséges csoportokkal való együttműködés,⁴⁶⁶ s valószínűsíthető, hogy a jövőben a *single issue* erőszakkal kapcsolatos támadások nagy többségét a hatóságok továbbra sem terrorcselekményként, hanem extrémista akciókként fogják kezelni.

5.6. A terrorizmus típusai közti hasonlóságok és különbségek

A terrorizmus a politikai erőszak legszélsőségebb formája, és mint ilyen, komoly veszélyt jelent a biztonságra, ugyanakkor a vizsgált terrorizmus-típusok nem egyformaképpen testesítik meg a fenyegetést. Az alábbiakban összehasonlítom a terrorizmus különböző típusait, melynek során egyrészt feltárom a köztük lévő hasonlóságokat és különbségeket, másrészt kitérek arra, hogy a terrorizmus egyes válfajai lokális, regionális, vagy országos fenyegetésként jelentkeznek-e, végül pedig rávilágítok egyes szélsőséges szervezetek hálózatépítő tevékenységére.

5.6.1. Közös vonások és eltérő tulajdonságok a terrorizmus válfajait illetően

A széparatista merényletek jellegüknél fogva helyhez kötöttek, vagyis az elmúlt évtizedben túlnyomórészt csak a kérdéses régióon belül történtek az incidensek, ez alól egyedül az ETA néhány, Madridban elkövetett akciója képez kivételt. Nem volt ez mindig így, ugyanis a 70-es,

⁴⁶² Kim Stallwood: „A Personal Overview of Direct Action in the United Kingdom and the United States”. In: *Terrorists or Freedom Fighters: Reflections on the Liberation of Animals* (szerk. Steven Best és Anthony J. Nocella). New York: Lantern Books, 2004. p. 83.

⁴⁶³ Glied: *i. m.* p. 21.

⁴⁶⁴ „Relazione sulla politica dell’informazione per la sicurezza 2012”: *i. m.* p. 30.

www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/wp-content/uploads/2013/02/Relazione-2012.pdf; az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2010-es évről szóló jelentése: „Relazione sulla politica dell’informazione per la sicurezza 2010”. *Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica*, 2011. p. 57.

www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/wp-content/uploads/2013/02/relazione-2010.pdf, 2014. 01. 05.; „56^a relazione sulla politica informativa e della sicurezza”: *i. m.* p. 23.; TE-SAT 2013. p. 40.; TE-SAT 2016. p. 43.

⁴⁶⁵ TE-SAT 2016. p. 43.

⁴⁶⁶ TE-SAT 2012. p. 31.

a 80-as és a 90-es években a szeptatista támadások átgyűrűztek a függetlenedésre törekvő régiók határain túlra. A Global Terrorism Database adatai szerint a korzikai FLNC a kontinentális Franciaország több városában, köztük Marseilles-ben, Párizsban, Nizzában és Rennes-ben is lecsapott; az IRA angliai területen, például Londonban, Manchesterben és a Wales-hez közeli Shrewsburyben, valamint nyugat-európai brit érdekeltségek ellen is hajtott végre akciókat; az ETA támadásai pedig Madrid mellett más, Baszkföldön kívüli spanyol városokat is érintették, többek között Zaragozát, Palma de Mallorcát és Málagát. Mindazonáltal a 2000-es évek végére mindhárom országban sikerült az elszakadáspárti erőszakot a kérdéses régiók határai közé szorítani.

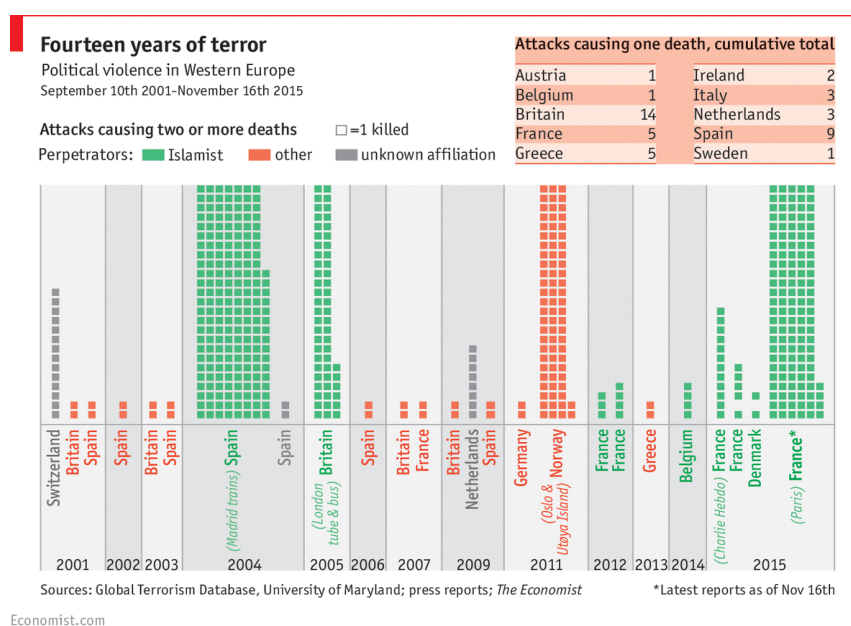
Hasonlóan a szeptatistához, a szélsőbaloldali terrorizmus esetében sem egy egész országot lefedő jelenségről van szó, ugyanis a szélsőbaloldali terror Görögországban, Olaszországban és Spanyolországban néhány kivételtől eltekintve mindig is csak bizonyos régiókat, vagy városokat érintett. Napjaink szélsőbaloldali és szeptatista akciói között további hasonlóságokat is fel lehet felfedezni, mégpedig a célpontok és a merényletek végrehajtása tekintetében, ugyanis mindkét szélsőséges mozgalom fegyveresei hajtanak végre akciókat a biztonsági erők, kormányzati célpontok, valamint magánszemélyek tulajdonát képező, üzleti vállalkozásokat érintő és a pénzügyi szektorral összefüggésbe hozható célpontok ellen, továbbá kerülnek a tömeges halálos áldozatokkal járó támadásokat. Különbésként megfogalmazható egyrészt, hogy míg az olaszországi és a spanyolorzági anarchisták a globalizációt szimbolizáló célpontok ellen is követnek el akciókat, addig az érintett országok szeptatista szervezetei – a spanyolorzágiakat leszámítva – nem igazán foglalkoznak az antiglobalizmus eszméjével. Másrészt a szeptatista mozgalmak nagy része a függetlenség ideája mellett a nacionalizmus szélsőséges értelmezését is magáévá teszi, ebből kifolyólag a szeptatista akcióknak idegenellenes élük is van, míg a szélsőbaloldali mozgalmak elutasítják az idegengyűlöletet.

A *single issue* (tematikus) erőszakon belül elkövetett akciók többnyire az anyagi károkozásra koncentrálnak és nem a személyi sérülésre,⁴⁶⁷ bár hozzá kell tenni, hogy az állatkísérletekkel foglalkozó cégek vezetői és alkalmazottai számos alkalommal kaptak fenyegető üzeneteket, sőt fizikai erőszak alkalmazására is sor került. Ugyanakkor a fentiekől eltérően a tematikus erőszak a jelenség összetettségéből kifolyólag egy adott országon belül bárhol felütheti a fejét. Ha egy országban megvan az igény arra, hogy bizonyos kormányzati döntések ellen, vagy szakpolitikai kérdéseket illetően robbantásos merényletek és vandalizmusba fulladó akciók formájában tiltakozzanak, akkor ott létre is fognak jönni olyan mozgalmak és szerveze-

⁴⁶⁷ Ebbe az import borok elleni tiltakozásul Franciaországban végrehajtott robbantásos merényletek is beletartoznak.

tek, amik az erőszakot preferálják a békésebb megoldások helyett, és ebből a szempontból teljesen mindegy, hogy helyi érdekeltségű ügyekről van szó (nagysebességű vasút építése), vagy országos szintű kérdésekről (állatok jogai).

Az iszlamista és a szélsőjobboldali terrorizmus az előbbiektől több szempontból is eltérő tulajdonságokkal rendelkezik. Talán meglepőnek tűnhet, de a terrorizmusnak ezt a két válfaját nem különíteném el élesen egymástól, tudniillik nincs közöttük akkora különbség, mint ahogy azt első látásra gondolnánk, mert számos párhuzam fedezhető fel közöttük, sőt bizonyos szempontból nézve a szélsőjobboldali és az iszlamista erőszak ugyanakkor az éremnek a két oldala. A két terrorizmus-típust illetően a közös tulajdonságok közé sorolnám a szinte kizárólag fegyvertelen, vagyis puha célpontok ellen intézett támadásokat, a magányos elkövetők növekvő számát, a tömegpusztító fegyver előállítására való kísérletet,⁴⁶⁸ a törekvést arra, hogy a merényletek minél több halottat, vagy sérültet hagyjanak maguk után (lásd a lentí ábrát), valamint azt, hogy a terrorizmus eme két típusa nemcsak regionális, hanem országos szinten is jelentkezhet.

12. ábra: A terrorizmus típusainak összehasonlítása a halálos áldozatok számát illetően

Forrás: „Terror attacks and arrests in Western Europe”. *The Economist*, 16 November 2015.

A szélsőjobboldali és az iszlamista terrorizmus kapcsán gyakran hangzik el, hogy mindkét terrorizmus-típus képviselői általában válogatás nélküli, vaktában elkövetett mészárlásokat, támadásokat hajtanak végre, ez azonban nem teljesen igaz. Tény, hogy a terrorizmus ez utóbbi két válfaja legtöbbször a halálos áldozatok és a sérültek maximalizálására törekszik, ugyanakkor a szélsőjobboldali merényleteknél általában véve jól körülhatárolhatóak azok a

⁴⁶⁸ Ez utóbbihoz lásd: Nesser: „Chronology of Jihadism in Western Europe 1994–2007”, pp. 934.; Wainwright: *i. m.*

célcsoportok, amiken belül a militánsok minél több gyilkosságot akarnak elkövetni. Bruce Hoffman rávilágít arra, hogy az „ólomévek” franciaországi, olaszországi és nyugat-németországi neonáci és újfasiszta terrortámadásai sok esetben kimondottan bizonyos célcsoportok ellen történtek, úgymint a vendégmunkások, zsinagógák, menekültszállások, vagy – mint Olaszország esetében – egy olyan város, ahol erős volt a baloldal támogatottsága (például Bologna).⁴⁶⁹ A jelenkori szélsőjobboldali erőszakos akciók esetében is tisztán elkülöníthető, hogy az elkövetők kik közül akartak minél többet megölni. Mindez Breiviknél a Munkáspárt kormányzati alkalmazottait, valamint a párt ifjúsági szállásán lévő aktivistákat, Gianluca Casserinél a színes bőrűeket, a szintén magányos merénylő Peter Mangsnál, Hans van Themschénél és David Copelandnél a bevándorlókat (illetve Copelandnél a homoszexuálisokat is),⁴⁷⁰ Pavlo Lapsinnal kifejezetten a muszlimokat, a németországi Nemzetiszocialista Földalatti Mozgalomnál szintén a muszlimokat, míg a magyarországi cigánygyilkosságok elkövetőinél a cigányokat jelentette.⁴⁷¹ Mint ahogy az előbb utaltam rá, előfordulását tekintve a szélsőjobboldali terrorizmus nem mondható kifejezetten „helyhez köthetőnek”. Tény, hogy az emberek fogékonyabbak a szélsőséges eszmékre és a bűnbakkeresésre az olyan országrészekben, amik elmaradottabbak a fejlettebb, kisebb munkanélküliségi rátával rendelkező területekhez képest, így ezekben a régiókban a szélsőjobboldali akciók is gyakoribbak lehetnek. Erre a Nemzetiszocialista Földalatti Mozgalom példáját lehetne fölhozni, ugyanis a neonáci csoport Németország kevésbé fejlett, szegényebb és az idegengyűlöletre fogékonyabb keleti tartományainak egyikében (Thüringia) alakult meg és működött egy évtizeden keresztül.⁴⁷² Ugyanakkor Breivikből, a többi magányos merénylőből, valamint a Budapesten működő Budaházy-féle csoportból kiindulva, a szélsőjobboldali erőszak (legyen szó terrorcselekményről, vagy „szimpla” gyűlöletbűncselekményről) egy adott ország bármelyik települését érintheti.

⁴⁶⁹ Hoffman: „Right-Wing Terrorism in Europe Since 1980”, p. 12-13.

⁴⁷⁰ Themsche merényletéhez lásd Diab: „Terror in the park”; Copeland robbantásaihoz lásd Tólas – Csiki: *i. m.* p. 4.; Mangs támadásaihoz lásd Anderson: *i. m.*; Casseri gyilkosságaihoz lásd Bravi – Innocenti – Sanna: *i. m.*

⁴⁷¹ Zárójelben jegyezném meg, hogy az említett elkövetők közül nem mindenkit kezeltek terroristaként a hatóságok (egyedül Copelandet és Breiviket tekintették annak), következésképp nem minden támadás minősült terrorcselekménynek, azonban annak megvitatása, hogy a szélsőjobboldalon a hatóságok bizonyos akciókat mi alapján minősítettek terrorcselekménynek és bizonyos merényleteket miért nem tekintettek annak, szétfeszítené a disszertáció kereteit. A szélsőjobboldali terrorizmus és a szélsőjobboldali extrémizmus (ez utóbbiba tartozik a gyűlöletbűncselekmény is) közti vékony és átjárható határvonalról, valamint a definíciók kapcsán meglévő bizonytalanságról lásd: „20th Century Right Wing Groups in Europe”. *COT Institute for Safety, Security and Crisismanagement; Clingendael Netherlands Institute of International Relations; Danish Centre for International Studies and Human Rights; La Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior; Institute for International Relations Prague; Netherlands Organization for Applied Scientific Research*, 4 July 2008. p. 2-3. <http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/Rightwing%20terrorism.pdf>, 2015. 03. 26.

⁴⁷² Horváth Attila: „A németországi rasszista gyilkosságok háttere”, pp. 68-69. Mindamellett a szerző hozzáteszi, hogy a 2000-es évek végétől a sovinizmus, az idegengyűlölet és az autoriter kormányzás elfogadottságának tekintetében már kezdtek elmosódni az ország keleti és nyugati fele közti különbségek. Lásd: *Uo.* pp. 69.

Ami az iszlamistákat illeti, ők a szélsőjobboldaliakhoz képest hajlamosabbak arra, hogy válogatás nélküli gyilkosságokat kövessenek el,⁴⁷³ de sok esetben náluk is meg lehet figyelni, hogy egyes merényleteket csak bizonyos személyek, közösségek, vagy szimbólumok ellen kísérlik meg végrehajtani,⁴⁷⁴ továbbá a vallási indíttatású terrorizmus – némiképp a szélsőjobboldalihoz hasonlóan – jóval kevésbé helyhez kötött, mint a széparatista, vagy a szélsőbaloldali, emiatt egy adott ország egyszerre több pontján is jelentkezhethet.⁴⁷⁵ Ugyanakkor az iszlamista terror nemcsak a fentebb vázolt, a szélsőjobboldali erőszakhoz hasonló tulajdonságok miatt veszélyes, hanem azért is, mert az általa képviselt fenyegetés a terrorizmus többi válfajához képest sokkal összetettebb formában jelentkezhethet:

- Egyrésről az Európai Unión kívüli terrorista, vagy felkelő szervezetek (nem európai) tagjai megkísérelhetnek merényletet elkövetni valamelyik EU-s országban oly módon, hogy a szélsőségesek legális, vagy illegális úton eljutnak, beszivárognak a kérdéses országba. Az ilyen típusú akciókra példaként a 2004. március 11-i madridi merényletet lehet fölhozni, ugyanis a támadásban fontos (bár nem kizárólagos) szerepet játszott az al-Kaidával kapcsolatban álló Marokkói Iszlám Harcoló Csoport. Ennek veszélye az elmúlt 10 év antiterrorista intézkedései miatt jelentősen csökkent azáltal, hogy az al-Kaida európai hálózatait sikerült meggyengíteni, mindamellett a 2015. novemberi párizsi merénylet végrehajtói közül ketten (feltehetően) szíriaiak vagy irakiak voltak, és a másik nyolc elkövetővel ellentétben soha sem éltek Európában.⁴⁷⁶

⁴⁷³ Lásd például a 2004-es madridi és a 2005-ös londoni támadásokat, továbbá a 2006-os és a 2007-es németországi merényletkísérleteket, valamint a 2006-ban, Londonban (Heathrow) történt próbálkozást arra, hogy üdítős palackokban csempésszék fel a bombák folyékony halmazállapotban lévő hozzávalóit a repülőkre.

⁴⁷⁴ Például a zsidósággal kapcsolatos helyszínek, épületek (zsinagógák, zsidó múzeumok, kóser termékeket árusító boltok); keresztény templomok (Vatikán); a szólás- és véleményszabadsággal összefüggésbe hozható rendezvény (a 2015 februárjában a koppenhágai Krudttønden kávézóban rendezett, szólásszabadsággal foglalkozó beszélgetés) és személyek (a Charlie Hebdonál dolgozók); a Mohamed-karikatúrákkal kapcsolatos személyek (karikatúra-rajzolók) és helyszínek (a Jyllands-Posten szerkesztősége és a Krudttønden kávézóban tartott rendezvény).

⁴⁷⁵ Az Egyesült Királyságban 2007-ben az ország két teljesen különböző pontján, Londonban és Glasgowban kíséreltek meg iszlamista szélsőségesek merényletet végrehajtani, míg a rákövetkező évben egy harmadik város, Exeter volt egy kudarcba fulladt merénylet helyszíne. Lásd: TE-SAT 2008. p. 17.; TE-SAT 2009. p. 17.; a 2008-as exeteri esethez lásd még: Pantucci: „A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists”, p. 20-21. Franciaországban pedig 2013-ban és 2014-ben került sor merényletre három különböző helyszínen: a Párizs melletti La Défense üzleti központban, Dijonban és a Tours melletti Joué-les-Tours-ban. Lásd TE-SAT 2014. p. 21.; „French police shoot dead knifeman who was shouting Islamic slogans”. *The Telegraph*, 20 December 2014. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11305974/French-police-shoot-dead-knifeman-who-was-shouting-Islamic-slogans.html>; Natalie Huet: „Dijon attack: Car driver mows down pedestrians in eastern France, invoking Allah”. *The Independent*, 22 December 2014. <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/dijon-attack-car-driver-mows-down-pedestrians-in-eastern-france-invoking-allah-9939181.html>, 2015. 01. 13.

⁴⁷⁶ Európán kívüli példaként erre a 2001. szeptember 11-i és a 2008-as mumbai támadásokat hoznám fel. Előbbi esetben a szaúdi elkövetők legális úton érkeztek az USA-ba és éltek ott évekig, míg az utóbbinál a pakisztáni Lashkar-e-Taiba terroristái a támadás előtt nem sokkal szálltak partra gumicsónakkal Mumbaiban, a városban pedig a Google Earth segítségével tájékozódtak.

- Másrészt a fenyegetés jelentkezik az olyan Európában született, vagy ott szocializálódott radikális muzulmánok részéről, akik ugyan nem rendelkeznek harci tapasztalattal, de mindez nem akadályozza meg őket abban, hogy magányos merénylőként, vagy egy néhány fős, nagyobb terrorista szervezetektől függetlenül működő csoport tagjaként támadást próbáljanak meg végrehajtani.⁴⁷⁷
- Az Európában élő, de külföldön „dzsihádisták” önkéntesként harcolók szintén biztonsági kockázatot jelentenek. Bár egy részük a „dzsihádból” kiábrándultan tér vissza Európába, de a harci tapasztalattal rendelkező, hónapokon, vagy akár éveken keresztül háborús környezetben élő és minden valószínűség szerint tovább fanatizálódott radikálisok közül néhányan visszatérésük után merényletet követhetnek el, mint ahogy Mehdi Nemmouche esete,⁴⁷⁸ valamint a 2015. novemberi párizsi támadás is mutatja.
- Fenyegetést testesítenek meg a kiképzés, vagy konkrétan egy merényletre történő felkészítés céljából valamelyik ázsiai vagy afrikai országba utazó szélsőségesek is, akik hazatérve Európába támadást próbálnak meg elkövetni az általuk kiválasztott célpont, vagy célpontok ellen. Erre példaként többek között a 2005. július 7-i londoni öngyilkos merénylőket, valamint a Charlie Hebdonál történt gyilkosságok elkövetőit, a Kouachitestvéreket lehetne felhozni, de az iszlamista merénylőknek ebbe a típusába tartozók némiképp különböznek az előző típus képviselőitől (például Nemmouche-tól és Abdelaméktól). A londoni támadások elkövetőit (a négyből hármat) minden valószínűség szerint pakisztáni militánsok készítették fel az akcióra, viszont a merénylők közül egyikük sem harcolt hónapokon vagy éveken keresztül az ottani szélsőségesek soraiban a pakisztáni kormány, vagy az Afganisztánban állomásozó NATO-erők ellen, hozzájuk hasonlóan a Kouachi-fivérek sem harcoltak a jemeni lázadók soraiban, szembeállva a

⁴⁷⁷ A nagyobb szervezetektől vagy hálózatoktól függetlenül működő, kis létszámú militáns tömörülésekre Mohamed Game csoportjának 2009-ben történt milánói merényletkísérletét hoznám fel példaként (lásd: TE-SAT 2010. p. 20-21.), míg a „tisztán magányos farkas” merénylet kapcsán Roshonara Choudhryt említeném meg, aki 2010. május 14-én megpróbálta meggyilkolni az iraki háborút támogató Stephen Timms brit parlamenti képviselőt. A fiatal lány semmilyen szervezethez sem tartozott, a támadáshoz pedig az „al-Kaida jemeni hangjának”, Anvar al-Avlakinak az internetre feltett beszédeiből merített bátorságot. Choudhryhoz lásd: Pantucci: „A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists”, p. 14.

⁴⁷⁸ Brüsszelben, 2014 májusában a belvárosi zsidó múzeum előtt Mehdi Nemmouche tüzet nyitott a járókelőkre, aminek során négyen életüket veszítették. A francia állampolgársággal rendelkező Nemmouche korábban Szíriában harcolt önkéntesként az Iszlám Állam soraiban. Lásd: „Brussels Jewish Museum killings: Suspect 'admitted attack'”. BBC, 1 June 2014. <http://www.bbc.com/news/world-europe-27654505>, 2015. 04. 09. A Szíriában harcoló európai önkéntesekről számos cikk és tanulmány jelent meg. Lásd például: Edwin Bakker – Christophe Paulussen – Eva Entenmann: „Dealing With European Foreign Fighters in Syria: Governance, Challenges & Legal Implications”. *ICCT Research Paper*, December 2013. <http://www.icct.nl/download/file/ICCT-Bakker-Paulussen-Entenmann-Dealing-With-European-Foreign-Fighters-in-Syria.pdf>; Raffaello Pantucci: „The British Foreign Fighter Contingent in Syria”. *CTC Sentinel*, 29 May 2014. <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-british-foreign-fighter-contingent-in-syria>, 2015. 04. 09.

jemeni kormányerőkkel, vagy a zaidita húsz felkelővel. Mindkét esetben a merénylők csak a felkészítés miatt utaztak az említett konfliktusövezetekbe.

Kétségtelen tehát, hogy az iszlamista terrorizmus az EU-t fenyegető terrorizmus-típusok közül az egyik legveszélyesebb, ugyanakkor nem túlzás kijelenteni, hogy a radikális muzulmánok által elkövetett terrorcselekmények 2001. szeptember 11-e óta nagyobb publicitást kapnak, mint a széparatista, a szélsőbaloldali, a szélsőjobbboldali és a tematikus erőszak együttevége. Ez bizonyos szempontból érthető, hiszen egyrészt az elmúlt másfél évtizedben az iszlamisták számos merényletet, köztük több stratégiai terrorcselekményt követtek el szerte a világon, másrészt a világban zajló iszlamista felkelő szervezetek tömeggyilkosságai, valamint a militánsok által lefilmezett és az internetre feltöltött, brutális módon végrehajtott kivégzések sem engedik elterelni a figyelmet a vallási indíttatású erőszakra. Az iszlamista terrorizmusra irányuló túlzott figyelem viszont két szempontból is probléma. Egyrészt a média elsősorban a terrorcselekmények utáni káosszal, valamint a merénylet elkövetésének részleteivel foglalkozik, és sokkal kevésbé azzal, hogy milyen társadalmi és politikai okok húzódnak meg a támadások mögött. Másrészt a szélsőséges muszlimok jelentette veszély állandó hangsúlyozása azt a hamis látszatot kelti, hogy a terrorizmusnak, illetve szélesebb értelemben véve a politikai erőszaknak csak ez az egy típusa fenyegeti kontinensünk biztonságát, holott például a közép-európai volt szocialista országokban sokkal nagyobb az esély egy szélsőjobbboldali merényletkísérletre, mint arra, hogy az iszlamisták hajtsanak végre terrorcselekményt, legalábbis a TE-SAT jelentésekben foglaltak ezt bizonyítják. Az előbbiekhöz annyit tennék hozzá, hogy a militáns iszlamizmus veszélyével kapcsolatos tisztánlátást nemcsak bizonyos szenzációhajhász médiatermékek, hanem a szélsőjobbboldali szervezetek és egyes politikai pártok is jelentősen akadályozzák, mert szándékosan felnagyítják a veszélyt, növelve mindezzel akarva vagy akaratlanul a muszlimokkal szembeni előítéletet.

5.6.2. A politikai erőszakot gyakorló szervezetek és a „brandépítés”

Ideológiától függetlenül megfigyelhető, hogy egyes terrorista szervezetek arra törekednek, hogy országokon, sőt kontinenseken átívelő, decentralizált hálózatot hozzanak létre, és emellett felépítsenek egyfajta „brandet” („márkanév”), aminek nevében, illetve amire hivatkozva végre lehet hajtani az erőszakos akciókat a Föld bármelyik pontján. A hálózat alapú működésre és a franchise-rendszer kiépítésére való törekvés nem véletlen, ugyanis ezáltal sokkal könnyebben le lehet csapni az ellenségre, valamint egyszerűbben és gyorsabban lehet mozgó-

sítani a más országokban, más kontinenseken élő aktivistákat, mintha mindezt a terroristák egy katonai jellegű, merevebb struktúrájú szerveződés keretében próbálnák megtenni.

A hálózat alapú működésre és a „márkanév” létrehozására a legismertebb példa természetesen az al-Kaida, különösképpen az al-Kaida 2001. szeptember 11-i utáni tevékenysége: a New York-i és a washingtoni támadások után a szervezet kénytelen volt szinte teljes mértékben átállni a decentralizált működésre. Így a merényletek túlnyomó többségét 2001. szeptember 11-e után már nem az al-Kaida központi szervezete tervezte ki, irányította, illetve hajtotta végre, hanem a különböző „fiókszervezetek” („filiálék”) úgymint az Al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjén, vagy az Al-Kaida az Arab Félszigeten, ezáltal az al-Kaida egyfajta közös hivatkozási alappá vált. Hasonló jelenséget figyelhetünk meg az Iszlám Állam esetében is, ugyanis számos, Szíriától és Iraktól távoli országban (például Jemenben, Líbiában, Afganisztánban) működő militáns szervezet fogadott hűséget Abu Bakr al-Bagdadinak és hajtott végre merényleteket az Iszlám Állam nevében.⁴⁷⁹ Azonban az első olyan militáns szervezetek, amelyek egy közös hivatkozási alap kialakítására törekedtek nem az iszlamistákhoz, hanem a *single issue* erőszakhoz, konkrétan a radikális állat- és környezetvédőkhöz, valamint a militáns abortuszellenzőkhöz köthetőek. Az Állatfelszabadítási Front (ALF) és Föld Felszabadítási Front alapítói már a kezdetektől arra törekedtek, hogy minél több országra, köztük az Egyesült Államokra is kiterjesszék a központi irányítástól független módon, sejtyszerűen működő tevékenységüket. Robin Webb, az Animal Liberation Press Office, a szélsőséges állatvédők médiacsatornájának szerkesztője egy vele készült interjúban így fogalmazott: „Nincs hierarchia, nincsenek vezetők.” ... „Te és ti vagytok mindannyian az ALF.”⁴⁸⁰ Hasonló elven működik az Egyesült Államokban a radikális abortuszellenes mozgalomhoz kötődő⁴⁸¹ Isten Hadserege (Army of God) is. Az Isten Hadseregének aktivistái nemcsak hogy halálosan megfenyegetik az orvosokat, a nővéreket és a terhességmegszakítást igénybe vevő nőket, hanem szétverik, felgyújtják, esetleg fel is robbantják az abortuszklinikák épületét, de olyan is előfordult már, hogy az aktivis-

⁴⁷⁹ A támadásokhoz lásd Tarek Amara: „Islamic State says it killed tourists in Tunisia”. *Reuters*, 19 March 2015. <http://www.reuters.com/article/2015/03/19/us-tunisia-security-tourists-idUSKBN0MF13W20150319>; Ulf Laessing: „Islamic State militants claim attacks on embassies in Libya”. *Reuters*, 12 April 2015. <http://www.reuters.com/article/2015/04/13/us-libya-bomb-idUSKBN0N401L20150413>; „Suicide-Bomb Blast Kills Dozens In Jalalabad, In Afghan East”. *Radio Free Europe*, 18 April 2015. <http://www.rferl.org/content/afghanistan-jalalabad-blast-/26964691.html>, 2015. 04. 20.

⁴⁸⁰ A teljes szövegrészlet: „Anyone, so long as they follow at least a vegetarian – but preferably vegan – lifestyle, can go out and undertake an action that falls within those policies and claim it as the Animal Liberation Front. There is no hierarchy; there are no leaders. There is just a compulsion to follow your heart in pursuit of justice. That is why the A.L.F. cannot be smashed, it cannot be effectively infiltrated, it cannot be stopped. You, each and every one of you: you are the A.L.F.” Lásd „Staying on Target and Going the Distance: An Interview with U.K. A.L.F. Press Officer Robin Webb”. *No Compromise*, Issue 22, Fall 2003. <http://www.nocompromise.org/issues/22robin.html>, 2015. 04. 09.

⁴⁸¹ Az abortuszt engedélyező 1973-as amerikai legfelsőbb bírósági határozat után számos abortuszt ellenző szervezet alakult meg, köztük a legszélsőséesebb, a fizikai erőszaktól sem visszariadó Isten Hadserege volt.

ták magzatelhajtást végző orvosokat, illetve klinikai alkalmazottakat gyilkoltak meg. Azonban az Isten Hadserege esetében sem beszélhetünk egy hierarchikusan felépülő szervezetről, ugyanis a szervezet működése az egyéni akciókon és az önszerveződő kisebb csoportok által végrehajtott támadásokon alapszik.

Az iszlamisták és a tematikus erőszak képviselői mellett 2011-től kezdődően a szélsőbaloldalon is megfigyelhető egy nemzetközi decentralizált hálózat kiépítésére való kísérlet. Az olaszországi Informális Anarchista Szövetség a görögországi Tűz Sejtjeinek Összeesküvésével egyetemben szimpatizánsokat keres és talál szerte a világon Európában, Dél-Amerikában és Délkelet-Ázsiában azért, hogy egy egységes „logo” alatt („Nemzetközi Forradalmi Front”)⁴⁸² kövessék el a támadásokat, amiket a közös ideológiára alapozva, valamint a bebörtönzött anarchisták szabadon bocsátása érdekében hajtanának végre.

5.6.3. Konklúzió

Megvizsgálva a célpontokat, a merényletek végrehajtási módját, valamint a támadások előfordulását kijelenthető, hogy a szeparatista és a szélsőbaloldali terrorizmus között több hasonlóságot, mint különbséget lehet felfedezni, míg az iszlamista terrorizmust a szélsőjobboldalival lehet inkább párba állítani. Ezzel szemben a *single issue* terrorizmust a jellegéből adódóan érdemes a terrorizmus többi válfajától elkülönítve kezelni, bár azt azért le lehet szögezni, hogy a tematikus erőszakon belül a radikális állat- és környezetvédők a szélsőbaloldali terrorizmushoz állnak a legközelebb, míg az USA-beli militáns abortuszellenzők a szélsőjobboldaléhoz. Ugyanakkor a terrorizmus különböző válfajai nem azonos módon veszélyeztetik egy ország biztonságát. A terrorizmus típusai közül az iszlamista jelenik meg a legkomplexebb formában, bár a vallási indíttatású erőszak kapcsán két dolgot mindenképpen szeretnék leszögezni. Egyrészt a fenyegetettség állandó, sőt túlzott hangsúlyozásával csak az idegengyűlölet szítását lehet elérni, s ehelyett szerencsésebb lenne a radikalizáció mögötti okokra koncentrálni és levonni a megfelelő következtetéseket. Másrészt a terrorizmus típusai közül nem az iszlamista az egyetlen, ami biztonsági kockázatként van jelen már évtizedek óta Európában, ebből adódóan súlyos hiba lenne alábecsülni a terrorizmus többi válfaja felől érkező fenyegetés nagyságát.

A „brandépítés” és a hálózat alapján történő működés kapcsán elmondható, hogy nem az al-Kaida volt az első és nem is az utolsó olyan politikai erőszakot gyakorló szervezet, amely egy közös ideológiai platform, valamint egy decentralizált hálózat kialakítását tűzte ki célul. A tematikus erőszakot képviselő szélsőséges állatjogi és környezetvédő szervezetek, valamint a

⁴⁸² Marone: *i. m.*

militáns abortuszellenzők eleve úgy hozták létre a (mag)szervezetüket a 70-es–80-as–90-es években, hogy ha esetleg le is tartóztatják az alapítókat, attól még az erőszakos akciók ne szűnjenek meg, vagyis mindig legyenek olyanok, akik bárhol, bármikor végrehajtják a

támadásokat a közös cél elérése érdekében. Hasonló elven nyugszik egyrészt az Informális Anarchista Szövetség és a Tűz Sejtjeinek a „Nemzetközi Forradalmi Front” létrehozására történő kísérlete, másrészt az Iszlám Állam törekvése, csak míg az anarchisták számos esetben a börtönbe került elvbarátaikkal való szolidaritásra alapozva hajtják végre az akciókat, addig az Iszlám Állam számára egy országokon, sőt kontinenseken átívelő kalifátus létrehozása a cél.

6. AZ EURÓPAI UNIÓ ORSZÁGAI A TERRORFENYEGETETTSÉG SZEMPONTJÁBÓL

Az Európai Unió tagállamainak körülbelül a háromnegyed részét fenyegeti a terrorizmus valamelyik válfaja, azonban az uniós országok nem egyenlő mértékben vannak kitéve a fenyegetésnek. Vannak olyan országok, ahol a terrorizmus egy adott típusa (például a vallási indíttatású) intenzívebben jelentkezik, mint más EU-s tagállamban, továbbá országonként eltérő, hogy a terrorizmusnak mely típusai jelentik a veszélyforrást. Az alábbiakban az EU-nak azt a hat tagállamát – Spanyolországot, Franciaországot, Görögországot, Olaszországot, az Egyesült Királyságot és Németországot – választottam ki, ahol mind a sikeres, a sikertelen és a megghiúsított merényletek, mind pedig a letartóztatások száma magas volt, és megvizsgáltam, hogy ezekben az országokban a terrorizmus mely válfaja, vagy válfajai felől érkezik a fenyegetés. Azért, hogy jobban érzékeltessem az egyes országok terrorfenyegetettségét, diagramon ábrázoltam a támadások, a letartóztatások és az ítéletek számának változását, de mivel az Egyesült Királyságot érintő részletesebb adatokat illetően nem a TE-SAT jelentésekből dolgoztam, ezért a szigetországgal kapcsolatos diagramokat és táblázatokat egy későbbi fejezetbe illesztettem be.

6.1. Spanyolország

Spanyolországban évtizedeken keresztül a terrorizmus szeparatista válfaja jelentette a legfőbb veszélyforrást, melynek kapcsán három tartomány volt érintett: Baszkföld, Galicia és Katalónia.⁴⁸³ Katalóniában az 1970-es–80-as években zajló, alacsony támogatottsággal rendelkező militáns szeparatizmus a 90-es évek elején nyugvópontra jutott, Baszkföldön és Galiciában azonban mind mai napig nem tudták a hatóságok teljesen felszámolni az elszakadásért küzdő fegyveres szervezeteket.

⁴⁸³ A fontosabb militáns katalán szervezetek a következők voltak: a Szabad Föld (Terra Lliure), a Katalán Felszabadítási Vörös Hadsereg (Exèrcit Roig Català d'Alliberament) és a Katalán Felszabadítási Front (Front d'Alliberament Català). A 70-es–80-as években végrehajtott erőszakos akciókról lásd még: Xiana Siccardi: „Vic acoge un homenaje a Terra Lliure tras el de las víctimas de ETA”. *El Mundo*, 13 junio 2009. <http://www.elmundo.es/elmundo/2009/06/12/barcelona/1244836496.html>; Ferran Sales: „Solicitan 86 años para los militantes de Terra Lliure que dispararon contra Jiménez Losantos”. *El País*, 1 julio 1983. http://elpais.com/diario/1983/07/01/sociedad/425858406_850215.html; Paul Delaney: „American Sailor Dies in Barcelona After U.S.O. Blast That Hurt 10”. *The New York Times*, 28 December 1987. <http://www.nytimes.com/1987/12/28/world/american-sailor-dies-in-barcelona-after-uso-blast-that-hurt-10.html>, 2015. 03. 08.; Alex P. Schmid – Albert J. Jongman: *Political Terrorism*. Amsterdam: Transaction Publishers, 1988. p. 660., p. 662.

A TE-SAT kiadványokban nyomon követhető, hogy 2008-tól folyamatosan csökken a széparatista támadások száma az ibériai országban. A kiadványok a leginstabilabb tartomány, Baszkföld kapcsán megjegyzik, hogy a kisebb volumenű terrorcselekményeket – vagyis a kisebb jelentőséggel bíró célpontok ellen elkövetett gyűjtogatásokat – nem is közvetlenül az ETA hajtotta végre, hanem az ETA egyik szatellit szervezetének tekinthető, az ETA ifjúsági szervezetével (SEGI) kapcsolatban álló Taldes Y (Y csoportok) nevű tömörülés.⁴⁸⁴ A Taldes Y lényegében az ETA meghosszabbított karjaként működött, amely a baszk terrorszervezet 2006. március 24-től 2007. június 6-ig tartó tűzszünete alatt is hajtott végre kisebb támadásokat, aktivitásáról sokat elmond, hogy míg a tűzszünet előtt 14 városban, köztük Bilbaóban, Pamplonában és San Sebastiánban követett el merényleteket, addig a tűzszünet felmondása után a tevékenységi kört sikerült kiszélesítenie további 23 településre, főként kisebb baszkföldi városokra.⁴⁸⁵ A 2000-es évek végétől azonban felgyorsult az ETA, valamint a főként 30-34 év alatti aktivistákból álló Taldes Y erodálása, amely végül elvezetett az ETA 2011 októberében bejelentett végleges tűzszünetéhez, a Taldes Y és a többi szatellit szervezet feloszlásához, valamint a támadások számának gyors csökkenéséhez.

A portugál határ mellett fekvő Galicia tartomány militáns széparatizmusa kevésbé intenzív, mint amilyen az ETÁ-é volt, ugyanakkor az Europol kiadványai szerint a letartóztatások és az alacsony támogatottság miatt egyre csökkenő függetlenségpárti támadásoknak csak a kisebbik része írható a helyi széparatista terrorszervezetnek, a Galiciai Ellenállásnak a számlájára, ugyanis a szervezettől független egyének, illetve kisebb csoportok kétszer annyi merényletet hajtottak végre, mint a Galiciai Ellenállás.⁴⁸⁶

A széparatista terrorizmuson belül Spanyolország kapcsán a TE-SAT említést tesz még a Kurd Munkáspárt aktivistáinak őrizetbe vételéről is, ugyanis a Murciában, Madridban és Barcelonában végrehajtott letartóztatások során fegyvereket és nagy mennyiségű pénzt foglaltak le a rendőrök.⁴⁸⁷

A mediterrán országban a szélsőbaloldali terrorizmus évtizedeken át az alacsony támogatottsággal rendelkező marxista-leninista Október 1-e Antifasiszta Ellenállási Csoportok (GRAPO) képében volt jelen. A GRAPO kapcsán elmondható, hogy jócskán túlélte önmagát, és lényegében a 2007-es–2008-as nagy arányú letartóztatásokig várni kellett, hogy a hatóságok

⁴⁸⁴ A TE-SAT jelentések kimutatása szerint a Taldes Y-hoz kétszer-háromszor annyi támadás köthető, mint az ETA központi szervezetéhez. Lásd például: TE-SAT 2009. p. 27.

⁴⁸⁵ TE-SAT 2007. p. 28. Az érvényben lévő tűzszünet nemcsak az Y csoportokat, hanem az ETÁ-t sem akadályozta meg abban, hogy folytassa a fegyveres harcot: 2006. december 30-án bombát robbantott a madridi Barajas repülőtérén, melynek során ketten meghaltak és 36-an megsebesültek. Lásd: TE-SAT 2007. p. 27-28.; TE-SAT 2008. p. 28.

⁴⁸⁶ TE-SAT 2013. p. 25.

⁴⁸⁷ TE-SAT 2014. p. 31.

végleg fel tudják számolni a terrorszervezetet.⁴⁸⁸ A 2000-es évek közepétől viszont jelentősen megszorodtak a részben Katalóniában, részben pedig Madridban és Burgosban elkövetett, marxista terrort felváltó anarchista terrorcselekmények. Ez utóbbiakkal kapcsolatosan meg kell jegyezni, hogy bár Spanyolországban követik el a legtöbb ilyen típusú terrorcselekményt, de a görögországi és az olaszországi akciókhoz képest a spanyolországiak kevésbé jól szervezettek, továbbá a halálos áldozatot nem követelő merényleteket főként gyújtogatás formájában követik el, nem pedig fegyveres támadások, vagy robbantásos merényletek által, bár ez utóbbira is lehet példákat hozni. A három mediterrán országban jelen lévő szélsőbaloldali terrorizmus kapcsán elmondható, hogy napjainkban abban az Olaszországban és Görögországban erős igazán az anarchista terror, ahol a 70-es–80-as években komoly támogatottsággal rendelkeztek a marxista-leninista szervezetek. Ezzel szemben Spanyolországban, ahol a marxisták mindig is marginális helyet foglaltak el a politikai erőszak palettáján, az elmúlt évtized anarchista terrorcselekményei még a magas merényletszám ellenére is kisebb fenyegetést jelentettek, mint az ETA akciói.

A fentebb említett terrorszervezetek célpontjai esetében nagy az átfedés a széparatisták és a szélsőbaloldaliak között. A baszk fegyveresek akciói Spanyolországban 70-80%-ban a pénzügyi szektort (bankfiókok), a vállalkozásokat (ingatlanügynökségek), a politikai pártokat (a PSOE és a PP irodái) és a hatóságokat, 20-30%-ban a kritikus infrastruktúrát (például felüljárókat), valamint magánszemélyeket és a magántulajdonban lévő lakóépületeket érintették.⁴⁸⁹ A galíciai függetlenségpártiak és a spanyol anarchisták pedig a kormányzati célpontok és a biztonsági erők mellett többek között az energiaipari cégeket, az ingatlanügynökségeket, az állásközvetítő cégek irodáit és a bankfiókokat is megtámadják, vagyis mindhárom mozgalom fegyveresei követnek el merényleteket üzleti vállalkozások és a pénzügyi szektort szimbolizáló létesítmények ellen. Az Europol szerint ennek oka, hogy az EU-ban az elszakadspárti fegyveresek ideológiájának a széparatista mellett van egy szélsőbaloldali összetevője is.⁴⁹⁰

A politika szélsőségeknél maradva, arról is szót kell ejteni, hogy a TE-SAT jelentések eddig két spanyolországi szélsőjobboldali terrorcselekményről adtak hírt: az egyik még 2011-ben

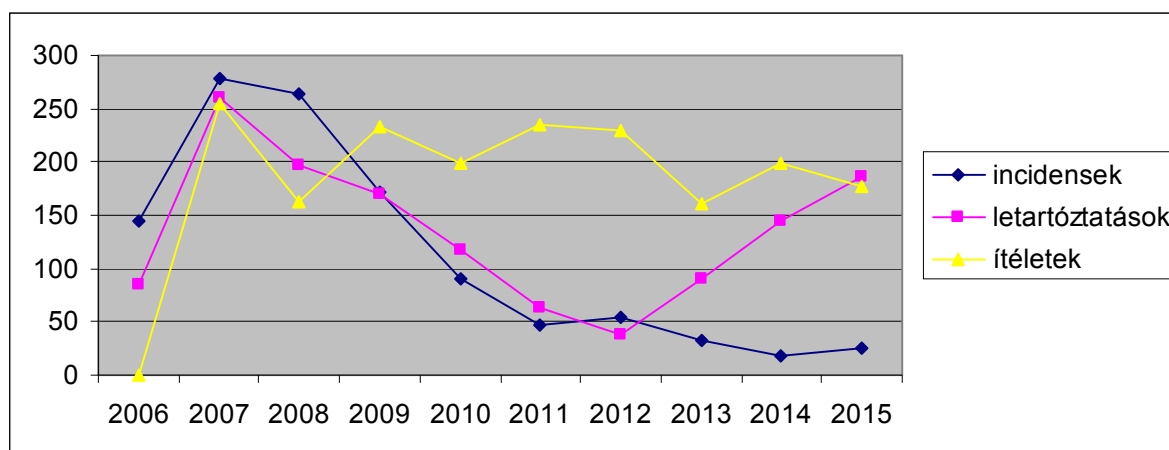
⁴⁸⁸ TE-SAT 2009. p. 33. Ezáltal minden bizonnyal fölszámolták az Európai Unió utolsó honi gyökerű marxista-leninista fegyveres csoportját is.

⁴⁸⁹ Az ETA franciaországi célpontjairól Franciaország kapcsán lesz szó.

⁴⁹⁰ TE-SAT 2007. p. 29. Mint majd látni fogjuk, a korzikai széparatisták célpontjai közt előkelő helyen szerepelnek a magántulajdont érintő akciók, tehát az elszakadspárti ideológia részét képező szélsőbaloldaliság valamennyire rájuk is igaz lehet, ugyanakkor véleményem szerint az Europol fenti megállapítása inkább csak a Spanyolországon belül tevékenykedő széparatistákra vonatkozóan állja meg a helyét. Ugyanis tény, hogy a Galíciai Ellenállás egy szocialista berendezkedésű állam megteremtéséért szállt síkra, az ETA pedig a pártokat is magába foglaló, hazafias baloldal (izquierda abertzale) elnevezésű politikai vonulatnak a része, ám ezzel szemben a korzikai támadásoknak a széparatista mellett idegenellenes felhangjai is vannak, például a Clandestini Corsi és Resistenza Corsa nevű kisebb széparatista szervezetek észak-afrikai bevándorlók ellen is intéztek támadásokat.

történt a Barcelona melletti Terrassában,⁴⁹¹ a másíkról, egy 2012-es esetről viszont nincsenek részletesebb információk, azonban a rendelkezésre álló adatok alapján eddig nem történtek letartóztatások egyik ügy kapcsán sem.

Az Europol éves jelentései szerint Spanyolországban 2005 októbere óta nem követtek el iszlamista terrorcselekményt, mindez azonban nem jelenti azt, hogy a vallási indíttatású szélsőségeség ne lenne jelen az ibériai országban.⁴⁹² Ugyanakkor Spanyolországban, hasonlóan Olaszországhoz, a vallási fanatikusok elsősorban nem merényleteket hajtanak végre, hanem olyan hálózatokat működtetnek, amelyek egyrészt összegyűjtik az iraki, szíriai, afganisztáni, vagy valamelyik észak-afrikai országban folyó „dzsihádra” jelentkező önkénteseket, másrészt megkísérlik őket kijuttatni – gyakran közvetítők segítségével igénybe véve – a kérdéses konfliktuszónákba.⁴⁹³ A toborzó hálózatokkal összefüggésben elmondható, hogy az elmúlt évtizedben egyrészt az Al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjénnek (AQIM), másrészt a Szíriában és Irakban aktív felkelő szervezeteknek (Al-Nuszra Front, Iszlám Állam stb.)⁴⁹⁴ nőtt meg az aktivitása. Az AQIM nemcsak Spanyolországban próbál önkénteseket gyűjteni, hanem az Észak-Afrikához való közelségük miatt Franciaországban, Portugáliában és Olaszországban is, míg az Iszlám Állam nemcsak a toborzó tevékenysége miatt jelent veszélyt, hanem azért is, mert célpontként tekint számos európai országra.

13. ábra: A spanyolországi terrorfenyegetettségi mutatók alakulása

Készítette a szerző.

⁴⁹¹ Ismeretlen elkövetők felgyújtották egy nyomdaipari cég létesítményeit, valamint porig égettek olyan épületeket is, amik egy antikapitalista, baloldali szerveződés tulajdonában voltak, az akciónak nem voltak sérültjei. Lásd: TE-SAT 2012. p. 28.

⁴⁹² Például 2008-ban 14 személyt tartóztattak le annak gyanújával, hogy öngyilkos merényleteket akartak elkövetni Barcelonában és más európai nagyvárosban. Lásd: TE-SAT 2009. p. 19.

⁴⁹³ 2013-ban Ceutában leplezték le egy olyan hálózatot, amely nemcsak önkénteseket toborzott, hanem emellett tovább fanatizálta a fegyveres harcra jelentkezőket. Lásd: TE-SAT 2014. p. 24.

⁴⁹⁴ TE-SAT 2016. p. 28.

6.2. Franciaország

Megvizsgálva az adatokat, Franciaországban a legtöbb incidens és letartóztatás a széparatista terrorizmushoz köthető, ami legfőképpen Korzikát, másodsorban Franciaország Spanyolországgal határos baszkföldi területeit, harmadrészt pedig – új, illetve régi-új jelenségeként – Provence-t és Bretagne-t érinti, de mindezek mellett az EU-n kívüli széparatista terrorszervezetek hálózatai is megtalálhatóak a nyugat-európai országban.

A korzikai elszakadáspárti fegyveres küzdelem jóval fragmentáltabb, mint a baszkföldi, vagy az észak-írországi, mert a szigeten a merényleteknek csak egy része köthető a 90-es évek során dezintegrálódott anyaszervezethez, a Korzikai Nemzeti Felszabadítási Fronthoz (FLNC), illetve a többi, kisebb-nagyobb elszakadáspárti fegyveres csoportokhoz (FLNC-UDC, FLNC-22 Octobre, Armata Corsa stb.), ugyanis több mint 200 terrorcselekmény esetében nem tudni, hogy kik voltak az elkövetők. 2008-ban a letartóztatások miatt meggyengült FLNC-UDC és az FLNC-22 Octobre létrehozta egy ernyőszervezetet,⁴⁹⁵ de a merényletek száma az egyesülés ellenére is folyamatosan csökken, mindazonáltal Franciaországban a széparatista terrorcselekmények döntő többsége még mind a mai napig Korzika szigetén történik.

A baszkföldi elszakadáspárti erőszak Franciaországra is hatással volt, ugyanis az ETA nemcsak Spanyolországban alakított ki magának bűvőhelyeket és hozott létre logisztikai bázisokat, hanem Portugáliában, valamint Franciaország baszkok lakta részén is. A széparatisták azonban nemcsak rejtékhelynek használták a dél-francia országrészt, hanem fegyveres akciókat is indítottak franciaországi célpontok ellen, de a francia és a spanyol hatóságok közös akciói az ETA dél-franciaországi bázisait is fől számolták.

Megvizsgálva azt, hogy Franciaországban a széparatista szélsőségesek milyen célpontok ellen intéztek támadást, látható, hogy a baszk militánsok célpontjai hasonlóak voltak, mint a korzikaiaké: mindkét szecesszionista mozgalom fegyveresei túlnyomórészt magánszemélyeket támadtak meg, vagy magántulajdonban lévő épületekben (nyaralókban) és autókban okoztak kárt, kisebb részben pedig kormányzati, vagy üzleti célpontok (ingatlanügynökségek és utazási irodák) ellen hajtottak végre akciókat. Mindemellett a korzikai támadásoknak van egy erőteljes nacionalista oldala is, ugyanis a szélsőségesek azoknak a lakását, vagy kocsiját robbantják fel, gyújtják fel, vagy lövik szét, akiket nem tekintenek korzikainak.⁴⁹⁶ A merényletek főként anyagi károkat okoznak, személyi sérülés ritkán történik. Visszatérve az ETÁ-ra, Spanyolországnál szó volt arról, hogy ott a baszk fegyveresek többnyire a politikai pártok, a hatóságok, a

⁴⁹⁵ TE-SAT 2009. p. 29.

⁴⁹⁶ TE-SAT 2009. p. 27.

kormányzat képviselői és a különböző üzleti vállalkozások ellen hajtottak végre merényletet, és csak kisebb részben magántulajdonban lévő létesítmények, vagy magánszemélyek ellen. Bár Franciaországban ugyancsak számos terrorcselekmény történt üzleti vállalkozások és kormányzati létesítmények ellen, de az ETA franciaországi célpontjai között a spanyolországiakhoz képest nagyobb súlyt képeztek a magántulajdont érintő akciók.

A franciaországi széparatista terrorizmuson belül új jelenségnek tekinthető a provence-i és a breton széparatista erőszak 2013-ban történt fellángolása, ám mindehhez hozzá kell tenni, hogy míg a provence-i elszakadáspárti terrorizmusnak nincsenek előzményei,⁴⁹⁷ addig a breton széparatista fegyveresek tulajdonképpen a 70-es évektől a 2000-es évek elejéig aktív Breton Felszabadítási Hadsereg küzdelmét akarják folytatni.⁴⁹⁸ Ez utóbbi kapcsán egyelőre nem világos, hogy ugyanarról a 20-30 évvel ezelőtt aktív szervezet új generációjáról van-e szó, vagy pedig egy hasonló nevű, magát jogutódnak tekintő csoportról, mindamellett az elmúlt két évben egyik csoport sem hallatott magáról, valószínűleg időközben mindketten inaktívvá váltak.

Az EU-n kívüli széparatista mozgalmak alatt a Kurd Munkáspárt (PKK) és a Tamil Tigrisek (LTTE) hálózatai értendők, tudniillik több TE-SAT kiadvány is megemlíti, hogy a rendőrség PKK- és LTTE-aktivistákat vett őrizetbe azért, mert rendszeresen megsarcolták a helyi kurd, illetve tamil diaszpórához tartozó vállalkozókat azért, hogy „önkéntesen” támogassák a fegyveres harcot az anyaországban.⁴⁹⁹

A széparatista erőszak visszaszorulásának dacára mégsem mondhatjuk azt, hogy Franciaországban jelentősen csökkent a terrorveszély, ennek oka pedig a militáns iszlamizmus felől jövő fenyegetés erősödése. Az iszlamista terrorizmus közel harminc éve veszélyezteti a nyugat-európai ország biztonságát, ugyanis különböző szélsőséges iszlamista szervezetek és egyének egészen az 1980-as évek óta próbálnak meg merényleteket végrehajtani Franciaországban,⁵⁰⁰ a letartóztatott gyanúsítottak száma pedig 2012 óta folyamatosan nő. Az incidensek egy részét terrorcselekményként, vagy arra való kísérletként tartják számon a hatóságok, a másik részét

⁴⁹⁷ Vladimir Nesterov: „The Resurgence of European Separatism”. *Strategic Culture Foundation*, 28 January 2014. <http://www.strategic-culture.org/news/2014/01/28/the-resurgence-of-european-separatism.html>, 2015. 03. 22.

⁴⁹⁸ Bretagne-ban a magát Breton Felszabadítási Hadseregnek (Armée Révolutionnaire Bretonne) nevező csoport két támadásért, Provence-ban pedig a Provanszi Nemzeti Felszabadítási Front (Front de Libération Nationale de Provence) négy, ingatlanügynökségek és egy banknál elkövetett robbantásos merényletért, valamint egy 2014. január 22-én az Aix-en-Provence-i adóhivatal épületénél végrehajtott, kisebb anyagi károkat okozó akcióért vállalta felelősséget. Egyik szervezet terrorcselekménye sem okozott személyi sérülést. Lásd: TE-SAT 2014. p. 31.; „Explosion devant le centre des impôts d’Aix-en-Provence”. *Libération*, 22 janvier 2014. http://www.liberation.fr/societe/2014/01/22/explosion-devant-le-centre-des-impots-d-aix-en-provence_974649; A Global Terrorism Database adatai a 2014. január 22-i aix-en-provence-i merényletről: <http://www.start.umd.edu/gtd/search/IncidentSummary.aspx?gtid=201401220007>, 2016. 02. 02.

⁴⁹⁹ Lásd például: TE-SAT 2011. p. 22.; TE-SAT 2014. p. 31.

⁵⁰⁰ A 2015. január 7-i párizsi merénylettel a vallási fanatikusok elkövették Franciaország történetének első iszlamista stratégiai terrorcselekményét.

viszont nem tekintik annak, ebből kifolyólag a TE-SAT jelentésekben az iszlamista incidensek száma egészen 2015-ig relatíve alacsony volt, bár a nyugat-európai ország a vallási indíttatású támadások számát tekintve már 2015 előtt is vezető pozíciót foglalt el az Unión belül, akár csak a szeparatista merényletek esetében. Az őrizetbe vett gyanúsítottak többsége marokkói, tunéziai, vagy algériai származású, és sokan közülük kapcsolatban álltak az Iszlám Állammal, valamint különböző Észak-Afrikában működő terrorszervezettel, köztük az AQIM-el és a már felszámoltnak nyilvánítható, részben a 2004-es madridi merényletsorozatért is felelős Marokkói Iszlám Harcoló Csoporttal.⁵⁰¹ A vallási indíttatású terrorizmussal kapcsolatosan Spanyolország mellett Franciaországban vették őrizetbe a legtöbb gyanúsítottat az Europol szerint. Azonban a nagyszámú letartóztatás nemcsak a merényleteknek tudható be, hanem annak is, hogy a nyomozások során számos olyan hálózatot lepleztek le, amelyek gyűlöletkeltő propaganda terjesztésével, vallási fanatikusok fegyveres kiképzésével,⁵⁰² illetve külföldi harcra jelentkező „dzsihádisták” önkéntesek toborzásával foglalkoztak.⁵⁰³

Míg Franciaország a *single issue*, az egyik kategóriába sem sorolt, valamint 2015-től a szélsőjobboldali terrorcselekményeket illetően is listavezető az EU-s országok között, addig szélsőbaloldali terrorcselekményt a TE-SAT adatai szerint eddig még nem követtek el az ország területén. A letartóztatások ugyanakkor azt mutatják, hogy a politikai erőszak ez utóbbi típusa is biztonsági kockázatot jelent Franciaországban.

A többi EU-s tagállamhoz hasonlóan a kizárólagosan egy bizonyos ügyre fókuszáló protestmozgalmak által gyakorolt tematikus erőszakot Franciaországban is többnyire extrémizmusként tartják számon és nem terrorizmusként. Mindazonáltal az import borok elleni tiltakozásul robbantásos merényleteket is elkövető CAV nevű szervezet bizonyos támadásait, valamint egy magányos merényleti akciót, melynek során az elkövető sebességmérő radarokat robbantott fel,⁵⁰⁴ a francia hatóságok terrorcselekményeknek nyilvánították, ugyanakkor a radikális állat- és környezetvédők akciói továbbra is kívül esnek a terrorizmus kategóriáján.

Franciaországban a jelenkori szélsőbaloldali terrorizmus kapcsán az Europol kiadványai nem honi gyökerű szervezetekről adnak hírt, hanem törökországiakról: a Török Kommunista Pártról (TKP) és a Forradalmi Népi Felszabadítási Párt-Frontról. A párizsi török konzulátus felgyújtása után a Török Kommunista Párt számos tagját letartóztatták, ezáltal sikerült a TKP

⁵⁰¹ TE-SAT 2007. p. 20.

⁵⁰² 2008-ban Carcassonne-ban azért vettek őrizetbe 15 személyt, mert iszlamista szélsőségeseknek tartottak fegyveres kiképzést. Lásd: TE-SAT 2009. p. 21.

⁵⁰³ A külföldön folytatott „dzsihádra” jelentkezőket az őket támogató hálózatok pénzzel és hamis dokumentumokkal látják el azért, hogy az önkéntesek könnyebben jussanak el a célországba. Lásd: TE-SAT 2013. p. 17.; TE-SAT 2015. p. 19.

⁵⁰⁴ TE-SAT 2009. p. 37.; TE-SAT 2010. p. 40.

franciaországi szárnyát felszámolni.⁵⁰⁵ A TKP mellett a Forradalmi Népi Felszabadítási Párt-Front aktivistái is beszivárogtak Franciaországba, de a francia hatóságok szerint még 2008-ban ennek a szervezetnek a helyi hálózatára is sikerült jelentős csapást mérni.⁵⁰⁶

Szélsőjobboldali terrorcselekménynek nyilvánított támadást egészen 2015-ig nem követtek el a nyugat-európai országban, azonban a Charlie Hebdo szerkesztőségénél és a kóser termékeket áruló üzletnél végrehajtott merényletet követően több településen is (például Port-la-Nouvelle-ben, Vendôme-ben és Soissons-ban) mecseteket, valamint Villefranche-sur-Saône-ban egy kebab büfét támadtak meg a szélsőségesek, mindamellett egyik támadásnál sem sérült meg senki.⁵⁰⁷ A szélsőjobboldali terrorista tevékenység vádjával őrizetbe vett személyek száma töredéke a letartóztatott szélsőbaloldali gyanúsítottakéhoz képest. A szélsőjobboldali gyanúsítottak közel felét gyűlöletkeltő propaganda terjesztése⁵⁰⁸ miatt vették őrizetbe, de a 2013-ban letartóztatottak között találunk olyanokat is, akik súlyosan bántalmaztak egy sérüléseibe később belehalt baloldali aktivistát,⁵⁰⁹ továbbá egy katonát is őrizetbe vettek, aki bevallotta egyrészt, hogy tüzet akart nyitni a Lyon külvárosához tartozó Vénissieux-ban lévő mecsetben a Ramadán végét ünneplő tömegre, másrészt, hogy 2012-ben égő benzines palackot dobott a Bordeaux közelében lévő libourne-i mecsetre.⁵¹⁰ Mindezek mellett 2014-ben a rendőrség felszámolt egy négyfős neonáci csoportot is: a magát Vér és Becsület C18-nak⁵¹¹ nevező, az interneten fegyverekkel pózoló csoport tagjait a Besançon közeli Morteau-ban, valamint Burgundia tartományban fogták el.⁵¹²

⁵⁰⁵ TE-SAT 2007. p. 33-34.

⁵⁰⁶ TE-SAT 2009. p. 33.

⁵⁰⁷ TE-SAT 2016. p. 41. A támadásoknál löfegyvereket és robbanóeszközt is használtak.

⁵⁰⁸ Szélsőséges hangvételű, rasszizmustól fűtött weboldalt működtettek.

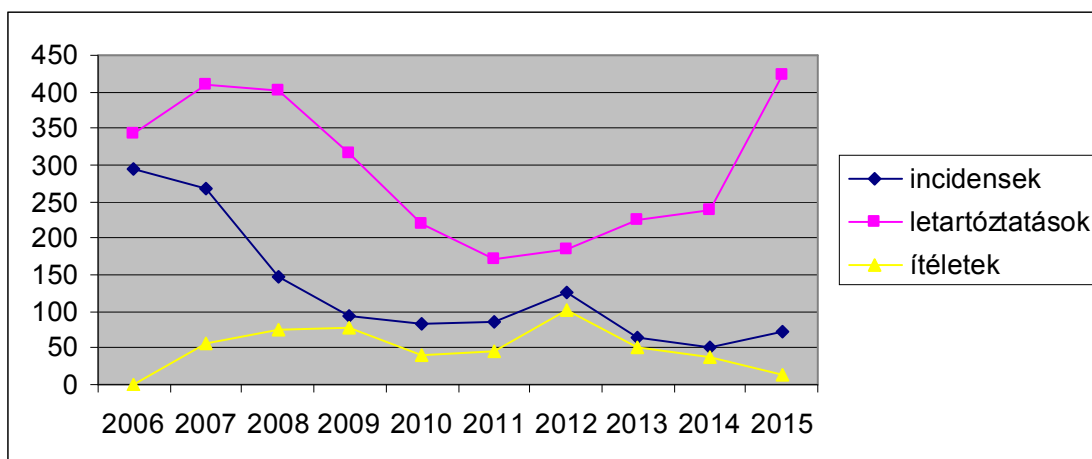
⁵⁰⁹ TE-SAT 2010. p. 37.

⁵¹⁰ TE-SAT 2014. p. 39.; Anne Penketh: „Air force sergeant accused of planning mosque attack as Muslim leader denounces 'Islamophobic' France”. *The Independent*, 13 August 2013.

<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/air-force-sergeant-accused-of-planning-mosque-attack-as-muslim-leader-denounces-islamophobic-france-8758129.html>, 2015. 03. 29.

⁵¹¹ A C18 egy, a 90-es években aktív angol neonáci szervezetnek, a Combat 18-nak a rövidítése. A 18 az angol ABC első és nyolcadik betűjét, vagyis az „A” és a „H” betűket, Adolf Hitler nevének kezdőbetűit jelöli.

⁵¹² TE-SAT 2015. p. 34.

14. ábra: A franciaországi terrorfenyegetettségi mutatók változása

Készítette a szerző.

6.3. Görögország

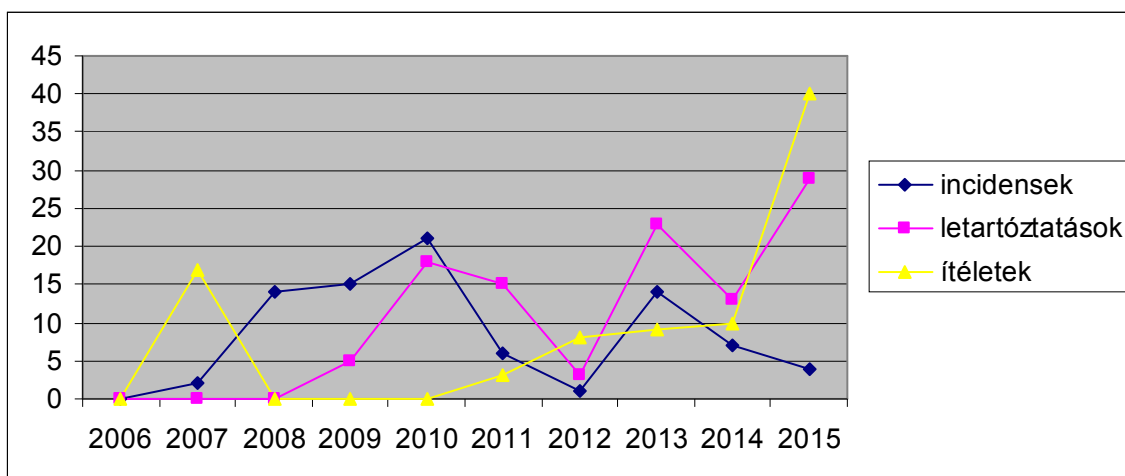
A TE-SAT jelentések Görögországot érintően a terrorizmusnak szinte kizárólag egyetlen típusáról, a szélsőbaloldali terrorizmusról tesznek említést. Mindazonáltal megvizsgálva a szélsőbaloldali terrorizmussal kapcsolatos adatokat, kijelenthető, hogy a földközi-tengeri ország azok közé az EU-s tagállamok közé tartozik, amelyek a leginkább ki vannak téve a terrorizmus és általában véve a politika erőszak jelentette fenyegetésnek.

A görögországi politikai erőszak világát a 70-es évek közepétől 2002-ig meghatározó marxista-leninista terrorizmust szinte azonnal az anarchista fegyveres erőszak váltotta fel, „biztosítva” ezáltal a szélsőbaloldali terrorizmus továbbélését. Tény, hogy részben a letartóztatásoknak köszönhetően az ezredforduló után létrejött újgenerációs szélsőbaloldali terrorszervezetek a 2010-es évek közepére jelentősen meggyengültek,⁵¹³ de mindez nem jelenti azt, hogy a szélsőbaloldali terrorizmus a múlté. Erre példaként egyrészt a Tűz Sejtjeinek Összeesküvése és az olasz Informális Anarchista Szövetség közös erővel kifejlesztett hálózatépítési tevékenységét hoznám fel, de mivel ezzel kapcsolatosan már többször is szó volt a disszertációban, ezért most nem írnék erről bővebben. Másrészt a görög biztonsági szervek azt állították, hogy az egyik legjelentősebb terrorszervezetet, a Forradalmi Harcot 2010-ben sikerült felszámolni,⁵¹⁴ egy

⁵¹³ Az elmúlt években több tucatnyi szélsőbaloldali militáns került rendőrkézre, köztük a börtönből megszökött Krisztodulosz Kszirósz és Nikosz Maziotisz. Kszirósz a November 17-e Forradalmi Szervezethez tartozott, Maziotisz pedig a Forradalmi Harc vezetője volt. Lásd: „Greek fugitive Christodoulos Xiros planned 'jail raid'”. *BBC*, 4 January 2015. <http://www.bbc.com/news/world-europe-30676881>; Sotiria Nikolouli: „Wanted Terrorist Nikos Maziotis arrested; four injured”. *Greek Reporter*, 16 July 2014. <http://greece.greekreporter.com/2014/07/16/wanted-terrorist-nikos-maziotis-arrested-four-injured/>, 2015. 04. 16.

⁵¹⁴ TE-SAT 2011. p. 26.

másik szervezet, a Forradalmi Szekta pedig évek óta nem követett el terrorcselekményt, ám mindezek dacára a legyőzöttnek nyilvánított Forradalmi Harc 2014 áprilisában a görög nemzeti bank, a Bank of Greece athéni székháza előtt nagy erejű robbantásos merényletet hajtott végre.⁵¹⁵ Mindamellet a görög szélsőbaloldali terrorizmus – ellentétben az olaszországival, vagy a spanyolországival – nemcsak a figyelemfelkeltésről szól. Évtizedeken keresztül a November 17-e Forradalmi Szervezet volt Európában az egyik legtöbb gyilkosságot elkövető marxista-leninista terrorszervezet, és bár a 2000-es, valamint a 2010-es évek anarchista merényleteinek nagy többsége nem követelt sem halálos áldozatot, sem sebesülteket, az anarchisták – marxista elődjekhez hasonlóan – több alkalommal is követtek el, vagy megkíséreltek elkövetni célzott gyilkosságokat.⁵¹⁶

15. ábra: A görögországi terrorfenyegetettségi mutatók változása

Készítette a szerző.

⁵¹⁵ A szervezet a bombát egy autóba rejtve robbantotta fel. Az akció hatalmas anyagi kárt okozott, ugyanakkor senki sem sérült meg. Lásd: „Revolutionary Struggle claims car bomb outside Bank of Greece”. *Ekathimerini.com*, 25 April 2014.

http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_wsitel_1_25/04/2014_539219, 2015. 03. 17.

⁵¹⁶ Az előre kitervelt emberölések közé sorolható két, a szélsőjobb oldali Arany Hajnalhoz tartozó aktivistának 2013-ban történt meggyilkolása. Az ügy előzménye, hogy az Arany Hajnal egyik tagja korábban halálra késelt egy antifasiszta zenészt. Lásd: TE-SAT 2014. p. 35., p. 39. A gyilkosságokkal először az évek óta inaktívnek bizonyult Forradalmi Szekta gyanúsították meg, de végül aztán egy addig ismeretlen szélsőbaloldali szervezet vállalta magára a merényletet. Lásd: „Police suspect urban guerrillas behind murder of Golden Dawn members”. *Ekathimerini.com*, 2 November 2013.

http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_wsitel_1_02/11/2013_525979; „An unknown terrorist organization has assumed responsibility for the double murder in Neo Iraklio”. *Greek Reporter*, 17 November 2013.

http://www.grreporter.info/en/unknown_terrorist_organization_has_assumed_responsibility_double_murder_neo_iraklio/10282, 2015. 04. 19.

6.4. Olaszország

Hasonlóan Görögországhoz, Olaszországban is a 2000-es évek elején történt meg a korszakváltás a szélsőbaloldali terrorizmuson belül. Annak ellenére, hogy a TE-SAT jelentésekben még a 2007-es és a 2008-as évek kapcsán is olvashatunk marxista-leninista merényletekről⁵¹⁷ és merényletkísérletekről, a 2000-es évek elejétől kezdve egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a jövőben a szélsőbaloldali terrorral összefüggésben az Informális Anarchista Szövetség (FAI) fogja a legnagyobb veszélyt jelenteni az országra nézve. Mindamellet a FAI támadásai nem az emberi élet kioltását célozzák meg. Ezek sokkal inkább figyelemfelkeltő, illetve a fogvatarzott görög szélsőbaloldali aktivisták szabadon bocsátását kierőszakolni próbáló akciók,⁵¹⁸ mindazonáltal az anarchisták által küldött levélbe és csomagba rejtett bombák több személyt megsebesítettek, továbbá kérdés, hogy az Ansaldo Nucleare cég elnökének, Roberto Adinolfinak a lábon lövése egyedi eset volt-e, vagy számítani lehet a jövőben arra, hogy egyre erőszakosabb akciók következnek.

Az olasz és a görög szélsőbaloldali terrorizmussal összefüggésben a hasonlóságok mellett a különbségekről is szót kell ejteni. Az eltérések egyrészt a kiválasztott célpontok kapcsán mutatkoznak meg, ugyanis a FAI célpontjai némiképp szélesebb skálán mozognak, mint a görög szélsőbaloldaliaké. A FAI nemcsak a hatóságokat, az EU-s intézményeket, a honi politika szereplőit, a külképviseleteket és a szélsőjobbaldalt támadja, hanem a globalizációt és a technológiai fejlődést szimbolizáló létesítményeket és személyeket is. Másrészt – mint ahogy fentebb utaltam rá – a FAI merényletei nem a gyilkosságot helyezik a középpontba, ellentétben néhány görögországi anarchista terrorcselekménnyel.

Az iszlamista incidensek Olaszországban meglehetősen ritkák, eddig mindössze egy rendkívül veszélyesnek mondható, a halálos áldozatok és a sérültek minél magasabb számát megcélzó merényletkísérlet történt.⁵¹⁹ Az elmúlt évtizedben lefolytatott nyomozások eredményeiből, valamint a letartóztatásokból azt a következtetést lehet levonni, hogy ez idáig az iszlamisták Olaszországot nem kifejezetten célpontnak tekintették, hanem sokkal inkább egy olyan országnak, ahol egyrészt önkénteseket lehet toborozni a különböző Európán kívüli konfliktus-

⁵¹⁷ Például a Vörös Brigádok utódszervezetének, valamint a kisebb marxista csoportok támadásairól.

⁵¹⁸ Ide sorolhatóak a nagykövetségeknek, köztük a görög nagykövetségnek küldött levélbe, vagy csomagba rejtett robbanószerkezetek. Lásd: TE-SAT 2011. p. 27-28.; TE-SAT 2012. p. 26.

⁵¹⁹ 2009. október 12-én Mohamed Game a milánói Santa Barbara laktanyában akart öngyilkos merényletet végrehajtani, de a teherautóba rejtett bomba csak részben robbant fel, az egyedüli súlyos sérült ő maga volt, az őt, aki megállította ellenőrzés céljából a Game vezette teherautót, csak könnyebben sérült meg. Lásd: TE-SAT 2010. p. 20-21. Az elkövető egy olyan háromfős csoport tagja volt, amely más, nagyobb terrorista szervezetektől függetlenül működött. A merénylet után hamarosan rendőrkézre került Game két társa is.

övezetekbe, másrészt, ahol olyan hálózatokat lehet kiépíteni, amik a fegyveres erőszak pénzübeli támogatásáért, a szélsőséges propaganda terjesztéséért, illetve a radikálisok kiképzéséért, felkészítéséért felelősek. Azonban elképzelhető, hogy ez a tendencia változóban van: 2012-ben Mohamed Jarmoune-t, 2013-ban pedig a „Sharia4” mozgalom olaszországi szervezetét (Sharia4Italy) létrehozó Anas el Abboubit azért vették őrizetbe, mert a gyanú szerint támadást akartak végrehajtani Bresciában.⁵²⁰

Bár a militáns szeparatizmus Olaszországban nem számít teljesen ismeretlen jelenségnek, de a szeparatista erőszak utoljára hat évtizeddel ezelőtt, az 50-es években, Dél-Tirol (Trentino-Alto Adige) kapcsán jelentett problémát. Az Ausztriával egyesülni akaró országrész egy ideig a szeparatista merényletek színtere volt, de a tartomány státuszát illetően a felek már a 60-as években megegyezésre jutottak.⁵²¹ A TE-SAT kiadványokban olvasható szeparatista erőszakkal összefüggő több tucatnyi letartóztatás nem az Olaszországon belül jelentkező, vagyis honi gyökerű szecesszionista mozgalomhoz kötődik, hanem a Kurd Munkáspárt és a Tamil Tigrisek tevékenységéhez.⁵²²

A TE-SAT kiadványok Olaszországot érintően eddig nem adtak hírt szélsőjobboldali terrorcselekményről, ám ennek ellenére történtek olyan szélsőjobboldali erőszakkal összefüggő esetek (egy támadás és egy merényletkísérlet), amiknek célja a halálos áldozatok maximalizálása volt.⁵²³

Az általában nem terrorizmusként számon tartott olaszországi *single issue* erőszak kapcsán elsősorban a Lyon és Torino között épülő nagysebességű vasút elleni, No TAV-nak elnevezett

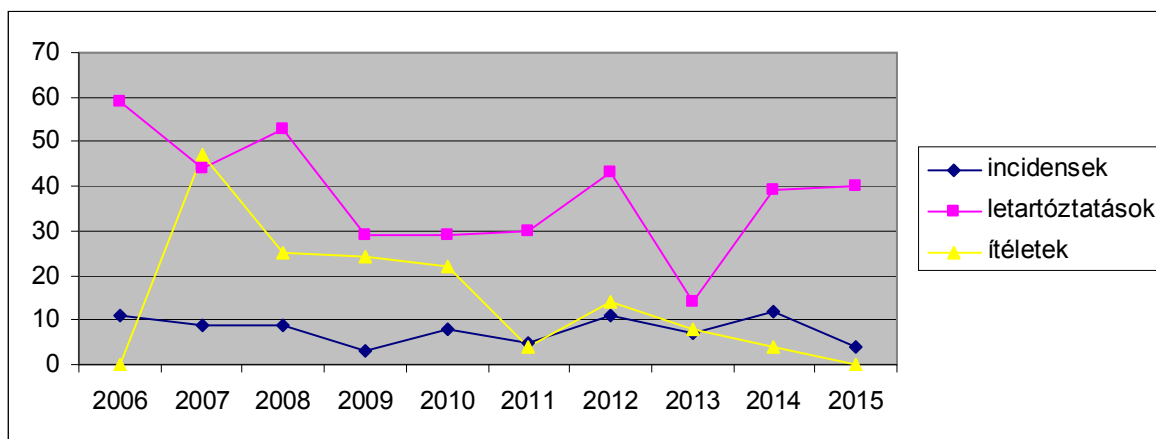
⁵²⁰ Lorenzo Vidino: „Home-Grown Jihadism in Italy: Birth, Development and Radicalization Dynamics”. *Istituto per gli Studi di Politica Internazionale*, 2014. p. 2. <http://www.ispionline.it/it/EBook/vidino-eng.pdf>, 2015. 04. 10.

⁵²¹ Az 1950-es évek közepétől a 60-as évek végéig dél-tiroli szélsőségesek hajtottak végre halálos áldozatokat is követelő, nagy anyagi károkat okozó robbantásos merényleteket. Lásd: Rolf Steininger: *South Tyrol: A Minority Conflict of the Twentieth Century*. New Jersey: Transaction Publishers, 2003. p. 123.

⁵²² A terrorizmus finanszírozása mellett az LTTE-t azzal is gyanúsítják az olasz hatóságok, hogy 2010 januárjában egy csomagba rejtett bombát küldött az indiai nagykövetségre. Lásd: TE-SAT 2011. p. 22.

⁵²³ Az egyik ilyen eset 2011. december 13-án történt, amikor Gianluca Casseri a Firenze külvárosában lévő Dalmazia téren szenegáli utcai árusokra nyitott tüzet, kettőt közülük megölve és egyet súlyosan megsebesítve, majd kocsijával áthajtott a városközpontban található San Lorenzo-i piachoz, ahol további két afrikai árust sebesített meg pisztolyával, végül a rendőrök elől menekülve egy garázsban öngyilkosságot követett el. A merénylő a bevándorlóellenes, újfasiszta, ugyanakkor az antiszemitizmust és a terrorizmust elutasító CasaPound Italia szervezetének volt a szimpatizánsa. Lásd: Bravi – Innocenti – Sanna: *i. m.* A másik ügy az Avanguardia Ordiovista elnevezésű újfasiszta terrorszervezethez kapcsolódik. A szervezet tagjai Olaszország szerte egyidejűleg végrehajtott tömeggyilkosságokat akartak elkövetni közigazgatási hivatalokban, rendőrkapitányságokon, valamint egy állami tulajdonban lévő adósságbehajtó cég, az Equitalia irodáiban. A 2014. december végi letartóztatások, melynek során 14 személyt vettek őrizetbe, Milánótól Padován és Rómán át egészen a szicíliai Palermóig az egész országot érintették. Lásd: Giuseppe Caporale: „L’Aquila, blitz contro terrorismo neofascista: 14 arresti in tutta Italia”. *La Repubblica*, 22 dicembre 2014. http://www.repubblica.it/cronaca/2014/12/22/news/l_aquila_bltz_contro_terrorismo_neofascista_14_arresti_in_tutta_italia-103478723/, 2014. 03. 18. A két eset közül az olasz hatóságok csak az utóbbit hozták összefüggésbe a terrorizmussal. Lásd: TE-SAT 2015. p. 34, p. 41.

tiltakozó mozgalom keretén belül elkövetett szabotázsakciókat⁵²⁴ és az erőszakba fulladó tömegdemonstrációkat lehet megemlíteni.

16. ábra: Az olaszországi terrorfenyegetettségi mutatók alakulása

Készítette a szerző.

6.5. Az Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyság biztonságára nézve az észak-írországi szeparatista fegyveres küzdelem és az iszlamista terrorizmus jelentik a legnagyobb fenyegetést, míg a szélsőjobboldali és a *single issue* erőszaknak a hatóságok kisebb jelentőséget tulajdonítanak. Az Europoltól eltérő besorolás, valamint az Egyesült Királyság belügyminisztériumának számos statisztikai adatot tartalmazó, de ennek ellenére hiányosnak mondható éves jelentései miatt nehéz nyomon követni a szélsőjobboldali és a *single issue* erőszak alakulását,⁵²⁵ de a kevés információ ellenére annyit le lehet szögezni, hogy a politikai szélsőségeség ez utóbbi két típusát – illeszkedve az európai trendhez – a brit hatóságok általában véve nem tekintik terrorizmusnak.

Az IRA, valamint a protestáns lojalista terrorszervezetek fegyverletétele nem hozta el a békét Észak-Írországbán. Tagadhatatlan, hogy a szeparatista erőszak jelentősen visszaszorult az elmúlt évtizedben, de a békefolyamatot elutasító, IRA-ból kivált disszidens republikánus fegyveresek alkalmanként halálos kimenetelű merényletei továbbra is biztonsági kockázatként tartozhatók számon. Aktivitás eddig elsősorban a disszidens republikánus szervezetek részéről volt tapasztalható, a TE-SAT és az Észak-Írországi Rendőrség jelentései szerint a terrorcselekmé-

⁵²⁴ Például gyűjtogatások, rongálások az építkezéseken, vagy a vonatszerelvényen. Mindamellett 2014 áprilisában pont egy, a No TAV mozgalom akcióihoz hasonló gyűjtogatást nyilvánítottak terrorcselekménynek, ami a Brenner-vasútvonalon történt. Lásd: TE-SAT 2015. p. 38.

⁵²⁵ Egyedül a letartóztatottak és a vád alá helyezetté számából következtethetünk valamennyire arra, hogy a szélsőjobboldaliak és a radikális állat- és környezetvédők által gyakorolt terrorizmus mekkora veszélyt jelent az országra.

nyek túlnyomó többsége a katolikus terrrorszervezetekhez volt köthető, a különböző fegyveres csoportok 2012-ben történt összeolvadása is annak tudható be, hogy a disszidensek egy ernyőszervezet létrehozásával próbálják meg hatékonyabbá tenni a széparatista küzdelmet. Ezzel szemben a lojalista fegyveresek jóval kevesebb terrorcselekményt hajtanak végre, mint a katolikusok, és az Europol szerint ezek a merényletek is sokkal inkább egyéni akciók, semmint központilag irányított, szervezett politikai erőszak.⁵²⁶

A széparatista terrorizmusról lévén szó nem hagyhatjuk figyelmen kívül a Tamil Tigrisek terrorizmus finanszírozásával és a szélsőséges propaganda terjesztésével összefüggő tevékenységét, aminek kapcsán az Egyesült Királyságban különösen érintett, ugyanis a szigetországbán él Európa egyik legnagyobb lélekszámú tamil közössége. Annak ellenére, hogy a Srí Lanka-i kormányerők 2009 májusában legyőzték az LTTE-t, a szervezet számos európai országban kiépített hálózatait még nem sikerült teljesen felszámolni. Az LTTE hálózatához köthető, Európában élő radikálisok közül sokan a fegyveres harc újjáélesztése mellett kötelezték el magukat, és továbbra is beszedik a tamil közösségek egyes tagjaitól (főként a vállalkozóktól) a zsarolás útján kicsikart „forradalmi adónak” nevezett „önkéntes adományt”, amellet, hogy kiveszik a részüket más bűnözői tevékenységből is.⁵²⁷

Az európai uniós országok közül Franciaország és Németország mellett az Egyesült Királyság van a legjobban kitéve az iszlamista terror felől jövő fenyegetésnek. A TE-SAT jelentések több merényletkísérletről is említést tesznek, az egyik sikertelen támadás után a repülőtereken meg is kellett szigorítani a repülőgépre felvihető folyadék mennyiségével kapcsolatos szabályokat.⁵²⁸ Andrew Parker, az MI5 igazgatója szerint jelenleg a szigetországra nézve a legnagyobb veszélyt a Szíriában lévő vallási fanatikus fegyveres szervezetek jelentik, úgymint az Iszlám Állam, vagy az al-Kaidához köthető al-Nuszra Front és a magát Khoraszán Csoportnak nevező tömörülés, amelyek az Egyesült Királyságban élő radikális muzulmánokat felhasználva igyekeznek terrortámadásokat végrehajtani a nyugat-európai országban.⁵²⁹ Hozzá kell tenni, hogy a különböző Európán kívüli iszlamista felkelő és terrrorszervezetek, köztük az al-Kaida, a pakisztáni szélsőséges csoportok, vagy a szomáliai Shabaab már egy évtizede folyamatosan próbálnak meg kapcsolatot kialakítani az Európai Unióban, többek között az Egyesült Királyságban élő muszlim közösségekkel arra ösztönözve őket, hogy vagy hajtsanak végre

⁵²⁶ TE-SAT 2013. p. 26-27.

⁵²⁷ TE-SAT 2013. p. 29.; TE-SAT 2014. p. 32.

⁵²⁸ 2006. augusztus 10-én pakisztáni szélsőségesek robbanóeszközök folyékony halmazállapotban lévő összetevőit üdítő palackokban próbálták meg a repülőgépekre felcsempészni. A terv az volt, hogy a gépeken állítják össze a robbanóeszközöket, a levegőben robbantva fel őket. Azóta szigorúan megszabják, hogy mennyi folyadékot lehet felvinni kézipoggyászból az utastérbe. Lásd: TE-SAT 2007. p. 19.

⁵²⁹ Raffaello Pantucci: „Britain’s Terror Threat From the Levant”. *CTC Sentinel*, 20 January 2015. <https://www.ctc.usma.edu/posts/britains-terror-threat-from-the-levant>, 2015. 03. 25.

merényletet abban az európai országban, ahol élnek, vagy csatlakozzanak hozzájuk és segítsék őket a helyi kormányerőkkel vívott harcukban. Az iszlamista felkelő szervezetek uszítása bizonyos mértékben tetten érhető volt azoknál a fanatikusoknál is, akik az elmúlt évtizedben merényletet próbáltak meg végrehajtani az Egyesült Királyságban. A militánsok közül többen „magányos farkasok” voltak, vagyis nem tartoztak egyetlen terrorista szervezethez sem, néhányan sikeres akciót hajtottak végre, de a többségük kudarcot vallott.⁵³⁰

Annak ellenére, hogy az Egyesült Királyság a szélsőjobbboldali és a *single issue* támadásokat ritkán tekinti terrorizmusnak, a TE-SAT kiadványokban a szigetországot érintően mindkét erőszakformával kapcsolatosan találhatunk információkat. A jelentések a szigetországi szélsőjobbboldali erőszakkal összefüggésben egyrészt a különböző bevándorlóellenes „védelmi ligákat” (például az Angol Védelmi Liga), másrészt a magányos merénylőket említik meg.⁵³¹ A szigetországban az iszlamista fenyegetés növekedése magával hozta a szélsőjobbboldal megerősödését, de a közelmúltban mégsem brit szélsőségesek hajtottak végre halálos kimenetelű akciókat muzulmánok ellen, hanem a gyilkosságot és robbantásos merényletet is elkövető, ukrán származású Pavlo Lapsin.⁵³²

Az Egyesült Királyságot tulajdonképpen a *single issue* erőszak „szülőhazájának” lehet tekinteni, hiszen számos militáns állat- és környezetvédő csoport (ALF, ELF, SHAC stb.) a szigetországban jött létre, mindamellett a letartóztatások miatt a szélsőségesek lassan kiszorulnak a szigetországból, emiatt valószínűsíthető, hogy a tevékenységük fokozatosan áttevődik az EU többi tagállamára, és a brit aktivisták be fognak szivárogni a kontinensen működő radikális csoportokba.⁵³³

6.6. Németország

Németországban a terrorizmusnak több típusa is jelen van, ám ennek ellenére a közép-európai ország szerencsésnek mondható a tekintetben, hogy a szélsőségesek relatíve kevés terrorcselekményt kíséreltek meg végrehajtani.

⁵³⁰ A legutóbbi, az elkövetők szemszögéből nézve sikeres merénylet 2013. május 22-én történt London Woolwich nevű városrészében: a nigériai származású Michael Adebolajo és Michael Adebowale több késszúrással megölték, majd lefejezték egy utcán sétáló brit katonát. Lásd: TE-SAT 2014. p. 21.

⁵³¹ A szélsőjobbboldali „magányos farkasok” kapcsán a TE-SAT jelentések szinte mindig az Egyesült Királyságot hozzák fel példaként.

⁵³² TE-SAT 2014. p. 39.

⁵³³ A radikális állat- és környezetvédő mozgalomnak egész Európában, Portugáliától Litvániáig vannak hídfőállásai, ugyanakkor az idevonatkozó szakirodalomból, köztük a TE-SAT kiadványokból az olvasható ki, hogy ez a típusú erőszak elsősorban Nyugat-Európát és Németországot, másodsorban Észak- és Dél-Európát, a legkevésbé pedig Közép-Európát és a kontinens keleti felét érinti.

Annak ellenére, hogy a vizsgált időszakban Németországban nem követtek el vallási indíttatású stratégiai terrorcselekményt, a TE-SAT kiadványok szerint a militánsok kétszer is kísérletet tettek arra, hogy tömeges halálos áldozattal járó terrortámadást hajtsanak végre. A két eset közül az egyik, az úgy nevezett Sauerlandi sejt által tervezett támadássorozat, valamint az ehhez kapcsolódó letartóztatások rendkívül nagy publicitást kaptak: 2007 őszén négy férfit vettek őrizetbe azzal a váddal, hogy robbantásos merényleteket terveznek végrehajtani. Konkrét célpontokat még nem választottak ki, de a nyomozás fény derített arra, hogy a lehetséges célpontok között Németországban lévő amerikai katonai és diplomáciai létesítmények is szerepeltek. A szélsőségeseket az al-Kaidával kapcsolatban álló üzbég eredetű Iszlám Dzsihád Uniója által működtetett pakisztáni kiképzőtáborokban készítették fel a merényletek végrehajtására.⁵³⁴ Ugyanakkor a TE-SAT jelentések a Németországot érintő vallási indíttatású terrorizmus kapcsán többet írnak a külföldön harcoló „dzsihadista” önkéntesekről, mint az országon belül jelentkező, szélsőséges muzulmánok fenyegetéséről. Ugyanakkor az iszlamista terrorizmussal összefüggő több tucatnyi letartóztatás azt mutatja, hogy az incidensek alacsony számának ellenére a vallási fanatizmus, ideértve a szalafisták politikai erőszakot is megengedő irányzatának gyorsan növekvő népszerűségét, komoly problémát jelent a nagy számú muszlim kisebbséggel rendelkező országnak.

Németországot a szeparatista terror elsősorban a Kurd Munkáspárton (PKK), kisebb részben pedig a Tamil Tigrisek tevékenységén keresztül érinti. Korábban többször is utaltam rá, hogy az EU-n kívüli nem iszlamista terror- és felkelő szervezetek az EU-s tagállamokban elsősorban szélsőséges propagandájuk terjesztésére, valamint a bevételi források bővítésére szorítkoznak, nem pedig a fegyveres küzdelemre. Mindez igaz a PKK-ra is annak ellenére, hogy az aktivisták többször is követnek el gyújtogatással végződő akciókat török érdekeltségű létesítmények ellen, de a német hatóságok ezt legtöbbször nem tekintik terrorizmusnak. Bár Németország a 2007-es évre vonatkozóan tizenöt szeparatista terrorcselekményt jelentett az Europol felé, melyek közül mindegyik a PKK-hoz volt köthető, ám azóta a TE-SAT jelentésekben foglaltak szerint nem történt szeparatista terrortámadás a közép-európai országban.⁵³⁵

A mediterrán országokhoz hasonlóan Németországban is egyszerre van jelen a honi és a külföldi gyökerű szélsőbaloldali erőszak, ugyanakkor kijelenthető, hogy a közép-európai or-

⁵³⁴ TE-SAT 2008. p. 18.; TE-SAT 2011. p. 13. A másik eset egy évvel korábban történt: 2006. július 31-én táskákba csomagolt, házilag összeállított robbanószerkezeteket helyeztek el két vonaton Köln közelében, amik egyszerre léptek volna működésbe, de a bombák végül nem robbantak fel. A merényletkísérlet kapcsán két libanoni nemzetiségű, Németországban tanuló diákot vettek őrizetbe annak gyanújával, hogy ők helyezték el a bombákat. Lásd: TE-SAT 2007. p. 18.

⁵³⁵ Az említett támadások nagy része szintén gyújtogatás volt, és török tulajdonban lévő pénzüzetek, vallási intézmények (mecsetek), valamint cégek (utazási irodák) ellen hajtották végre Hagenben, Dortmundban és Bottropban. Lásd: TE-SAT 2008. p. 29-30.

szágban a honi szélsőbaloldali politikai erőszak sokkal inkább extrémizmusnak tekinthető, semmint terrorizmusnak. Németország eddig összesen 14 szélsőbaloldali terrorcselekményt jelentett, mindegyiket a 2006-os és a 2007-es évek kapcsán,⁵³⁶ az akciók többsége az azóta már felszámolt Militante Gruppe nevű szervezethez volt köthető. A gyújtogatásokban testet öltő, de hatalmas anyagi károkat nem okozó támadások, melyek során senki sem sérült meg, sokkal inkább a figyelemfelkeltést célozták meg, mintsem a rombolást, ám ennek ellenére a hatóságok terrorizmusnak nyilvánították a Militante Gruppe tevékenységét. 2011-ben a magát Hekla-nak nevező szélsőbaloldali csoport Berlin környékén, vasúti sínpályák közelében 18 kezdetleges módon összeállított gyújtóbombát helyezett el, amelyek közül kettő működésbe lépett, kisebb anyagi károkat okozva.⁵³⁷ Bár erről az évről a németek ugyan jelentettek 1 szélsőbaloldali incidenst is, de a TE-SAT idevonatkozó jelentéséből azt lehet kiolvasni, hogy ez nem a Hekla akciója volt.⁵³⁸ A Militante Gruppe és a Hekla tevékenységének ismertetésével mindössze arra akartam rávilágítani, hogy két, gyakorlatilag egymással szinte mindenben megegyező erőszakos eseménysorozat közül az egyiket terrorizmusnak tekintették a német hatóságok, míg a másikat nem.⁵³⁹

A külföldi gyökerű szélsőbaloldali erőszakról a Forradalmi Népi Felszabadítási Párt-Front (DHKP-C) tevékenysége (terrorizmus finanszírozása, gyűlöletkeltő propaganda terjesztése, toborzás) kapcsán beszélhetünk. Franciaországnál már szó esett arról, hogy a 2000-es évek végén a hatóságok felszámolták a szervezet ottani hálózatát, továbbá Spanyolországban, Olaszországban, Ausztriában, Görögországban és a Benelux-államokban is számos aktivistát vettek őrizetbe, de a TE-SAT jelentésekben olvasható letartóztatásokra alapozva talán nem túlzás kijelenteni, hogy továbbra is Németország számít a DHKP-C európai fellegvárának.

Németország eddig nem jelentett egyetlenegy szélsőjobboldali terrorcselekményt sem az Europol felé, mindez azért tűnhet furcsának, mert a Nemzetiszocialista Földalatti Mozgalom néven elhíresült neonáci csoport gyilkosságai és robbantásos merényletei nyilvánvalóan kimerítik a terrorizmus fogalmát, de a TE-SAT jelentésekben mégsem szerepelnek a statisztikai adatok között. Ennek egyik oka, hogy a csoport 2011-ben lepleződött le,⁵⁴⁰ és a támadások túlnyomórészt még a TE-SAT 2007 megjelenése (vagyis a megújult TE-SAT első kiadása) előtti években történtek.

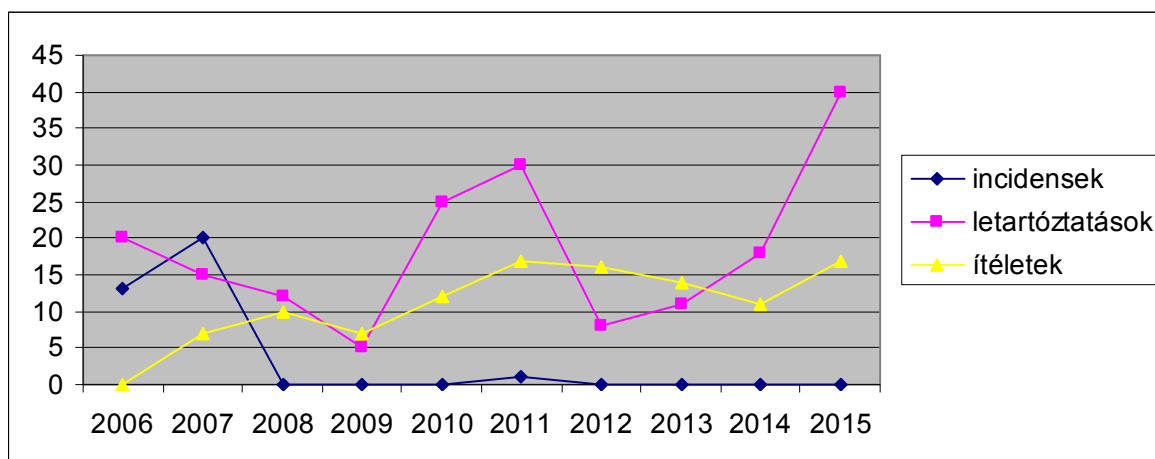
⁵³⁶ TE-SAT 2007. p. 33.; TE-SAT 2008. p. 35.

⁵³⁷ Florian Gathmann: „Debate over 'Leftist Terrorism' Erupts in Germany”. *Spiegel online*, 10/13/2011. <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,791715,00.html>, 2015. 03. 26.; TE-SAT 2012. p. 27.

⁵³⁸ TE-SAT 2012. p. 27.

⁵³⁹ A Hekla a 2011-es eset óta nem vállalt magára erőszakos cselekményt.

⁵⁴⁰ TE-SAT 2012. p. 28.

17. ábra: A németországi terrorfenyegetettségi mutatók változása

Készítette a szerző.

6.7. A kisebb fenyegetettségű uniós országok

A fenti hat EU-s tagállam mellett érdemes elemzés tárgyává tenni azokat az országokat is, ahol ugyan a vizsgált időszakban a merényletek száma alacsony volt, vagy esetleg nem is történt incidens, de a számos letartóztatás mégis indokolja azt, hogy feltárjuk, a terrorizmus mely típusait érintően vették őrizetbe a gyanúsítottakat. Ennek kapcsán 13 országot: Hollandiát, Belgiumot, Írországot, Dániát, Svédországot, Portugáliát, Ausztriát, Szlovákiát, Csehországot, Romániát, Bulgáriát, Lengyelországot és Magyarországot vizsgáltam meg. Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy értekezésemben az Europol jelentéseinek vizsgálata a 2015-ös évről szóló TE-SAT 2016-al zárul, vagyis a kérdéses országokkal kapcsolatos adatokat 2015 decemberéig vizsgálom, így a merényletekkel, a letartóztatásokkal és az ítéletekkel összefüggő adatok részletes elemzése során nem vehetem figyelembe a 2015 decembere utáni eseményeket egyik országgal kapcsolatosan sem.

Hollandiában, Belgiumban és Írországbán a vallási indíttatású és a széparatista terrorizmussal összefüggésben vették őrizetbe a legtöbb gyanúsítottat. A TE-SAT jelentések nem térnek ki részletesen arra, hogy pontosan milyen gyanú alapján tartóztatták le a muzulmán szélsőségeket, a gyanúsítottakat minden bizonnyal a terrorizmus finanszírozásával, terrorista szervezet feltételezett tagságával, vagy terrorszervezethez történő toborzással vádolták meg. Belgium kapcsán meg kell jegyezni, hogy a TE-SAT adatai alapján Franciaország és Spanyolország után itt tartóztatták le a legtöbb iszlamista gyanúsítottat. A Benelux-államban a vallási indíttatású terrorizmusban való részvétellel gyanúsítottak száma 2012-től lassú növekedést mutatott egészen 2014-ig (2011-ben 2, 2012-ben 8, 2013-ban 19 személyt vettek őrizetbe),

amikor is a letartóztatottak száma a korábbi évekhez képest hirtelen megugrott (2014-ben 71, 2015-ben 60 gyanúsítottat tartóztattak le). 2005 októbere és 2015 decembere között Belgiumban összesen 202 főt vettek őrizetbe vallási indíttatású terrorizmussal kapcsolatosan, ebből 131-et, vagyis a gyanúsítottaknak több mint a felét a brüsszeli merényletet megelőző két évben (2014-ben és 2015-ben) tartóztatták le. Ez a tendencia, vagyis az őrizetbe vételek számának folyamatos növekedése, majd hirtelen történő megugrása Franciaországnál is tetten érhető volt a 2015-ös párizsi merényletek előtti években.

Rátérve a széparatista terrorizmusra, Írország kapcsán fontos megemlíteni, hogy Spanyolország, Franciaország és az Egyesült Királyság után az Ír Köztársaság területén veszik őrizetbe a legtöbb militáns széparatistát, melynek legfőbb oka, hogy sokan Észak-Írországból átszökve próbálják meg elkerülni a letartóztatást.

Az erőszakos széparatista tevékenységet illetően Hollandia és Belgium elsősorban a Kurd Munkáspárt, kisebb részben pedig a Tamil Tigrisek tevékenységén keresztül érintett. Az iszlamista terrorizmushoz hasonlóan a gyanúsítottakat itt is a propagandaterjesztés, a terrorizmus finanszírozása, valamint a terrorista szervezet soraiba való toborzás gyanújával vették őrizetbe.

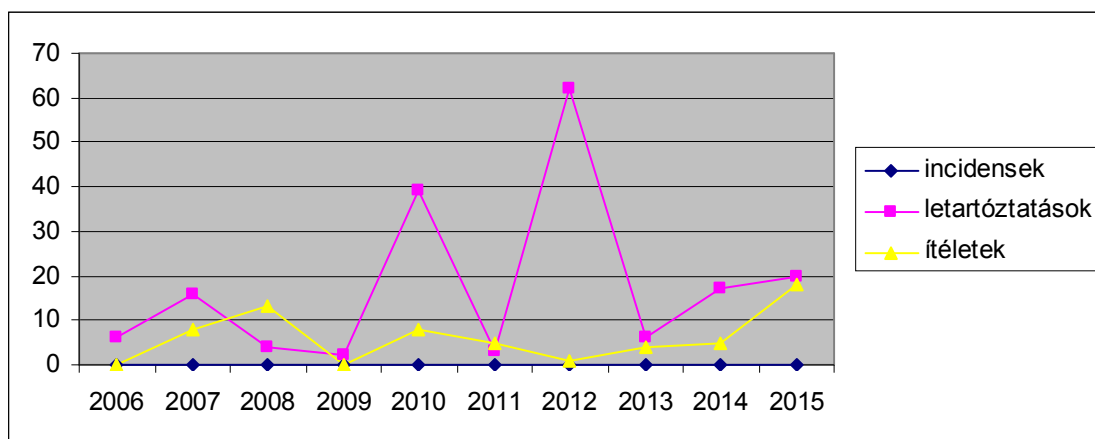
A szélsőjobboldali terrorizmussal kapcsolatos letartóztatások számát tekintve a két Benelux-állam a középmezőnyben helyezkedik el az EU-n belül. Belgiumban a TE-SAT jelentésekben szereplő letartóztatások egy 2000-es évek közepén lezajlott rendőrségi akcióhoz köthetők: a Vér és Becsület nemzetközi neonáci mozgalom 2004-ben alakult flamand szervezete, a Vér, Föld, Becsület és Lojalitás (Blood, Boden, Eer en Trouw) 2006-ban letartóztatott tagjai a vád szerint robbantásos merényletet terveztek a Nemzeti Bank és más intézmények ellen. A szervezet célja egy náci eszmén nyugvó flamand állam megalapítása volt. Ennek érdekében még a „hamis zászlós” akciótól sem riadtak vissza, aminek keretében meggyilkolták volna Filip Dewintert, a flamand Vlaams Belang szélsőjobboldali párt politikusát azért, hogy a gyilkosságot ráfogják a szélsőséges iszlamistákra, majd ezek után a következő lépés az arabok asszimilációját ellenző libanoni származású, Belgiumban élő radikális muszlim aktivista, Dyab Abou Jahja megölése lett volna.⁵⁴¹ A rendőrség még időben közbelépett, a letartóztatottakat terrorcselekmény előkészítésével, fegyverkereskedelemmel, valamint a terrorizmus finanszírozásával vádolták meg.⁵⁴²

⁵⁴¹ Sonia Van Gilder Cooke: Europe's Right Wing: „A Nation-by-Nation Guide to Political Parties and Extremist Groups”. *Time*, 29 July 2011.

http://www.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2085728_2085727_2085704,00.html; Khaled Diab: „Neo-nazism is Europe's hidden terrorism menace”. *The Guardian*, 11 July 2010.

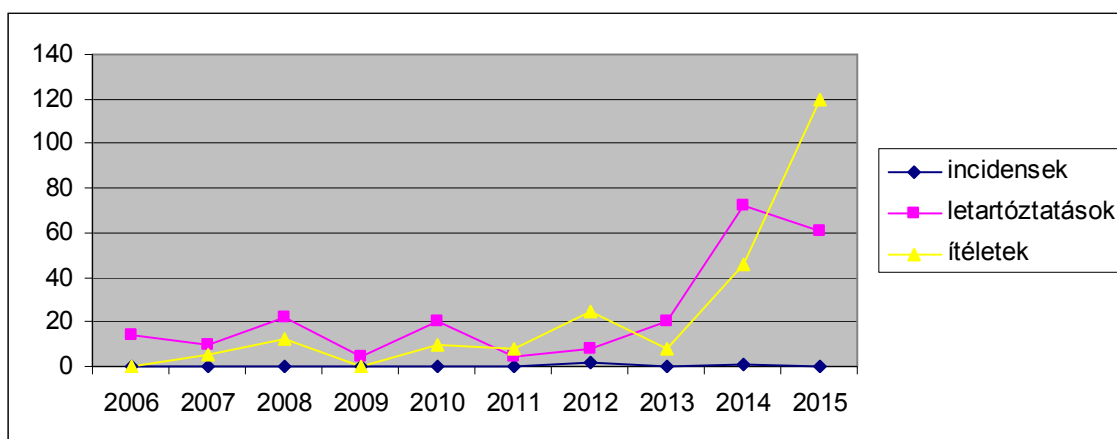
<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/jul/11/islam-white-racist-terror-attack>, 2015. 04. 08.

⁵⁴² TE-SAT 2007. p. 35.

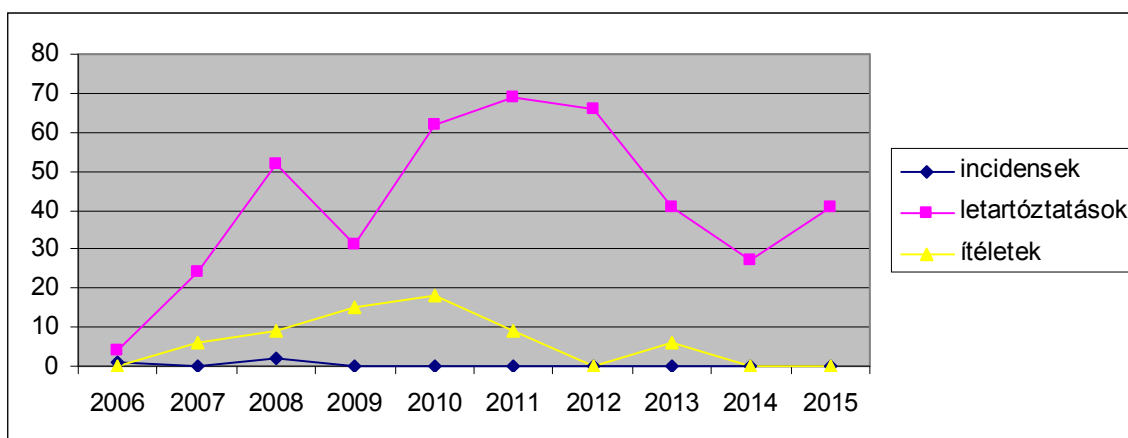
18. ábra: A hollandiai terrorfenyegetettségi mutatók alakulása

Készítette a szerző.

19. A belgiumi terrorfenyegetettségi mutatók változása

Készítette a szerző.

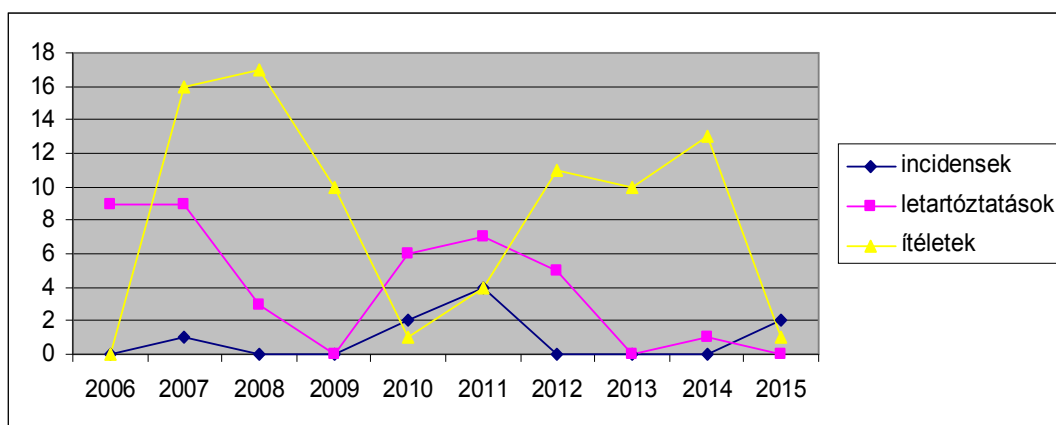
20. ábra: Az írországi terrorfenyegetettségi mutatók alakulása

Készítette a szerző.

Dániában és Svédországban az iszlamista terrorizmus kapcsán vették őrizetbe a legtöbb gyanúsítottat. Dánia terrorfenyegettségének szintje a Mohamed-karikatúrabotrányt követően

emelkedett meg jelentősen, olyannyira, hogy a 2000-es évek közepe óta több kísérlet is történt arra, hogy támadást hajtsanak végre az országban; a karikatúrákat leközlő Jyllands-Posten magazin székháza, valamint a karikatúrarajzolók kiemelt célpontként szerepeltek a tervezett merényleteknél. Ugyanakkor a dán hatóságok nem mindegyik merényletkísérletet⁵⁴³ tekintették terrorcselekmény elkövetésére történő kísérletnek, ugyanis a TE-SAT jelentések 2015-él bezárólag mindössze három merényletkísérletről számolnak be.⁵⁴⁴ A kudarcba fulladt akciók mellett ugyanakkor történtek sikeres terrorcselekmények is: Koppenhágában 2015. február 14-én este két célpont ellen is követtek el halálos áldozattal és sebesültekkel járó terrortámadást.⁵⁴⁵ A merényletre készülő gyanúsítottak mellett számos olyan személyt is őrizetbe vettek mind Dániában, mind Svédországban, akiket szélsőséges propaganda terjesztésével, valamint a terrorizmus finanszírozásával vádoltak.

Dánia 2011-ben négy szélsőbaloldali incidenst jelentett az Europol felé, melyek során az elkövetők rendőrségi létesítményeket, egy bankot és a koppenhágai görög nagykövetséget kísérelték meg felgyújtani, az incidensek kapcsán a hatóságok öt személyt vettek őrizetbe.⁵⁴⁶

21. ábra: A dániai terrorfenyegetettségi mutatók változása

Készítette a szerző.

⁵⁴³ Az egyik támadást a norvég rendőrség akadályozta meg, mert a szélsőségesek Norvégiából akartak átutazni Koppenhágába, hogy a gyanú szerint támadást hajtsanak végre a Jyllands-Posten székházánál.

⁵⁴⁴ További információk a dániai radikális iszlamizmusról és a vallási indíttatású incidensekről: A dániai nemzetbiztonsági hivatal (PET) hivatalos honlapja:

<https://www.pet.dk/English/Counter%20terrorism/Danish%20terrorism%20cases.aspx>;

<https://www.pet.dk/English/Counter%20terrorism/Other%20Danish%20terrorism%20cases.aspx>; Manni Crone – Martin Harrow: „Homegrown Terrorism in the West, 1989-2008”. *DIIS Working Paper*, 2010.

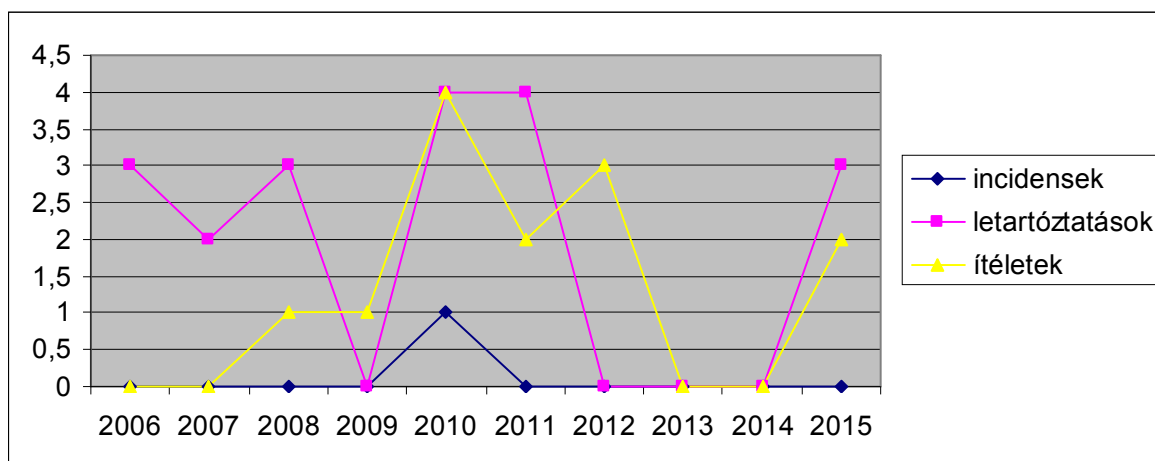
http://www.diis.dk/files/media/publications/import/extra/wp2010-30-homegrown-terrorism-web_3.pdf; Michael Taarnby Jensen: „Jihad in Denmark”. *DIIS Working Paper*, 2006.

<http://www.diis.dk/files/media/documents/publications/wp202006-3520til20web.pdf>, 2015. 04. 09.; TE-SAT 2007. p. 19.; TE-SAT 2008. p. 18.; TE-SAT 2011. p. 15.

⁵⁴⁵ „Denmark attacks: Large crowds mourn shooting victims”. *BBC*, 16 February 2015.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-31493764>, 2016. 07. 29.; TE-SAT 2016. p. 23.

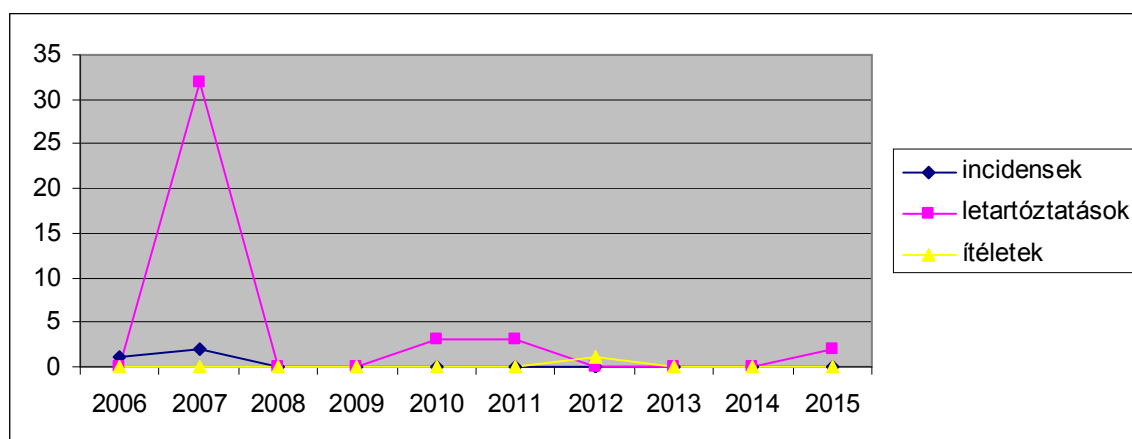
⁵⁴⁶ TE-SAT 2012. p. 26-27.

22. ábra: A svédországi terrorfenyegetettségi mutatók alakulása

Készítette a szerző.

Portugáliában az iszlamista terrorizmussal összefüggésben eddig mindössze egy gyanúsítottat, a széparatista terrorizmust illetően pedig mindössze hét személyt tartóztattak le. Ez utóbbi azért tűnik furcsának, mert a kisebbik ibériai ország a baszk és a galíciai széparatista fegyveresek bűvőhelyének és logisztikai bázisának számított hosszú időn keresztül, vagyis a hét gyanúsított feltehetően a szomszédos Spanyolországból átszökött elszakadáspárti aktivista volt. Ami igazán érdekes, hogy Portugáliában a szélsőjobboldali gyanúsítottak száma rendkívül magas (31 fő), ám a letartóztatások mindössze egyetlen ügyre vezethetőek vissza: 2007 szeptemberében az amerikai neonáci ernyőszervezet, a Hammerskin Nation portugáliai szervezetének, a Hammerskin Friendsnek a tagjai feldúltak egy zsidó temetőt.⁵⁴⁷

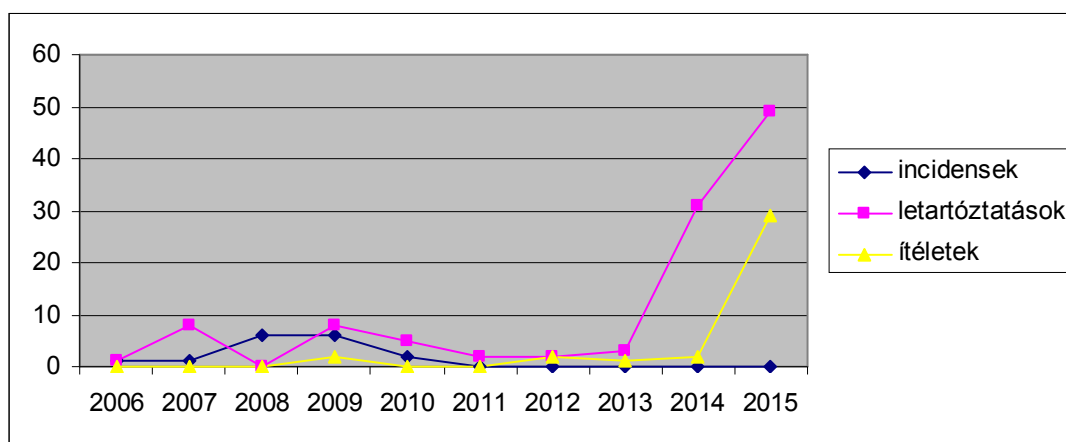

23. ábra: A portugáliai terrorfenyegetettségi mutatók alakulása

Készítette a szerző.

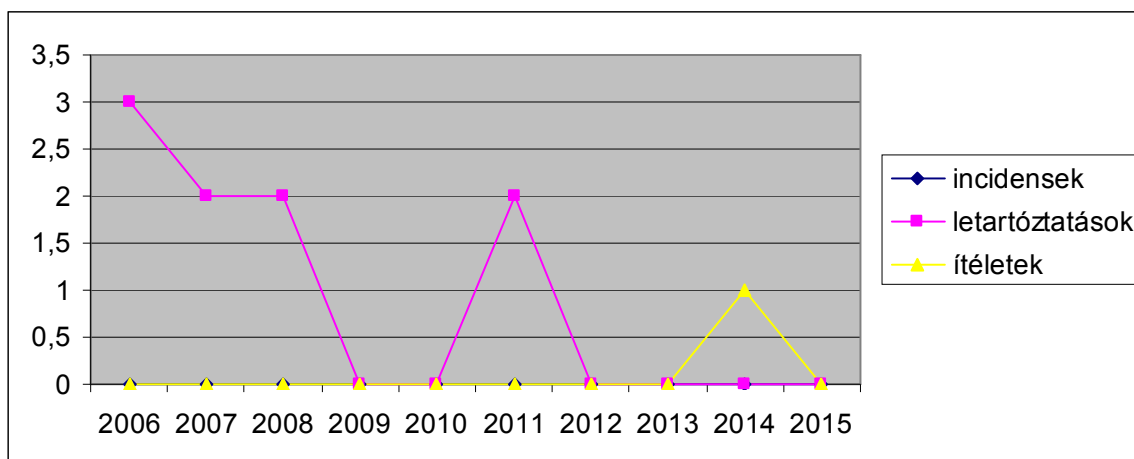
⁵⁴⁷ TE-SAT 2008. p. 38.

Ausztóriában, Szlovákiában és Csehországban a vallási indíttatású, a szeparatista és a szélsőbaloldali terrorizmussal összefüggésben történt a legtöbb letartóztatás. Az őrizetbe vett iszlamisták a gyanú szerint toborzó és propagandatevékenységet folytattak, továbbá a hatóságok kapcsolatba hozták őket a terrorizmus finanszírozásával is. A szeparatista terrorral kapcsolatos szlovákiai és ausztriai letartóztatások a Kurd Munkáspártnak a terrorizmus finanszírozásával összefüggő pénzgyűjtő tevékenységéhez voltak köthetőek, míg Csehországban 2015-ben korábban számos gyújtogatásos akciót végrehajtó anarchista csoportot vettek őrizetbe, amelynek tagjai a gyanú szerint terrortámadásra készültek egy katonai felszerelést szállító vonat ellen.⁵⁴⁸

24. ábra: Az ausztriai terrorfenyegetettségi mutatók változása

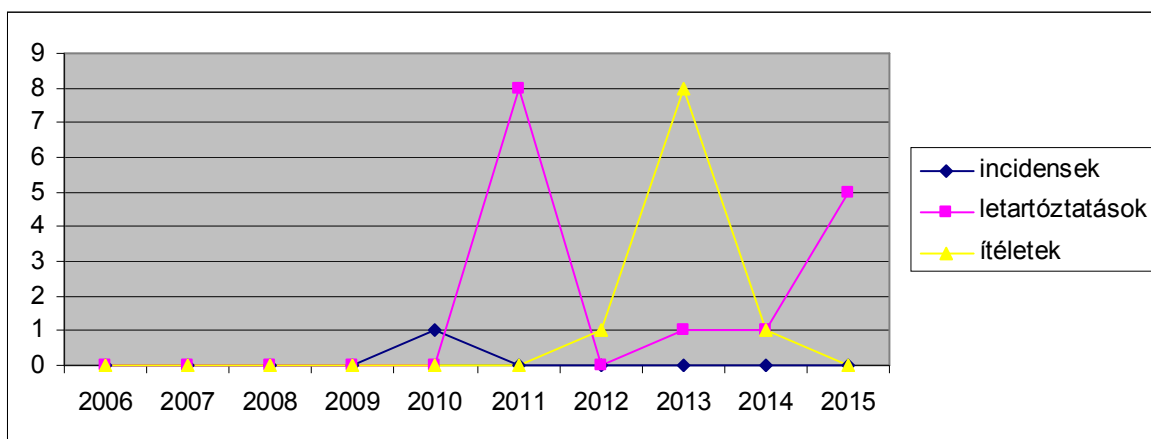
Készítette a szerző.

25. ábra: A szlovákiai terrorfenyegetettségi mutatók alakulása

Készítette a szerző.

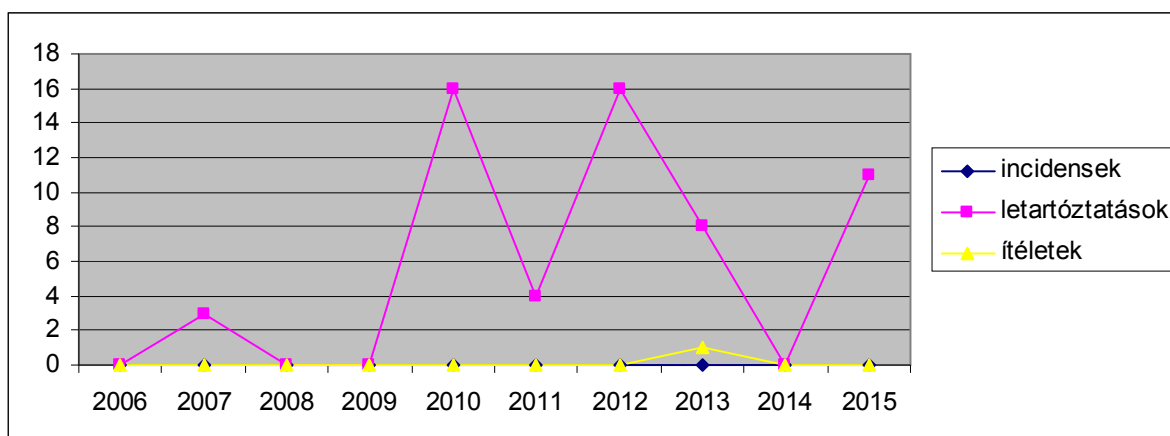
⁵⁴⁸ TE-SAT 2016. p. 37.

26. ábra: A csehországi terrorfenyegetettségi mutatók változása

Készítette a szerző.

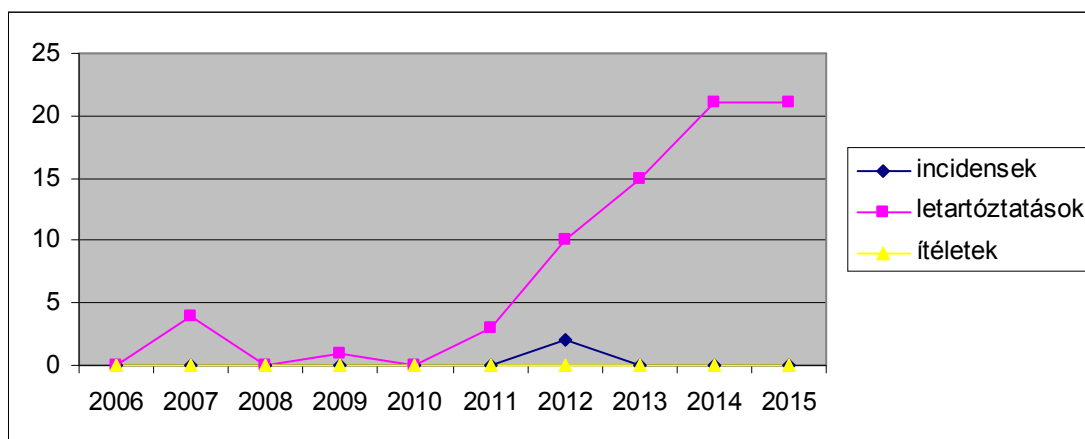
Romániában és Bulgáriában is magas az iszlamista terrorizmussal összefüggő őrizetbe vételek száma annak ellenére, hogy a két délkelet-európai ország – a Bulgáriában történt, Hezbollahnak tulajdonított burgaszi merényletet leszámítva – nem számít célpontnak a vallási indíttatású militánsok szemében, ugyanakkor sok európai országhoz hasonlóan Bulgáriában és Romániában is léteznek olyan hálózatok, amiket a terrorizmus finanszírozásával és a „dzsihádisták” önkéntesek Európán kívüli konfliktusövezetekbe való toborzásával és kiutaztatásával lehet kapcsolatba hozni. Az erőszakos elszakadáspárti mozgalmakból mindkét országban a PKK aktivistáit vették őrizetbe, a szélsőjobb oldali terrorizmussal összefüggő bulgáriai letartóztatások pedig minden bizonnyal egy Sandanski városában, 2012 júniusában történt robbantásos merényletbe köthetőek, amit az Evroroma nevű roma politikai párt irodája előtt hajtottak végre.⁵⁴⁹

27. ábra: A romániai terrorfenyegetettségi mutatók alakulása

Készítette a szerző.

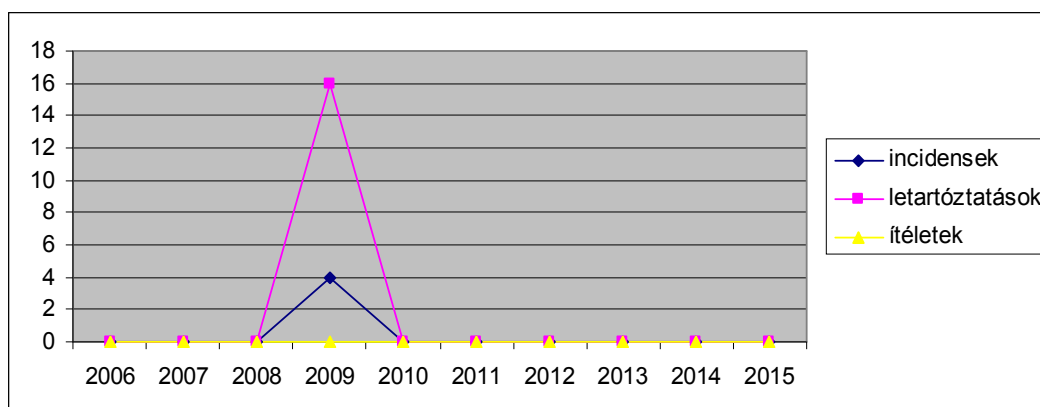
⁵⁴⁹ TE-SAT 2013. p. 35. Bulgáriában mind a négy szélsőjobb oldali terrorizmussal kapcsolatba hozott gyanúsítottat ugyanabban az évben vették őrizetbe, amikor a merénylet történt.

28. ábra: A bulgáriai terrorfenyegetettségi mutatók változása

Készítette a szerző.

Magyarország és Lengyelország szinte kizárólag a szélsőjobb oldali terrorizmust érintően került be a statisztikai adatok közé. Lengyelországban három ügy kapcsán is történtek letartóztatások. Az első eset még 2006 májusában történt Varsóban, melynek során skinheadek halálra késeltek egy antifasiszta aktivistát,⁵⁵⁰ a gyilkosság után három gyanúsítottat vettek őrizetbe, a második ügy Brunon Kwiecien vegyészprofesszorhoz köthető, aki Anders Breivik módszeréhez hasonlóan akarta felrobbantani a lengyel parlament épületét. A harmadik eset egy 2013-as gyűjtogatás-sorozathoz kapcsolódik: 2014 júliusában az északkelet lengyelországi Białystokban egy szélsőjobb oldali szervezet 14 tagját vették őrizetbe, akiket azzal gyanúsítanak, hogy olyan lakásokat, házakat gyűjtöttek föl, amikben külföldiek laktak. A nyomozás kapcsán 31 helyen tartottak házkutatást a Podlaskie vajdaságban, melynek során lőfegyvereket, töltényeket, marihuánát, amfetamint és anabolikus szteroidot tartalmazó tablettákat foglaltak le.⁵⁵¹ Magyarország esetében mind a 16 letartóztatás Budaházy György szervezetéhez köthető.

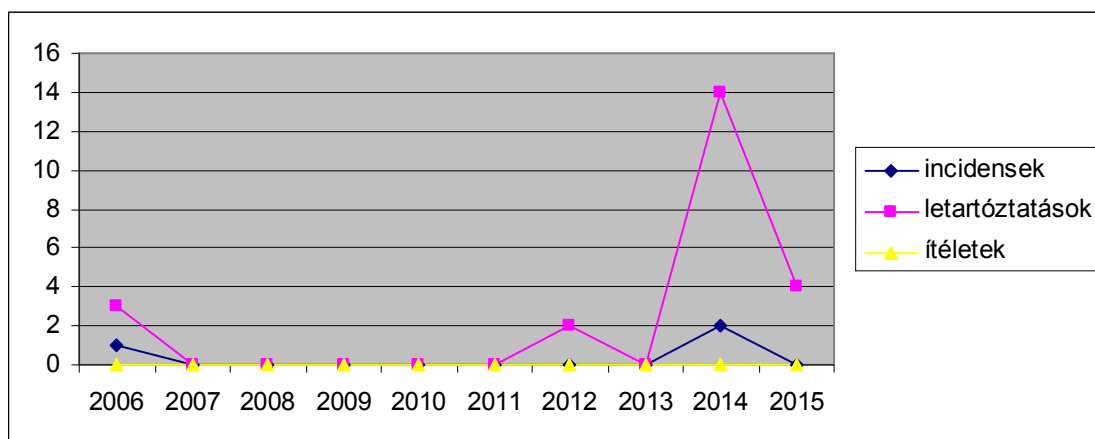

29. ábra: A magyarországi terrorfenyegetettségi mutatók alakulása

Készítette a szerző.

⁵⁵⁰ TE-SAT 2007. p. 35.

⁵⁵¹ TE-SAT 2015. p. 34.

30. ábra: A lengyelországi terrorfenyegetettségi mutatók változása

Készítette a szerző.

6.8. Konklúzió

Összegezve a leírtakat: Franciaország az egyetlen olyan uniós ország, ahol a terrorizmus összes válfaja képviselteti magát. Az európai gyökerekkel rendelkező szeparatista terrorizmus három franciaországi tartományban (Korzikán, Provence-ban és Bretagne-ban) is jelen van, továbbá a Spanyolországgal határos franciaországi baszk területek évtizedeken át ki voltak téve az ETA felől jövő erőszaknak, emellett az EU-n kívüli szeparatista mozgalmak is képviseltetik magukat a nyugat-európai országban. Mindamellet napjainkban a halálos áldozatokkal járó terrortámadások végrehajtására törekvő iszlamista terrorizmus egyre erősödő fenyegetésként lép fel, amire bizonyíték egyrészt a 2016-os nizzai támadás, a 2015-ös párizsi merényletek és a korábbi évek kisebb volumenű merényletkísérletei, másrészt a „dzsihadista” önkénteseket toborzó hálózatok növekvő aktivitása. Ugyanakkor a militáns szélsőjobboldal, szélsőbaloldal és a tematikus erőszak már jóval kisebb biztonsági kockázatot jelentenek, mint az elszakadáspárti és az iszlamista akciók, mindazonáltal szükséges kihangsúlyozni, hogy Franciaországot a militáns szélsőbaloldal leginkább nem honi gyökerű, hanem törökországi szervezetek felől érinti.

Spanyolországot az iszlamista terrorizmus kevésbé veszélyezteti, mint Franciaországot, de a letartóztatások azt bizonyítják, hogy a radikálisok Spanyolországot logisztikai bázis szempontjából ideális terepnek tartják. Ugyanakkor az ibériai államnak az eddigiekben sokkal inkább a szeparatista militánsokkal (ETA, galíciai elszakadáspártiak, kurdok) és a szélsőbaloldali terrorizmussal kellett megküzdenie amellet, hogy szélsőjobboldali terrorcselekmények is történtek a mediterrán országban.

Olaszországban és Görögországban a szélsőbaloldali terrorizmus jelenti a legnagyobb problémát, bár tegyük hozzá, sok európai országhoz hasonlóan Olaszország sem kerülhette el a különböző iszlamista toborzó és pénzgyűjtő hálózatok kiépülését, valamint a szélsőséges muzulmánok próbálkozásait arra, hogy merényletet hajtsanak végre, sőt a szélsőjobb oldalon is megvan a szándék arra, hogy tömeggyilkosságokat kövessenek el. Ugyanakkor az Olaszországban is meglévő EU-n kívüli gyökerekkel rendelkező szeparatista hálózatok és a tematikus erőszak az előbbiekhöz képest már marginálisabb szerepet töltenek be a politikai erőszak palettáján.

Az Egyesült Királyságban a vallási indíttatású erőszak és a militáns szeparatizmus testesíti meg a legfőbb veszélyforrást, míg a *single issue* akciók kisebb kockázatot rejtenek magukban. A szeparatizmus kapcsán a bűnüldöző szerveknek egyrészt az észak-írországi megyékben az elszakadáspárti fegyveresekkel, másrészt a nagy-britanniai városokban a tamil szélsőségek terrorizmust támogató tevékenységével kell felvenniük a küzdelmet.

A hat ország közül a Németország tekinthető a legszerencsésebbnek, ugyanis az iszlám szélsőséges értelmezését magukénak valló aktivisták az Egyesült Királyságtól, Spanyolországtól és Franciaországtól eltérően 2015 végével bezárólag nem követtek el stratégiai terrorcselekményt, bár történtek kísérletek erre. A militáns szélsőjobb oldallal kapcsolatban elsősorban a háromfős neonáci csoport gyilkosságsorozatát és robbantásos akcióit lehet megemlíteni, míg a szeparatista és a szélsőbaloldali terrorizmus napjainkban kizárólag a Törökországban létrejött szervezetek képében hordozzák a veszélyt.

A vizsgált időszakot tekintve alacsonyabb fenyegetettséggel rendelkező 13 EU-s tagállamot magába foglaló országcsoporton belül a vallási indíttatású terrorizmus kapcsán azokban az országokban történt a legtöbb letartóztatás, ahol nagy számú, integrációs gondokkal küszködő muszlim kisebbség él. Írországon, Szlovákiában és Csehországban is tartóztattak le militáns iszlamistákat, de Dániában és Belgiumban az iszlamista erőszak intenzívebben jelenik meg, s ezért nagyobb arányú letartóztatások voltak, mint az EU középső és keleti részén, ahol a kontinens nyugati, északi és déli országaihoz képest jóval alacsonyabb számú és a többségi társadalomba jobban integrálódott muzulmán közösségek élnek. A letartóztatásokkal kapcsolatos közép- és kelet-európai „jó mutatók” alól Bulgária és Románia kivételt képeznek: mindkét ország – többek között a konfliktusövezetekhez való földrajzi közelség révén – ideális terepnek kínálkozik a „dzsihádistá” önkénteseket toborzó hálózatoknak, melyek kapcsán a hatóságok több tucatnyi gyanúsítottat őrizetbe is vettek. 2005 októbere és 2015 decembere között a vizsgált 13 országon belül a militáns iszlamizmus Belgiumban és Dániában mutatkozott a legerősebbnek. Belgiumban egyrészt a letartóztatások nagy száma, másrészt az őrizetbe vételek

egyik évről a másikra történő ugrásszerű növekedése előrevetítették a 2016. március 22-i brüsszeli merényleteket. Dániában pedig a TE-SAT adatai szerint egy évtized leforgása alatt több merényletet próbáltak meg végrehajtani a muszlim szélsőségesek, mint a másik 12 országban összesen, vagyis Belgiumhoz hasonlóan az észak-európai országban nemcsak, hogy jelen vannak a különböző toborzó, gyűlöletkeltő propagandát terjesztő és a terrorista szervezeteknek pénzt gyűjtő hálózatok, hanem igény van az explicit erőszak gyakorlására is.

A fentiekben leírtak mellett ismét szükségesnek tartom kihangsúlyozni, hogy nem a vallási indíttatású terrorizmus az egyetlen terrorizmus-típus, ami biztonsági kockázatként jelentkezik az általam vizsgált 13 uniós tagállamot tömörítő országcsoportban. Jó példa erre Belgium és Hollandia, ahol az iszlamista gyanúsítottak mellett a kurd és a tamil széparatista hálózatok, valamint a szélsőjobboldali szerveződések aktivistái is rendőrkézre kerültek.

Ami a szélsőjobboldali terrorizmust illeti, a terrorizmusnak ez a válfaja Belgiumban és Magyarországon nagyobb veszélyt jelent, mint Portugáliában annak ellenére, hogy a délnyugat-európai országban több szélsőjobboldalit vettek őrizetbe, mint a másik két országban összesen, de míg Portugáliában egy zsidó temető feldúlását követően történtek a letartóztatások, addig a Benelux-államban és Magyarországon olyan terrortámadásokat előztek meg a hatóságok, amik nagy valószínűséggel számos halálos áldozatot követeltek volna. Maradva a szélsőjobboldali terrorizmusnál, a letartóztatásokból jól látható, hogy Lengyelország és Magyarország számára a merényleteket elkövető militáns szélsőjobboldal jelenti a terrorizmus szempontjából a legnagyobb, sőt, mondhatni az egyetlen problémát, hozzátevé, hogy a szélsőjobboldal már Bulgáriában is eljutott odáig, hogy robbantásos merényletet hajtson végre.

Ami viszont meglepőnek tűnhet, hogy a terrorizmusnak nem a szélsőbaloldali, hanem a széparatista válfaja az, ami szinte az összes EU-s tagállamban problémát jelent, ugyanakkor a kérdéses 13 ország közül az európai széparatizmust illetően egyedül Írországból és Portugáliából történtek letartóztatások, mert a többi országban a széparatista gyanúsítottak a PKK és/vagy az LTTE aktivistái közül kerültek ki. Mindazonáltal a teljesség kedvéért megemlítenéd, hogy ebből az országcsoportból a szélsőbaloldaliak kapcsán Dániát, Belgiumot, Ausztriát és Csehországot lehetne kiemelni, ugyanis szinte az összes gyanúsítottat ebben a négy országban vették őrizetbe.

7. MERÉNYLETEK, LETARTÓZTATÁSOK, BÍRÓSÁGI ÍTÉLETEK A TE-SAT SZÁMADATAINAK TÜKRÉBEN

A hazai és nemzetközi szakirodalomban kevés publikáció foglalkozik az Európai Unió terrorfenyegetettségének empirikus adatokon keresztül történő vizsgálatával, ugyanis a legtöbb cikk és tanulmány sokkal inkább folyamatokat, dinamikákat ismertet, vagy bizonyos eseményekre, jelenségekre reflektál, és csak mellékesen foglalkozik a „száraz” adatokkal. A terrorfenyegetettséget a TE-SAT jelentések három mutató – a sikeres, a sikertelen és a megghiúsított merényletek, a letartóztatások, valamint a bírósági ítéletek száma – alapján vizsgálják, vagyis ez a három mérőszám együttesen mutatja meg, hogy egy adott ország mekkora fenyegetettséggel rendelkezik. Ennek okán az alábbiakban a TE-SAT jelentésekben szereplő országoknak a fentebb említett mutatóit rendeztem táblázatba, kiértékelve egyúttal a táblázatban szereplő adatokat.

Ország	Iszlamista/ Vallási indíttatású	Szeperatista	Szélső- baloldali	Szélső- jobboldali	Single issue	Nem meghatározott	Összes	%
Franciaország	20	1207	0	7	6	45	1285	43
Spanyolország	0	1007	107	2	0	9	1125	37,7
Egyesült Királyság ⁵⁵²	-	-	-	-	-	333	333	11,16
Görögország	0	0	77	2	1	4	84	2,8
Olaszország	1	1	62	0	1	14	79	2,6
Németország	2	15	15	0	0	2	34	1,1
Ausztria	0	6	2	0	1	7	16	0,5
Dánia	5	0	4	0	0	0	9	0,3
Magyarország	0	0	0	4	0	0	4	0,13
Írország	0	3	0	0	0	0	3	0,1
Portugália	0	0	1	1	1	0	3	0,1
Lengyelország	0	0	0	1	0	2	3	0,1
Belgium	3	0	0	0	0	0	3	0,1
Bulgária	0	0	0	1	0	1	2	0,06
Összes	31	2239	268	18	10	417	2983	100
%	1	75	9	0,6	0,3	14	100	

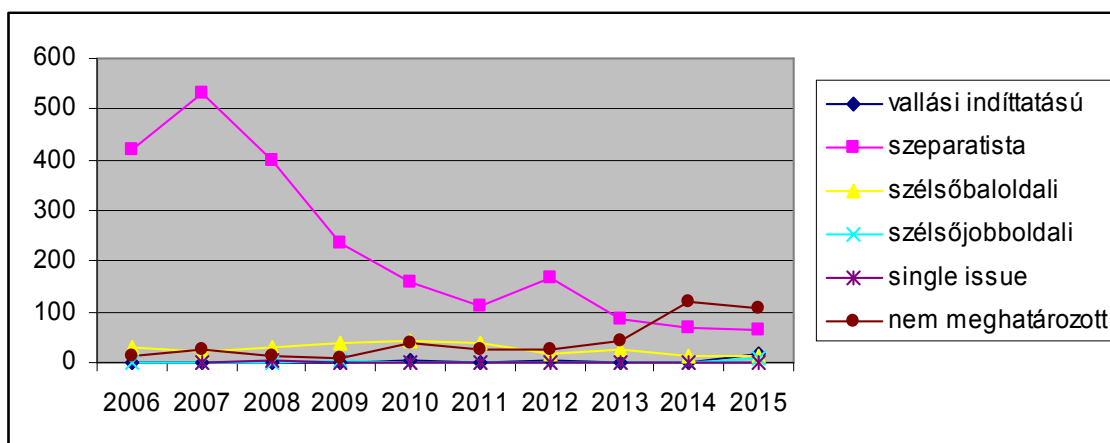
2. táblázat: Sikeres, sikertelen és leleplezett merényletek az Európai Unió területén 2005 októbertől és 2015 decemberéig közötti időszakban a terrorizmus-típusok szerint⁵⁵³

Készítette a szerző.

⁵⁵² Az Egyesült Királyságra vonatkozó információk a hiányos adatszolgáltatás miatt nem teljesek.

⁵⁵³ A táblázat csak azokat az országokat tartalmazza, ahol a vizsgált időszakban legalább 2 terrortámadást hajtottak végre. A fentiek mellett Csehországban 1 szélsőbaloldali, Svédországban pedig 1 iszlamista merénylet történt.

A TE-SAT adatai alapján 2005 októbere és 2015 decembere között összesen 2985 merénylet, illetve merényletkísérlet történt, túlnyomó többségük, 75%-uk, a szeparatista terrorizmus számlájára írhatóak, és a fennmaradó 25%-on „osztoznak” a terrorizmus egyéb megnyilvánulási formái. Ily módon az elszakadáspárti terroristák több mint háromszor annyi incidensért felelősek, mint az iszlamisták, a szélsőbaloldaliak, a szélsőjobboldaliak és a *single issue* erőszak képviselői, továbbá az egyik kategóriába sem sorolt militánsok együttléve. Mindezt azért is fontos hangsúlyozni, mert a mindig nagy publicitást kapó iszlamista terrorcselekmények és merényletkísérletek mindössze 1 százalékát képezik az EU területén elkövetett összes incidensnek. A szélsőbaloldali terror jól láthatóan a „mediterrán anarchista háromszöghöz” tartozó Görögországban, Spanyolországban és Olaszországban koncentrálódik, míg a szélsőjobboldali terrorizmussal összefüggésben kiemelendő, hogy Magyarország elszomorító eredménnyel „büszkélkedhet”: hazánk Franciaország után második az ezzel kapcsolatos incidensek terén.

31. ábra: Az incidensek (sikeres, sikertelen és megghiúsított terrorcselekmények) számának változása az Európai Unió belül a TE-SAT adatai alapján
Készítette a szerző.

A számokból az is látható, hogy a terrortámadással összefüggő események 80%-a mindössze két országra, Franciaországra és Spanyolországra korlátozódik. s hogy mindkét országban a szeparatista terrorizmus jelenti a legfőbb veszélyforrást még úgy is, hogy az ETA 2011 végén bejelentett véglegesnek tekinthető tűzszünete óta Spanyolországban meredeken zuhant a merényletek száma. Az Egyesült Királyság adatai némi magyarázatra szorulnak. Korábban már többször is említettem, hogy a szigetország nem motiváció alapján sorolja be a terrorcselekményeket, ezáltal ha az Egyesült Királyság egyáltalán szolgáltat magáról adatokat, akkor a szigetország legtöbbször azokat nem csoportosítja az Europol kategóriái szerint. Így a TE-SAT jelentések összeállítói feltehetően nem tehetnek mást, mint hogy a merényleteket a „nem meghatározott” kategóriába sorolják. Ugyanakkor megvizsgálva az észak-írországi rendőrség éves jelentéseit, a TE-SAT által feltüntetett incidensek döntő többsége nagy valószínűséggel

észak-írországi széparatista szervezetekhez köthető,⁵⁵⁴ ezért a szigetország adatainak döntő részét sokkal inkább a széparatista terrorcselekményeknél kéne megjeleníteni, és nem a „nem meghatározott” kategóriánál.

Ország	Iszlamista/ Vallási indíttatású	Széparatista	Szélső- baloldali	Szélső- jobboldali	Single issue	Nem meghatározott	Összes	%
Franciaország	1284	1547	69	16	4	12	2932	43,3
Spanyolország	365	855	133	0	0	1	1354	20
Egyesült Királyság ⁵⁵⁵	-	-	-	-	-	534	534	7,9
Írország	9	408	0	0	0	0	417	6
Olaszország	173	66	124	19	2	5	389	5,75
Belgium	202	14	5	13	0	1	235	3,47
Németország	102	40	32	9	0	1	184	2,7
Hollandia	85	78	1	10	0	1	175	2,58
Ausztria	90	3	6	3	0	7	109	1,6
Görögország	0	2	86	5	0	13	106	1,56
Bulgária	62	7	1	4	1	0	75	1,1
Románia	50	8	0	0	0	0	58	0,85
Portugália	1	7	0	31	0	2	41	0,6
Dánia	30	0	5	0	0	5	40	0,59
Lengyelország	5	0	0	18	0	0	23	0,3
Svédország	18	1	0	0	0	0	19	0,28
Magyarország	0	0	0	16	0	0	16	0,23
Csehország	11	0	4	0	0	0	15	0,22
Finnország	11	0	0	0	0	0	11	0,16
Szlovákia	5	4	0	1	0	0	10	0,14
Ciprus	4	0	1	0	0	0	5	0,07
Litvánia	1	2	0	0	0	0	3	0,04
Szlovénia	2	0	0	0	1	0	3	0,04
Luxemburg	1	1	0	0	0	0	2	0,02
Észtország	2	0	0	0	0	0	2	0,02

⁵⁵⁴ Csak 2014 áprilisa és 2015 áprilisa között 109 robbantásos és lőfegyverrel elkövetett merényletet regisztráltak Észak-Írországból, nem is beszélve a többi évről, de vagy az történt, hogy az Egyesült Királyság a merényleteknek csak a töredékét jelentette az Európának, vagy az Europol nem tudott mit kezdeni a szigetország adataival a terrorizmus típusait érintő eltérő besorolásból fakadóan. A 2014-2015-ös adatokhoz lásd: „Police Recorded Security Situation Statistics. Annual Report covering the period 1st April 2014–31st March 2015”. *Az Észak-Írországi Rendőrség (Police Service in Northern Ireland) hivatalos honlapja*, 12 May 2015. p. 4. http://www.psni.police.uk/annual_security_situation_statistics_report_2014-15.pdf, 2015. 06. 06.

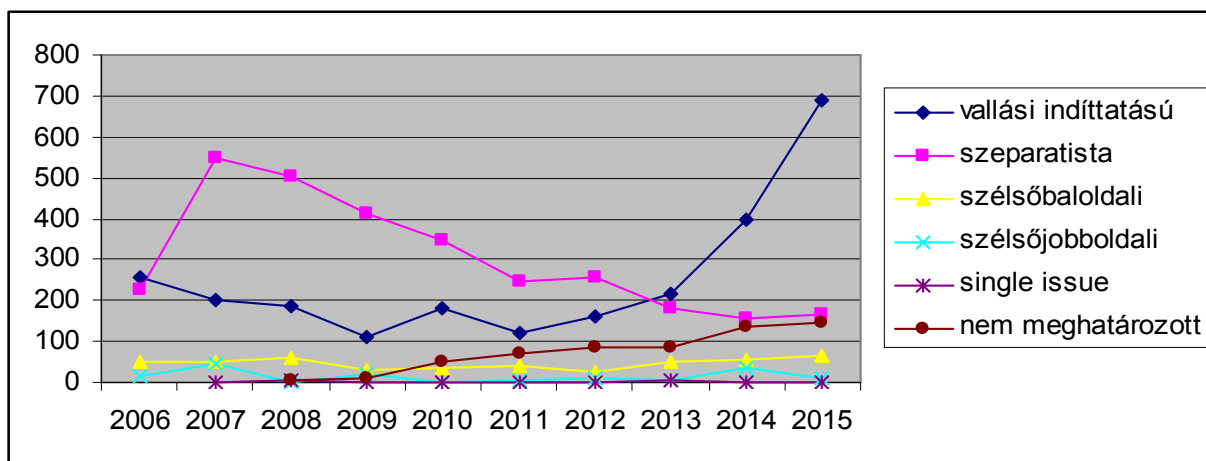
⁵⁵⁵ Az Egyesült Királyságra vonatkozó információk a hiányos adatszolgáltatás miatt nem teljesek, emiatt a TE-SAT kiadványokban vagy csak azt tüntették fel a szigetországnál, hogy összesen hány személyt vettek őrizetbe, de azt már nem, hogy a gyanúsítottakat a terrorizmus mely típusával kapcsolatban tartóztatták le, vagy pedig az összes letartóztatottat a „nem meghatározott” kategóriába sorolták be.

Horvátország	0	0	0	0	0	1	1	0,01
Összes	2513	3043	467	145	8	583	6759	100
%	37	45	6,9	2,1	0,1	8,6	100	

3. táblázat: A letartóztatások száma 2005 októbere és 2015 decembere között terrorizmus-típusok szerint
Készítette a szerző.

A letartóztatások száma némiképp más viszonyokat tükröz, mint a terrorcselekményeké. Hasonlóan az incidensek számához, az őrizetbe vett gyanúsítottak közül a legtöbben széparatisták, ám utánuk nem a szélsőbaloldaliak következnek, hanem az iszlamisták, méghozzá elég nagy számban. A széparatista gyanúsítottakat illetően Franciaország, Spanyolország és Írország listavezetők, majd közvetlenül utánuk következik Hollandia, Olaszország, Németország és Belgium. Az Egyesült Királyság letartóztatásokra vonatkozó adataiból még kevesebbet tudunk meg, mint a terrorcselekményekkel összefüggő információkból, mert bár nyilvánvaló, hogy a szigetországban jóval magasabb a széparatista incidensek száma, mint az iszlamistáké, de az őrizetbe vett gyanúsítottak esetében ez az arány már valamelyest változhat.

A táblázatból kitűnik, hogy nemcsak olyan uniós tagállamokban vettek őrizetbe vallási indíttatású terrorizmusban való részvétellel gyanúsítottakat, amik a bevándorlók és a menekültek célországainak tekinthetők, hanem Romániában és Bulgáriában is több feltételezett elkövető került rendőrkézre. Hasonlóan az előző két terrorizmus-típus kapcsán eszközölt letartóztatásokhoz, a szélsőbaloldali feltételezett elkövetők őrizetbe vételén is több EU-s tagállam osztozik, ugyanis nemcsak a „mediterrán anarchista háromszög” országaiban történtek letartóztatások, hanem Németországban és Franciaországban is. A szélsőjobboldali terrorizmus kapcsán meg kell jegyezni, hogy az alacsony incidensszámhoz képest a letartóztatottak aránya meglehetősen magas, azonban – mint ahogy látni fogjuk – az ügyeknek csak egy kis része jut el bírósági szakaszba.

32. ábra: A letartóztatások számának alakulása az Európai Unió belül a TE-SAT adatai alapján
Készítette a szerző.

Ország	Iszlamista/ Vallási indíttatású	Szeperatista	Szélső- baloldali	Szélső- jobboldali	Single issue	Nem meghatározott	Összes	%
Spanyolország	207	1533	91	3	0	14	1848	53,2
Franciaország	173	284	22	1	0	10	490	14
Egyesült Királyság ⁵⁵⁶	163	13	0	7	0	109	292	8,4
Belgium	211	8	0	14	0	1	234	6,73
Olaszország	79	3	35	5	0	2	124	3,57
Németország	78	17	16	0	0	0	111	3,19
Görögország	0	0	84	0	0	3	87	2,5
Dánia	35	14	10	0	0	24	83	2,38
Hollandia	56	6	0	0	0	2	64	1,8
Írország	0	57	0	0	0	5	62	1,78
Ausztria	36	0	0	0	0	0	36	1
Svédország	11	0	0	0	0	2	13	0,37
Csehország	10	0	0	0	0	0	10	0,28
Litvánia	2	5	0	0	0	1	8	0,2
Finnország	4	0	0	0	0	0	4	0,1
Ciprus	2	0	0	0	0	0	2	0,05
Portugália	0	1	0	0	0	0	1	0,02
Románia	1	0	0	0	0	0	1	0,02
Szlovákia	0	0	0	0	0	1	1	0,02
Szlovénia	0	0	0	0	0	1	1	0,02
Horvátország	0	0	0	0	0	1	1	0,02
Összes	1068	1941	258	30	0	176	3473	100
%	30,75	55,88	7,42	0,86	0	5	100	

4. táblázat: A bírósági ítéletek száma az Európai Unió területén 2007 és 2015 között terrorizmus-típusok szerint⁵⁵⁷

Készítette a szerző.

A bírósági ítéletekkel (elmarasztaló és felmentő ítéletek) kapcsolatos adatokat célszerű nem önmagukban nézni, hanem a letartóztatottak számát mutató táblázattal együtt vizsgálni. Hasonlóan az előző két táblázathoz, az ítéleteknél is Franciaország, Spanyolország és az Egyesült Királyság a listavezetők, hozzátevé, hogy az Egyesült Királyság a bírósági ítéleteknél már valamivel bővebb információkkal szolgál, mint az incidensek és a letartóztatások esetében. Az

⁵⁵⁶ Az Egyesült Királysággal kapcsolatos 2013-as és 2014-es adatok egyáltalán nincsenek beleszámolva, mert a szigetország illetékes szervei az ítéletekre vonatkozó adatokat nem csoportosították terrorizmus-típus szerint. A 2015-ös évre vonatkozó adatok szintén nincsenek lebontva terrorizmus-típusok szerint, viszont azokat a TE-SAT 2016 a korábbi két kiadással ellentétben már feltünteti, mégpedig a „nem meghatározott” kategóriánál.

⁵⁵⁷ Míg az incidensek és a letartóztatások esetében az információk már 2005 végétől-2006 elejétől rendelkezésre állnak, addig az ítéletekről csak 2007-től vannak adatok.

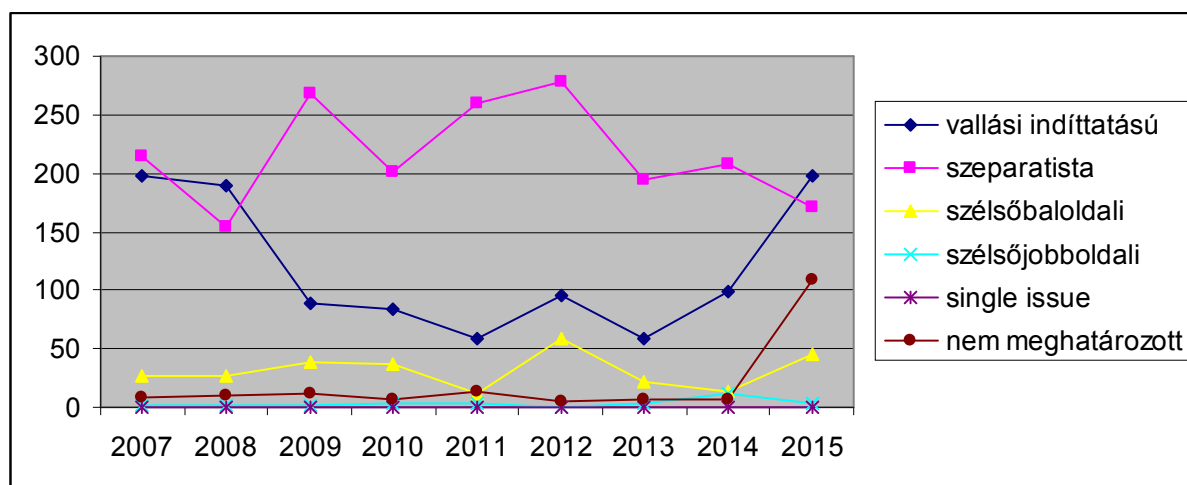
adatok alapján úgy tűnik, hogy a vizsgált időszakban Belgiumban született a legtöbb vallási indíttatású terrorizmussal összefüggő bírósági ítélet, bár ezt az Egyesült Királyság hiányos adatai miatt nem lehet teljes bizonyossággal kijelenteni. Az érintett EU-s országokban a vallási indíttatású terrorizmussal kapcsolatos ítéletek száma – csakúgy, mint a letartóztatottaké – magas, de Románia esetében megjegyezhető, hogy a nagy számú letartóztatás ellenére (50) meglehetősen kevés bírósági ítélet (1) született.

Véleményem szerint a széparatista terrorizmussal összefüggésben érdekes, hogy az észak-írországi fegyveres támadások és robbantásos merényletek ellenére, az Egyesült Királyságban alacsonynak tekinthető az ítéletek száma (13), míg a szomszédos Írországban több mint négyszer annyi ítélet (57) született.

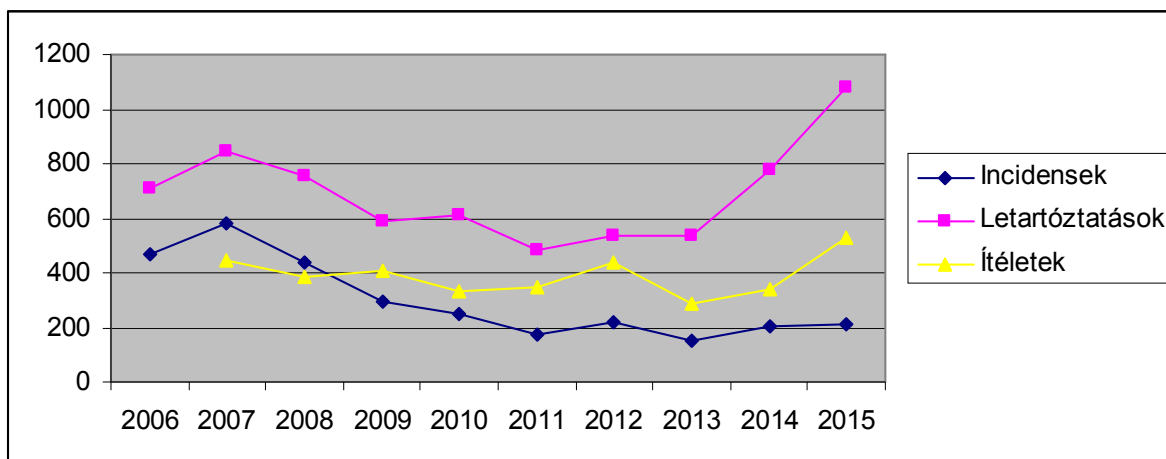
A szélsőbaloldali terrorizmussal kapcsolatos pereknél némiképp meglepő, hogy Franciaország az ítéletek számát tekintve a negyedik helyen szerepel, ugyanis Franciaország eddig egy szélsőbaloldali incidenst sem jelentett az Europol felé.

A szélsőjobboldali terrorizmussal összefüggő perek adatai ugyancsak figyelemfelkeltőek, ugyanis ha összevetjük azokat az őrizetbe vett gyanúsítottak számával, akkor láthatjuk, hogy a 145 letartóztatást mindössze 30 ítélet követte. Például Portugáliában viszonylag nagy számban vettek őrizetbe gyanúsítottakat (31), de szélsőjobboldali terrorizmussal kapcsolatosan egyikük ellen sem indult per.

A *single issue* terrorizmussal összefüggésben nem született ítélet a vizsgált időszakban, míg azoknál az ügyeknél, amiket a terrorizmus egyetlen típusába sem tudtak besorolni („nem meghatározott”) furcsa, nehezen értelmezhető adatok láttak napvilágot, amikről a későbbiekben még lesz szó.

33. ábra: A bírósági ítéletek (elmarasztaló ítéletek és felmentések) számának alakulása az Európai Unión belül a TE-SAT adatai alapján
Készítette a szerző.

34. ábra: Az incidensek, a letartóztatások és a bírósági ítéletek számának változásai az EU-ban a TE-SAT adatai alapján
Készítette a szerző.

Sikeres, sikertelen és meg- hiúsított támadások		Letartóztatások		Elmarasztaló és felmentő ítéletek	
Franciaország	1285	Franciaország	2932	Spanyolország	1848
Spanyolország	1125	Spanyolország	1354	Franciaország	490
Egyesült Királyság	333	Egyesült Királyság	534	Egyesült Királyság	292
Görögország	84	Írország	417	Belgium	234
Olaszország	79	Olaszország	389	Olaszország	124
Németország	34	Belgium	235	Németország	111
Ausztria	16	Németország	184	Görögország	87
Dánia	9	Hollandia	175	Dánia	83
Magyarország	4	Ausztria	109	Hollandia	64
Belgium	3	Görögország	106	Írország	62

5. táblázat: Tíz EU-s ország sorrendbe állítva az incidensek, a letartóztatások és a bírósági ítéletek számának alapján
Készítette a szerző.

7.1. Minek a gyanújával történnek a letartóztatások?

A letartóztatásokat illetően elsősorban azt gondolhatnánk, hogy a terrorizmus válfajaitól függetlenül az, hogy a gyanúsítottakat milyen vádak alapján veszik őrizetbe, vagyis mindegy, hogy a gyanúsítottak iszlamisták, szélsőjobboldaliak, vagy szélsőbaloldaliak, mindegyiküket lényegében ugyanazokkal a bűncselekményekkel vádolják. Ez valójában csak részben igaz, mert a terrorizmus típusaival kapcsolatosan eléggé változatos képet kapunk, hogy pontosan mivel vádolják a feltételezett elkövetőket. Ennek kapcsán megvizsgáltam, hogy a fenti 19 uniós tagállamban a terrorizmus különböző válfajait érintően minek alapján történtek a letartóztatások.

Az Európai Unióban a vallási indíttatású terrorizmus esetében elsősorban terrorszervezet feltételezett tagságának és a terrorizmus finanszírozásának gyanújával veszik őrizetbe a gyanúsítottakat, de ezek mellett a bűnüldöző szervek a letartóztatásokat gyakran indokolják azzal is, hogy a gyanúsítottak gyűlöletkeltő propagandát terjesztettek az interneten, terrorista szervezethez toboroztak önkénteseket, vagy szélsőséges társaiknak tartottak fegyveres kiképzést. Súlyosabb esetben azzal vádolják a feltételezett elkövetőket, hogy terrorcselekmény előkészítésében, megtervezésében, vagy végrehajtásában vettek részt, ez azonban viszonylag ritkán képezi a letartóztatás tárgyát, sokkal több személyt vesznek őrizetbe gyűlöletkeltő propaganda terjesztésének, a terrorizmus finanszírozásának, vagy éppen terrorszervezethez való tartozás vádjával.

Az arab tavasz, illetve a Maliban, Szíriában és Irakban zajló konfliktus hatalmas lökést adott azoknak a hálózatoknak, amelyek önkénteseket toboroznak és juttatnak ki a konfliktusövezetekbe. A TE-SAT jelentések többször is írtak olyan rendőrségi akciókról, amelyek során toborzó hálózatokat számoltak fel, továbbá egyre több olyan személyt vesznek őrizetbe, akik valamelyik konfliktuszónába akarnak kiutazni azért, hogy harcoljanak a felkelők oldalán, de azoknak a letartóztatott szélsőségeseknek a száma is egyre nő, akik Szíriából próbálnak visszatérni Európába.

A szeparatista terrorizmus kapcsán őrizetbe vett gyanúsítottaknál meg kell különböztetni a honi gyökerű (európai) szeparatistákat a kurd és a tamil elszakadáspárti aktivistáktól, ugyanis a hatóságok némiképp más vádak alapján tartóztatnak le például egy ETA-tagot, mint egy kurd szélsőségest. Mivel a kurdok és a tamilok meglehetősen ritkán követnek el az uniós országokban terrorcselekményt, ezért esetükben általában véve a terrorizmus finanszírozásának, gyűlöletkeltő propaganda terjesztésének, valamint a terrorszervezet soraiba történő toborzás gyanúja merül fel. Ezzel szemben a honi gyökerű szeparatistáknál szinte minden évben változik az, hogy milyen konkrét váddal tartóztatják le a legtöbb gyanúsítottat. Általánosságban elmondható mind azokra az országokra, ahol elkövetnek terrorcselekményeket (Spanyolország, Franciaország, Egyesült Királyság), mind pedig azokra, ahol nem (például Írország), hogy a legtöbb szeparatista vagy azért kerül rendőrkézre, mert feltételezhetően részt vett terrorcselekmény előkészítésében, megtervezésében, vagy végrehajtásában, vagy azzal vádolják őket, hogy valamelyik terrorista szervezethez tartoznak, ez utóbbi elsősorban a Spanyolországban és Írországból letartóztatottakra igaz.

A szélsőbaloldali gyanúsítottakkal kapcsolatosan a fentiekhez viszonyítva egyszerűbb képet kapunk, ugyanis legtöbbjüket terrorszervezet feltételezett tagságának vádjával tartóztatják le, míg kisebb részüket vagy azért fogják el, mert a hatóságok kapcsolatba hozzák őket egy ko-

rábban elkövetett terrorcselekménnyel, vagy azért, mert esetükben felmerül a terrorizmus finanszírozásának a gyanúja, ez utóbbi különösen igaz a törökországi eredetű szélsőbaloldali terrrorszervezetek EU-s országokban tevékenykedő aktivistáira.

A szélsőjobboldali gyanúsítottakat általában rasszista propaganda (interneten keresztül történő) terjesztéséért veszik őrizetbe és csak kisebb részben azért, mert feltételezhetően valamilyen terrrorszervezetnek a tagja, vagy a gyanú szerint részt vett terrorcselekmény megtervezésében, előkészítésében, vagy végrehajtásában, például a Portugáliánál említett 31 letartóztatottból 27-et illegális fegyvertartás és rasszista, gyűlöletkeltő propaganda terjesztésének vádjával vették őrizetbe, nem pedig terrorcselekmény elkövetésének gyanújával.⁵⁵⁸

Mint látható, a TE-SAT jelentésekből számos információ tudható meg a terrorizmus különböző válfajai kapcsán végrehajtott letartóztatásokról, például az iszlamista és a szélsőjobboldali gyanúsítottak esetében a jelentések részletesen írnak azokról az akciókról, amelyek során a rendőrök vagy egy készülő merényletet lepleztek le,⁵⁵⁹ vagy pedig olyan személyeket tartóztattak le, akiket azzal gyanúsítottak, hogy korábban terrorcselekmény elkövetésében vettek részt. Ugyanakkor az adatok mégsem adnak választ minden felmerülő kérdésre. Az alábbiakban igyekszem rávilágítani több olyan hiányosságra, amik a fentebb vizsgált 19 országot érintő adatokban fellelhetők.

- Az Európai Unióban letartóztatott széparatista gyanúsítottakkal kapcsolatosan nem tudjuk, hogy közülük mennyi a PKK-, vagy LTTE-aktivista és mennyi az európai elszakadáspárti fegyveres, ez különösen Franciaországot, Spanyolországot és az Egyesült Királyságot illetően lenne fontos információ.
- Franciaország esetében nem tudjuk, hogy az európai széparatista gyanúsítottak közül hányan tartoztak a korzikai széparatistákhoz, és hányan voltak az ETA tagjai, akik Spanyolországból szöktek át.
- A Portugáliában őrizetbe vett széparatista gyanúsítottakról nem lehet tudni, milyen nemzetiségűek voltak, csak sejteni lehet, hogy Spanyolországból jöttek, ám még ebben az esetben is kérdés, hogy az ETÁ-hoz tartoztak-e, vagy a Galíciai Ellenálláshoz, továbbá Spanyolországot érintően sem lehet tudni, hogy a letartóztatott európai elszakadáspárti militánsok közül hányan tartoztak a baszkföldi és hányan a galíciai szecesszionista mozgalomhoz.

⁵⁵⁸ TE-SAT 2008. p. 38.

⁵⁵⁹ „Készülő merénylet” alatt a terrorcselekmény elkövetésére való kísérlet értendő, ugyanis ha a merényletkísérletet a hatóságok valamilyen módon összefüggésbe a terrorizmussal, akkor a TE-SAT jelentések nem mindig írnak róla. Dánia esetében legalább két olyan megghiúsított iszlamista akciót, illetve a tervezett támadások kapcsán végrehajtott letartóztatás-sorozatot lehetne megemlíteni, amikről nem esik szó a TE-SAT kiadványokban.

- A szélsőbaloldali terroristagyanús személyek esetében sem világos, hogy a letartóztatottak közül hányan tartoztak európai uniós szélsőbaloldali terrorszervezethez, és hányan EU-n kívüliekhez (DHKP-C, TKP). Ez különösen Franciaországnál lenne jó tudni, mert annak ellenére, hogy a nyugat-európai országban eddig még nem követtek el szélsőbaloldali terrorcselekményt, az EU-ban itt vették őrizetbe az egyik legtöbb szélsőbaloldali gyanúsítottat. S bár az Europol kiadványai Franciaországot érintően szinte kizárólag a törökországi marxista-leninista terrorszervezetek hálózatairól tesznek említést, de feltételezhetően a több mint 60 letartóztatott között megtalálhatóak a spanyolországi, vagy más EU-s országból átszökött anarchisták is.
- Nem derül ki a jelentésekből az sem, hogy a *single issue* terrorizmussal összefüggésben letartóztatott személyeket milyen konkrét vád alapján vették őrizetbe.

7.2. A letartóztatások és a bírósági ítéletek egymáshoz való viszonya

Az Európai Unió terrorfenyegetettségének kutatása során fontosnak tartom, hogy a terrorcselekmények és a letartóztatások mellett a bírósági ítéleteket is vizsgálat tárgyává tegyem. Az alábbi fejezetben a letartóztatások és a bírósági ítéletek egymáshoz való viszonyára koncentrálok, megvizsgálva, hogy az őrizetbe vételeket követték-e bírósági ítéletek, és ha igen, akkor az ügyek hány százaléka jutott el az ítélethozatalig. Amellett, hogy a terrorizmussal kapcsolatos igazságszolgáltatást érintően – a lehetőségekhez mérten – szeretném feltérképezni az uniós országokat, további célom az, hogy kiderítsem, lehet-e a rendelkezésre álló adatok alapján következtetni arra, hogy az iszlamista gyanúsítottak nagyobb százalékarányban kerülnek bíróság elé, mint a széparatisták, a szélsőbaloldaliak, a szélsőjobboldaliak, vagy a „nem meghatározott” kategóriába soroltak. A fejezetben elsőként a már korábban említett 19 országot veszem górcső alá, utána pedig a terrorizmus típusai felől közelítem meg a kérdést, arra fókuszálva, hogy a terrorizmus különböző válfajain belül miként alakult a letartóztatások és az ítéletek aránya.

A vizsgálat során számos nehézséggel kellett szembesülnöm. Egyrészt a TE-SAT jelentések nem teszik közzé a bírósági ítéletek kimenetelét, csak az elmarasztaló és a felmentő ítéletek összesített számát, vagyis nem tudjuk, hogy külön-külön hány elmarasztaló és hány felmentő ítélet született, másrészt – mint ahogy a TE-SAT adatai alapján készített táblázatokból kitűnik – a letartóztatásokat 2005 végétől tudom vizsgálni, míg az ítéletekét csak 2007-től. Az adatok vizsgálata során feltett szándékom volt, hogy az Európai Unió egyik legfenyegetettebb

tagállamának, az Egyesült Királyságnak a terrorizmussal kapcsolatos mutatóit is górcső alá vegyem. Ez utóbbihoz azonban nem voltak elegendőek az Europol kiadványaiban szereplő információk, ezért segítségül kellett hívnom egyrészt a szigetország belügyminisztériumának a terrorizmus kapcsán történt őrizetbe vételekkel és az igazságszolgáltatással foglalkozó éves kiadványait, másrészt az Észak-Írországi Rendőrség éves jelentéseit. További problémaként merült fel, hogy több esetben a letartóztatások és az ítéletek aránya magasabb volt, mint 100%, ez az arány feltehetően azért alakult így, mert egyes személyeket nem csak egy, hanem több terrorizmussal összefüggő vádpont kapcsán is bíróság elé állítottak. Ezenfelül a kutatás olyan eredményeket is hozott Dániánál, Írországnál, Svédországnál, Szlovákiánál, Belgiumnál és Spanyolországnál a terrorizmus bizonyos kategóriáinak esetében, miszerint a 0 letartóztatáshoz több ítélet is társult.⁵⁶⁰ Ennek okával nem vagyok tisztában, elképzelhető, hogy statisztikai hiba, vagy a letartóztatásokat érintően hiányos adatszolgáltatás történt, ám végső soron ezekkel az adatokkal az arányszámokat illetően nem tudok érdemben foglalkozni.

A letartóztatások és a bírósági ítéletek mutatói alapján Franciaország és Spanyolország vezető pozíciót foglalnak el az Európai Unión belül, ám ha megnézzük, hogy az őrizetbe vételeket hány bírósági ítélet követte, akkor már jelentős különbséget lehet tapasztalni a két ország között. **Franciaországban** jóval kevesebb ítélet született, mint ahány letartóztatás történt, ugyanis mind az iszlamisták, mind a széparatisták esetében a letartóztatások és a bírósági ítéletek aránya kevesebb mint 20% (13,4% és 18,3%), a szélsőbaloldaliaknál 31,8%, a szélsőjobboldaliakat érintően pedig 6,25%. Egyedül az egyik kategóriába sem sorolt terrorizmus esetében találkozunk nagyobb arányszámmal: itt ugyanis a 12 letartóztatáshoz 10 ítélet társult (83%). **Spanyolországnál** viszont teljesen más kép tárul elénk: a mediterrán országban a letartóztatások és az ítéletek aránya sokkal magasabb, mint Franciaországban. Az iszlamistákat érintően ez az arány közel 57%, a szélsőbaloldaliaknál 68%, míg a többi terrorizmus-típus esetében az ítéletek száma meghaladta a letartóztatott gyanúsítottak számát, hasonló a helyzet **Dániában** is, ahol a szélsőjobboldalit és a *single issue*-t leszámítva a terrorizmus összes típusánál meghaladta az ítéletek száma a letartóztatottakat.

Folytatva az EU legfenyegetettebb országaival, **Németországban** szintén magas az iszlamistákat illetően a letartóztatások és az ítéletek aránya (76,4%), ez az arány a széparatistáknál 42,5%, a szélsőbaloldaliaknál pedig 50%.

⁵⁶⁰ Dániánál a széparatista terrorizmust érintően a 0 letartóztatáshoz 4 ítélet társult, Írországnál a „nem meghatározott” kategóriában a 0 letartóztatást 5 ítélet követte, Svédországnál szintén a „nem meghatározott” kategóriában született 2 ítélet, ám az adatok szerint az ítéleteket nem előzték meg letartóztatások. Ugyanezen a kategórián belül Belgiumban és Szlovákiában is született 1-1 ítélet, míg Spanyolországban 3 ítéletet hoztak a szélsőjobboldali terrorizmussal kapcsolatosan, letartóztatásokat viszont egyik ország esetében sem mutatnak a TE-SAT adatok.

Olaszországnál az iszlamisták esetében az arány 45,6%, míg a szélsőjobbaldaliaknál 26%, ugyanakkor meglepőnek tűnhet, hogy a 66 elszakadáspártiakkal kapcsolatos letartóztatást mindössze három ítélet követte. Még meglepőbb viszont a szélsőbaloldaliakat érintő alacsonynak mondható arány: 28% (a 124 letartóztatáshoz 35 ítélet társult), s a hasonló problémával (vagyis a szélsőbaloldali terrorizmussal) küzdő **Görögországban** ugyanez az arány 97,6%.

Belgium és Hollandia esetében megfigyelhető, hogy az iszlamistáknál a letartóztatások és az ítéletek arányai a két országot tekintve a 2014-es adatokkal bezárólag még közel azonosak voltak: 64%, illetve 60%. A 2015-ös adatokkal kiegészítve a táblázatokat viszont láthatjuk, hogy míg Hollandiánál nem történt lényeges változás (65,8%), addig Belgium esetében az arány 104%-ra módosult. A szeparatistákat tekintve szintén nagy a különbség a két ország között, mert Belgiumban jóval több elszakadáspárti terrorizmussal kapcsolatos ítélet született, mint Hollandiában.⁵⁶¹ A szélsőjobbaldaliaknál pedig ugyancsak felfedezhető némi eltérés a két Benelux-állam között: Hollandiában a 10 letartóztatást egy ítélet sem követte, míg Belgiumban a 13 letartóztatáshoz 14 ítélet társult. Azonban a szeparatistákat érintő alacsony arány nem is annyira Hollandiánál feltűnő, hanem **Írországnál**, ahol ez a mutató megközelítőleg 14%, ugyanis a 408 őrizetbe vételhez „mindössze” 57 ítélet társult, az iszlamisták esetében pedig a 9 őrizetbe vételt egy bírósági ítélet sem követte.

Maradva az iszlamistáknál, a vallási indíttatású terrorizmust érintő letartóztatások és ítéletek aránya **Svédországban** 61%, míg **Ausztriában** 40%, de mindkét országban a terrorizmus egyéb válfaját, illetve válfajait érintően is történtek letartóztatások, ám ezekkel kapcsolatosan egyik országban sem születettek ítéletek.

A fennmaradó országok – **Portugália, Szlovákia, Csehország, Lengyelország, Magyarország, Bulgária és Románia** – közül Portugáliában, Csehországban, Szlovákiában és Romániában születettek terrorizmussal kapcsolatos ítéletek,⁵⁶² míg a többi országban nem.

Disszertációmban többször is utaltam arra, hogy az Egyesült Királysággal összefüggő adatokat eléggé nehéz vizsgálni több szempontból is. A legjelentősebb gondnak azt tartom, hogy nincs olyan jelentés, ami ismertetné a sikeres, a sikertelen és a megghiúsított terrortámadások számát. Ám hasonló gondot jelent az is, hogy a szigetország bűnüldöző szervei nem az Euro-

⁵⁶¹ A letartóztatások és az ítéletek aránya a szeparatistákat illetően Belgiumban 57%, Hollandiában 7,7%.

⁵⁶² Csehországban és Romániában az iszlamista terrorizmust érintően hoztak ítéletet: Csehországban a 11 letartóztatást 10 ítélet követte, míg Romániában az 50 őrizetbe vételhez mindössze 1 ítélet társult. Portugáliában a szeparatistákat érintően 7 letartóztatás történt és 1 ítéletet hoztak, Szlovákia és a „nem meghatározott” kategória kapcsán pedig a bevezetőben volt szó, mint írtam, ez utóbbi adattal nehezen tudok mit kezdeni.

pol motiváció szerinti besorolása alapján csoportosítják a terrorizmus típusait, valamint az ezeket érintő letartóztatásokat és bírósági ügyeket (vádemelések, bünvádi eljárások, ítéletek).⁵⁶³

Észak-Írországot illetően sem sokkal jobb a helyzet, legfeljebb az adatok valamivel átláthatóbbak. Az északír rendőrség (PSNI) jelentései 2004-ig visszamenőleg közzé teszik ugyan a sikeres merényletek, a letartóztatott személyek és a vádemelések számát, viszont az ítéletekét nem. Az Egyesült Királyság kormányának északír ügyekkel foglalkozó hivatala (Northern Ireland Office) is kiad éves jelentéseket a térséggel kapcsolatosan,⁵⁶⁴ ám az első jelentés csak 2012-ben jelent meg,⁵⁶⁵ a bírósági ítéletekről pedig ebből sem tudunk meg semmit, mert csak a vádemelések számát tették közzé. Ugyanakkor a rákövetkező évben kijött jelentésben (Northern Ireland Terrorism Legislation: Annual Statistics 2012/2013) már nemcsak a letartóztatások és a vádemelések számát tüntették fel a szerkesztők, hanem az elmarasztaló ítéletek számát is, ami azért pozitív dolog, mert ez az adat még a részletesnek mondható PSNI-jelentésekben sem szerepel.⁵⁶⁶ Azonban a terrorizmus válfajainak besorolását érintő nehézségek és a hiányzó adatok ellenére is kísérletet teszek arra, hogy legalább hozzávetőleges képet adjak a szigetországon történt letartóztatásokkal és az igazságszolgáltatással kapcsolatosan.

A brit hatóságok a terrorizmuson belül négy kategóriát hoztak létre, arra fókuszálva, hogy a terrorizmus adott válfaja milyen gyökerekkel rendelkezik, vagyis lényegében arról van szó, hogy a kérdéses terrorizmus típus az Egyesült Királyságon belül működő terrorista (anya)szervezethez, esetleg az Egyesült Királyságon belül létrejött mozgalomhoz kötődik-e vagy sem. A négy kategória a következő: nemzetközi, honi és északír vonatkozású terrorizmus, valamint az olyan terrorcselekmények és terrorista tevékenység, amit az említett kategóriák egyikébe sem lehet sorolni. A különbségek ellenére ezek a kategóriák és az Europol által felállított kategóriák között vannak bizonyos átfedések. Feltételezhetően a „nemzetközi terrorizmusba” túlnyomórészt az iszlamista szélsőségesek tartoznak, kisebb részben pedig a tamil szeparatisták és a közel-keleti szekuláris nacionalisták, ezen belül is elsősorban a palesztin szekuláris nacionalista szélsőségesek. A „honi terrorizmusba” sorolhatóak a szélsőjobbboldaliak és a *single issue*

⁵⁶³ „Home Office Statistical Bulletin – Operation of police powers under the Terrorism Act 2000, financial year ending 31 March 2015: data tables”, *i. m.*
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/457995/operation-police-powers-terrorism-1415-tabs.ods, 2016. 05. 16.

⁵⁶⁴ „Northern Ireland Office”. *Az Egyesült Királyság kormányának hivatalos honlapja.*
https://www.gov.uk/government/statistics?commit=Refresh+results&departments%5B%5D=northern-ireland-office&from_date=&keywords=&official_document_status=all&to_date=&topics%5B%5D=all&world_location%5B%5D=all, 2015. 05. 16.

⁵⁶⁵ A jelentés csak a 2011-2012 közötti egyéves időszakot vizsgálja, és nem tartalmaz információkat a korábbi esztendőkről.

⁵⁶⁶ Zárójelben annyit tennék hozzá, hogy Észak-Írországgal összefüggésben a terrorizmusnak csupán egyetlen válfajáról, a szeparatistáról beszélünk, így a régiót illetően valamivel egyszerűbb nyomon követni a terrorizmus-sal kapcsolatos adatokat, mint Nagy-Britannia esetében.

militánsok,⁵⁶⁷ míg az „északír vonatkozásúak” közé azok az észak-írországi radikálisok, akiket nagy-britanniai területen fogtak el.

Évszám	honi gyökerű	észak-írországi vonatkozású	nemzetközi	nem meghatározott	összesen
2005/2006	12	23	249	0	284
2006/2007	8	13	193	0	214
2007/2008	35	2	194	0	231
2008/2009	29	2	160	0	191
2009/2010	31	6	134	0	171
2010/2011	23	3	88	11	125
2011/2012	24	2	176	4	206
2012/2013	33	4	187	28	252
2013/2014	15	17	159	38	229
2014/2015	32	3	215	49	299
Összes	242	75	1755	130	2202
%	11	3,4	79,7	5,9	100

6. táblázat: A letartóztatások száma a brit hatóságok adatai szerint 2005 áprilisa és 2015 áprilisa között terrorizmus-típusokra lebontva

Évszám	honi gyökerű	észak-írországi vonatkozású	nemzetközi	nem meghatározott	összesen
2005/2006	2	8	40	0	50
2006/2007	1	11	67	0	79
2007/2008	13	2	38	0	53
2008/2009	5	0	36	0	41
2009/2010	8	2	23	0	33
2010/2011	4	1	28	6	39
2011/2012	3	0	42	3	48
2012/2013	6	0	38	8	52
2013/2014	3	13	51	13	80
2014/2015	4	1	80	15	100
Összes	49	38	443	45	575
%	8,5	6,6	77	7,8	100

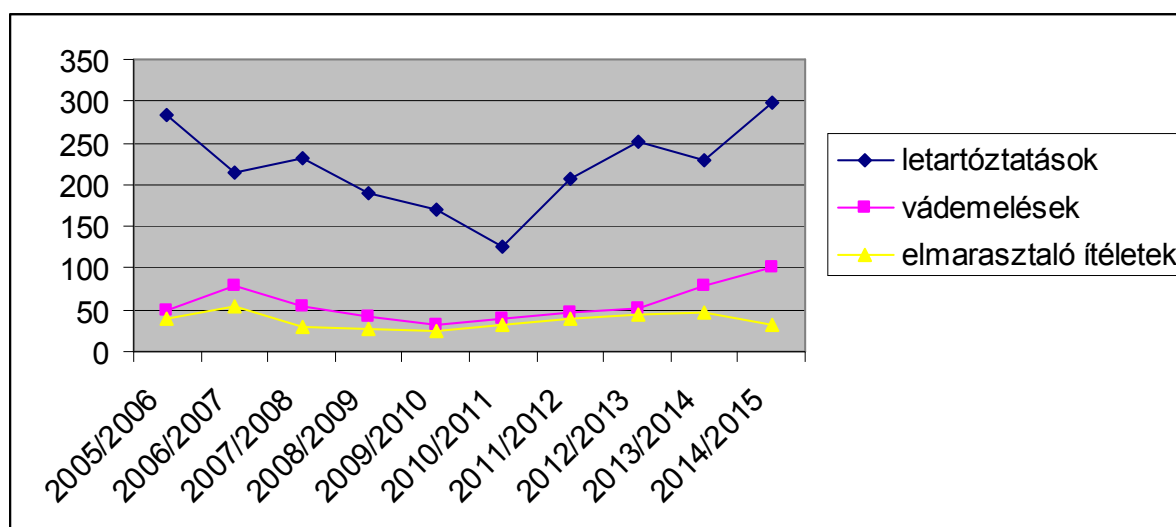
7. táblázat: A vádemelések száma a brit hatóságok adatai szerint 2005 áprilisa és 2015 áprilisa között terrorizmus-típusokra lebontva

Évszám	honi gyökerű	észak-írországi vonatkozású	nemzetközi	nem meghatározott	összesen
2005/2006	2	5	33	0	40
2006/2007	1	4	49	0	54
2007/2008	12	2	16	0	30
2008/2009	5	0	22	0	27
2009/2010	8	1	16	0	25
2010/2011	3	1	25	4	33
2011/2012	2	0	35	2	39
2012/2013	6	0	32	7	45
2013/2014	2	3	37	6	48
2014/2015	2	0	22	9	33
Összes	43	16	287	28	374
%	11,5	4,2	76,7	7,48	100

8. táblázat: Az elmarasztaló ítéletek száma a brit hatóságok adatai szerint 2005 áprilisa és 2015 áprilisa között terrorizmus-típusokra lebontva⁵⁶⁸

⁵⁶⁷ Szélsőbaloldali, vagyis marxista-leninista vagy anarchista terrorszervezetekről nincsenek információk.

Nagy-Britannián belül a 2005 áprilisától 2015 áprilisáig tartó⁵⁶⁹ időszakban a letartóztatások és az elmarasztaló ítéletek aránya a nemzetközi terrorizmust érintően 16,3%, az észak-írországi vonatkozásúnál 21,3%, a honi gyökerűvel kapcsolatosan 17,7%, míg az egyik kategóriába sem soroltnál 21,5%. Ezenfelül 2005 és 2015 között terrorizmushoz köthető bűncselekmény gyanújával összesen 2202 személyt vettek őrizetbe, 575-öt helyeztek vád alá és 374-et ítélték el,⁵⁷⁰ vagyis az őrizetbe vételek és a vádemelések aránya 26,1%, míg a letartóztatások és az elmarasztaló ítéletek közel 17%.

35. ábra: A letartóztatások, a vádemelések és az elmarasztaló ítéletek számainak változása a brit hatóságok adatai szerint
Készítette a szerző.

Észak-Írországbán a PSNI adatai alapján 2005 és 2015 között a letartóztatások és a vádemelések aránya 23,8% volt, míg az Egyesült Királyság kormányának északír ügyekkel foglalkozó hivatala által kiadott jelentések szerint a 2012/2013-as évben (2012. április 1-e és 2013. március 31-e között) 157 letartóztatás történt és 10 elmarasztaló ítélet született, a 2013/2014-es esztendőben a 168 őrizetbe vételhez 15 elmarasztaló ítélet társult, míg a 2014. április 1-e és 2015. március 31-e között 227 személyt vettek őrizetbe és 15 elmarasztaló ítéletet hozott az északír bíróság.⁵⁷¹

⁵⁶⁸ Forrás: Home Office Statistical Bulletin – Operation of police powers under the Terrorism Act 2000 and subsequent legislation: Arrests, outcomes, and stop and search, Great Britain, financial year ending 31 March 2015: data tables. Készítette a szerző.

⁵⁶⁹ Mivel a TE-SAT jelentésekben is 2005 végétől vizsgálom terrorizmus típusokra lebontva az őrizetbe vételeket, ezért az Egyesült Királyság belügyminisztériumának és a PSNI jelentéseiben is 2005-öt jelöltem meg kezdő dátumnak.

⁵⁷⁰ A többieket vagy felmentették, vagy nem indult ellenük bünvádi eljárás.

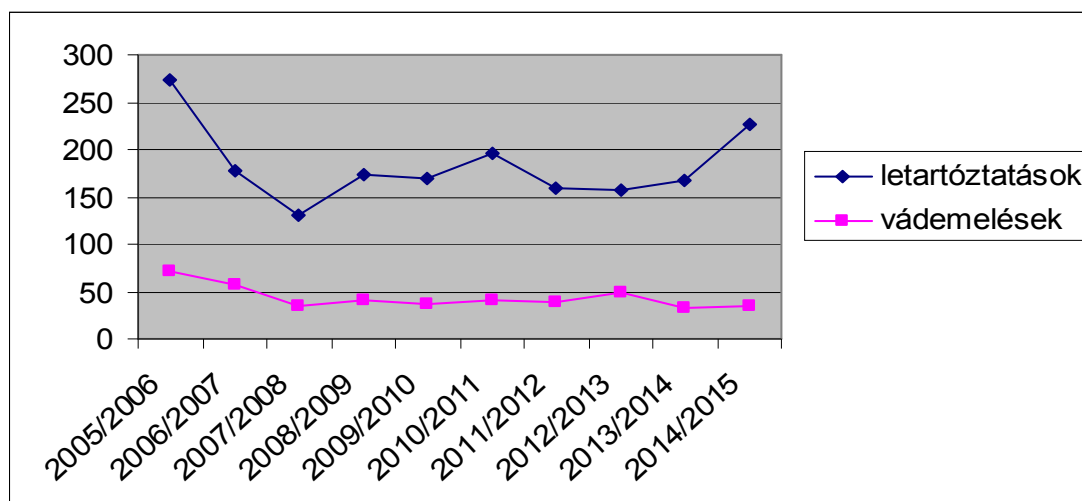
⁵⁷¹ Mivel konkrétan ezzel a kiadvánnyal összefüggően mindössze 3 évről vannak adatok az észak-írországi bírósági ítéleteket illetően, ezért nem láttam értelmét, hogy kiszámoljam a letartóztatások és az ítéletek arányát. Lásd: „Northern Ireland Terrorism Legislation: Annual Statistics 2012/2013”. Az Egyesült Királyság kormányának

Évszám	Letartóztatások száma	vádemelések száma
2005/2006	273	72
2006/2007	177	57
2007/2008	130	34
2008/2009	174	40
2009/2010	169	36
2010/2011	195	41
2011/2012	159	39
2012/2013	157	50
2013/2014	168	32
2014/2015	227	35

9. táblázat: A letartóztatások, a vádemelések és az elmarasztaló ítéletek számainak változása Észak-Írországból a PSNI adatai alapján

Forrás: Police Recorded Security Situation Statistics – Annual Report covering the period 1st April 2014–31st March 2015

Készítette a szerző.

36. ábra: A letartóztatások és a vádemelések számainak változása Észak-Írországból

Készítette a szerző.

7.3. A terrorizmus típusai szerinti csoportosítás

Ha a terrorizmus típusai felől közelítjük meg a letartóztatások és a bírósági ítéletek arányát, akkor a TE-SAT információi alapján (beleértve az Egyesült Királyságnak azokat az adatait is, amiket a szigetország az Europol rendelkezésére bocsátott) a következő számok jönnek ki: az

hivatalos honlapja, 2013.

[https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/249909/2012-](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/249909/2012-13_Terrorism_Bulletin_FINAL.pdf)

13_Terrorism_Bulletin_FINAL.pdf; „Northern Ireland Terrorism Legislation: Annual Statistics 2013/2014”. Az Egyesült Királyság kormányának hivatalos honlapja, October 2014.

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/365691/NI_Terrorism_Legislation_Annual_Statistics_2013-14_-_Final.PDF; „Northern Ireland Terrorism Legislation: Annual Statistics 2014/2015”. Az Egyesült Királyság kormányának hivatalos honlapja, October 2015.

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/465088/Terrorism_Bulletin_2014-2015.PDF, 2015. 11. 21.

iszlamistaik esetében az arány 42,5%; a széparatistáknál 63,8%; a szélsőbaloldaliaknál 55,2%; a szélsőjobboldalón 20,7%; a *single issue* szélsőségeséget érintően 0%, vagyis nem született ítélet; az egyik kategóriába sem sorolt terrorizmust illetően pedig 30%.

Ha megnézzük a vizsgált 19 EU-s tagállamot, akkor azt látjuk, hogy azokban az országokban, ahol az iszlamista terrorizmus kapcsán nemcsak, hogy történtek letartóztatások, hanem ítéletek is születtek, ott a letartóztatások és az ítéletek aránya általában olyan 60% körüli, vagy afeletti.

A széparatistáknál a letartóztatások és a bírósági ítéletek aránya jóval alacsonyabb és szórtabb, mint az iszlamistaik esetében. Az arány Spanyolországban és a honi gyökerű széparatizmussal nem rendelkező Belgiumban a legmagasabb (179%, illetve 57%), míg Franciaországban, ahol léteznek honi gyökerű széparatista terroriszervezetek ez az arány nem éri el a 20%-ot, de Észak-Írországból is alacsonynak mondható a letartóztatások és a vádemelések aránya, míg Nagy-Britannián belül az észak-írországi vonatkozású terrorizmus esetében a letartóztatások és a vádemelések aránya 50% körül mozog, viszont a letartóztatások és az elmarasztaló ítéletek aránya már jóval alacsonyabb (21,3%).

A szélsőbaloldaliaknál ugyancsak változó képet kapunk. A letartóztatások és a bírósági ítéletek aránya Dániában és Görögországban a legmagasabb: 200%,⁵⁷² illetve 97,6%. Franciaországban, ahol évtizedek óta nem történtek szélsőbaloldali terrorcselekmények az arány 31-32%, ezzel szemben a szélsőbaloldali terrorizmus által komolyan veszélyeztetett Olaszországban meglepően kevés ügy jut el a bíróságig, ott az arány kevesebb mint 30%.

A szélsőjobboldalú terrorizmust érintően eleve kevés letartóztatás születik, és az ügyek elenyésző része jut el a bíróságig, jó példa erre Portugália és Magyarország, ahol a nagy arányú letartóztatásokat nem követte terrorizmussal kapcsolatos bírósági ítélet. Kivételt képez azonban Belgium és Olaszország: Belgiumban a letartóztatások és az ítéletek aránya 107% (14 ítélet és 13 letartóztatás), míg Olaszországban 26%. A TE-SAT adatai alapján létrehozott, bírósági ítéletek számát mutató táblázatból az derül ki, hogy az Egyesült Királyságban hozták Belgium után a második legtöbb szélsőjobboldalú terrorizmussal kapcsolatos ítéletet (7), de mivel nem tudjuk, hány letartóztatás történt a szélsőjobboldalú terrorizmust érintően (főleg, hogy ilyen kategória nincs is a szigetországban), ezért nem lehet arányt számolni.

A *single issue* terrorizmust illetően az őrizetbe vettek közül egyikük esetében sem hoztak ítéletet, tehát a letartóztatások és az ítéletek aránya mindenhol 0%. Hasonló a helyzet az Egyesült Királyságban is, ahol a tematikus és a szélsőjobboldalú erőszakot is magába foglaló honi gyökerű terrorizmust érintően 2005. március 31-e és 2015. március 31-e között a letartóztatá-

⁵⁷² Dániában az 5 letartóztatáshoz 10 ítélet társult.

sok és a vádemelések aránya mindössze 20,2% volt, míg a letartóztatások és az elmarasztaló ítéletek aránya nem éri el a 20%-ot.

Az egyik kategóriába sem sorolt terrorizmust érintően azoknak az országoknak körülbelül a felénél, ahol történtek letartóztatások és születtek ítéletek a terrorizmus ez utóbbi „kategóriájával” kapcsolatosan, a letartóztatások és az ítéletek aránya magasabb volt, mint 100%, vagyis több ítélet született, mint ahány letartóztatás történt. Az Egyesült Királyság nem tartozik közéjük, ugyanis részben a TE-SAT adataiból, részben az Egyesült Királyság belügyminisztériumának jelentésében szereplő adatokból az derül ki, hogy kevés ítéletet hoztak ezen a kategórián belül.

Mint ahogy a bevezetőben említettem, a TE-SAT jelentések nem választják külön a bírósági ítéletek kimenetelét, ugyanakkor a jelentések elején a szerkesztők összesítést tesznek közzé a felmentésekkel kapcsolatosan. Mindezek alapján meg tudható, hogy 2007-ben, 2008-ban és 2012-ben az iszlamistákat érintően, 2009-ben, 2010-ben, 2011-ben, 2014-ben és 2015-ben a széparatistáknál, 2013-ban pedig a szélsőbaloldaliaknál született a legtöbb felmentő ítélet. Először a TE-SAT 2014-ben olvashatunk arról, hogy a terrorizmus mely típusa kapcsán született a legtöbb elmarasztaló ítélet: ez 2013-ban és 2015-ben az iszlamisták, míg 2014-ben a szélsőbaloldaliak körében volt.⁵⁷³ Ezenfelül a TE-SAT 2016 a korábbi kiadványoktól eltérően a terrorizmus-típusok kapcsán közzéteszi a felmentésekkel és az elmarasztaló ítéletekkel kapcsolatos arányt, vagyis meg tudhatjuk, hogy 2015-ben az elmarasztaló ítéletek aránya a vallási indíttatású terrorizmust érintő ügyek kapcsán 94%, a széparatisták esetében 53%, míg a szélsőbaloldaliaknál és a szélsőjobboldaliaknál 67-67% volt.⁵⁷⁴

7.4. Konklúzió

Összességében elmondható, hogy a látványos, sok halálos áldozatot és sérültet követelő merényletek ellenére az iszlamista terrorizmus kapcsán nem terrorcselekményben való részvétel gyanújával veszik őrizetbe a legtöbb gyanúsítottat, hanem terrorszervezet feltételezett tagságának és a terrorizmus finanszírozásának gyanújával. Gyakori vádpont még a szélsőséges propaganda terjesztése, valamint a terrorista szervezethez történő toborzás.

A terrorcselekményben való részvétel gyanúja az európai gyökerekkel rendelkező széparatistáknál merül fel leginkább, esetükben ugyanis ez az egyik leggyakoribb vádpont, de hasonló arányban veszik őrizetbe a gyanúsítottakat terrorista szervezet feltételezett tagságának vádjá-

⁵⁷³ TE-SAT 2014. p. 50.; TE-SAT 2015. p. 45.; TE-SAT 2016. p. 20.

⁵⁷⁴ TE-SAT 2016. p. 48.

val is. Ezzel szemben az EU-n kívüli elszakadáspárti mozgalmak aktivistái legtöbbször a terrorizmus finanszírozásának, gyűlöletkeltő propaganda terjesztésének, valamint a terrrorszervezet soraiba történő toborzás gyanújával kerülnek rendőrkezésre.

A szélsőbaloldalon a legtöbb militánst a hatóságok azzal gyanúsítják, hogy terrrorszervezethez tartoznak, míg kisebb részüknél terrorcselekmény előkészítésének, megtervezésének, vagy végrehajtásának a gyanúja merül fel, a Törökországban létrehozott marxista-leninista terrrorszervezetek aktivistáinál pedig a terrorizmus finanszírozása a leggyakoribb vádpont.

Hasonlóan a vallási indíttatású terrorizmushoz, a szélsőjobboldali gyanúsítottaknak csak nagyon kis részét veszik őrizetbe terrorcselekményben való részvétel gyanújával, aminek oka mind az iszlamisták, mind a szélsőjobboldaliak esetében valószínűleg az, hogy a hatóságok kevés incidenst nyilvánítanak terrorcselekménynek, vagy merényletkísérletnek, ebből kifolyólag kevés aktivistát gyanúsítanak meg azért, mert részt vettek terrorcselekmény előkészítésben, megtervezésében, vagy végrehajtásában. Ráadásul a szélsőjobboldalon a rendőrök nagyon kevés gyűlöletcsoportot tekintenek terrorista szervezetnek, így a letartóztatásoknál sok esetben a terrorista szervezet feltételezett tagságának gyanúja fel sem merül. A szélsőjobboldali gyanúsítottaknál az őrizetbe vételek során a leggyakoribb vádpont a gyűlöletkeltő propaganda terjesztése, vagyis a feltételezett elkövetők rasszizmustól, antiszemitizmustól, ideengyűlölettől fűtött, uszító hangvételű weboldalakat üzemeltetnek és/vagy azon keresztül terjesztik a nézeteiket.

A TE-SAT kiadványokban található információk nagyon sok segítséget nyújtanak abban, hogy megismerjük a letartóztatásokkal kapcsolatos részleteket, ugyanakkor a statisztikai adatok némiképp elnagyoltak, és sem a táblázatokban szereplő számadatokból, sem pedig a hozzájuk fűzött szöveges magyarázatból nem tudjuk meg pontosan azt, hogy melyik terrorista szervezetről hány személyt vettek az őrizetbe a hatóságok. Az információhiány igazán a separatista és a szélsőbaloldali terroristák esetében jelent problémát, pontosabban fogalmazva azoknál az országoknál, ahol több elszakadáspárti, vagy szélsőbaloldali mozgalom is képviseli magát.

Abból, hogy egy országban magasak az őrizetbe vett gyanúsítottak és a bírósági ítéletek száma, nem következik, hogy a letartóztatások és az ítéletek aránya is magas. Vagyis attól, hogy egy EU-s tagállamban számos gyanúsítottat vesznek őrizetbe terrorizmusban való részvétel gyanújával, még nem biztos, hogy egyáltalán születik is olyan ítélet, ami a terrorizmussal kapcsolatos. Spanyolország vezető EU-s tagállam mind az őrizetbe vételeket, mind a bírósági ítéleteket, mind pedig a letartóztatások és az ítéletek arányát tekintve, ezzel szemben Francia-

országban, a letartóztatásokhoz képest a bírósági ítéletek száma meglehetősen alacsony.⁵⁷⁵ Az Egyesült Királyságban a franciaországihoz hasonló helyzettel találkozunk. Nagy-Britannián belül ugyanis – az észak-írországi vonatkozású terrorizmust leszámítva – meglehetősen alacsony az egyes terrorizmus-típusokon belüli letartóztatások és vádemelések aránya, nem beszélve a letartóztatások és az elmarasztaló ítéletek arányáról, ám az alacsony mutató igaz az észak-írországi megyékben lefolytatott letartóztatások és vádemelések arányára is.

A letartóztatások és a bírósági ítéletek arányával kapcsolatosan Dániát érdemes kiemelni. Az észak-európai ország az őrizetbe vételek és az ítéletek számát tekintve a középmezőnyben helyezkedik el, azonban a letartóztatások és az ítéletek aránya magasabb, mint Spanyolországé, ugyanis Dániában szinte az összes terrorizmus típussal kapcsolatos ítélet száma jóval meghaladta a letartóztatásokét.

Olaszország szélsőbaloldali terrorizmussal kapcsolatos mutatója ugyancsak érdekes: arra lehetne számítani, hogy egy olyan országban, ahol évtizedek óta biztonsági kockázatot jelent a politikai balszél által generált fegyveres erőszak, a letartóztatások és az ítéletek arányát tekintve legalább a görögországihoz hasonló értéket kapunk, ám ehhez képest jóval kevesebb terrorizmussal összefüggő ügyben hoztak ítéletet, mint amennyi az őrizetbe vételek számából következne.

Meglepően alacsony az arány a széparatistákat illetően abban az Ír Köztársaságban is, ahol Franciaország, Spanyolország és az Egyesült Királyság mellett a legtöbb gyanúsítottat veszik őrizetbe, érdekes módon még a honi gyökerű széparatista terrorszervezettel nem rendelkező Németországban is magasabb a letartóztatások és ítéletek aránya, mint Írországban.

A két Benelux-állam közül a terrorizmus-típusait illetően Belgiumban jóval több ítélet született, mint Hollandiában, továbbá a letartóztatások és az ítéletek aránya is magasabb, mint a szomszédos németalföldi országban.

A vizsgált országokon belül a letartóztatások és az ítéletek arányával kapcsolatos skála egyik végén Spanyolország és Dánia helyezkedik el, míg a másik végén Portugália, Lengyelország, Szlovákia, Magyarország, Románia és Bulgária, ugyanis ezekben az országokban nem, vagy csak elvétve hoztak terrorizmussal kapcsolatos bírósági ítéletet.

A terrorizmus válfajai felől közelítve, az Európai Unióban leggyakoribb terrorizmus-típusoknál (vallási indíttatású, széparatista, szélsőbaloldali) a letartóztatások és az ítéletek aránya körülbelül 42 és 64% között mozog. Számos országban az iszlamistákat érintően az őrizetbe vételek és az ítéletek aránya meglehetősen magas, magasabb, mint a terrorizmus bármelyik más válfajának esetében. Ahol született ítélet az iszlamistákat illetően, ott az arány Romániá-

⁵⁷⁵ Kivéve az egyik kategóriába sem sorolt terrorizmust illetően, ahol a 12 letartóztatáshoz 10 ítélet társult.

ban és Franciaországban volt a legalacsonyabb (2% és 13,4%), vagyis arányaiban ebben a két országban jutott el a legkevesebb ügy a bíróságig, és Dániában, Csehországban, valamint Németországban volt a legmagasabb (116%; 110% és 76,4%), ami azt jelenti, hogy arányait tekintve ezekben az országokban jutott el a legtöbb ügy az ítélethozatalig.

A széparatista terrorizmuson belüli arány jóval szélesebb skálán mozog. Ahol született ítélet, ott az arány Olaszországban volt a legalacsonyabb (4,5%), míg a legmagasabb Spanyolországban (179%). Hasonló a helyzet a szélsőbaloldali terrort érintően: azokban az EU-s tagállamokban, ahol hoztak ítéletet, a két szélső értéket Olaszország (28%) és Dánia (200%) képviselik.

A szélsőjobboldali terrorizmus kapcsán Belgium a listavezető (107%), utána közvetlenül Olaszország következik (26%). A *single issue* terror esetében nem beszélhetünk ítéletekről, így arányokról sem, az Egyesült Királyság kapcsán pedig nem tudjuk, hogy a honi (belföldi) terrorizmus kategóriáján belül mekkora részt fed le a szélsőséges állatjogi és környezetvédő aktivisták által gyakorolt terrorizmus és mennyit a szélsőjobboldali terror, de a belföldi terrorizmussal kapcsolatos letartóztatások és a hozott ítéletek alacsony arányszáma azt mutatja, hogy nem sok ítélet született ezen a kategórián belül az elmúlt évtizedben.

Az egyik kategóriába sem sorolt terrorizmus mutatóit nemcsak az Europol, hanem a brit hatóságok is közzé teszik, ugyanakkor a számokon kívül semmit sem tudunk a terrorizmusnak e „válójával” kapcsolatosan. Azonban az adatokból az derül ki, hogy a letartóztatások és az ítéletek aránya az Egyesült Királyságban, Franciaországban, Görögországban és Olaszországban alacsonyabb mint 100%, Dániában, Spanyolországban és Hollandiában pedig az ítéletek száma meghaladja az őrizetbe vett személyekét, míg az írországi, svédországi, belgiumi és szlovákiai adatokkal és arányokkal nem igazán tudunk mit kezdeni.

Ami a felmentéseket illeti, a TE-SAT kiadványok szerint a legtöbb felmentő ítélet a széparatistákat érintően született, míg a legtöbb elmarasztaló ítéletet 2013-ban és 2015-ben a muszlim szélsőségesekkel, 2014 pedig a szélsőbaloldaliakkal kapcsolatosan hozták.

Végezetül válaszolnék a bevezetőben feltett kérdésre, miszerint lehet-e a TE-SAT és az Egyesült Királyság kiadványainak adataiból következtetni arra, hogy az iszlamista gyanúsítottak nagyobb eséllyel kerülnek bíróság elé, mint a terrorizmus más típusainak képviselői. Ha az „uniós átlagot” nézzük, nem látunk hatalmas eltérést a széparatistákhoz, vagy a szélsőbaloldaliakhoz képest (mint fentebb említettem, a TE-SAT jelentések szerint a három terrorizmus-típus esetében a letartóztatások és az ítéletek aránya 42,5 és 63,8% között mozog, ebből az iszlamistáké 42,5%). A különbség sokkal inkább az egyes országok között tapasztalható, ugyanis bizonyos országoknál a letartóztatásokat – történjenek azok nagyobb volumenben, mint Romá-

nia esetében, vagy kisebb számban, mint Írországnál – nem, vagy csak kevés esetben követik bírósági ítéletek, míg bizonyos EU-s tagállamokban az ügyeknek minimum 45%-a jut el az ítélethozatalig. A 45%-os és afölötti arány Olaszországban, Hollandiánál, Németországnál és Belgiumnál feltűnő igazán, mert ezekben az országokban a terrorizmus többi válfaját illetően jóval kisebb az őrizetbe vételek és az ítéletek aránya, vagyis arányaiban jóval kevesebb ügy jut el a bírósáig, mint az iszlamisták esetében.⁵⁷⁶ Spanyolországnál és Dániánál viszont nem feltűnő, mert mindkét uniós tagállamban a terrorizmus többi típusánál is rendkívül magas a letartóztatások és az ítéletek aránya, sőt ennél a két országnál még az iszlamistákat illetően a legalacsonyabb az arány, mert mind Spanyolországnál, mind Dániánál a széparatistákat, a szélsőbaloldaliakat és a „nem meghatározott” kategóriát érintően jóval magasabb arányban születtek ítéletek, mint az iszlamisták esetében. Franciaország és az Egyesült Királyság érdekes eseteknek tűnnek, ugyanis mindkét ország az iszlamista terrorizmus szempontjából (is) az Unió legfenyegetettebb tagállamai közé sorolható, ennek ellenére eléggé alacsony arányban jutnak el az ügyek a bírósáig, de hozzáteszem, nemcsak az iszlamista, hanem – Franciaországnál a „nem meghatározott” kategóriát leszámítva – a terrorizmus más típusait érintően is. Befejezésül a leírtakhoz két dolgot tennék hozzá. Egyrészt szeretném leszögezni a terrorizmus összes válfajával kapcsolatosan: az, hogy a terrorizmus egy adott típusán belül alacsony a letartóztatottak és az ítéletek aránya, nem feltétlenül jelenti azt, hogy a gyanúsítottak szabadlábra kerülnek (bár ez is előfordulhat), hanem mindössze annyi történik, hogy nem terrorizmushoz köthető bűncselekménnyel kapcsolatosan születik ítélet. Másrészt a terrorfenyegetettség, valamint ezen belül a terrorizmussal kapcsolatos igazságszolgáltatás vizsgálatának szempontjából szerencsés lenne, ha az Europol és az északír hatóságok ismertetnék, illetve ismertették volna külön-külön az elmarasztaló és a felmentő ítéletek számát, ugyanis ezáltal tisztább képet kaphatnánk nemcsak általában véve az uniós országok terrorfenyegetettségét illetően, hanem konkrétan a terrorizmus egyes típusait érintően is.

⁵⁷⁶ Kivéve Belgiumban a szélsőjobboldali terrorizmust és Olaszországban, valamint Hollandiában a „nem meghatározott” kategóriát érintően.

ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

Az elmúlt évtizedekben az Európai Unió tagországai megkísérelték szorosabbra vonni és előmozdítani a bel- és igazságügyi együttműködés területén lévő integrációt annak érdekében, hogy hatékonyan fel tudják venni a küzdelmet az egyre veszélyesebb formát öltő terrorizmussal. Az elképzelések és a meghozott intézkedések jórészt egymásra épültek, ugyanakkor az evolúciós folyamatként is értelmezhető fejlődés nem tekinthető kiegyensúlyozottnak és egyenletesnek. Az Európai Közösség, illetve az Európai Unió antiterrorista fellépése csak valamilyen nagyobb terrorcselekmény után mozdult előre – melyre a legfrissebb példa a 2015-ös párizsi merényletek után felállított Európai Terrorellenes Központ –, azonban a „nyugottabb” időszakokban a terrorizmus elleni küzdelem sokkal inkább a stagnálás képét mutatta, mintsem az egyenletes fejlődését. Az európai antiterrorista fellépés másik lényeges tulajdonsága a párhuzamosság. A szupranacionális közösség tagállamai a terror elleni küzdelmet csak részben képzték el közösségi kereteken belül, ugyanis az egyes országok mind a mai napig nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a különböző az informális együttműködéseknek. Történik mindez annak ellenére, hogy a Maastrichti Szerződés már megteremtette annak lehetőségét, hogy a terror elleni küzdelmet intézményes keretek között kezeljék. Ugyanakkor a terrorizmus elleni küzdelem hullámzó jellegét az is mutatja, hogy kevés kimondottan antiterrorista irányultságú átfogó program, illetve koncepció született az elmúlt évtizedekben, ami megágyazott a terrorizmus elleni küzdelmen belül tapasztalható „megkésettségnek”. További probléma, hogy egyrészt a terrorellenes küzdelem túlnyomórészt kormányközi szinten maradt és nem került át a szorosabb integrációt biztosító uniós szintre, másrészt a tagállamok még mindig azt gondolják, hogy hatékony együttműködést létre lehet hozni úgy, hogy nem vagy csak félig-meddig osztják meg a nemzeti szuverenitásuk egyes elemeit. Vélhetően ez utóbbinak, illetve a mélyebb integrációval kapcsolatos szkepticizmusnak is köszönhető, hogy az EU-s országok a terrorizmus elleni küzdelmet még mindig túlnyomórészt saját hatáskörben kívánják megvalósítani, és nehezen elképzelhető, hogy ez a hozzáállás a közeljövőben változni fog.

A Terrorism Situation and Trend Report éves jelentései a fent említett terrorizmus elleni küzdelmen belüli evolúciós folyamatnak a bizonyítékai és eredményei. Az első TE-SAT jelentés a 2001. szeptember 11-i támadást követő évben jelent meg, a kiadvány megújulása, átstrukturálása és kibővítése pedig bő másfél évvel a 2005-ös londoni robbantássorozat után történt meg. A TE-SAT kiadványok minden hibájuk ellenére kétségtávolan nagyon hasznosnak tekinthetők egyrészt azért, mert megmutatják, hogy az iszlamistán kívül a terrorizmusnak

egyéb válfajai is jelen vannak Európában, másrészt, mert egyértelmű képünk van arról, hogy az egyes EU-s tagországok mit tekintenek terrorizmusnak, harmadrészt, mert a különböző terrorizmus-típusokon belüli tendenciákról, változásokról is olvashatunk a jelentésekben, és mindezek együttesen módosíthatják a terrorizmusról alkotott képünket. Emellett a TE-SAT jelentőségét nagyban növeli az a tény is, hogy a WITS megszűnése és a RAND adatbázisának inaktívvá válása után ma már egyre kevesebb olyan adatbázis létezik, amiben utánanézhetünk a különböző terrorcselekményekkel kapcsolatos információknak.

A vallási indíttatású (iszlamista) terrorizmus a terrorizmus többi válfajához képest körülbelül másfél évtizednyi késéssel jelent meg Európában. A rövid ideig tartó kezdeti időszakban (a 80-as években) a síita szélsőségeség felől érkezett a fenyegetés, de a 90-es évektől kezdve már a szunnita radikalizmus jelenti a fő veszélyforrást. A 2001. szeptember 11-i merényletek utáni terrorellenes intézkedésekkel nem sikerült teljesen felszámolni a vallási indíttatású erőszak felől jövő fenyegetést, ugyanis a 2000-es és a 2010-es évek merényletei, merényletkísérletei azt bizonyítják, hogy az al-Kaida, illetve az al-Kaida iraki szervezetéből kinőtt Iszlám Állam szélsőséges nézetei utat találtak az európai muszlim közösségek egyes, radikális nézeteire fogékony tagjaihoz, melyre az egyik bizonyíték a világ különböző konfliktuszónáiban harcoló több ezer európai „dzsihádistá” önkéntes. A TE-SAT jeleésekből a vallási indíttatású terrorizmus kapcsán kétféle tendencia rajzolódik ki. Egyrészt megfigyelhető, hogy az EU területén 2011-től nőtt az őrizetbe vett személyek és – 2013-at leszámítva – a bírósági ítéletek száma is, míg az incidenseké változó képet mutat. Ugyanakkor az iszlamista terrorcselekmények nagyon kis százalékat képezik az EU területén évente elkövetett összes merényletnek (szeparatista, szélsőbaloldali stb.), azonban a terrorizmuson belül a vallási indíttatású támadások szedik a legtöbb halálos áldozatot, többet mint a terrorizmus másik 3-4 válfajához köthető akciók együttvéve. Másrészt egyre több EU-s országban kísérelnek meg merényletet muszlim szélsőségesek: míg a 80-as évektől egészen 2004-ig a militáns iszlamisták számára néhány kivételtől eltekintve Franciaország számított az egyedüli célpontként, addig 2004 óta több nyugat-, dél- és észak-európai országban is történtek vallási indíttatású terrortámadások, vagy arra való kísérletek. Ugyanakkor a félelem gerjesztését célzó, fenyegető hangvételű nyilatkozatok ellenére a vallási fanatikusok számos európai (EU-s és nem EU-s) országot – köztük a visegrádi országokat és a balti-államokat – nem tekintenek célpontnak.

Az Európai Unióból több mint 5000 önkéntes „dzsihádistá” ment Szíriába és Irakba harcolni, közel háromnegyed részük Franciaországból, az Egyesült Királyságból, Németországból és Belgiumból származik. Az önkénteseknek egy része elesik a harcok során, bizonyos hányaduk valószínűleg kinnmarad és egyik konfliktuszónából a másikba fog vándorolni, egy részük pe-

dig megpróbál visszajutni Európába. A hazatérők közül azok, akik az átélt élmények hatására nem ábrándulnak ki a „dzsihádból” és nem próbálnak meg visszailleszkedni a társadalomba, minden bizonnyal merényletet kísérelnek meg elkövetni Európában és/vagy további önkénteseket próbálnak toborozni valamelyik konfliktusövezetbe. Az Európába tartó menedékkérők és illegális bevándorlók között valóban elvegyülhetnek a hazafelé tartó önkéntesek, valamint az olyan terroristák, akik nem valamelyik uniós ország állampolgárai, ugyanakkor a menekültek és az illegális bevándorlók közé elvegyült szélsőségesek száma nagyon alacsony. A TE-SAT 2016-os jelentése szerint nincs arra konkrét bizonyíték, hogy a terrorszervezetek rendszeresen, állandó jelleggel a menekülthullámokat használnák fel arra, hogy észrevétlenül jutassák be az embereiket Európába. Ezenfelül az eddigi tapasztalatok is azt mutatják, hogy az Európában merényletet elkövető terroristák általában véve vagy legálisan tartózkodtak ott, ahol a támadást végrehajtották, vagy nem a menekültáradatot használták arra, hogy bejussanak a schengeni zónába.

A TE-SAT kiadványok számadatai szerint a széparatista terrorizmus még mindig a legaktívabb terrorizmus-típus az Európai Unióban annak ellenére, hogy 2005 óta meredeken csökken a merényletek és az őrizetbe vett gyanúsítottak száma. A négy széparatista fegyveres erőszak által érintett régióban (Észak-Írország, Baszkföld, Korzika, Galicia) a sikeres, a sikertelen és a még időben leleplezett merényletek száma éves szinten még mindig 150 és 180 között van, igaz, ennek körülbelül a felét az észak-írországi incidensek adják.

Az EU-n kívüli gyökerekkel rendelkező széparatista terrorszervezetek közül a Kurd Munkáspárt és a Tamil Tigrisek továbbra is folytatják kétirányú stratégiájukat, azaz az Európai Unión belül nem a politikai töltetű erőszakos cselekményekre koncentrálnak, hanem inkább a propaganda-, valamint a toborzó tevékenységre azért, hogy továbbfolytassák, illetve újraélesztik a fegyveres harcot az anyaországban. Mivel 2015 végén kiújultak a harcok a Kurd Munkáspárt és a török kormány között, ezért különös jelentőséggel bírhat az, hogy a kurd széparatisták mennyire tudják az EU-s országokban továbbra is fenntartani fegyveres küzdelmük hátterét. A TE-SAT jelentések a széparatista terroristákat érintően külön kihangsúlyozzák a militánsok és a szervezett bűnözés közti egyre erősebb kapcsolatot, ugyanis tendenciaként figyelhető meg, hogy párhuzamosan az erőszak visszaszorulásával egyre több „állástalan” elszakadáspárti szélsőséges próbál szerencsét a szervezett bűnözés világában, melynek előzménye, hogy már aktív terroristaként is részt vettek a bűnszervezet keretein belül folytatott, üzletszerűen elkövetett bűnözésben.

A szélsőbaloldali terrorizmus az 1990-es és a 2000-es években végbement átalakulása során nemcsak az ideológia cserélődött ki, hanem a résztvevők is. A marxista-leninista terrort az

erőszakos globalizációellenes tüntetésekből kinövő anarchista terrorizmus váltotta fel, legfontosabb szereplői napjainkban pedig a 2000-es évek során létrejött olaszországi Anarchista Informális Szövetség és a görögországi Tűz Sejtjeinek Összeesküvése. Az anarchista terrorizmus által leginkább érintett országok közé Olaszország, Görögország és Spanyolország tartozik, azonban az egykori marxista-leninista politikai erőszakhoz képest az anarchista terror jóval kevésbé szervezettebb és kevesebb követőt vonz. A TE-SAT jelentések adataiból azt láthatjuk, hogy a szélsőbaloldali incidensek és a letartóztatott gyanúsítottak száma fordítottan arányos egymással: a merényletek száma egyre kevesebb, míg a hatóságok kis túlzással minden évben egyre több gyanúsítottat vesznek őrizetbe.

A kurd és a tamil széparatistákhoz hasonlóan a török szélsőbaloldali Forradalmi Népi Felszabadítási Párt-Front is csak logisztikai háttérnek, toborzóbázisnak és búvóhelynek használja az EU-s országokat, míg Törökországban az elmúlt évtizedekben számos terrorcselekményt, nem egy esetben öngyilkos merényletet követett el, köztük amerikai célpontok ellen is.

A TE-SAT kiadványok szerint a szélsőjobboldali terrorizmus a *single issue* erőszak után a második legritkább terrorizmus-típus az Európai Unióban. Az 1970-es és 80-as évek szélsőjobboldali terrorhullámának lecsengése után a szélsőjobboldali erőszak megváltozott: a támadások sokkal szórványosabbá, eseti jellegűvé és kevésbé szervezetté váltak. Kevesebb lett a robbantásos merénylet, és ma már a szélsőjobboldali erőszak többnyire az ad hoc jellegű vandalizmusban, gyilkosságokban (késelések, lövöldözések) és gyújtogatásban ölt testet. Mindez persze nem azt jelenti, hogy a szélsőjobboldali erőszak „békésebbé” vált, hanem csak azt, hogy az akciók most már kevésbé szervezettek, lecsökkent az 1980-as Októberfesten elkövetett robbantásos merénylethez és a 70-es–80-as évek olaszországi merényleteihez hasonló tömeggyilkosságok száma, továbbá nincsenek látványos merénylethullámok, vagyis rövid idő alatt végrehajtott, nagy médiafigyelemmel kísért kisebb-nagyobb támadások vagy támadássorozatok. Ma már szinte az összes szélsőjobboldali erőszakos cselekményt az extrémizmus/gyűlölet-bűncselekmény kategóriájába sorolják a hatóságok, így nagyon kevés olyan szélsőjobboldali merénylettel találkozunk, ami megkapja a terrorcselekmény „minősítést”. A kevés terrorcselekmény, vagy annak elkövetésére való kísérlet közé tartozik a magyarországi Budaházy-csoport merényletkísérletei, a németországi Nemzetiszocialista Földalatti Mozgalom bevándorló-gyilkosságai és robbantásos akciói, valamint a norvégiai Anders Breivik merényletei. A TE-SAT jelentések úgy vélik, hogy bár a politikai jobbszálon nőtt a radikálisok száma, de a szélsőjobboldali terrorizmusnak továbbra is kicsi lesz a támogatottsága, ugyanakkor kérdés, hogy az Európát elérő menekülthullámra, valamint az uniós országokban történt iszlamista merényletekre, merényletkísérletekre miként fog reagálni a militáns szélsőjobboldal.

A kormányzati politika csak egy adott területre összpontosító *single issue* (tematikus) erőszak az Európai Unión belül szinte kizárólag a radikális állat- és környezetvédő mozgalmak, szervezetek (ALF, ELF, SHAC, No TAV) révén van jelen. Az amerikai gyakorlattól elröen az EU-s országok az ilyen típusú akciókat még mindig elsősorban extrémista és nem terrorista cselekményként tartják számon, ebből adódóan a *single issue* terrorcselekmények száma várhatóan továbbra is nagyon alacsony marad. A terrorizmusnak/extrémizmusnak ez utóbbi válfaja feltehetően a későbbiekben is meg fogja őrizni decentralizált és transznacionális jellegét, azonban ha a környezetvédők és az anarchisták közötti kapcsolat szorosabb lesz, akkor mindez egy, a korábbiaknál szélsőségesebb irányba viheti el a környezetvédő szervezeteket. Erre utaló jelek pedig már vannak az észak-olaszországi nagysebességű vasút építése ellen tiltakozó No TAV mozgalmon belül.

A TE-SAT adatai szerint 2005 októbere és 2015 decembere között hat országban, Franciaországban, Spanyolországban, Olaszországban, Görögországban, az Egyesült Királyságban és Németországban volt nagyon magas a merényletek és a merényletkísérletek száma, közülük is kiemelkedett Franciaország, ahol – egyedüli uniós országgént – eltérő formában ugyan, de a terrorizmus összes válfaja képviseltette magát. Ugyanakkor a terrorizmus leginkább reflektorfényben lévő típusa, az iszlamista, a vizsgált időszakban a hat ország közül háromban jelentett komoly problémát, Franciaországban, Németországban és az Egyesült Királyságban, míg a másik háromban a szélsőbaloldali, vagy a szeparatista erőszak jelentette a legfőbb veszélyforrást.

A vizsgált időszakot tekintve a fenti hat országhoz képest kisebb fenyegetettséggel rendelkező 13 uniós tagállamot⁵⁷⁷ alkotó országcsoporton belül az iszlamista terrorizmus kapcsán azokban az országokban történt a legtöbb őrizetbe vétel, ahol nagy számú, integrációs problémákkal küzdő muszlim kisebbség él. Ezzel szemben az Unió középső és keleti részén, ahol a kontinens nyugati, északi és déli országaihoz képest jóval alacsonyabb számú, és ami fontosabb, a többségi társadalomba jobban beilleszkedett muszlim közösségek élnek, s Romániát és Bulgáriát leszámítva jóval kevesebb letartóztatás történt. Romániában és Bulgáriában pedig valószínűleg azért magas a letartóztatások száma, mert a „dzsihádisták” önkénteseket toborzó hálózatok kihasználják azt, hogy mindkét délkelet-európai ország közel fekszik a konfliktusövezetekhez. A fentiekhez azonban hozzá kell tenni, hogy a kérdéses 13 országban sem az iszlamista terrorizmus az egyetlen terrorizmus-típus, ami biztonsági kockázatként jelentkezik. A visegrádi országok közül Lengyelország és Magyarország számára a terrorizmus szempontjára

⁵⁷⁷ Hollandia, Belgium, Írország, Dánia, Svédország, Portugália, Ausztria, Szlovákia, Csehország, Románia, Bulgária, Lengyelország és Magyarország

ból a szélsőjobboldali jelenti a legnagyobb, mondhatni az egyedüli problémát, továbbá Belgiumban, Magyarországon és Olaszországban olyan szélsőjobboldali terrortámadásokat előztek meg a hatóságok, amik vélhetően számos halálos áldozatot követeltek volna. A szélsőbaloldaliakkal összefüggésben Dániát, Belgiumot és Ausztriát érdemes megemlíteni, mert ha az előbb említett 13 EU-s tagállamot nézzük, akkor szinte az összes gyanúsítottat ebben a három országban vették őrizetbe. Ugyanakkor a terrorizmusnak az a válfaja, ami szinte az összes EU-s tagállamban problémát jelent, nem az iszlamista, vagy a szélsőbaloldali, hanem a széparatista. A 13 országot tömörítő országcsoporton belül az európai gyökerű széparatizmust illetően egyedül Írországon és – feltételezhetően – Portugáliában történtek letartóztatások, mert a többi országban a széparatista gyanúsítottak nagy valószínűséggel kurd és/vagy tamil aktivisták közül kerültek ki.

A terrorista tevékenységgel összefüggő letartóztatásokkal kapcsolatosan szükséges megjegyezni, hogy terrorizmus-típusonként eltérő lehet, hogy pontosan milyen vád alapján veszik őrizetbe a gyanúsítottakat. Az iszlamista terrorizmus kapcsán nem terrorcselekményben való részvétel gyanújával veszik őrizetbe a legtöbb gyanúsítottat, hanem terrorszervezet feltételezett tagságának, a terrorizmus finanszírozásának, szélsőséges propaganda terjesztésének, valamint terrorista szervezethez történő toborzás gyanújával. A terrorcselekményben való részvétel gyanúja elsősorban az európai gyökerű széparatistáknál merül fel leginkább, de gyakori vádpont a terrorista szervezet feltételezett tagsága is, míg a kurd és a tamil elszakadáspárti aktivisták esetében legtöbbször a terrorizmus finanszírozásának, gyűlöletkeltő propaganda terjesztésének, valamint terrorszervezet soraiba történő toborzás gyanúja merül fel. A szélsőbaloldalon a legtöbb militánst a hatóságok azzal gyanúsítják, hogy terrorszervezethez tartoznak, míg kisebb részüknél terrorcselekmény előkészítésének, megtervezésének, vagy végrehajtásának a gyanúja merül fel, a törökországi marxista-leninista DHKP-C uniós országokban élő aktivistáinál pedig a terrorizmus finanszírozása a leggyakoribb vádpont. A szélsőjobboldali gyanúsítottakat leginkább a gyűlöletkeltő propaganda terjesztésének vádjával veszik őrizetbe és az iszlamistákhoz hasonlóan keveseket vádolnak azzal, hogy részt vettek terrorcselekmény előkészítésben, megtervezésében, vagy végrehajtásában. Ugyanakkor a statisztikai adatok némiképp elnagyoltak, és sem a táblázatokban szereplő számadatokból, sem pedig a hozzájuk fűzött szöveges magyarázatból nem tudjuk meg pontosan azt, hogy melyik terrorista szervezetről hány személyt vettek az őrizetbe a bűnüldöző szervek.

Ha egy országban magasak az őrizetbe vett gyanúsítottak és a bírósági ítéletek száma, abból még nem következik, hogy a letartóztatások és az ítéletek aránya is magas. Vagyis attól, hogy egy EU-s tagállamban számos gyanúsítottat vesznek őrizetbe terrorizmusban való rész-

vétel gyanújával, még nem biztos, hogy terrorizmussal kapcsolatos ítélet születik a bíróságon, már ha egyáltalán eljut az ügy az ítélethozatalig. Ha azonban a terrorizmus egy adott típusán belül alacsony a letartóztatottak és az ítéletek aránya, akkor vagy az lehet, hogy a gyanúsítottak szabadlábra kerültek, vagy pedig terrorizmushoz nem köthető bűncselekmény kapcsán született ítélet. A vizsgált 19 európai uniós országon belül a letartóztatások és az ítéletek arányával kapcsolatos skála egyik végén Spanyolország és Dánia helyezkedik el, míg a másik végén Portugália, Lengyelország, Szlovákia, Magyarország, Románia és Bulgária, ugyanis ez utóbbi országokban nem, vagy csak elvétve hoztak terrorizmussal kapcsolatos bírósági ítéletet. A terrorizmus válfajai felől közelítve: az Európai Unióban az iszlamista, a széparatista és a szélsőbaloldali terrorizmusnál a letartóztatások és az ítéletek aránya összességében véve 42,5 és 63,8% között mozog (vagyis az ügyeknek ekkora aránya jut el az ítélethozatalig), azonban számos országban az iszlamistákat érintően az őrizetbe vételek és az ítéletek aránya magasabb, mint a terrorizmus bármelyik más válfajának esetében (tehát ezekben az országokban számos iszlamista terrorral kapcsolatos ügy kerül bíróság elé).

Az európai közvélemény terrorizmussal kapcsolatos fenyegetettségérzetének vizsgálata rendkívül érdekes eredményt hozott a 2005 tavaszától 2015 őszéig tartó időszakot illetően, ugyanis számos tényező lényegében afelé próbálta meg befolyásolni az európai közvéleményt, hogy a terrorizmus és azon belül is az iszlamista terror a mindennapi életet döntően meghatározó, súlyos problémát jelent az Európai Unió összes lakosának Portugáliától Észtorszáig, Svédországtól Máltáig. Mindezek és a vizsgált időszak alatt elkövetett stratégiai terrorcselekmények ellenére egészen 2015 őszéig a megkérdezettek – az EU-s átlagot tekintve – nem gondolták azt, hogy a terrorizmus akár nemzeti, akár uniós szinten a legnagyobb problémák közé tartozna, ugyanis a mindennapi élettel kapcsolatos nehézségek rendszeresen megelőzték a terrorizmust a fontossági sorrendben. Tény, hogy egyes országokban a terrorizmus hosszú időn keresztül számított az egyik legfontosabb problémának, ugyanakkor a 2000-es évek közepe táján ezekben az országokban is visszacsúszott a kevésbé jelentős kérdések közé. Ugyanakkor leginkább azokban az országokban volt az átlagnál tartósan magasabb a terrorizmustól való félelem, ahol vagy a terrorizmusnak több különböző válfaja is képviseltette, illetve képviselteti magát, vagy pedig ahol még élénken élt az emberekben egy merénylet vagy merényletkísérlet emléke. Megvizsgálva a terrorizmussal és a bevándorlással szembeni félelem mértékét, a 2015-ös őszi felmérés során a terrorizmussal kapcsolatos fenyegetettség-percepció minden bizonnyal elsősorban a migránsoktól és különösen a muzulmánoktól való félelem miatt volt az átlagosnál magasabb, ugyanis az európai közvélemény összekapcsolta az iszlamista merényleteket a menekültekkel és a migránsokkal, bár ezt nem lehet teljes bizonyossággal állítani, mert

azt külön nem kérdezik meg a válaszadóktól, hogy pontosan a terrorizmus mely típusától félnek.

Bárhogyan is alakul a jövőben a terrorizmussal kapcsolatos fenyegetettség-percepció, Európa és különösen az Európai Unió az elmúlt közel másfél évtizedben a terrorizmussal összefüggésben egyáltalán nem tartozott a világ legfenyegetettebb részei közé. A Worldwide Incident Tracking System és a Global Terrorism Database adatai szerint mind a merényletek, a halálos áldozatok, a sebesültek és a túsók számát, mind pedig a terrorcselekmények által okozott anyagi kár becsült összegét tekintve, a Közel-Kelet, Észak-Afrika, a szubszaharai régió, valamint Dél-Ázsia jócskán megelőzik az európai kontinenst. A világ tíz legfenyegetettebb országai között hosszú ideje szinte kizárólag közel-keleti, dél-ázsiai, afrikai és délkelet-ázsiai országokat találhatunk, továbbá a 2002-től 2015-ig tartó időszak során végrehajtott legvéresebb terrorcselekmények helyszínei között meglehetősen ritkán szerepelnek európai országok.

Az EU-val szomszédos és egyben az Unió terrorfenyegetettsége szempontjából releváns országokban, illetve térségekben, vagyis a Nyugat-Balkánon, Észak-Afrikában, Törökországban és Oroszországban – Törökországot leszámítva – mindenhol a vallási indíttatású radikalizmus jelenti a legnagyobb veszélyt annak ellenére, hogy a kérdéses országokban más típusú szélsőséges mozgalmak is jelen vannak (például a Nyugat-Balkán államaiban és Oroszországban a szélsőséges nacionalizmus). Törökországban a jelenkori terrorizmusnak három válfaja képviselteti magát, a szélsőbaloldali, az iszlamista és a szeparatista, ugyanakkor megvizsgálva a merényletek számát és a török vezetés reakcióját, azt a következtetést lehet levonni, hogy a számos halálos áldozatot követelő vallási indíttatású merényletek ellenére nem az iszlamista erőszak jelenti a legfőbb problémát, hanem a kurd szeparatizmus.

Az iszlamista felkelők a vizsgált országok közül jelentősebbnek mondható összefüggő területet jelenleg egyedül a polgárháborúba süllyedt Líbiában birtokolnak, ugyanakkor az al-Kaida és az Iszlám Állam az összes általam vizsgált országban megpróbál minél nagyobb befolyásra szert tenni, azonban a vizsgált országok közül az Európai Unióra jelenleg egyedül az észak-afrikai országokban működő terror- és felkelő szervezetek jelenthetnek közvetlen veszélyt. (Szíria – mivel nem közvetlenül határos az EU-val – nem tartozott a részletesen vizsgált térségeik közé.)

Egyes vélemények a Nyugat-Balkánt, különösen Bosznia-Hercegovinát az iszlamista szélsőségesek melegágyának tekintik. Tény, hogy az elmúlt évtizedben nőtt a balkáni országokban az iszlamista radikálisok száma csakúgy, mint szinte egész Európában, ugyanakkor az iszlám szélsőségesek felhívásai a lakosság túlnyomó többségén belül egyelőre süket fülekre találnak. Emellett a 2005-2015 közötti időszakot illetően a nyugat-balkáni országokban elkövetett me-

rényletek mind mennyiségi szempontból, mind a pusztítást tekintve (a halottak és a sebesültek számát illetően) messze elmaradnak az oroszországi, a törökországi és az észak-afrikai merényletektől, továbbá a balkáni országokban a többi vizsgált országtól, illetve térségtől eltérően nem történtek stratégiai támadások. A hazatérő (visszatérő) önkéntes „dzsihádisták” minden ország számára potenciális veszélyforrásnak számítanak, ugyanakkor a rendelkezésre álló nyilvános információk szerint a Törökországba, Oroszországba, valamint az Unión kívüli nyugat-balkáni országokba visszatérő önkénteseknek egyelőre nincs meg a képességük arra, hogy támadást hajtsanak végre EU-s országokban lévő célpontok ellen.

A KUTATÓMUNKA SORÁN FELTÁRT HIPOTÉZISEK IGAZOLÁSA

Mivel szükségesnek tartom a bevezetőben jelzett hipotézisek igazolását, ezért az alábbiakban az igazolásuk ismertetésére koncentrálok.

1. Bebizonyítottam, hogy a TE-SAT jelentésekből kirajzolódó fenyegetettségkép és a médiában, illetve a politikai közbeszédben megjelenő fenyegetettségkép nem azonos. A politikai kommunikáció és a média hírek egyedül az iszlamista terrorizmusra koncentrálnak, részben joggal, hiszen a vallási indíttatású erőszak általában véve a halálos áldozatok minél magasabb számát célozza meg. Ugyanakkor a TE-SAT kiadványok egy sokkal differenciáltabb képet tárnak elénk, amiből jól kivehető, hogy az iszlamistán kívül a terrorizmusnak számos más válfaja is képviselteti magát az Európai Unió területén, amelyek közül kettő a merényletek számából kiindulva intenzívebb, mint a szélsőséges muzulmánok által gyakorolt politikai erőszak. Ugyanakkor tény, hogy a vizsgált időszakot tekintve az iszlamista támadások szedték a legtöbb halálos áldozatot és sebesültet. Emellett rávilágítottam arra is, hogy jelentős diszkrepancia fedezhető fel a terrortámadásokkal kapcsolatos adatbázisokban megjelenő és a TE-SAT jelentésekből kirajzolódó terrorizmuskép között, ugyanis az adattárak a TE-SAT kiadványokhoz képest eltérő – többnyire magasabb – számú terrortámadást rögzítenek a különböző országokra és évekre vonatkozóan.
2. Feltártam, hogy az adatok alapján az egyes EU-s államok terrorfenyegetettsége között jelentős különbségek vannak, ami azt jelenti, hogy az európai politikai közbeszéd ellenére a terrorizmus nem egyformán érinti az uniós országokat, ugyanis terrorfenyegetettség szempontjából az Európai Unió tagállamai nagyon is eltérő képet mutatnak. Egyrészt eleve másfajta kihívás elé néz egy olyan ország, amire a terroristák célpontként tekintenek és másfajta elé az, amit csak logisztikai háttérként, vagy „toborzóhelyként” használnak. Másrészt a terrorizmus válfajai eltérő mértékben érintik az egyes tagállamokat: valahol a terrorizmus egy vagy két adott típusa meglehetősen intenzíven képviselteti magát, máshol viszont ugyanezek a terrorizmus-típusok kevésbé markánsan vannak jelen. Harmadrészt a terrorizmusnak nem minden válfaja jelenik meg az összes tagállamban, vagyis vannak olyan országok, ahol a terrorizmusnak csak egy vagy két típusa jelent biztonsági kockázatot, moshol viszont az összes típusa jelen van valamilyen formában. S vannak olyan országok is, ahol a terrorizmus semmilyen formában sem képviselteti magát.

3. Rámutattam egyrészt arra, hogy részben a stratégiai terrorcselekmények, részben a média, részben pedig a politikai kommunikáció a felelősek azért, hogy az Európai Unió az iszlamista terrorizmust tekinti a legfenyegetőbbnek. Másrészt arra is, hogy a különböző terrorizmus-típusok céljai között jelentős különbség vannak: míg az iszlamista, valamint a szélsőjobboldali terror a nagy félelemkeltésre és áldozatszámra törekszik, addig a többinél elsősorban a politikai üzenet a fontos. Ebből adódóan a terrorizmus többi válfaja inkább csak „szimbolikus terrorizmusnak” tekinthető. A szeparatista és a szélsőbaloldali terrorizmus, valamint a *single issue* erőszak inkább a figyelemfelkeltésre és a politikai üzenet átadására koncentrálnak és nem a gyilkosságokra. A vallási indíttatású és a szélsőjobboldali terrorizmus is rendelkezik politikai üzenettel, számukra is fontos a figyelemfelkeltés, az elkövetők pedig nem céltalanul hajtják végre a gyilkosságokat, ugyanakkor eszközrendszerükben kiemelt helyen szerepelnek a minél nagyobb áldozatszám elérése, illetve általában véve a célpont(ok) fizikai megsemmisítése. A hatalmas megdöbbenést és félelmet kiváltó, nagy médiafigyelemmel kísért gyilkosságok és tömeggyilkosságok kapcsán húznám alá, hogy a fenyegetettség-percepció komoly mértékben függ attól, milyen típusú terrorizmussal állunk szemben. Emellett azonban szükségesnek tartom kihangsúlyozni azt is, hogy a terror elleni harc szempontjából egyáltalán nem mindegy, hogy a terrorizmus melyik válfaját kíséreljük meg visszaszorítani, hiszen például másfajta stratégia szükségeltetik a többségi társadalom képviselői által gyakorolt szélsőjobboldali terrorizmust felszámoló harchoz és más a hálózatalapú, szervezettség szempontjából a szélsőjobboldaltól eltérő, szinte kizárólag bevándorló gyökerekkel rendelkező, szélsőséges muszlimok felől jövő iszlamista terrorizmus elleni küzdelemhez. Pontos különbséget kell tenni a terrorizmus különböző típusai között, ugyanis nem mindegy például, hogy a terrorizmus egy adott válfajának van-e külső forrása (vagyis az országon, vagy a kontinensen kívülről érkező támogatása, illetve támogatottsága), vagy nincs. Itt jegyezném meg, hogy mivel a 2004 és 2016 között végrehajtott hat stratégiai terrortámadásból öt iszlamista volt, ezért ma már az európai terrorizmust általában véve és leggyakrabban a vallási indíttatású (iszlamista) terrorral azonosítjuk, ellentétben az 1970-es és 80-as évekkel, amikor a terrorizmusról elsősorban a marxista-leninista szélsőbaloldali vagy a palesztin szekuláris nacionalista erőszak jutott eszünkbe.
4. A Standard Eurobarometer 2015-ös tavaszi és őszi felmérése során a visegrádi és a balti országok lakosai rendkívül fontos EU-s szintű problémának tartották a terrorizmust. Vagyis azokban az EU-s országokban is az Unió legfontosabb problémái közé sorolták

a terrorizmust, ahol 2005 és 2015 között nem, vagy csak nagyon alacsony számban hajtottak végre vagy kíséreltek meg végrehajtani terrorcselekményt, tehát ahol a lakosságnak gyakorlatilag nem is volt közvetlen tapasztalata a terrorizmust illetően.⁵⁷⁸ A közvélemény-kutatások eredményei – amik hűen visszatükrözik a lakosság terrorizmus-percepcióját – feltételezhetően a média és a politikai közbeszéd erős hatásának köszönhetően alakultak így. Mindebből a jövőre nézve azt a következtetést vontam le, hogy ha elfogadjuk, hogy a társadalom biztonságpercepciójának döntő befolyása van a politikai döntéshozatalra, akkor a hatékony európai antiterrorista fellépés szempontjából nagyon fontos, hogy hiteles, részletes és differenciált képünk legyen az európai országok terrorfenyegetettségéről, adott esetben ezzel ellensúlyozva a média és a politikai közbeszéd befolyását.

⁵⁷⁸ Ugyanakkor sem nemzeti szinten, sem pedig az egyéni problémákkal kapcsolatosan („And personally, what are the two most important issues you are facing at the moment?”) a terrorizmus már közel sem tartozott a legfontosabb kérdések közé. A 2016-os tavaszi és őszi felmérések eredményei mind az egyéni, mind a nemzeti szintű, mind az EU-s szinten jelentkező problémákat illetően hasonlóak voltak a 2015-ös őszi eredményekhez. Lásd: „Standard Eurobarometer 85 – Spring 2016”. *Az Európai Bizottság hivatalos honlapja*, 2016. p. 14-19; 22-35. <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/75977>; „Standard Eurobarometer 86 – Autumn 2016. First results”. *Az Európai Bizottság hivatalos honlapja*, 2016. p. 4-13. <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/76422>, 2017. 01. 11.

ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Kutatásom új tudományos eredményeinek tekintem a következőket:

1. Részletes adatokkal bizonyítottam, hogy a médiában és az európai politikai közbeszédben megjelenő, valamint a hivatalos politika által közvetített fenyegetettségkép diszkrépanciát mutat, amely komoly hatással lehet az Európai Unió, illetve az EU egyes tagállamainak terrorizmus elleni fellépésére.
2. Adatokkal és elemzéssel bizonyítottam, hogy elsősorban a számos halottal és sebesülttel járó, valamint nagy félelmet kiváltó, úgy nevezett stratégiai terrortámadások határozzák meg az európai társadalmak terrorizmus-percepcióját, aminek hatására az EU lakosai a vallási indíttatású terrort tartják a legfenyegetőbbnek, míg a terrorizmus számos egyéb válfaját „szimbolikus terrorizmusnak” tekintik. Ez a diszkrépancia azért problematikus, mert szintén megnehezíti a terrorizmus elleni fellépést.
3. Disszertációmban minden korábbinál differenciáltabb képet adtam a TE-SAT segítségével az Európai Unió és az EU egyes tagállamainak terrorfenyegetettségéről a 2005 októberétől 2015 decemberéig tartó időszakot illetően.

AJÁNLÁSOK

A kutatásom alapján a következő ajánlások fogalmazhatóak meg:

1. Olyan vizsgálati módszer kidolgozása, ami a valóságnak megfelelő és kellően differenciált képet nyújt a társadalom számára a terrorfenyegetettségéről.
2. Mind a politikai kommunikáción, mind a tömegkommunikáción belül olyan megjelenítési módszer vagy eszköz kidolgozása (pl. térkép), ami ezt a differenciált képet képes bemutatni.
3. Érdeemes lenne megvizsgálni, hogy miképpen lehetne létrehozni egy közös, pilot-jellegű terrorelhárítási központot Európa kevésbé fenyegetett országainak bevonásával. E modell tapasztalatai hozzájárulhatnának a közös európai terrorelhárítás megerősítéséhez.

GYAKORLATI FELHASZNÁLHATÓSÁG

A dolgozat tartalma egyetemi tansegédletté való átalakítás után felhasználható az oktatásban.

Megismertette a médiával és a közvéleménnyel a dolgozat tartalmát, a média és a politikai közbeszéd terrorizmus-percepciója formálhatóbbá válhat, vagyis reálisabbá tehető a terrorizmusról alkotott kép.

Disszertációmát szándékomban áll könyv vagy önálló formájában megjelentetni.

A disszertáció felhasználható a magyarországi terrorizmus kutatásban a szakértők számára.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Könyvek, szakfolyóiratok

- Aldrich, Richard J.: „Intelligence and the European Union”. In: *Oxford Handbook of the European Union* (szerk. Erik Jones – Anand Menon – Stephen Weatherill). Oxford: Oxford University Press, 2012. p. 627-643.
- Alonso, Rogelio: „Pathways Out of Terrorism in Northern Ireland and the Basque Country: The Misinterpretation of the Irish Model”. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 16, No. 4. (2004). pp. 695-713.
- Alonso, Rogelio: „The International Dimension of ETA’s Terrorism and the Internationalization of the Conflict in the Basque Country”. *Democracy and Security*, Vol. 7, No. 2. (2011). pp. 182-204.
- Bakker, Edwin – de Graaf, Beatrice: „Preventing Lone Wolf Terrorism: some CT Approaches Addressed”. *Perspectives on Terrorism*, Vol. 5. No. 5-6. (2011).
<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/preventing-lone-wolf/html>
- Balázs Katalin: „Az Európai Unió terrorizmus elleni küzdelme”. *Európai Tükör*, Vol. 10. No. 12. (2005). pp. 85-104. http://palyazat.gov.hu/download/559/et_2005_12.pdf
- Balogh István – Kaiser Ferenc – Tálas Péter – Tongori Zsófia: „A globalizáció kihívásai”. In: *Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika* (szerk. Gazdag Ferenc). Budapest: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2010. p. 137-189.
- Böröcz Miklós: „Wahhabism in the Balkans – a real threat for Hungary?”. *(T)error & Elhárítás*, 2013/I.
http://www.tek.gov.hu/tt_pdf/2013/BoroczMiklos_Wahhabism%20in%20the%20Balkans_a%20real_threat_for_Hungary.pdf
- Böröcz Miklós: „Az illegális migráció és a terrorizmus közti összefüggések vizsgálata”. *(T)error & Elhárítás*, 2014/II.
http://tek.gov.hu/tt_pdf/2014/Borocz_Miklos_Az_illegalis_migracio.pdf
- Brandon, James: „British Universities Continue to Breed Extremists”. *CTC Sentinel*, 1 January 2011. <http://www.ctc.usma.edu/posts/british-universities-continue-to-breed-extremists>

- Broek, Hanspeter van den: „BORROKA–The Legitimation of Street Violence in the Political Discourse of Radical Basque Nationalists”. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 16, No. 4. (2004). pp. 714-736.
- Bureš, Oldřich: „Perceptions of the Terrorist Threat among EU Member States”. *Central European Journal of International and Security Studies*, Vol. 4. No. 1. (2010). pp. 51-80.
http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/117607/ichaptersection_singledocument/4260192a-1975-47ab-992c-edbd1e7f6bc7/en/3.pdf
- Chaliand, Gérard – Blin, Arnaud: „From 1968 to Radical Islam”. In: *The History of Terrorism from Antiquity to Al Qaeda* (szerk. Gérard Chaliand – Arnaud Blin). Los Angeles: University of California Press, 2007. p. 221-255.
- Cross, Mai’a K. Davis: „A European Transgovernmental Intelligence Network and the Role of IntCen”. *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 14. No. 3. (2013). pp. 388-402.
- Demkó Attila: „Az Ír Köztársasági Hadsereg stratégiája és az arra adott brit válasz napjaink gerillaháborúinak tükrében”. *Kül-Világ*, IV. évfolyam, 2007/3-4. pp. 100-113.
<http://kul-vilag.freeweb.hu/2007/0304/demko.pdf>
- Dr. habil. Kis-Benedek József: „Dzsihádzmus Európában”. *Szakmai Szemle*, Vol. 12. No. 3. (2016). pp. 42-53. http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2016_3_szam.pdf
- Freedman, Lawrence: „Strategic Terror and Amateur Psychology”. *The Political Quarterly*, Vol. 76. No. 2. (2005). pp. 161-170.
- Gurcan, Metin: „The Ankara Bombings and the Islamic State Turkey’s Strategy”. *CTC Sentinel*, 23 October 2015. <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-ankara-bombings-and-the-islamic-states-turkey-strategy>
- Gurcan, Metin: „The Kurdistan Freedom Falcons: A Profile of the Arm’s-Length Proxy of the Kurdistan Workers’ Party”. *CTC Sentinel*, 27 July 2016.
<https://www.ctc.usma.edu/posts/the-kurdistan-freedom-falcons-a-profile-of-the-arms-length-proxy-of-the-kurdistan-workers-party>
- Hegyesi Gabriella: „Az Európai Unió terrorizmus elleni küzdelme”. *(T)error & Elhárítás*, 2012/II. 2012. www.tek.gov.hu/tt_pdf/Hegyes_Gabriella_2012_2.pdf
- Hoffman, Bruce: *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press, 2006.

- Horváth Attila: „A németországi rasszista gyilkosságok háttere”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 5. No. 1. (2012). pp. 65-72.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb12_01_horvath_attila.pdf
- Horváth L. Attila: *A terrorizmus csapdájában*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2014.
- Jesús, Carlos Echeverría: „The Current State of the Moroccan Islamic Combatant Group”. *CTC Sentinel*, 15 March 2009. <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-current-state-of-the-moroccan-islamic-combatant-group>
- Jonsson, Michael: „Kurds and pay – Examining PKK financing”. *Jane’s Intelligence Review*, 13 March 2008.
<http://www.silkroadstudies.org/new/docs/publications/2007/0803JIR-PKK.pdf>
- Karacs Gábor: „A terrorizmus és az Európai Unió – Az Európai Unió közös harca a terrorizmus ellen” 2. rész. *Köz-politika*, Vol. 3. No. 9. (2002). pp. 39-51.
- Kassimeris, George: „Greece: the persistence of political terrorism”. *International Affairs*. Vol. 16. No. 1. (2013). pp. 131-142.
www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/International%20Affairs/2013/89_1/89_1Kassimeris.pdf
- Kassimeris, George: *Inside Greek Terrorism*. India: C. Hurst & Co. Ltd., 2013.
- Kendernay János: „Az Európai Unió terrorizmusellenes politikája”. *Európai Tükör*, Vol. 13. No. 2. (2008). pp. 73-80.
www.matarka.hu/klikk.php?cikkmutat=556000&mutat=http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/E11794B5-6995-49C1-A0FC-53EA7A107320/0/et_2008_02.pdf
- Kepel, Gilles: *Dzsihád*. Budapest: Európa Könyvkiadó, 2007.
- Kis-Benedek József: „Észak-afrikai iszlám radikális csoportok tevékenysége Európában”. *Felderítő Szemle*, Vol. 6. No. 1. (2007). pp. 77-87.
<http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2007-1.pdf>
- Kis-Benedek József: *Dzsihádizmus, radikalizmus, terrorizmus*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2016.
- Kiss Álmos Péter: „Az Európai Unió terrorizmus elleni stratégiája”. In: *Magyarország és a CSDP* (szerk. Türke András István – Besenyő János – Wagner Péter). Budapest: Zrínyi Kiadó, 2016. p. 293-313.
- Kiss Zoltán László: „A terrorizmus elleni küzdelem szociológiai természetű kihívásai”. *Hadtudomány*, Vol. 15. No. 4. (2005).
http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2005/4/2005_4_31.html

- Koehler, Daniel: „Right-Wing Extremism and Terrorism in Europe – Current Developments and Issues for the Future”. *PRISM*, Vol. 6. No. 2. (2016). pp. 84-104. http://cco.ndu.edu/Portals/96/Documents/prism/prism_6-2/Koehler.pdf?ver=2016-07-05-104619-213
- Mareš, Miroslav: „Extreme Left Terrorism in Contemporary Europe from 'Communist Combattant Parties' to Militant Campaigns?”. *Central European Political Studies Review*. Vol. 9. No. 4. (2007). <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=319>
- Marone, Francesco: „A Profile of the Informal Anarchist Federation in Italy”. *CTC Sentinel*, 26 March 2014. <http://www.ctc.usma.edu/posts/a-profile-of-the-informal-anarchist-federation-in-italy>
- Monaghan, Rachel: „Single-Issue Terrorism: A Neglected Phenomenon?”. *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 23. No. 4. (2000). pp. 255-265.
- Monaghan, Rachel: „Not Quite Terrorism: Animal Rights Extremism in the United Kingdom”. *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 36. No. 11. (2013). pp. 933-951.
- Nesser, Petter: „Chronology of Jihadism in Western Europe 1994-2007: Planned, Prepared, and Executed Terrorist Attacks”. *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 31. No. 10. (2008). pp. 924-946. http://www.ps.au.dk/fileadmin/site_files/filer_statskundskab/subsites/cir/pdf-filer/chronology.pdf
- Nesser, Petter: „Individual Jihadist Operations in Europe: Patterns and Challenges”. *CTC Sentinel*, 18 January 2012. <http://www.ctc.usma.edu/posts/individual-jihadist-operations-in-europe-patterns-and-challenges>
- Nesser, Petter: „Single Actor Terrorism: Scope, Characteristics and Explanations”. *Perspectives on Terrorism*, Vol. 6. No. 6. (2012). <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/231/html>
- Neumann, Peter R. – Smith, M. L. R.: „Strategic Terrorism: The Framework and its Fallacies”. *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 28. No. 4. (2005). pp. 571-595.
- N. Rózsa Erzsébet: *Az arab tavasz*. Budapest: Osiris Kiadó – Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2015.
- Pantucci, Raffaello: „The British Foreign Fighter Contingent in Syria”. *CTC Sentinel*, 29 May 2014. <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-british-foreign-fighter-contingent-in-syria>

- Pantucci, Raffaello: „Britain’s Terror Threat From the Levant”. *CTC Sentinel*, 20 January 2015. <https://www.ctc.usma.edu/posts/britains-terror-threat-from-the-levant>
- Rapoport, David: „Four Waves of Modern Terrorism”. In: *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy* (szerk. Audrey Kurth Cronin–James M. Ludes). Washington: Georgetown University Press, 2004. p. 46-73.
<http://www.international.ucla.edu/cms/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf>
- Ravndal, Jacob Aasland: „Righth-Wing Terrorism and Violence in Western Europe: Introducing the RTW Dataset”. *Perspectives on Terrorism*, Vol. 10. No. 3. (2016). pp. 2-15. <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/508/1008>
- Reinares, Fernando: „Jihadist Radicalization and the 2004 Madrid Bombing Network”. *CTC Sentinel*, 3 November 2009. <https://www.ctc.usma.edu/posts/jihadist-radicalization-and-the-2004-madrid-bombing-network>
- Resperger István: *Az iszlám világ és hatása a biztonságra*. Budapest: ZMNE Egyetemi Kiadó, 2003.
- Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkúti Bálint: „Gerillaharc a betondzsungelben”. *Hadtudomány*, 2013. június. pp. 113-140.
http://www.mhtt.eu/hadtudomany/2013/2013_elektronikus/2013_e_Resperger_Kiss_Somkuti.pdf
- Rostoványi Zsolt: *Az iszlám világ és a Nyugat*. Budapest: Corvina, 2004.
- Rostoványi Zsolt: „Európai (euro-)iszlám vagy iszlám Európában”. In: *Az iszlám Európában* (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. p. 13-97.
- Rostoványi Zsolt: „A németországi muszlim közösségek”. In: *Az iszlám Európában* (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. p. 293-347.
- Rostoványi Zsolt: „A «totalizáló iszlámtól» a «szekularizált iszlámig». Az iszlám civilizáció a retradicionalizáció és modernizáció kettős szorításában”. In: *Iszlám és modernizáció a Közel-Keleten* (szerk. Csicsmann László). Budapest: Aula, 2010. p. 13-84.
- Roy, Olivier: *Globalised Islam*. London: Hurst & Company, 2004.
- Roy, Olivier: „Islamic Terrorist Radicalization in Europe”. In: *European Islam – Challenges for Society and Public Policy* (szerk. Samir Amghar – Amel Boubekur – Michael Emerson). Brussels: Center for European Political Studies, 2007. p. 52-60.
<http://www.cerium.ca/IMG/pdf/Roy-IslamicTerroristRadicalisation.pdf>

- Schmid, Alex P. – Jongman, Albert J.: *Political Terrorism*. Amsterdam: Transaction Publishers, 1988.
- Sheppard, Ben: *The Psychology of Strategic Terrorism*. New York: Routledge, 2009.
- Spaaij, Ramón: *Understanding Lone Wolf Terrorism: Global Patterns, Motivation and Prevention*. New York: Springer, 2012.
- Stallwood, Kim: „A Personal Overview of Direct Action in the United Kingdom and the Unites States”. In: *Terrorists or Freedom Fighters: Reflections on the Liberation of Animals* (szerk. Steven Best és Anthony J. Nocella). New York: Lantern Books, 2004. p. 81-90.
- Stokke, Kristian: Building the Tamil Eelam State: emerging state institutions and forms of governance in LTTE-controlled areas in Sri Lanka”. *Third World Quarterly*, Vol. 27. No. 6. (2006). pp. 1021-1040.
https://www.researchgate.net/publication/238578090_Building_the_Tamil_Eelam_State_emerging_state_institutions_and_forms_of_governance_in_LTTE-controlled_areas_in_Sri_Lanka
- Szűcs Anita: „«Szabadság, egyenlőség, testvériség» és a rasszizmus: muszlimok Franciaországban”. In: *Az iszlám Európában* (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. p. 217-291.
- Tálás Péter: „A terrorveszélyhelyzet diskurzus margójára”. *Nemzet és Biztonság*, Vol. 9. No. 1. (2016). pp. 40-47.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2016_1_06_talas_peter_-_a_terrorveszelyhelyzet-diskurzus_margojara.pdf
- Vadai Ágnes: „Terrorizmus és EU-rópa”. In: *Terrorizmus – a nemzeti és nemzetközi biztonságot érintő kihívás* (szerk. Vadai Ágnes). Budapest: Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Tanszék, 1999. p. 129-149.
- Varga Attila: „Terrorizmus – az iszlám dzsihádisták hálózata”. *Felderítő Szemle*, Vol. 6. No. 1. (2007). pp. 97-106. <http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2007-1.pdf>
- Vincze Hajnalka: „Az Európai Unió válasza a szeptember 11-i eseményekre”. In: *Válaszok a terrorizmusra - avagy van-e kiút az afganisztáni „vadászattól” a fenntartható globalizációig* (szerk. Tálás Péter). Budapest: SVKH–Chartapress, 2002. p. 201-223.
- Vincze Hajnalka: „Az Európai Unió az «új típusú» terrorizmus kihívásával szemben”. In: *Válaszok a terrorizmusra II* (szerk. Tálás Péter). Budapest: Mágustúdió, 2006. p. 115-141.

- Vlierden, Guy van: „Profile: Paris Attack Ringleader Abdelhamid Abaaoud”. *CTC Sentinel*, 15 December 2015. <https://www.ctc.usma.edu/posts/profile-paris-attack-ringleader-abdelhamid-abaaoud>
- Whine, Michael: „Trans-European Trends in Right-Wing Extremism”. In: *Mapping the Extreme Right in Contemporary Europe* (szerk. Andrea Mammone – Emmanuel Godin – Brian Jenkins). London: Routledge, 2012. p. 317-333.
- Wilkinson, Paul: *Terrorism versus Democracy*. New York: Routledge, 2011 (harmadik kiadás).
- Williams, Phil: „In Cold Blood: The Madrid Bombings”. *Perspective on Terrorism*, Vol 2. No. 9. (2008). pp. 19-24.
<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/download/50/103>
- Xenakis, Sappho: „A New Dawn? Change and Continuity in Political Violence in Greece”. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 24. No. 3. (2012). pp. 437-464.
http://www.academia.edu/2020788/A_New_Dawn_Change_and_Continuity_in_Political_Violence_in_Greece
- „Az EU terrorizmusellenes politikája”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 3. No. 7. (2010). pp. 3-14. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/-az_eu_terrorizmusellenes_politikaja.pdf

Adatbázisok, felmérések, hivatalos jelentések, beszámolók

- A Global Terrorism Database adatai a 2006. augusztus 21-i moszkvai (cherkizovoi) merényletről:
<https://www.start.umd.edu/gtd/search/IncidentSummary.aspx?gtdid=200608210002>
- A Global Terrorism Database adatai a 2010. március 29-i moszkvai merényletről:
<https://www.start.umd.edu/gtd/search/IncidentSummary.aspx?gtdid=201003290010>
- A Global Terrorism Database adatai a 2011. január 22-i aix-en-provence-i merényletről: <http://www.start.umd.edu/gtd/search/IncidentSummary.aspx?gtdid=201401220007>
- A Global Terrorism Database adatai a 2011. január 24-i moszkvai merényletről:
<https://www.start.umd.edu/gtd/search/IncidentSummary.aspx?gtdid=201101240016>
- A német Alkotmányvédelmi Hivatal 2004-es évről szóló jelentése: „2004 Annual Report on the Protection of the Constitution”. 2005.
www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/EN/Broschueren/Verfassungsschutzbericht_2004_en.pdf?__blob=publicationFile

- A SOVA Központ éves jelentéseinek honlapja: <http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/>
- Az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2005-ös év első félévéről szóló jelentése: „55ª relazione sulla politica informativa e della sicurezza”. *Segreteria Generale del CESIS*, 2005.
- Az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2005-ös év második félévéről szóló jelentése: „56ª relazione sulla politica informativa e della sicurezza”. *Segreteria Generale del CESIS*, 2006.
- Az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2009-es évről szóló jelentése: „Relazione sulla politica dell’informazione per la sicurezza”. *Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica*, 2010. www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/wp-content/uploads/2010/02/relazione-2009.pdf
- Az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2010-es évről szóló jelentése: „Relazione sulla politica dell’informazione per la sicurezza 2010”. *Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica*, 2011. www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/wp-content/uploads/2013/02/relazione-2010.pdf
- Az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2011-es évről szóló jelentése: „Relazione sulla politica dell’informazione per la sicurezza”. *Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica*, 2012. www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/wp-content/uploads/2012/02/relazione-2011.pdf
- Az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2012-es évről szóló jelentése: „Relazione sulla politica dell’informazione per la sicurezza”. *Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica*, 2013. www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/wp-content/uploads/2013/02/relazione-2012.pdf
- Az olasz nemzetbiztonsági szolgálatoknak a 2013-as évről szóló jelentése: „Relazione sulla politica dell’informazione per la sicurezza”. *Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica*, 2014. www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/wp-content/uploads/2014/02/relazione-2013.pdf
- „Counter terrorism statistics”. *Az Egyesült Királyság Belügyminisztériumának hivatalos honlapja*. <https://www.gov.uk/government/collections/counter-terrorism-statistics>
- „Foreign Fighters – An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq”. *The Soufan Group*. December 2015. http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2015/12/TSG_ForeignFightersUpdate3.pdf

- „Funding the 'final war'”. *Human Rights Watch*, Vol. 18, No. 1. (2006).
www.hrw.org/sites/default/files/reports/lte0306webwcover.pdf
- „Global Terrorism Index 2012”. *Institute for Economics & Peace*, 2012.
<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2012-Global-Terrorism-Index-Report.pdf>
- „Global Terrorism Index 2014”. *Institute for Economics & Peace*, 2014.
<http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/06/Global-Terrorism-Index-Report-2014.pdf>
- „Global Terrorism Index 2015”. *Institute for Economics & Peace*, 2015.
<http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/11/2015-Global-Terrorism-Index-Report.pdf>
- „Global Terrorism Index 2016”. *Institute for Economics & Peace*, 2016.
http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/Global%20Terrorism%20Index%202016_0.pdf
- „Home Office Statistical Bulletin – Operation of police powers under the Terrorism Act 2000 and subsequent legislation: Arrests, outcomes, and stop and search, Great Britain, financial year ending 31 March 2015: data tables”. *Az Egyesült Királyság Belügyminisztériumának hivatalos honlapja*, September 2015.
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/457995/operation-police-powers-terrorism-1415-tabs.ods
- „Human Development Data for the Arab States – Population, total both sexes”. *Arab Human Development Reports*, 2011. <http://www.arab-hdr.org/data/indicators/2012-3.aspx>
- „Northern Ireland Office”. *Az Egyesült Királyság kormányának hivatalos honlapja*.
https://www.gov.uk/government/statistics?commit=Refresh+results&departments%5B%5D=northern-ireland-office&from_date=&keywords=&official_document_status=all&to_date=&topics%5B%5D=all&world_locations%5B%5D=all
- „Northern Ireland Terrorism Legislation: Annual Statistics 2012/2013”. *Az Egyesült Királyság kormányának hivatalos honlapja*, 2013.
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/249909/2012-13_Terrorism_Bulletin_FINAL.pdf
- „Northern Ireland Terrorism Legislation: Annual Statistics 2013/2014”. *Az Egyesült Királyság kormányának hivatalos honlapja*, October 2014.

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/365691/NI_Terrorism_Legislation_Annual_Statistics_2013-14_-_Final.PDF

- „Northern Ireland Terrorism Legislation: Annual Statistics 2014/2015”. *Az Egyesült Királyság kormányának hivatalos honlapja*, October 2015.
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/465088/Terrorism_Bulletin_2014-2015.PDF
- „Operation of police powers under the Terrorism Act 2000 and subsequent legislation: Arrests, outcomes and stop and searches, Great Britain, 2012 to 2013”. *Az Egyesült Királyság kormányának hivatalos honlapja*, 12 September 2013.
<https://www.gov.uk/government/publications/operation-of-police-powers-under-the-terrorism-act-2000-2012-to-2013/operation-of-police-powers-under-the-terrorism-act-2000-and-subsequent-legislation-arrests-outcomes-and-stop-and-searches-great-britain-2012-to-20>
- „Perils of Perception – A Fourteen Country Study”. *Ipsos MORI*, 29 October 2014.
<https://www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/3466/Perceptions-are-not-reality-10-things-the-world-gets-wrong.aspx>
- „Perils of Perception 2016 – A 40-Country Study”. *Ipsos MORI*, 14 December 2016.
<https://www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/3817/Perceptions-are-not-reality-what-the-world-gets-wrong.aspx>
- „Police Recorded Security Situation Statistics. Annual Report covering the period 1st April 2014–31st March 2015”. *Az Észak-Írországi Rendőrség (Police Service in Northern Ireland) hivatalos honlapja*, 12 May 2015.
http://www.psni.police.uk/annual_security_situation_statistics_report_2014-15.pdf
- „Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005.” *Az Egyesült Királyság kormányának hivatalos honlapja*, 2006.
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228837/1087.pdf
- „Right-wing terrorism and violence in Western Europe: the RTW dataset”. *Center for Research on Extremism*, 2016. <http://www.sv.uio.no/c-rex/english/rtv-dataset/rtv-dataset.html>
- „Security Situation Statistics”. *Az Észak-Írországi Rendőrség (Police Service in Northern Ireland) hivatalos honlapja*.
http://www.psni.police.uk/index/updates/updates_statistics/updates_security_situation_statistics.htm

- „Security Situation Statistics”. *Az Észak-Írországi Rendőrség (Police Service in Northern Ireland) hivatalos honlapja.*
http://www.psn.police.uk/index/updates/updates_statistics/updates_security_situation_statistics/updates_security_situation_statistics_archive.htm
- South Asia Terrorism Portal. www.satp.org
- „Standard Eurobarometer 83 – Spring 2015”. *Az Európai Bizottság hivatalos honlapja,* 2015.
<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/68710>
- „Standard Eurobarometer 84 – Autumn 2015”. *Az Európai Bizottság hivatalos honlapja,* 2016.
<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/72826>
- „Standard Eurobarometer 85 – Spring 2016”. *Az Európai Bizottság hivatalos honlapja,* 2016.
<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/75977>
- „Standard Eurobarometer 86 – Autumn 2016. First results”. *Az Európai Bizottság hivatalos honlapja,* 2016.
<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/76422>
- Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2007-2016.
<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report#fndtn-tabs-0-bottom-2>
- Terrorist Activity in the European Union: Situation and Trends Report, October 2001-October 2002. <http://www.statewatch.org/news/2002/dec/sitrep14280en2.pdf>
- Terrorist Activity in the European Union: Situation and Trends Report, October 2002-October 2003. <http://www.statewatch.org/news/2004/mar/europol-terr-rep-2003.pdf>
- Terrorist Activity in the European Union: Situation and Trends Report, October 2003-October 2004. <http://www.statewatch.org/news/2005/mar/europol-terrorism-rep-2003-4.pdf>

- Terrorist Activity in the European Union: Situation and Trends Report, October 2004–October 2005. <http://www.statewatch.org/news/2006/may/europol-terr-rep-2004-2005.pdf>
- „The Future of the Global Muslim Population – Region: Europe”. *Pew Research Center*, 27 January 2011. <http://www.pewforum.org/2011/01/27/future-of-the-global-muslim-population-regional-europe/>
- Twentieth Report of the Independent Monitoring Commission, November 2008. <http://www.cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/imc/imc101108.pdf>

Egyéb források

- Al-Shishani, Murad Batal: „Syria’s Surprising Release of Jihadi Strategist Abu Mus’ab al-Suri”. *The Jamestown Foundation*, 10 February 2012. [http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=38995&tx_ttnews\[backPid\]=26&cHash=3489cecf626bcf1945083c0eb3d5d6](http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews[tt_news]=38995&tx_ttnews[backPid]=26&cHash=3489cecf626bcf1945083c0eb3d5d6)
- Amara, Tarek: „Islamic State says it killed tourists in Tunisia”. *Reuters*, 19 March 2015. <http://www.reuters.com/article/2015/03/19/us-tunisia-security-tourists-idUSKBN0MF13W20150319>
- Anderson, Christina: „A Murder Trial in Sweden, With Echoes of Norway”. *The New York Times*, 15 May 2012. http://www.nytimes.com/2012/05/16/world/europe/peter-mangs-trial-in-sweden-has-echoes-of-breivik-case.html?_r=3&
- Angyal Ágnes: „Bosznia-Hercegovina: valóban az iszlám terrorizmus európai hídfőállása?”. *KKI-elemzések*, 2016/2. http://kki.gov.hu/download/a/33/41000/02_KKI-elemzes_BIH_terror_Angyal_20160112.pdf
- Arens, Marianne–Thull, Françoise: „Partial autonomy for Corsica splits French government”. *World Socialist Web Site*, 5 September 2000. <http://www.wsws.org/articles/2000/sep2000/cors-s05.shtml>
- Bacchi, Umberto: „Paris attacks: Chakib Akrouh was Saint-Denis mystery suicide bomber who died alongside Abdelhamid Abaaoud”. *International Business Times*, 15 January 2016. <http://www.ibtimes.co.uk/paris-attacks-chakib-akrouh-was-saint-denis-mystery-suicide-bomber-who-died-alongside-abdelhamid-1538129>
- Bakker, Edwin – Paulussen, Christophe – Entenmann, Eva: „Dealing With European Foreign Fighters in Syria: Governance, Challenges & Legal Implications”. *ICCT*

Research Paper, December 2013. <http://www.icct.nl/download/file/ICCT-Bakker-Paulussen-Entenmann-Dealing-With-European-Foreign-Fighters-in-Syria.pdf>

- Bardsley, Daniel: „Corsica considers independent status”. *The National*, 18 October 2010. <http://www.thenational.ae/news/world/corsica-considers-independent-status>
- Barnett, David: „1 year after Burgas: What do we know?”. *The Long War Journal*, 18 July 2013. http://www.longwarjournal.org/threat-matrix/archives/2013/07/1_year_after_burgas_-_what_do.php#
- Basra, Rajan – Neumann, Peter R. – Brunner, Claudia: „Criminal Pasts, Terrorist Futures: European Jihadists and the New Crime-Terror Nexus”. *International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence*, 2016. <http://icsr.info/wp-content/uploads/2016/10/ICSR-Report-Criminal-Pasts-Terrorist-Futures-European-Jihadists-and-the-New-Crime-Terror-Nexus.pdf>
- Bayer József: „Jobboldali populizmus és a szélsőjobboldal Kelet-Közép-Európában”. *Eszmélet*, Vol. 55. No. 3. (2002).
<http://www.eszmelet.hu/index2.php?act=period&lang=HU&item=304&auth=Bayer%20J%20C3%B3zsef.%20&info=Eszm%20C3%A9let%20foly%20C3%B3irat,%2055.%20sz%20C3%A1m%20%282002.%20%20C5%91sz%29>
- Beam, Louis: „Leaderless Resistance”. *The Seditonist*, No. 12, February 1992.
<http://www.louisbeam.com/leaderless.htm>
- Béres János: „Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei”. *Doktori (PhD) értekezés*, Budapest: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, 2008.
http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2008/beres_janos.pdf
- Bigot, Adèle: „Islamic Radicalization in France”. *International Institute for Counter-Terrorism*, 2013. <https://www.ict.org.il/Article/727/Islamic-Radicalization-in-France>
- Blaise, Lilia – Breeden, Aurelien: „Najim Laachraoui, 24, Bomb Maker for Paris and Brussels Attacks”. *The New York Times*, 25 March 2016.
<http://www.nytimes.com/2016/03/26/world/europe/najim-laachraoui-24-bomb-maker-for-paris-and-brussels-attacks.html>
- Botelho, Greg – Cruickshank, Paul – Almas, Steve: „Paris terror suspect Mohamed Abrini arrested in Belgium”. *CNN*, 9 April 2016.
<http://edition.cnn.com/2016/04/08/europe/brussels-attack-arrests/>

- Bowen, Andrew: „Turkish terror suspects go on trial in Germany”. *Deutsche Welle*, 11 March 2010. <http://www.dw.de/turkish-terror-suspects-go-on-trial-in-germany/a-5345531>
- Bravi, Alessandra – Innocenti, Simone – Sanna, Federica: „Agguato razzista nei mercati di Firenze”. *Corriere della Sera*, 13 dicembre 2011. <http://corrierefiorentino.corriere.it/firenze/notizie/cronaca/2011/13-dicembre-2011/sparatoria-piazza-dalmazia-1902516651381.shtml>
- Brumfiel, Geoff: „Animal-rights activists invade Europe”. *Nature*, 27 February 2008. <http://www.nature.com/news/2008/080227/full/4511034a.html>
- Brunsden, Jim – Srivastava, Mehul: „Belgium admits mishandling Turkish terror warnings”. *The Financial Times*, 25 March 2016. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:clKhsDH2qgoJ:www.ft.com/cms/s/0/65c89c22-f1cb-11e5-aff5-19b4e253664a.html+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu&client=opera>
- Burke, Jason: „What role did al-Qaida play?”. *The Guardian*, 31 October 2007. <http://www.theguardian.com/commentisfree/2007/oct/31/whatroledidalqaidaplay>
- Burns, John F.: „Basque Separatists Halt Campaign of Violence”. *The New York Times*, 20 October 2011. http://www.nytimes.com/2011/10/21/world/europe/eta-basque-separatists-declare-halt-to-violence-in-spain-and-france.html?_r=3&
- Burton, Fred – Steward, Scott: „The 'Lone Wolf' Disconnect”. *Stratfor*, 30 January 2008. http://www.stratfor.com/weekly/lone_wolf_disconnect
- Burton, Fred – West, Ben: „EA: The Return of Classical Greek Terrorism”. *Stratfor*, 1 July 2009. http://www.stratfor.com/weekly/20090701_ea_return_classical_greek_terrorism
- Callimachi, Rukmini – Higgins, Andrew: „Video Shows a Paris Gunman Declaring His Loyalty to the Islamic State”. *The New York Times*, 11 January 2015. http://www.nytimes.com/2015/01/12/world/europe/amedy-coulibaly-video-islamic-state.html?_r=1
- Caporale, Giuseppe: „L'Aquila, blitz contro terrorismo neofascista: 14 arresti in tutta Italia”. *La Repubblica*, 22 dicembre 2014. http://www.repubblica.it/cronaca/2014/12/22/news/l_aquila_blitz_contro_terrorismo_neofascista_14_arresti_in_tutta_italia-103478723/

- Chad, Sheldon – Boyle, Christina – Knoll, Corina: „Hunt is on for Brussels bombings suspect; Islamic State warns of more, worse attacks”. *Los Angeles Times*, 23 March 2016. <http://www.latimes.com/world/europe/la-fg-brussels-airport-explosion-20160322-story.html>
- Childs, David: „In the Spotlight: New Red Brigades Communist Combatant Party (BR/PCC)”. *Center for Defence Information*, 23 March 2005. <http://web.archive.org/web/20090311123754/http://www.cdi.org/program/issue/document.cfm?DocumentID=2936&IssueID=56&StartRow=11&ListRows=10&appendURL=&Orderby=DateLastUpdated&ProgramID=39&issueID=56>
- Chrisafis, Angelique: „Charlie Hebdo attackers: born, raised and radicalised in Paris”. *The Guardian*, 12 January 2015. <http://www.theguardian.com/world/2015/jan/12/-sp-charlie-hebdo-attackers-kids-france-radicalised-paris>
- Coker, Margaret – Alasmari, Hakim: „Paris Attacker Said Kouachi Knew Convicted Nigerian Airline Bomber”. *The Wall Street Journal*, 11 January 2015. <http://www.wsj.com/articles/paris-attacker-said-kouachi-knew-convicted-nigerian-airline-bomber-1421005446>
- Corder, Mike: „Tamil Tigers still active in Europe”. *3 News*, 14 October 2011. <http://www.3news.co.nz/Tamil-Tigers-still-active-in-Europe/tabid/417/articleID/229592/Default.aspx>
- Crone, Manni – Harrow, Martin: „Homegrown Terrorism in the West, 1989-2008”. *DIIS Working Paper*, 2010. http://www.diis.dk/files/media/publications/import/extra/wp2010-30-homegrown-terrorism-web_3.pdf
- Cunningham, Benjamin: „The new faces of far-right extremism”. *The Prague Post*, 7 March 2012. <http://www.praguepost.com/news/12428-the-new-faces-of-far-right-extremism.html>
- Csiki Tamás – Háda Béla – Marsai Viktor – Tálás Péter: „A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között (II. rész)”. *NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont – Elemzések*, 2012/10. http://netk.uni-nke.hu/uploads/media_items/svkk-elemzesek-2012-10-a-vilag-terrorfenyegetettsegenek-alakulasa-2004-es-2011-kozott-ii-csiki-t-hada-b-marsai-v-talas-p.original.pdf
- Csuzda Norbert: „Az Európai Unió bevándorláspolitikája”. *Biztonsagpolitika.hu*, 2013. december 13. <http://www.biztonsagpolitika.hu/index.php?id=16&aid=1369>

- Day, Matthew: „Polish bomb plotter said 'Breivik made mistake'”. *The Telegraph*, 21 November 2012.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/poland/9691246/Polish-bomb-plotter-said-Breivik-made-mistake.html>
- Dearden, Lizzie: „Isis recruiting violent criminals and gang members across Europe in dangerous new 'crime-terror nexus'”. *The Independent*, 10 October 2016.
<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/isis-recruiting-violent-criminals-gang-members-drugs-europe-new-crime-terror-nexus-report-drugs-a7352271.html>
- Delaney, Paul: „American Sailor Dies in Barcelona After U.S.O. Blast That Hurt 10”. *The New York Times*, 28 December 1987.
<http://www.nytimes.com/1987/12/28/world/american-sailor-dies-in-barcelona-after-uso-blast-that-hurt-10.html>
- Diab, Khaled: „Terror in the park”. *Al-Ahram*, No. 795, 18-24 May 2006.
<http://weekly.ahram.org.eg/2006/795/in5.htm>
- Diab, Khaled: „Neo-nazism is Europe's hidden terrorism menace”. *The Guardian*, 11 July 2010. <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/jul/11/islam-white-racist-terror-attack>
- Dodd, Vikram: „Student pleads guilty to attacks on Midlands mosques”. *The Guardian*, 21 October 2013. <http://www.theguardian.com/uk-news/2013/oct/21/ukrainian-pleads-guilty-attacks-midland-mosques>
- Dongen, Teun van: „Spanish Democracy and ETA's Long Decline”. *Aspen Institute Italia*, 26 October 2011. <http://www.aspeninstitute.it/aspenia-online/article/spanish-democracy-and-eta%E2%80%99s-long-decline>
- Dorney, John: „Irish republicanism and Basque separatism – parallel movements?” *The Irish Story*, 7 September 2010. <http://www.theirishstory.com/2010/09/07/irish-republicanism-and-basque-separatism-%E2%80%93-parallel-movements/>
- Erdan, Uğur: „PKK to raise power in Germany, report says”. *Hürriyet*, 11/9/2011.
<http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=ppk-to-raise-power-in-germany-report-says-2011-11-09>
- Ernszt Ildikó: „A nemzetközi légiközlekedés védelme”. *PhD dolgozat, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar*, 2007. doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/Ernszt_Ildiko_ertekezes.pdf

- Falco, Elena: „No Tav 2005-2011: storia di un movimento”. *Torino Today*, 24 maggio 2011. <http://www.torinotoday.it/cronaca/movimento-no-tav-storia-cronologia-2005-2011.html>
- Fernández, D.: „La Audiencia Nacional considera a Resistencia Galega grupo terrorista”. *20 minutos.es*, 20-10-2010.
<http://www.20minutos.es/noticia/848026/0/resistencia/galega/terrorista/>
- Fischer, Sebastian: „Swapping Combat Boots for the Preppy Look: Report Warns of Neo-Nazis Disguised as Boy Next Door”. *Spiegel Online*, 1 July 2011.
<http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,771790,00.html>
- Fitzduff, Niall – Williams, Sue: „How Did Northern Ireland Move Toward Peace?” *CDA Collaborative Learning Projects*, June 2007, Cambridge, USA.
http://www.cdainc.com/cdawww/pdf/casestudy/rpp_cumulative_case_northern_ireland_final_Pdf.pdf
- Gall, Carlotta: „How Kosovo Was Turned Into Fertile Ground for ISIS”. *The New York Times*, 21 May 2016. http://www.nytimes.com/2016/05/22/world/europe/how-the-saudis-turned-kosovo-into-fertile-ground-for-isis.html?_r=2
- Gartenstein-Ross, Daveed – Barr, Nathaniel: „Recent Attacks Illuminate the Islamic State’s Europe Attack Network”. *The Jamestown Foundation*, 27 April 2016.
http://www.jamestown.org/programs/hotissues/single-hot-issues/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=45362&tx_ttnews%5BbackPid%5D=593&cHash=7b1fcdddf2a046b1342c73ba2c067d51
- Gathmann, Florian: „Debate over ‘Leftist Terrorism’ Erupts in Germany”. *Spiegel online*, 10/13/2011.
<http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,791715,00.html>
- Glied Viktor: „Radikális ökológiai szervezetek és az ökoterrorizmus”. *Publikon*.
http://www.publikon.hu/application/essay/560_1.pdf
- Goodman, Al: „Suspected Madrid bombing ringleader killed”. *CNN*, 4 April 2004.
<http://edition.cnn.com/2004/WORLD/europe/04/04/spain.bombings/>
- Goodwin, Matthew: „Lone Wolves: What Can We Do?”. 23 July 2011.
<http://web.archive.org/web/20111010140607/http://www.matthewjgoodwin.com/2011/07/lone-wolves-what-can-we-do.html>
- Goodwin, Matthew – Ramalingam, Vidhya – Briggs, Rachel: „The New Radical Right: Violent and Non-Violent Movements in Europe”. *Institute for Strategic Dialogue*,

London, February 2012.

<http://www.strategicdialogue.org/ISD%20Far%20Right%20Feb2012.pdf>

- Govan, Fiona: „Profiles: Madrid train bombers”. *The Telegraph*, 31 October 2007.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1567965/Profiles-Madrid-train-bombers.html>
- Grajny, Magdalena: „The European Union counterterrorism policy before and after the 9/11 attacks: to what extent does the European Union have an integrated policy towards terrorism?”, *Terroryzm.com*, 2009. <http://www.terroryzm.com/the-european-union-counterterrorism-policy/>
- Harding, Luke – Cowan, Rosie: „Pakistan militants linked to London attacks”. *The Guardian*, 19 July 2005. <http://www.theguardian.com/uk/2005/jul/19/july7.pakistan>
- Hinnant, Lori: „Corsica Organized Crime On The Rise”. *The Huffington Post*, 13 January 2013. http://www.huffingtonpost.com/2013/01/14/corsica-organized-crime_n_2472278.html
- Hodgson, Karen: „The al Qaeda threat in Turkey”. *The Long War Journal*, 8 July 2013. http://www.longwarjournal.org/archives/2013/07/the_al_qaeda_threat_1.php
- Hoffman, Bruce: „Right-Wing Terrorism in Europe Since 1980”. *The Rand Corporation*, October 1984.
<http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/papers/2005/P7029.pdf>
- Horst, F. W.: „Salafist Jihadism in Germany”. *International Institute for Counter-Terrorism*, 12 January 2011. <https://www.ict.org.il/Article.aspx?ID=729>
- Horváth Attila: „Képesek lesznek-e az észak írországi disszidens katolikus terrorcsoportok az Egyesült Királyság társadalmát és kritikus infrastruktúráját veszélyeztetni?” *Biztonságpolitika.hu*, 2009. május 7.
http://www.biztonsagpolitika.hu/documents/1277414425_horvath_attila_kepesek_lesznek-e_az_eszak-irorszagi_disszidens_katolikus_terroristacsoportok_uk_tarsadalmat_es_kritikus_infrastrukturajat_veszelyeztetni_-_biztonsagpolitika.hu.pdf
- Huet, Natalie: „Dijon attack: Car driver mows down pedestrians in eastern France, invoking Allah”. *The Independent*, 22 December 2014.
<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/dijon-attack-car-driver-mows-down-pedestrians-in-eastern-france-invoking-allah-9939181.html>
- Jensen, Michael Taarnby: „Jihad in Denmark”. *DIIS Working Paper*, 2006.
<http://www.diis.dk/files/media/documents/publications/wp202006-3520til20web.pdf>

- Joscelyn, Thomas: „Al Qaeda in the Arabian Peninsula claims responsibility for Charlie Hebdo attack”. *The Long War Journal*, 14 January 2015.
http://www.longwarjournal.org/archives/2015/01/al_qaeda_in_the_arab_2.php
- Kecskés Tímea: „Az orosz-csecsen szembenállás története. A terrorista módszerek és eszközök szerepe az orosz-csecsen konfliktusban”. *Doktori (PhD) értekezés*, Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, 2012. http://www.uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/mate_kecskes_timea.pdf
- Kroet, Cynthia: „Osama Krayem 'carried explosives in Brussels metro' – report”. *Politico*, 15 April 2016. <http://www.politico.eu/article/osama-krayem-carried-explosives-in-brussels-metro-report/>
- Kulish, Nicolas: „Neo-Nazis Suspected in Long Wave of Crimes, Including Murders, in Germany”. *The New York Times*, 13 November 2011.
http://www.nytimes.com/2011/11/14/world/europe/neo-nazis-suspected-in-wave-of-crimes-in-germany.html?_r=2&pagewanted=all
- Laessing, Ulf: „Islamic State militants claim attacks on embassies in Libya”. *Reuters*, 12 April 2015. <http://www.reuters.com/article/2015/04/13/us-libya-bomb-idUSKBN0N401L20150413>
- Lefevre, Marie-Anne: „Corsica: A National Gamble”. *The Brookings Institution*, May 2003. <http://www.brookings.edu/fp/cusf/analysis/lefevre.pdf>
- Leszkowicz, Dagmara – Goettig, Marcin: „Poland says extremist planned to blow up parliament”. *Reuters*, 20 November 2012. <http://uk.reuters.com/article/2012/11/20/uk-poland-attack-idUKBRE8AJ0BI20121120>
- Levings, Robert S.: „March 11, 2004 Attack on the Madrid Commuter Rail System”. *Florida State University*, 2006.
<http://diginole.lib.fsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2996&context=etd>
- Lichfield, John: „The trauma that helped create Charlie Hebdo killers”. *The New Zealand Herald*, 19 January 2015.
http://www.nzherald.co.nz/world/news/article.cfm?c_id=2&objectid=11388532
- Marcus, Mary Brophy: „Injuries from Paris attacks will take long to heal”. *CBS*, 19 November 2015. <http://www.cbsnews.com/news/injuries-from-paris-attacks-will-take-long-to-heal/>

- Markedonov, Sergey: „Radical Islam in the North Caucasus”. *Center for Strategic & International Studies*, November 2010. https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/101122_Markedonov_RadicalIslam_Web.pdf
- Masters, Jonathan: „Al-Qaeda in the Islamic Maghreb”. *Council on Foreign Relations*, 8 January 2014. <http://www.cfr.org/north-africa/al-qaeda-islamic-maghreb-aqim/p12717>
- McDonald, Henry: „Republican dissidents join forces to form a new IRA”. *The Guardian*, 26 July 2012. <http://www.guardian.co.uk/uk/2012/jul/26/ira-northern-ireland-dissident-republican-groups>
- McDonnell, Patrick J. – Kirschbaum, Erik: „Brussels suicide bombers fit familiar profile; links to Paris terrorist attacks seen”. *Los Angeles Times*, 23 March 2016. <http://www.latimes.com/world/europe/la-fg-suspect-in-brussels-attacks-is-sought-20160323-story.html>
- McGregor, Andrew: „Shock Waves Continue from Mysterious Suicide Blast at U.S. Embassy in Ankara”. *The Jamestown Foundation*, 21 March 2013. [http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=40631&tx_ttnews\[backPid\]=26&cHash=0c686ac81cab3bdb52f42c6f7127fb98](http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews[tt_news]=40631&tx_ttnews[backPid]=26&cHash=0c686ac81cab3bdb52f42c6f7127fb98)
- Miguel, Carlos Ruiz: „A propósito del terrorismo galleguista”. *La Ilustración Liberal*, Número 35 (2008). <http://www.ilustracionliberal.com/35/a-proposito-del-terrorismo-galleguista-carlos-ruiz-miguel.html>
- Molnár Péter: „A baszk békefolyamat politikai buktatói”. *Kitekintő.hu*, 2011-10-21. http://kitekinto.hu/europa/2011/10/21/a_baszk_bekefolyamat_politikai_buktatoi/
- Mulholland, Rory: „Brussels bomber Najim Laachraoui 'worked at airport for five years'”. *The Telegraph*, 21 April 2016. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:3-9FOUPPgoyJ:www.telegraph.co.uk/news/2016/04/21/brussels-bomber-najim-laachraoui-worked-at-airport-for-five-year/+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu&client=opera>
- Nesterov, Vladimir: „The Resurgence of European Separatism”. *Strategic Culture Foundation*, 28 January 2014. <http://www.strategic-culture.org/news/2014/01/28/the-resurgence-of-european-separatism.html>
- Nikolouli, Sotiria: „Wanted Terrorist Nikos Maziotis arrested; four injured”. *Greek Reporter*, 16 July 2014. <http://greece.greekreporter.com/2014/07/16/wanted-terrorist-nikos-maziotis-arrested-four-injured/>

- Orange, Richard: „Anders Behring Breivik invokes Enoch Powell as he justifies attack”. *The Telegraph*, 17 April 2012.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/norway/9208720/Anders-Behring-Breivik-invokes-Enoch-Powell-as-he-justifies-attack.html>
- Özcan, Nihat Ali: „Waiting for new waves of terror”. *Hürriyet*, 7 February 2013.
<http://www.hurriyetdailynews.com/waiting-for-new-waves-of-terror.aspx?pageID=449&nID=40614&NewsCatID=419>
- Özcan, Nihat Ali: „Turkey’s Dance with the Islamic State”. *The Jamestown Foundation*, 22 January 2016.
http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=45010&cHash=fcd857e2ab342ba89a1602cf752089e3#.V8KvEzFkgdV
- Pantucci, Raffaello: „A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists”. *International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence*, London, March 2011. http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/10/1302002992ICSRPaper_ATypologyofLoneWolves_Pantucci.pdf
- Papadopoulos, George: „Crisis in Greece: Anarchists in the Birthplace of Democracy”. *The Jamestown Foundation*, 12 July 2012.
[http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=39613&tx_ttnews\[backPid\]=7&cHash=6168477e7707ff2cafb4d4d605887660](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=39613&tx_ttnews[backPid]=7&cHash=6168477e7707ff2cafb4d4d605887660)
- Papirblat, Shlomo: „Belgian Arms Dealer Confesses to Supplying Paris Attackers”. *Haaretz*, 14 January 2014. <http://www.haaretz.com/world-news/1.637034>
- Penketh, Anne: „Air force sergeant accused of planning mosque attack as Muslim leader denounces ‘Islamophobic’ France”. *The Independent*, 13 August 2013.
<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/air-force-sergeant-accused-of-planning-mosque-attack-as-muslim-leader-denounces-islamophobic-france-8758129.html>
- Petrović, Predrag: „Islamic radicalism in the Balkans”. *European Union Institute for Security Studies*, June 2016.
http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Alert_24_Balkan_radicalism.pdf
- Phillips, James: „Hezbollah’s Terrorist Threat to the European Union”. *The Heritage Foundation*, 20 June 2007. <http://www.heritage.org/research/testimony/hezbollahs-terrorist-threat-to-the-european-union>

- Pidd, Helen: „Anders Behring Breivik spent years training and plotting for massacre”. *The Guardian*, 24 August 2012.
<http://www.theguardian.com/world/2012/aug/24/anders-behring-breivik-profile-oslo>
- Randolph, Eric – Valmary, Simon: „Gunmen kill more than 120 in wave of attacks across Paris”. *Yahoo News*, 14 November 2015. <http://news.yahoo.com/least-120-dead-paris-attacks-investigation-source-pta-013205822.html>
- Rettman, Andrew: „EU Commission keen to set up new counter-terrorism office”. *EUobserver*, 31 March 2011. <http://euobserver.com/institutional/32104>
- Rich, Dave: „Anders Behring Breivik’s political platform”. *International Institute for Counter-Terrorism*, 26 July 2011.
<http://www.ict.org.il/Article/1104/Anders%20Behring%20Breivik's%20political%20platform>
- Rich, Dave: „Recognising the threat of far right terrorism”. *International Institute for Counter-Terrorism*, 26 July 2011.
<https://www.ict.org.il/Article/616/Recognising%20the%20threat%20of%20far%20right%20terrorism>
- Rodríguez, Jorge A.: „Resistencia Galega compra pistolas”. *El País*, 4 noviembre 2013.
http://politica.elpais.com/politica/2013/11/03/actualidad/1383509303_264957.html
- Rodríguez, Jorge A. – Cebrián, Belén Domínguez: „Top ETA chiefs arrested in France”. *El País*, 22 September 2015.
http://elpais.com/elpais/2015/09/22/inenglish/1442920868_240419.html
- Rogers, David: „Militant animal rights group says behind Tyrol arson”. *Austria Times*, 6 August 2009. http://www.austriantimes.at/news/General_News/2009-08-06/15327/Militant_animal_rights_groups_says_behind_Tyrol_arson
- Sales, Ferran: „Solicitan 86 años para los militantes de Terra Lliure que dispararon contra Jiménez Losantos”. *El País*, 1 julio 1983.
http://elpais.com/diario/1983/07/01/sociedad/425858406_850215.html
- Samuel, Henry: „’Wine terrorists’ make streets run with Rioja”. *The Telegraph*, 30 April 2005. <http://www.telegraph.co.uk/news/1489110/Wine-terrorists-make-streets-run-with-Rioja.html>
- Samuels, David: „The New Mastermind of Jihad”. *The Wall Street Journal*, 6 April 2012.

<http://online.wsj.com/article/SB10001424052702303299604577323750859163544.html>

- Schmid, Alex P.: „Links between Terrorism and Migration: an Exploration”. *International Centre for Counter-Terrorism*, May 2016. <https://www.icct.nl/wp-content/uploads/2016/05/Alex-P.-Schmid-Links-between-Terrorism-and-Migration.pdf>
- Schmidt, Caroline – Hipp, Dietmar: „Ivory Tower Arson Arrest: Berlin Struggles to Define 'Terror'”. *Spiegel online*, 27 August 2007.
<http://www.spiegel.de/international/germany/ivory-tower-arson-arrest-berlin-struggles-to-define-terror-a-502178.html>
- Seres László: „Ökoterroristák”. *Népszabadság*, 2004. szeptember 4.
<http://nol.hu/archivum/archiv-331510-149517>
- Shahar, Yael: „Basque separatist group ETA declares 'permanent ceasefire'”. *International Institute for Counter-Terrorism*, 22/03/2006.
<http://www.ict.org.il/NewsCommentaries/Commentaries/tabid/69/Articlsid/125/Default.aspx>
- Sharma, Swati: „Islamic State claims responsibility for Paris attacks”. *The Washington Post*, 14 November 2015.
<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/11/14/islamic-state-claims-responsibility-for-paris-attacks/>
- Siccardi, Xiana: „Vic acoge un homenaje a Terra Lliure tras el de las víctimas de ETA”. *El Mundo*, 13 junio 2009.
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/06/12/barcelona/1244836496.html>
- Smirnov, Andrei: „Is the Caucasian Emirate a Threat to the Western World?”. *The Jamestown Foundation*, 7 December 2007.
http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=4596#.V8U8zDFkgdW
- Spahiu, Ebi: „Jihadist Threat Persists in Kosovo and Albania Despite Government Efforts”. *The Jamestown Foundation*, 24 June 2016.
http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=45551&cHash=fbf64817463a9d5bb823428e53038598#.V7xNZzFkgdV
- Steafel, Eleanor – Mulholland, Rory – Sabur, Rozina – Malnick, Edward – Trotman, Andrew – Harley, Nicola: „Paris terror attack: Everything we know on Saturday afternoon”. *The Telegraph*, 21 November 2015.

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11995246/Paris-shooting-What-we-know-so-far.html>

- Steinberg, Guido: „The Evolving Threat from Jihadist Terrorism in Turkey”. *Real Instituto Elcano*, 16 February 2009.
http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/14fd01004f018b4db354f73170baead1/ARI26-2009_Steinberg_Jihadist_Terrorism_Turkey.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=14fd01004f018b4db354f73170baead1
- Steward, Scott: „Escalating Violence From the Animal Liberation Front”. *Stratfor*, 29 July 2010.
http://www.stratfor.com/weekly/20100728_escalating_violence_animal_liberation_front
- Steward, Scott: „Cutting Through The Lone Wolf Hype”. *Stratfor*, 22 September 2011.
<http://www.stratfor.com/weekly/20110921-cutting-through-lone-wolf-hype>
- Steward, Scott: „Greek’s Radical Left: The Dangers of the Disaffected and the Unemployed”. *Stratfor*, 14 March 2013. http://www.stratfor.com/weekly/greeks-radical-left-dangers-disaffected-and-unemployed?utm_source=freelist-f&utm_medium=email&utm_campaign=20130314&utm_term=sweekly&utm_content=readmore&elq=222104a169004d9c89903daeb37bedae
- Stracansky, Pavol: „Neo-Nazis Taking to Terror”. *Inter Press Service*, 9 March 2012.
<http://www.ipsnews.net/2012/03/neo-nazis-taking-to-terror/>
- Strange, Hannah: „Golden Dawn killings ’ could be act of revenge by far left group’”. *The Telegraph*, 2 November 2013.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/greece/10422580/Golden-Dawn-killings-could-be-act-of-revenge-by-far-left-group.html>
- Stieber, Zachary – Phillips, Jack: „Ibrahim and Salah Abdeslam, Bilal Hadfi ID’d as Three of the Paris Terrorists”. *Epoch Times*, 15 November 2015.
<http://www.theepochtimes.com/n3/1900015-ibrahim-and-salah-abdeslam-bilal-hadfi-idd-as-three-of-the-paris-terrorists/>
- Styles, Oliver: „CRAV resurfaces with arson attack”. *Decanter.com*, 13 June 2008.
<http://www.decanter.com/news/wine-news/485729/crav-resurfaces-with-arson-attacks>
- Tálás Péter: „A terrorfenyegetettségről a számok tükrében”. *ZMNE Stratégiai Védelmi Kutató Központ Elemzések*, 2011/7. http://nit.uninke.hu/downloads/Elemzesek/2011/SVKK_Elemzesek_2011_7.pdf

- Tálás Péter – Csiki Tamás: „Az oslói/utøyai merényletről”. *ZMNE SVKK Elemzések*, 2011/8.
http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2011/SVKK_Elemzesek_2011_8.pdf
- Tálás Péter: „A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között (I. rész)”. *NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések*, 2012/9. http://hhk.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2012/SVKK_Elemzesek_2012_9.pdf
- Tremlett, Giles: „Basque party linked to Eta declares its own dissolution”. *The Guardian*, 3 January 2013. <http://www.theguardian.com/world/2013/jan/03/basque-party-eta-declares-dissolution>
- Tsvetkova, Maria: „How Russia allowed homegrown radicals to go and fight in Syria”. *Reuters*, 31 May 2016. <http://www.reuters.com/investigates/special-report/russia-militants/>
- Tzafarias, Menelaos – Bland, Archie: „Greek journalist investigating corruption shot dead at his home”. *The Independent*, 20 July 2010.
<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/greek-journalist-investigating-corruption-shot-dead-at-his-home-2030365.html>
- Van Gilder Cooke, Sonia: Europe’s Right Wing: „A Nation-by-Nation Guide to Political Parties and Extremist Groups”. *Time*, 29 July 2011.
http://www.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2085728_2085727_2085704,00.html
- Van Vlierden, Guy: „The Zerkani Network: Belgium’s Most Dangerous Jihadist Group”. *The Jamestown Foundation*, 12 April 2016.
http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=45305&tx_ttnews%5BbackPid%5D=26&cHash=868c3763cc44704fd134fb56de09c213#.V2GFq9RkgdV
- Vatchagaev, Mairbek: „Caucasus Emirate and Islamic State Split Slows Militant Activities in North Caucasus”. *The Jamestown Foundation*, 13 February 2015.
http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=43542&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=817653426dd1c50e08a874b89567939a#.V8U8pzFkgdW
- Vidino, Lorenzo: „Radicalization, Linkage and Diversity”. *RAND Corporation*, 2011.
http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2011/RAND_OP333.pdf

- Vidino, Lorenzo: „Home-Grown Jihadism in Italy: Birth, Development and Radicalization Dynamics”. *Istituto per gli Studi di Politica Internazionale*, 2014.
<http://www.ispionline.it/it/EBook/vidino-eng.pdf>
- Wainwright, Martin: „Neo-Nazi Ian Davison jailed for 10 years for making chemical weapon”. *The Guardian*, 14 May 2010.
<http://www.guardian.co.uk/uk/2010/may/14/neo-nazi-ian-davison-jailed-chemical-weapon>
- Walker, Peter: „Police arrest chief ETA suspect”. *The Guardian*, 21 May 2008.
<http://www.guardian.co.uk/world/2008/may/21/eta?INTCMP=ILCNETTXT3487>
- Walker, Peter – Taylor, Matthew: „Far right on rise in Europe, says report”. *The Guardian*, 6 November 2011. <http://www.guardian.co.uk/world/2011/nov/06/far-right-rise-europe-report>
- Ward, Victoria: „Charlie Hebdo cartoonist murdered in Paris terrorist attack was on al-Qaeda wanted list”. *The Telegraph*, 7 January 2015.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11330505/Murdered-Charlie-Hebdo-cartoonist-was-on-al-Qaeda-wanted-list.html>
- Watkinson, William: „Brussels attack: Who is Osama Krayem the jihadi from Malmo arrested with 'Man in the Hat'?”. *International Business Times*, 10 April 2016.
<http://www.ibtimes.co.uk/brussels-attack-who-osama-krayem-jihadi-malmo-arrested-man-hat-1554105>
- Wilkinson, Paul: „International terrorism: the changing threat and the EU's response”. *Chaillot Paper*, No. 84. (2005). www.iss.europa.eu/uploads/media/cp084.pdf
- Wittrock, Philipp: „How the PKK Operates in Europe”. *Spiegel online*, 07/11/2008.
<http://www.spiegel.de/international/world/kurdish-propaganda-and-patriotism-how-the-pkk-operates-in-europe-a-565298.html>
- Woodworth, Paddy: „ETA's farewell to arms puts prisoner issue center stage”. *The Irish Times*, July 4, 2012.
<http://www.irishtimes.com/newspaper/opinion/2012/0704/1224319333091.html>
- Yayla, Ahmet S. – Speckhard, Anne: „The ISIS Istanbul Reina Night Club Attack: A Lesson in What Happens When One Invites Cannibals to Dinner”. *International Center for the Study of Violent Extremism*, 2 January 2017. <http://www.icsve.org/brief-reports/the-isis-istanbul-reina-night-club-attack/>

- Zelin, Aaron Y.: „The Islamic State’s Burgeoning Capital in Sirte, Libya”. *The Washington Institute*, 6 August 2015. <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-islamic-states-burgeoning-capital-in-sirte-libya>
- „7 July London bombings: What happened that day?”. *BBC*, 7 July 2015. <http://www.bbc.com/news/uk-33253598>
- „11-M: Madrid 2004”. *A The National September 11 (9/11) Memorial Museum hivatalos honlapja*. <http://www.911memorial.org/11-m-madrid-2004>
- „20th Century Right Wing Groups in Europe”. *COT Institute for Safety, Security and Crisismanagement; Clingendael Netherlands Institute of International Relations; Danish Centre for International Studies and Human Rights; La Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior; Institute for International Relations Prague; Netherlands Organization for Applied Scientific Research*, 4 July 2008. <http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/Rightwing%20terrorism.pdf>
- A dániai nemzetbiztonsági hivatal (PET) hivatalos honlapja: <https://www.pet.dk/English/Counter%20terrorism/Danish%20terrorism%20cases.aspx>
- A dániai nemzetbiztonsági hivatal (PET) hivatalos honlapja: <https://www.pet.dk/English/Counter%20terrorism/Other%20Danish%20terrorism%20cases.aspx>
- „A határokon átnyúló együttműködés megerősítése (a prűmi határozat)”. *Az Európai Unió hivatalos honlapja*, 2010. http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/police_customs_cooperation/jl0005_hu.htm
- „A magányos elkövető”. *Athena Intézet*, 2011. október 26. <http://athenaintezet.eu/hirek/olvas/190>
- „Animal rights group claims responsibility for arson attack at Highgate Farm”. *This is Lincolnshire*, 23 July 2010. <http://www.thisislincolnshire.co.uk/Animal-rights-group-claims-responsibility-arson-attack-Highgate-Farm/story-11205330-detail/story.html>
- „An unknown terrorist organization has assumed responsibility for the double murder in Neo Iraklio”. *Greek Reporter*, 17 November 2013. http://www.grreporter.info/en/unknown_terrorist_organization_has_assumed_responsibility_double_murder_neo_iraklio/10282

- „Arrested Kosovo Albanians 'had ties with Al Qaeda'”. *B92*, 12 November 2013.
http://www.b92.net/eng/news/crimes.php?yyyy=2013&mm=11&dd=12&nav_id=88308
- „A Stockholmi Program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa”. *EUR-Lex*, 2010. [www.eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504\(01\)&from=HU](http://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504(01)&from=HU)
- „A Stockholmi Program”. *Az Európai Unió hivatalos honlapja*, 2010.
http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/jl0034_hu.htm
- „A stockholmi program végrehajtásáról szóló cselekvési terv”. *EUR-Lex*, 2010.
<http://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0171&from=HU>
- A Stop Huntingdon Animal Cruelty hivatalos honlapja:
http://www.shac.net/action/current_targets.html
- „Az 1997. évi XCIII. törvény a terrorizmus visszaszorításáról szóló, Strasbourgban, 1977. január 27-én kelt egyezmény kihirdetéséről”. *1000 év törvényei*.
<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=9512>
- Az Állatfelszabadítási Front célkitűzései:
http://www.animalliberationfront.com/ALFront/alf_credo.htm
- Az Európai Rendőrségi Hivatal hivatalos honlapja:
https://www.europol.europa.eu/latest_publications/37
- „Az Európai Unió terrorizmusellenes stratégiája”. *Az Európai Unió Tanácsának hivatalos honlapja*, 2005. november 30.
<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%2014469%202005%20REV%204>
- „Az Europol története”. *Az Európai Rendőrségi Hivatal hivatalos honlapja*:
<https://www.europol.europa.eu/content/page/history-149>
- „Basque ceasefire statement: full text”. *The Guardian*, 20 October 2011.
<http://www.theguardian.com/world/2011/oct/20/basque-ceasefire-statement-full-text>
- Bite Back Magazine: http://www.directaction.info/news_apr07_09.htm
- „«Biztonságos Európa egy jobb világban» – Az európai biztonsági stratégia”. *Grotius.hu*, 2013. december 24. <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=JFUYIV>

- „Bologna mail blocked after bombs”. *BBC*, 31 December 2003.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3359281.stm>
- „Bomb defused in Almudena Cathedral claims to be an attack on the Buorbon Monarchy”. *Spanish News Today*, 10 February 2013.
http://spanishnewstoday.com/bomb-defused-in-almudena-cathedral-claims-to-be-an-attack-on-the-bourbon-monarchy_14968-a.html#.Uk1-ZhAR98E
- „Bombe dans les locaoux PS de l’Aude: «incompréhensible»”. *Libération*, 17 juillet 2013. http://www.liberation.fr/societe/2013/07/17/une-bombe-explose-devant-les-bureaux-du-ps-a-carcaassonne_918885
- „Brussels Jewish Museum killings: Suspect ’admitted attack’”. *BBC*, 1 June 2014.
<http://www.bbc.com/news/world-europe-27654505>
- „Brussels raids: Paris attack suspect Abdeslam arrested”. *BBC*, 19 March 2016.
<http://www.bbc.com/news/world-europe-35846954>
- „’Buttes-Chaumont’ network behind the Paris attacks”. *Channel 4*, 9 January 2015.
<http://www.channel4.com/news/butte-chaumont-network-paris-attacks-who-did-he>
- „Charlie Hebdo attack: Three days of terror”. *BBC*, 14 January 2015.
<http://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>
- „Chi siamo lettera aperta al movimento anarchico ed antiautoritario”. *Agence Presse Associative*, 2004. http://apa.online.free.fr/article.php3?id_article=243
- „Danish right-wing extremists eye ’race war’: police”. *Updated News*, 17 November 2011. <http://updatednews.ca/2011/11/17/danish-right-wing-extremists-eye-race-war-police/>
- „Database Scope”. *RAND Corporation*. <http://www.rand.org/nsrd/projects/terrorism-incidents/about/definitions.html>
- „Database Scope”. *RAND Corporation*. <http://www.rand.org/nsrd/projects/terrorism-incidents/about/scope.html>
- „Data Collection Methodology”. *Global Terrorism Database*.
<http://www.start.umd.edu/gtd/using-gtd/>
- „Denmark attacks: Large crowds mourn shooting victims”. *BBC*, 16 February 2015.
<http://www.bbc.com/news/world-europe-31493764>
- „DHKP/C (Revolutionary People’s Liberation Party/Front)”. *Turkish National Police*.
http://www.egm.gov.tr/EN/Pages/dhkp_c.aspx

- „Ecoterrorism: Extremism in the Animal Rights and the Environmentalist Movements”. *Anti-Defamation League*.
http://archive.adl.org/learn/ext_us/ecoterrorism.html
- „Eurobarometer – az európai lakmusz”. *Európa Pont*, 2013. március 29.
<http://europapont.blog.hu/2013/03/29/eurobarometer>
- „Europol’s European Counter Terrorism Centre Strengthens the EU’s Response to Terror”. *Europol*, 25 January 2016. <https://www.europol.europa.eu/content/ectc>
- „Explosion devant le centre des impôts d’Aix-en-Provence”. *Libération*, 22 janvier 2014. http://www.liberation.fr/societe/2014/01/22/explosion-devant-le-centre-des-impots-d-aix-en-provence_974649
- „French police shoot dead knifeman who was shouting Islamic slogans”. *The Telegraph*, 20 December 2014.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11305974/French-police-shoot-dead-knifeman-who-was-shouting-Islamic-slogans.html>
- „Front de la Liberation Nationale de la Corse [FLNC]”. *GlobalSecurity.org*.
<http://www.globalsecurity.org/military/world/para/flnc.htm>
- „Görög levélbombák nagykövetségeknek és államfőknek”. *Népszabadság*, 2010. november 3. http://nol.hu/kulfold/robbanas_svajc_atheni_kovetsegen
- „Greek fugitive Christodoulos Xiros planned ’jail raid’”. *BBC*, 4 January 2015.
<http://www.bbc.com/news/world-europe-30676881>
- „Halálbrigád (roma sorozatgyilkosság)”. *Athena Intézet*, 2011. július 7.
<http://www.athenaintezet.hu/terkep/olvas/19#read>
- „Ibrahim and Khalid el-Bakraoui: From Bank Robbers to Brussels Bombers”. *The New York Times*, 24 March 2016.
http://www.nytimes.com/2016/03/25/world/europe/expanding-portraits-of-brussels-bombers-ibrahim-and-khalid-el-bakraoui.html?_r=0&module=ArrowsNav&contentCollection=Europe&action=keypress®ion=FixedLeft&pgtype=article
- „Informal Anarchist Federation”. *Study of Terrorism and Responses to Terrorism*.
http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=4058
- „Ítélet előtt a halálbrigád”. *Magyar Nemzet Online*, 2013. május 6.
http://mno.hu/magyar_nemzet_belfoldi_hirei/itelet-elott-a-halalbrigad-1158971

- „Liberation Tigers of Tamil Eelam”. *South Asia Terrorism Portal*.
<http://www.satp.org/satporgtp/countries/shrilanka/terroristoutfits/LTTE.HTM>
- „London bomber: Text in full”. *BBC*, 1 September 2005.
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4206800.stm
- „Madrid attacks timeline”. *BBC*, 12 March 2004.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3504912.stm>
- „Madrid bombings: Defendants”. *BBC*, 17 July 2008.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4899544.stm>
- „Manifesto da Resistência Galega”. *Centro de mídia independente*, 20/7/2005.
<http://www.midiaindependente.org/eo/red/2005/07/323584.shtml>
- „Magyarok Nyilai Nemzeti Felszabadító Hadsereg/Hunnia Mozgalom”. *Athena Intézet*, 2012. március 13. <http://www.athenaintezet.hu/terkep/olvas/7#read>
- „Nuove Brigate Rosse - Nuclei Comunisti Combattenti”. *Jane's World Insurgency and Terrorism*, 31 January 2011. <http://articles.janes.com/articles/Janes-World-Insurgency-and-Terrorism/Nuove-Brigate-Rosse--Nuclei-Comunisti-Combattenti-NBR-NCC-Italy.html>
- „Pacchi bomba alle ambasciate, due feriti”. *La Repubblica*, 23 dicembre 2010.
http://www.repubblica.it/cronaca/2010/12/23/news/esplode_pacco_all_ambasciata_svi_zzera_un_ferito_grave_in_ospedale-10528938/
- „Pacco bomba all'ambasciata greca”. *La Repubblica*, 27 dicembre 2010.
http://www.repubblica.it/cronaca/2010/12/27/news/bomba_grecia-10612029/index.html?ref=search
- „Paris attacks death toll rises to 130”. *RTÉ News*, 20 November 2015.
<http://www.rte.ie/news/2015/1120/747897-paris/>
- „Paris attacks: Key suspect Abrini arrested in Brussels”. *BBC*, 9 April 2016.
<http://www.bbc.com/news/world-europe-36000407>
- „Paris attacks: Who were the attackers?”. *BBC*, 9 December 2015.
<http://www.bbc.com/news/world-europe-34832512>
- „Police arrest Zaragoza Basilica bombers”. *Spanish News Today*, 13 November 2013.
http://spanishnewstoday.com/police-arrest-zaragoza-basilica-bombers_19046-a.html
- „Police suspect urban guerrillas behind murder of Golden Dawn members”. *Ekathimerini.com*, 2 November 2013.
http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_wsite1_1_02/11/2013_525979

- „Rail line bomb 'matches Madrid'”. *BBC*, 3 April 2004.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3596455.stm>
- „Revolutionary Struggle claims car bomb outside Bank of Greece”. *Ekathimerini.com*, 25 April 2014.
http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_wsite1_1_25/04/2014_539219
- „Revolutionary Front for Communism”. *Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=98
- „Rivendicata la gambizzazione di Adinolfi”. *RAI Giornale Radio*, 12 maggio 2012.
http://www.rai.it/dl/grr/notizie/ContentItem-81f5bbb7-8943-4af2-9d66-d5c6855bfc72.html?refresh_ce
- „Salafia Jihadia”. *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=4257
- „Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy”. *Az Európai Külügyi Szolgálat hivatalos honlapja*, June 2016. http://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
- „Statement of John Lewis, Deputy Assistant Director of the Federal Bureau of Investigation”. *U.S. Senate Committee on Environment & Public Works Hearing Statements*, 26 October 2005.
http://web.archive.org/web/20080801014736/http://epw.senate.gov/hearing_statements.cfm?id=247787
- „Staying on Target and Going the Distance: An Interview with U.K. A.L.F. Press Officer Robin Webb”. *No Compromise*, Issue 22, Fall 2003.
<http://www.nocompromise.org/issues/22robin.html>
- „Suicide-Bomb Blast Kills Dozens In Jalalabad, In Afghan East”. *Radio Free Europe*, 18 April 2015. <http://www.rferl.org/content/afghanistan-jalalabad-blast-/26964691.html>
- „Tájékoztató az Europol rendszerről”. *Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság*. <http://www.naih.hu/europol.html>
- „Tájékoztató a Schengeni Információs Rendszerről”. *Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság*. <http://www.naih.hu/schengeni-informacios-rendszer.html>
- „Ten Years of Europol – 1999-2009”. *European Police Office*, 2009.
<https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/anniversary-publication.pdf>

- „Terror attacks and arrests in Western Europe”. *The Economist*, 16 November 2016.
<http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2015/11/daily-chart-10?zid=307&ah=5e80419d1bc9821ebe173f4f0f060a07>
- „Terrorist Organization Profile: Clandestini Corsi”. *Study of Terrorism and Responses to Terrorism*.
http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3989
- „Terrorist Organization Profile: Fronte di Liberazione Naziunale di a Corsica”. *Study of Terrorism and Responses to Terrorism*.
http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=74
- „Terrorist Organization Profile: Resistenza Corsa”. *Study of Terrorism and Responses to Terrorism*.
http://www.start.umd.edu/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3668
- „The European Agenda on Security”. *Az Európai Bizottság hivatalos honlapja*, 28 April 2015. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/basic-documents/docs/eu_agenda_on_security_en.pdf
- „The Hague Program: 10 priorities of next five years”. *Az Európai Unió hivatalos honlapja*.
http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/116002_en.htm
- „The Hague Programme: strengthening freedom, security and justice in the European Union”. *Ministry of the Interior of the Czech Republic*. www.mvcr.cz/mvcren/file/the-hague-programme.aspx
- „The Maastricht Treaty – Treaty on European Union”. *Az Európai Központi Bank hivatalos honlapja*. https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/maastricht_en.pdf
- „Three Bosnian Islamists Charged with Terrorism”. *Balkan Insight*, 22 December 2009. <http://www.balkaninsight.com/en/article/three-bosnian-islamists-charged-with-terrorism>
- „The threat from solo terrorism and lone wolf terrorism”. *PET, Center for Terroranalyse*, 5 April 2011.
https://www.pet.dk/English/~/_media/Engelsk/the_threat_from_solo_terrorism_and_lone_wolf_terrorism_-_engelsk_version_pdf.ashx

- „Timeline of Paris attacks according to public prosecutor”. *Reuters*, 14 November 2015. <http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-timeline-idUSKCN0T31BS20151114#h8KRqimXftutLeR3.97>
- „Video of London bomber released”. *The Guardian*, 6 July 2006. <http://www.theguardian.com/uk/2006/jul/06/july7.uksecurity1>
- „What happened at Each Location in the Brussels Attacks”. *The New York Times*, 22 March 2016. <http://www.nytimes.com/interactive/2016/03/22/world/europe/brussels-attacks-graphic.html>
- „Who Are Mohamed Abrini And Osama Kraiem?”. *Sky News*, 9 April 2016. <http://news.sky.com/story/1675214/who-are-mohamed-abrini-and-osama-kraiem>
- „Widow of bomber 'abhors' attack”. *BBC*, 23 September 2005. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4273804.stm

A TÉMAKÖRREL KAPCSOLATOS PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

- Répási Krisztián: „Az utcai erőszak és Magyarország”. *Politika.hu*, Vol. 4. No. 1. (2009). pp. 39-43.
http://www.phe.hu/userfiles/file/politikahu/4_%C3%A9vf__1.pdf
- Prof. Dr. Katona Magda – Répási Krisztián: „Az «élő bombák» – a 21. századi aszimmetrikus hadviselés fegyverei”. *Felderítő Szemle*, Vol. 8. No. 4. (2009). pp. 31-53.
<http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2009-4.pdf>
- Dr. Katona Magda – Répási Krisztián: „Az öngyilkos merényletek politikai üzenete”. *Hadtudomány*, 2010. február. pp. 1-33.
http://mhht.eu/hadtudomany/2010/2010_elektronikus/2010_e_7.pdf
- Czinki Eszter – Répássy Krisztián: „Németország terrorfenyegetettsége”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 3. No. 2. (2010). pp. 85-91.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/czinki_eszter__repassy_krisztian-nemetország_terrorfenyegetettsege.pdf
- Katona Magda – Répási Krisztián: „A gyengék bosszúja? A nők és gyermekek által elkövetett öngyilkos merényletek mozgatórugói”. *Eszmélet*, 2011. tavasz (89. szám), Vol. 23. No. 1. (2011). pp. 37-58. http://eszmelet.hu/katona_magda-a-gyengek-bosszuja-a-nok-es-gyermekek-altal-el/
- Répási Krisztián: „A gerillaharc és a terrorizmus szerepe a felkelésekben”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 4. No. 4. (2011). pp. 34-41.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/repasi_krisztian-a_gerillaharc_es_a_terrorizmus_szerepe_a_felkelesekben.pdf
- Répási Krisztián: „Az «egyetlen kérdés» terrorizmusa”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 4. No. 7. (2011). pp. 33-40.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/repasi_krisztian-az__egyetlen_kerdes__terrorizmusa.pdf
- Répási Krisztián: „Az európai szélsőbaloldali terrorizmus színeváltozása”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 4. No. 9. (2011). pp. 65-74.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/repasi_krisztian-az_europai_szels__baloldali_terrorizmus_szinevaltozasa.pdf
- Répási Krisztián: „Újjáéled-e az európai szélsőjobb oldali terrorizmus?”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 5. No. 5-6. (2012). pp. 105-115.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2012_5-6_10_repasi.pdf

- Répási Krisztián: „Az Európai Unió terrorfenyegetettsége a TE-SAT 2012 jelentés tükrében”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 5. No. 5-6. (2012). pp. 157-163.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2012_5-6_14_repasi.pdf
- Répási Krisztián: „Európa az iszlamista terrorizmus árnyékában”. *Hadtudományi Szemle*, Vol. 6. No. 1. (2013). pp. 41-56. http://unike.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2013/2013_1/2013_1_br_repasi_krisztian_41_56.pdf
- Krisztián Répási: „Current tendencies in European separatist terrorism”. *Biztonsagpolitika.hu*, 2013. május 15., pp. 1-16. <http://biztonsagpolitika.hu/wp-content/uploads/2015/04/Repasi-Krisztian-European-separatist-terrorism.pdf>
- Répási Krisztián: „«Egyszemélyes hadsereg?» – A magányos merénylet által gyakorolt politikai erőszak (I.)”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 6. No. 3-4. (2013). pp. 65-75.
- Répási Krisztián: „«Egyszemélyes hadsereg?» – A magányos merénylet által gyakorolt politikai erőszak (II.)”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 6. No. 5-6. (2013). pp. 30-39.
- Répási Krisztián: „A terrorizmus az Európai Unióban”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 7. No. 3. (2014). pp. 20-40. <http://www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=551>
- Répási Krisztián: „Franciaország iszlamista terrorfenyegetettsége”. *Nemzet és biztonság*, Vol. 8. No. 1. (2015). pp. 39-45.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_1_06_repasi.pdf
- Krisztián Répási: „Building a Brand Name: Franchises and Autonomous Cells of Militant Groups.” *CSDS Viewpoints*, 2016/10. pp. 1-13. http://netk.unike.hu/uploads/media_items/csds-viewpoints-2016-10-building-a-brand-name-franchises-and-autonomous-cells-of-militant-groups-k-repasi.original.pdf